

N O V U S

ORBIS PICTUS

J U V E N T U T I

I N S T I T U E N D A E E T O B L E C T A N D A E ,

c o m p l e c t e n s

Animalium, Plantarum, Florum, Fructuum, Fossilium, Rituum etiam aliarumque rerum cum ex natura tum ex disciplinis artibusque depromptarum Icones, ad optimorum exemplarium fidem selectas et aeri incisas, addita brevis descriptione ad disciplinarum rationem exacta et ad captum juventutis attemperata,

A u c t o r e

F. I. Bertuch,

Ducis Saxo-Vinar. legationis consiliario; Academiae Caes. Reg. Naturae curiosorum, Academiae Reg. Borussiae artium, scientiar. mechanic. Berolinensis, Academiae Electoral. Mogunt. scientiar. utilium, Societatum oeconomic. Petropolitanae et Lipsiensis, Societatum histor. naturalis Jenensis et Westphalicae Brochusiens. Societatis Germanicae Neo-Eboracensis membro cum honorarium ordinario.

EDITIO RECENS, TEXTU LATINO ET HUNGARICO AUCTA

CONSILIO ET CURA

QUORUMDAM HUNGARIAE LITTERATORUM,

PATRIAE AMANTIUM.

SUMTIBUS FRANCISCI XAVERII PERUSCHEG.

TOMUS DECIMUS.

VIENNAE AUSTRIAE, 1808.

Typis Antonii Pichler.

TERMÉSZETHISTÓRIAI

KÉPESKÖNYV

A Z

IFJÚSÁG HASZNÁRA ÉS GYÖNYÖRKÖDTEÉSÉRE;

melly,

Az Allatok, Növények, Virágok, Gyümölcsök és Ásványok Képeit, a' Mesterségek és Tudományok sok más oktatásra öfzveválogatott Tárgyaival együtt, igen jó eredeti Munkák fzerént kimetszve 's kifestve, az Ifjúságértékéhez alkalmaztatott tudományos Magyarázattal előadja.

Készítette ezelőtt

Bertuch F. J.

A' Veimári Hertzegségben Követség Tanácsos és Sok Tudós Társaságoknak a' Római Csász. Kir. Természettvizsgáló Akadémiának, Prufzfiában a' Mesterségekre és Erőmtudományra ügyelő Kir. Akadémiának, Erfurtban a' Hasznos Tudományok Akadémiájának, Petersburgban a' Gazdaságra ügyelő szabad Társaságának, Lipsiában, ugyan egy ollyannak, Jénában a' Természettvizsgáló Társaságának, úgy izinte Vesztfáliában is ugyan egy ollyan Társaságának valóságos, és a' Newyorki Német-Társaságának levelező Tagja.

ÚJ KIADAS, DEAK ÉS MAGYAR LEÍRASSAL

MEGBŐVÍTVE,

NÉMELLY BUZGÓ HAZAFIAKNAK

MUNKÁJOK ÁLTAL.

PERUSCHEG XAVER FERENTZ ÚR KÖLTSÉGÉVEL.

TIZEDIR DARAB.

BÉTSBEN 1809.

Pichler Antal betüivel.

BILDERBUCH

ZUM

NUTZEN UND VERGNÜGEN DER JUGEND,

enthaltend

eine angenehme Sammlung von Thieren, Pflanzen, Blumen, Früchten, Mineralien, Trachten und allerhand andern unterrichtenden Gegenständen aus dem Reiche der Natur, der Künste und Wissenschaften; alle nach den besten Originalen gewählt; gestochen, und mit einer kurzen wissenschaftlichen und den Verstandeskraften der Jugend angemessenen Erklärung begleitet,

von

F. J. Bertuch,

Herzogl. S. Weimar. Legat. Rath; der Röm. Kaiserl. Akademie der Naturforscher, der Königl. Preuss. Akademie der Künste, der mechan. Wissensch. zu Berlin, der Chur-Maynzer Akademie nützl. Wissenschaften zu Erfurt, der freyen ökonomischen Gesellschaft zu St. Petersburg, der Leipziger ökonom. Societät, der naturforschenden Gesellschaft zu Jena, so wie auch der westphälischen naturforsch. Gesellschaft zu Brochhausen Ehren- und ordentlichen, und der deutschen Gesellschaft zu Newyork korrespondirendem Mitgliede.

NEUE, MIT LATEINISCHEM UND UNGRISCHEM TEXTE VERMEHRTE AUFLAGE

VERANSTALTET

DURCH EINE GESELLSCHAFT GELEHRTER,
IHR VATERLAND LIEBENDER UNGARN.

AUF KOSTEN DES FRANZ XAV. PERUSCHEG.

ZEHNTER BAND.

WIEN, 1809.

Gedruckt bey Anton Pichler.

PORTE-FEUILLE

INSTRUCTIF ET AMUSANT

POUR

LA JEUNESSE.

Mélange intéressant d'Animaux, Plantes, Fleurs, Fruits, Minéraux, Costumes, Antiquités et autres objets instructifs et amusans pour la jeunesse; choisis et gravés sur les meilleurs originaux; avec de courtes explications scientifiques et proportionnées à l'entendement de la jeunesse.

RÉDIGÉ

par

F. J. Bertuch,

Conseiller de legation de S. A. S. le Duc de Sax. Weimar; membre de l'Académie impériale des curieux de la nature, de l'Académie royale des arts à Berlin, de l'Académie electorale des sciences utiles de Mayence, de la Société économique de Leipzig, des Sociétés d'histoire naturelle de Jene et de Westphalie à Brochhausen, et de la Société des Allemans à New-York.

NOUVELLE ÉDITION, AUGMENTÉE DU TEXTE LATIN ET HONGROIS

PAR UNE

SOCIÉTÉ DE GENS DE LETTRES
ET PATRIOTES DE HONGRIE.

AUX DEPENS DE FRANÇOIS XAV. PERUSCHEG.

VOLUME DIXIÈME.

A VIENNE, 1809.

Chez Antoine Pichler.

EXCELLENTISSIMO

AC

ILLUSTRISSIMO DOMINO

COMITI

THEODORO BATTHYAN

PERPETUO IN NEMÉTH-UJVAR,

SACRAE CAESAREAE, ET REGIO APOSTOLICAE MAJESTATIS CAMERARIO,

ET

ACTUALI INTIMO STATUS CONSILIARIO,

DOMINO

GRATIOSISSIMO.

EXCELLENTISSIMO

DE

ILLUSTRISSIMO DOMINO

COMITI

THEODORO BATTIANY

PERPETUO IN NEMETH-UVAR

SACRAE CAESARAE ET REGIO APOSTOLICAE MAJESTATIS CAMERARIO

ET

FRANCISCUS XAX, PERUSCHEG.

DOMINO

GRATISSIMO

ULULAE EXTERARUM REGIONUM
EARUMQUE SPECIES ALIQUOT.

Fig. 2.

Fig. 1.

Fig. 4.

Fig. 3.

Fig. 6.

Fig. 5.

J. J. Schmutzer.

X.B.1.

Fig. 1. Schukuhuh.

Haec ulularum species, in australi Africa degens, licet noctu tantum praedam suam venetur, tamen et interdiu, e latibulis suis excita, in solis luce volat. Ululae auritae ordinariae magnitudinae fere similis, corpore ac pedibus longior est. Alae complicatae pone descendentes longitudinem caudae ad tres quartas partes tegunt. Pedes eorumque digiti pennae albo cano albis, instar serici mollibus, tecti sunt. Rostrum et unguis e nigro fusci, oculi colore gilvo topasii obscuriore. Pennarum color fuscus est, per varios-gradus jam magis nigrescens, jam candicans, undique adpersus albis maculis. Pars corporis inferior colore lucidiore notata, et squamarum instar aequaliter picta est. Caudam gerit colore fusco nigriore, virgis transversis, e rubido albis, distinctam.

Fig. 2. Huhul.

Haec, parum adhuc cognita, decora specie, in Americae australis tractu occidentali reperitur. More ululis contrario, etiam interdiu praedatum exit, structura corporis avibus rapacibus, quae lucem amant, similior. Rostrum prope implume, ut pedum digiti unguisque, nitido colore flavet. Cauda duas tertias partes totius corporis explet: alae complicatae ad dimidium ejus descendunt. Color totius corporis nigrescens, albis maculis squamarum specie notatus. Crura pennae minutis, quasi peronibus, sunt vestita. Alae fuscae, colore fabarum arabicarum, dum coctae sunt, pennae teguntur margine albo circumdatis. Cauda etiam magis nigrescit, maculis distincta fuscis albisque, velut marmoris quaedam species. Magnitudine corporis Huhul ululae saxatili vulgari similis est.

Fig. 3. Ulula saxatilis collari ornata.

Rara haec ulularum species magnitudine vulgarem ululam superat, bubone minor est. Pars corporis superior posteriorque tota fusca est, colore ciocolatae, similiter et facies. Pectus, venter et latera albent,

Oculi duobus albis superciliis, pectus album collari fusco insignitum est. Cauda superne e nigro fusca virgis transversis albis alboque margine est notata. Rostrum extrema flava, ejus radix caerulea. Pedes eorumque digiti tecti sunt pennae subsitilibus colore candido, unguis nigri.

Fig. 4. Ulula saxatilis cristata.

Crista illa candicans, qua ulula haec, Gujanae indigena, ornata est, non, ut in bubonibus, aurium instar e capite attollitur, sed e rostri radicibus initium capiens, circumdat oculos, dum pennae, initio breves et admodum flexiles, proteusae magis magisque, postremo ad utrumque colli latus defluunt. Haec ululae species ululae auritae vulgari magnitudine par, rostrum habet flavum, unguis fuscos, partem corporis anteriorem inferioremque albidam, virgis tenuibus colore obscuriore distinctam, superiorem vero, ut dorsum, alas et caudam e rubro fusca, maculis albis hic illic conspersa. Pedes usque ad digitos pennae subfusco sunt vestiti.

Fig. 5. Ulula saxatilis larva nigra.

Rara ulularum species, oriunda, ut ferunt, ex America australi, et parum nota. Majores illae duae maculae circum oculos insigniter opponuntur colori candido teneroque, quo tota pars anterior corporis, nec non capitis reliquum, et colli humerorumque postica albent. Alae et cauda subfusca sunt, illae maculis albis nigrisque hic illic sparsis notatae. Rostrum et unguis nigrescunt; pedes eorumque digiti pennae sunt tecti.

Fig. 6. Ulula saxatilis alba.

Haec ulula, tota, si maculas nonnullas alis adpersas exceperis, colore niveo, regionum frigidarum indigena esse videtur. Alae quiescentes aliquot pollicum spatio ultra caudam descendunt. Pedes eorumque digitos undique vestitos habet pennae, mollibus instar serici, densissimis, adeo ut vix extrema nigrorum unguum appareant; rostrum itidem nigrum,

K Ü L F Ö L D I B A G L Y O K.

1. Kép. A' Sukuhuh.

Ez a' bagolyfaj déli Ámérikanak legbellebb lévő részeiben található. Éjjel jár ugyan ki prédára, de ha felrezenetik a' napfényen is tud repülni. Akkora tsak nem mint a' közönséges Fülesbagoly, tsak hogy termete 's lábai hozfzabbak. Fondolódzott szárnyai farkának egy negyed részéig nyúlnak ki. Szárai és lábujjai selyemnemű szürkefejér tollakkal vannak fedezve. Az orra és körmei feketebarnák, szemei pedig setét topásárgák. Tollainak fala barna, mellynek minden árnyékolatja feje. A' hasa világosabb 's tollpikkelyezete rendesebb. Farka setébtarna verhenyős feje részut tsikkokkal.

2. Kép. A' Kuhuh.

Ez a' jeles bagoly még kevéssé esmeretes, található déli Ámérikanak napkeleti részén. Nappal prédál minden baglyok szokása ellen, a' minthogy egész testalkotása igen hasonlít a' nappali ragadozó madarakéhoz. Tsupafz orra valamint lábai 's lábujjai sárgák. Farka harmadrészét téli hozfzaságának, mellynek közepéig nyúlnak ki öfvetett szárnyai. Tollai feketések fejjel pikkelyezve. Lábaik fekete tollak fedik. Szárnyai kávézínűek egyes és feje szegéjü tollakkal. A' farka még setétebb, feje színnel olly formán erezve, mint némelly márványok szoktak lenni. A' Huhu akkora mint a' közönséges huhogó bagoly.

3. Kép. A' Mejjpaizsos huhogó Bagoly.

Ez a' ritka bagoly faj nagyobb mint a' közönséges bagoly és kissebb mint a' Huhu. Az egész felső és hátulsó része valamint a' képe is setét tsokoládébarna. Begye, hasa oldalai fejérek. Szemei felébe két feje szemöldökök kanyarodnak, begyén pedig barnás mejjpaizsa vagyon. Farkának felső része barna feje

részut tsikkokkal, 's ugyan olly szegével. Orrának begye sárga, a' töve pedig kékes. Lába 's újjai finom fénylőfejér pejhekkal borítottak. Körmei feketék.

4. Kép. A' bokkrétás huhogó Bagoly.

Az a' ragyogó feje bokkréta, a' melly ezt a' Gujánabéli baglyot megkülömbözteti, nem fül formában áll fel feje föl, mint a' füles bagolyoké, hanem az orra tövének kezdődén 's szemei felébe kanyarodván lefelé függ kétfelől a' nyakán a' midőn az orrönél rövidebb tollai menetelesen hozfzabbakká lesznek. Ez a' faj akkora mint a' fülesbagoly. Orra sárga, körmei barnák. Testének első és hátulsó részei fejéressek, vékony setét tsikkokkal meghúzdalva. Testének felső része, a' háta, szárnyai és farka homályos verhenyős, helyel helyel fejjel pettegetve. Lába egész a' körmeig barnás tollakkal fedezett.

5. Kép. A' fekete állortzás huhogó Bagoly.

Ez a' ritka bagoly faj még kevéssé esmeretes. Hazája déli Ámérika. Az ábrázatján lévő két nagy fekete foltok igen eleven öfvetétközésbe vannak azongyenge feje színnel, a' mellyel vannak festve teste első részének, fejének, nyakának, 's vállainak tollai. A' szárnyai és farka barnások, az elsőbbek helyel helyel fejjel vagy fekete foltokkal is pettegetettek. Orra és körmei feketések, lábujjai tollasok.

6. Kép. A' feje huhogó Bagoly.

Ez a' bagoly, a' melly némelly fekete foltjait kivévén, ollyan feje mint a' hó, hihetőképpen a' hideg égallyakat lakja. Öfvetett szárnyai a' farkának hozfzaságát egynehány izzel meghaladják. Lábaik 's újjait igen sűrű bojhos tollak fedik, mellyek közül fekete körmei alig látszanak ki. Orra hasonlóképpen fekete.

VERSCHIEDENE ARTEN AUSLÄNDISCHER EULEN.

Fig. 1. Der Schukuhuh.

Diese Eulenart lebt im südlichsten Afrika, jagt zwar nur bey Nacht, kann aber, wenn sie am Tage aufgejagt wird, doch auch bey Sonnenscheine fliegen. Sie ist fast von der Größe der gemeinen Ohreneule, hat aber einen längeren Leib und auch längere Füße. Die gefalteten Flügel reichen bis auf drey Viertel der Länge des Schwanzes hinab. Füße und Zehen sind mit grauweißen, seidenartigen Federn bedeckt. Schnabel und Klauen sind schwarzbraun, und die Augen dunkel topasengelb. Die Grundfarbe des Gefieders ist braun von allen Tiefen und Höhen der Farbe mit weißen Flecken. Der Unterleib ist lichter und regelmäßiger geschuppt. Der Schwanz ist dunkelbraun und röhlichweiß in die Quere gestreift.

Fig. 2. Der Huhul.

Der Huhul ist eine noch wenig bekannte schöne Eule, welche sich im westlichen Südamerika findet. Er geht gegen die Gewohnheit der Eulen auch am Tage auf seinen Raub aus, wie er sich denn durch seinen ganzen Bau sehr den Tag-Raubvögeln nähert. Sein fast ganz unbedeckter Schnabel ist, so wie Zehen und Krallen, schön gelb. Der Schwanz hat zwey Drittheil der Länge des Körpers, und wenn die Flügel gefaltet sind, reichen sie bis auf die Hälfte desselben. Das ganze Gefieder des Körpers ist schwärzlich und weiß geschuppt. Die Füße sind kamaschenartig mit schwarzen Federchen bedeckt. Die Flügel sind kaffeebraun, mit einzelnen, weiß eingefassten Federn. Der Schwanz ist noch dunkler braun und weiß geädert, fast wie manche Marmorarten. — Der Huhul hat die Größe der gemeinen Steineule.

Fig. 3. Die Steineule mit den Ringkragen.

Diese seltene Eulenart ist größer wie die gemeine Eule, und kleiner, als der Uhu. Das ganze Ober- und Hintertheil derselben ist dunkel chokoladebraun, eben so das Gesicht. Brust, Bauch und Seiten sind weiß. Über den Augen zeichnen sich zwey weiße Augenbraunen, und eben so auf der weißen Brust ein brauner Ringkragen aus. Der oben dunkelbraune Schwanz ist mit weißen Querstreifen und solcher Einfassung versehen. Der Schnabel ist an der Spitze gelb, und

an der Wurzel bläulich. Füße und Zehen sind mit feinen hochweißen Federn eingefasst. Die Krallen sind schwarz.

Fig. 4. Die Steineule mit dem Federbusche.

Der blendend weiße Federbusch, welcher diese in Guyana einheimische Eule auszeichnet, erhebt sich nicht wie bey den Uhus ohrenförmig auf dem Kopfe, sondern entspringt an der Wurzel des Schnabels, läuft um die Augen her und schwankt, indem sich die anfangs kurzen und sehr biegsamen Federn immer verlängern, dann auf beyden Seiten des Halses hinab. Diese Eulenart ist von der Größe der gemeinen Ohreneule, hat einen gelben Schnabel und braune Krallen. Vorder- und Untertheil des Leibes sind weißlich mit feinen dunkeln Streifen durchzogen, das Obertheil des Körpers, Rücken, Flügel und Schwanz düster rothbraun, hier und da weiß gefleckt. Die Füße sind bis zu den Zehen mit bräunlichen Federn bedeckt.

Fig. 5. Die Steineule mit schwarzer Maske.

Eine seltene Eulenart, die aus dem südlichen America stammen soll, und wenig bekannt ist. Die beyden großen schwarzen Flecken des Gesichts stechen lebhaft gegen das zarte Weiß, mit dem der ganze Vordertheil des Körpers, so wie auch der übrige Kopf, das Hintertheil des Halses und der Achseln bedeckt ist, ab. Flügel und Schwanz sind bräunlich, erstere mit zerstreuten weißen oder schwarzen Flecken hier und da bedeckt. Schnabel und Krallen sind schwärzlich, und die Füße, so wie die Zehen mit Federn bedeckt.

Fig. 6. Die weiße Steineule.

Wahrscheinlich ist diese ganz schneeweiße Eulenart (mit Ausnahme einiger schwarzen Flecken auf den Flügeln) unter dem kalten Himmelsstriche einheimisch. Wenn die Flügel ruhen, reichen sie einige Zolle über den Schwanz hinweg. Die Füße und Zehen sind durchaus mit seidenartigen, sehr dichten Federn bedeckt, so daß man kaum die Spitzen der schwarzen Krallen sehen kann. Der Schnabel ist gleichfalls schwarz.

DIFFÉRENTES ESPÈCES DE HIBOUX ÉTRANGERS.

Fig. 1. Le Choucouhou.

Cette espèce de hiboux vit dans la partie la plus méridionale de l'Afrique, ne chasse que de nuit, mais y étant forcée pendant le jour elle peut voler quand le soleil luit. — Elle est presque de la taille du hibou cornu ordinaire, mais son corps et ses pieds sont plus longs. Les ailes pliées descendent jusqu'à trois quarts de la longueur de la queue. Les pieds et les doigts sont couverts de plumes soyeuses blanches grisâtres; le bec et les griffes sont de couleur brune noirâtre et les yeux d'un jaune foncé de topaze. La couleur primitive du plumage est brun de toutes les nuances, tachetée de blanc. Le dessous du corps est d'une couleur plus claire et plus régulièrement dessinée en écailles. La queue est d'un brun foncé, rayé transversalement d'un blanc rougeâtre.

Fig. 2. Le Huhul.

Le Huhul est un beau hibou peu connu encore, on le trouve dans la partie occidentale de l'Amérique méridionale. Contre l'habitude des autres hiboux il va même pendant le jour chercher sa proie; aussi par sa conformation ressemble-t-il beaucoup aux oiseaux de proie diurnes. Son bec presque tout découvert en ainsi que les doigts et les griffes d'un beau jaune. La queue à la longueur de deux tiers du corps et les ailes pliées descendent jusqu'à la moitié d'elle. Tout le plumage du corps est dessiné en écailles noirâtres et blanches. Les pieds sont couverts de petites plumes noires en guise de guêtres. Les ailes sont de couleur de café entremêlées de plumes bordées en blanc. La queue est d'un brun plus foncé et veiné de blanc, à peu près à la façon de quelques espèces de marbre. La taille du Huhul est la même que celle de la Chouette ordinaire.

Fig. 3. La Chouette à collier.

Cette espèce rare de Chouettes est plus grande que le hibou ordinaire, mais plus petite que le Chat-huant. Tout le dessus et le derrière de cette Chouette est de couleur de chocolat foncée, ainsi que le visage. La poitrine, le ventre et les côtés sont blancs. Aude-

aussi qu'un collier brun qui décore la poitrine blanche. La queue d'un brun foncé pardessus est garnie de raies transversales blanches et d'une bordure pareille. Le bec est jaune à la pointe est bleuâtre à sa naissance. Les pieds et les doigts sont garnis de plumes fines d'un blanc brillant. Les griffes sont noires.

Fig. 4. La Chouette à aigrette.

L'aigrette d'un blanc brillant qui distingue cette chouette indigène à la Guyane ne s'élève pas en forme d'oreille au-dessus de la tête comme chez les chats-huants, mais elle sort de la naissance du bec, passe autour des yeux et tombe en flottant des deux côtés de la gorge après que les plumes souples d'abord très-courtes se sont de plus en plus allongées. Cette chouette est de la taille du hibou cornu ordinaire, son bec est jaune, ses griffes brunes et le devant et le dessous de son corps blanchâtres traversés de raies fines foncées. Le dessus du corps, le dos, les ailes et la queue sont de couleur rouge brunâtre tachetée par-ci et par-là de blanc. Les pieds sont couverts de plumes brunâtres jusqu'aux doigts.

Fig. 6. La Chouette blanche.

C'est la une espèce rare de chouette, originaire de l'Amérique méridionale et peu commune. Les deux grandes taches noires du visage sont un joli contraste avec le blanc doux qui couvre tout le devant du corps ainsi que le reste de la tête; le derrière du cou, et les épaules. Les ailes et la queue sont brunâtres, les premières parsemées de taches blanches et noires dispersées. Le bec et les griffes sont de couleur noirâtre et les pieds de même que les doigts sont couverts de plumes.

Fig. 6. La Chouette blanche.

Cette chouette toute blanche comme la neige excepté quelques taches noires sur les ailes est probablement originaire d'un climat froid. Les ailes pliées dépassent la queue de quelques pouces. Les pieds et les doigts sont entièrement couverts de plumes soyeuses, très-touffues, ensorte que l'on aperçoit à peine le bout des griffes noires. Le bec est pareillement noir.

PAPILIONES ALIARUM REGIONUM.

Papiliones nitidi, hic depicti, omnes in exteris torridisque degunt regionibus, ubi universa Natura multo pulcriorem faciem explicare atque prae se ferre videtur: nam pisces, aves, insecta coloribus mille diversissimis splendent, et viatorum e terris borealibus illuc profectorum oculos insigni admiratione percillant.

Fig. 1. Papilio marmor viride.

Pulcher hic papilio colorem habet marmoris nigri et viridis, a quo et nomen tulit. Si formam corporis et alarum sinus spectes, multum similis est nostro papilioni Machaoni et Podalirio, magnitudine excepta, qua eum superat.

Fig. 2. Arlequinus.

Haec bella phalaena a colorum varietate

dicta fuit. Corpus habet coloris aurei, alas anteriores dimidia parte caeruleas, albis distinctas maculis. Alae posteriores, colore aureo, maculis nigris sunt notatae.

Fig. 3. Papilio Philea indica.

Speciosus hic papilio, colore itidem aureo undique pictus, alas anteriores habet distinctas macula coloris aurei magis rubentis.

Fig. 4. Macula ignea.

Alae hujus, longius extensae, colorem fumi prae se ferunt. Anteriores in medio notatae sunt majore macula coloris ignei.

KÜLFÖLDI PILLANGÓK.

Az itt lerajzolt Pillangóknak hazája a' melegebb tartományok. A' hol úgy látszik mint ha az egész természet szebb volna, a' halak, madarak, bogarak olly pompás színekkel ragyognak, hogy az utazók bámúlással tellyes gyönyörűséggel szemlélik azokat.

1. Kép. A' zöldmárvány Pillangó.

Ennek a' ritka pillének fekete és zöldmárvány színe van, a' mellytől vette nevét is, testének külső formájára 's szárnyainak metszésére nézve igen hasonlít a' fetskefarkú és vitorlás pillangéhoz, hanem valamivel nagyobb mint ez az utóbbi.

2. Kép. A' Pajádzó Pillangó.

Ez a' szép lepke Pajádzónak tarka fol-

tokkal rakodott szárnyaira nézve neveztetett. Aranyszínű teste szárnyainak fele kék, feje foltokkal, aransárga hátúlsó szárnyai pedig fekete foltosok.

3. Kép. Az Indiai aranyfazománt Pillangó.

Ez a' gyönyörű pillangó egészen aransárga, elsőbb szárnya setésárga foltal ékesedik.

4. Kép. A' tüzfolt Pillangó.

Széles szárnyai ennek a' pillangónak füstös barnák, a' közepén nagy setétkék foltokkal.

AUSLÄNDISCHE SCHMETTERLINGE.

Die hier abgebildeten schönen Schmetterlinge sind sämmtlich Bewohner fremder heisser Länder. Dort scheint die ganze Natur schöner zu seyn; Fische, Vögel, Insekten glänzen von tausend herrlichen Farben, und setzen das Auge der Reisenden, die aus nördlichen Gegenden dahin kommen, in Erstaunen.

Fig. 1. Der Grün-Marmor.

Dieser seltene Tagvogel hat die Farbe von grün und schwarzem Marmor, wovon er auch den Nahmen hat. Nach seiner äußern Gestalt und den Ausschnitten an den Flügeln hat er viel Ähnlichkeit mit unserm Schwalbenschwanz oder Seegelvogel, ist aber größer als letzterer.

Fig. 2. Der Harlekin.

Der Harlekin ist ein schöner Nachtvogel,

der von seiner buntfärbigen Zeichnung, die man mit der Harlekins-Kleidung verglich, genannt wurde. Der goldgelbe Körper hat eben zur Hälfte blaue Vorderflügel mit weissen Flecken. Die goldfarbigen Hinterflügel sind schwarz gefleckt.

Fig. 3. Die Indianische Goldborde.

Dieser prächtige Schmetterling ist gleichfalls über und über goldgelb gefärbt, mit einem hochgoldgelben Flecke auf den Vorderflügeln.

Fig. 4. Der Feuerfleck.

Die langgezogenen Flügel sind rauchbraun von Farbe, und auf den Vorderflügeln in der Mitte sitzt ein großer, hochrother Fleck.

PAPILLONS ÉTRANGERS.

Les beaux papillons ici représentés sont tous des habitans de pays étrangers et chauds, ou la nature entière semble être plus décorée, en ce que les poissons, les oiseaux et les insectes y resplendent de mille couleurs brillantes et remplissent d'étonnement les voyageurs, qui y arrivent venant de pays plus septentrionaux.

Fig. 1. Le Marbre vert.

Ce rare papillon de jour a la couleur de marbre vert et noir, delà son nom. A juger de sa forme extérieure et des échancrures de ses ailes il à beaucoup de ressemblance avec notre grand papillon du fenouil ou le flambé, mais il est plus grand.

Fig. 2. L'Arlequin.

L'Arlequin est un beau papillon de nuit,

qui tient son nom du dessin bigarré de ses ailes, que l'on à comparé au vêtement d'un Arlequin. Le corps est de couleur d'or; les ailes du devant sont à moitié bleues tachetées de blanc, et les ailes de derrière de couleur d'or sont tachetées de noir.

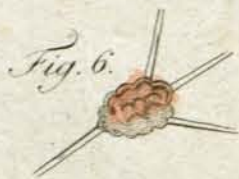
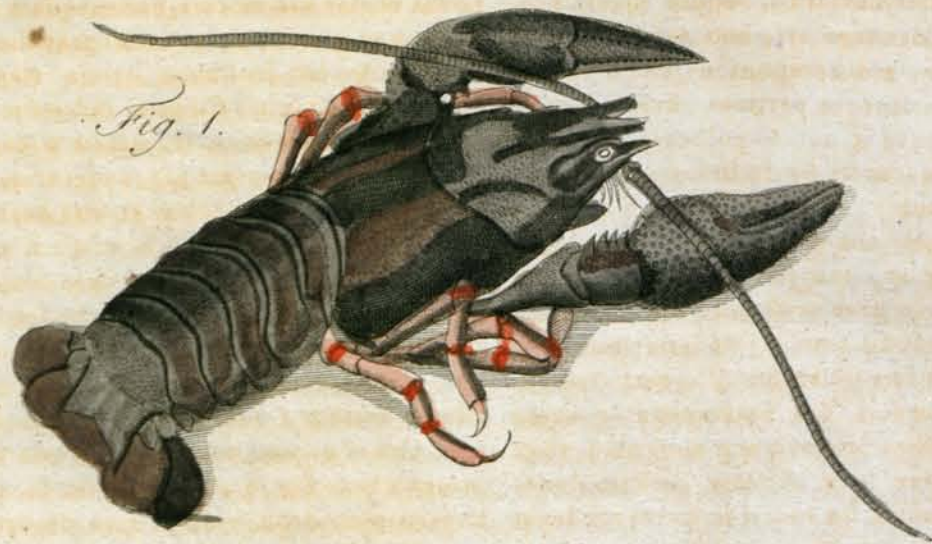
Fig. 3. Le Galon d'or des Indes.

Ce superbe papillon est pareillement tout couleur d'or avec une tache plus foncée sur les ailes de devant.

Fig. 4. La tache de feu.

Les ailes de ce papillon étendues en long sont de couleur brune sale et les ailes du devant sont marquées d'une tache rouge-claire.

J. J. Schmußer.
X. B. 3.

CANCER FLUVIATILIS ORDINARIUS.

Cancer noster fluviatilis, sapore suavi, passim notus, insectum est, non modo in cunctis Europae, sed compluribus etiam Asiae, Africae, Americaeque partibus obvium. Longitudo plerumque 4 aut 6 pollicum; nonnunquam tamen cancri fluviatiles pedis longitudine reperiuntur. Color eorum valde diversus est; nam aliquando etiam caerulei et rubri occurrunt, sed plerumque, ut in hac *fig. 1.* colorem prae se ferunt nigro viridem. Mares a femellis cum chelis latioribus, tum cauda angustiore differunt. Illi veris tempore mutant exuvias, haec autumno. Hoc mense coeunt, et femellae ova sua usque ad veris tempus caudae suae subjecta gerunt, donec ex iis Junio aut Julio cancri in lucem prodeunt parvuli. Crescunt per complures annos, atque universe 20 annorum aetatem attingunt. Illud memorabile est, cancris, primis amissis,

novas chelas succrescere, nonnunquam forma, ut *fig. 2* et *3* exhibet, abnormi praeditas.

Cancer hic in fluviis, rivis stagnisque dulcis aquae vivit. Cibus ei dulcissimus sunt cadavera, quae mira sagacitate e longinquo saepe spatio investigat atque sectatur.

Nunc age, quaedam et structurae interioris cognoscamus. *Fig. 4.* oculus nigrum, hemisphaerii specie, microscopio ampliatum repraesentat. Fractis revulsisque testis exterioribus structura cancri interior se nobis offert. Stomachus *aa* in capite est; ab eo intestinum rectum *f* per totam caudam descendit. Cor *e* album, instructum vasis majoribus quatuor. *Fig. 6.* *dd* sunt musculi, motum impertientes denti valido, quo os armatum est, ad escam comminuendam destinato. In *ee* occurrunt aperturae, ad aerem aquasque hauriendas exhalandasque idoneae.

A' KÖZÖNSÉGES FOLYÓBELI RÁK.

Az ízes és közönségesen esmeretes folyóvízi rák, nem tsak Európának hanem Ázsiának Afrikának 's Amérikanak vizeiben is találta-tik. Hofzfasága rendszerént 4 's 6 íznyi, de vannak egy lábnyiak is, színe sokféle, mert néha kék 's veres rákok is találtnak, mind-azáltal a' közönséges színe mint az 1 képnél feketezöld. A' hímek a' nöstényektől széle-sebb ollóikra és keskenyebb farkaikra nézve különböznek. Tavaszszal a' hímek héjjokat el-vetik vagy megkoppadnak, a' nöstények pe-dig őszszel, — a' midőn vajrákoknak neveztet-nek. Ivnak őszszel, tojásait a' nöstény farka alá szedvén tavaszig hordozza, a' midőn Ju-niusban és Juliusban az apó rákok előjönnek. Egymás után sok elztendőkig nevednek 's mindölvé 20 elztendeig élnek. Különös az, hogy elvesztett ollóik ismét újra nőnek; a' mellyek néha tsudálatos formájúak mint az a' 2. és 3. képnél rajzóltak.

A' rák a' folyókban, patakokban, tavak-ban 's édes vizekben éldegel, legkedveltebb eledele a' dög, a' melly után a' vizekbe melz-sze elmázkál.

Belső alkotására nézve a' következőket jegyezzük fel. A' 4. kép szemét nagyítva terjeszti előnkbe a' melly fél fekete golyóbist formál. A' héjját lekopozva az 5. képnél an-nak belső alkotását szemlélhetjük. A' gyomra a' fejében vagyon (aa) mellyből a' bélhurka az egész farkán kereftül megy. A' szíve a fe-jér négy edényekkel. A' 6. kép alatt a' dd azokat az inakat mutatja a' mellyek szájába lévő erős fogát mozgatják, a' melly által ele-delét megőröli. Az ee-nél azok a' nyilások vannak, a' mellyek által a' levegőt 's vizet bélzívja és kifújja.

DIE DER GEMEINE FLUSSKREBS.

Unser so wohlschmeckender, allgemein be-kannter Flusskrebs ist ein Insekt, das sich nicht bloß in allen Theilen von Europa findet, son-der auch in mehreren Theilen von Afrika, Asien und Amerika angetroffen wird. Seine gewöhnliche Länge beträgt 4 bis 6 Zoll, doch gibt es bisweilen auch Flusskrebse, die einen Fuß lang sind. Seine Farbe ist sehr verschie-den, denn bisweilen gibt es auch blaue und rothe Krebse, doch gewöhnlich erscheint er wie hier bey Fig. 1. schwarzgrün gefärbt. Die Männchen unterscheiden sich von den Weib-chen durch breitere Scheeren und einen schmä-lern Schwanz. Erstere werfen ihre Schale ab, oder mausern sich im Frühjahr, letztere im Herbste, und heissen alsdann Butterkrebse. Sie paaren sich im Herbste, und das Weib-chen trägt ihre Eyer bis zum Frühjahr unter dem Schwanze, bis dann im Junius oder Ju-lius die kleinen Krebschen zum Vorschein kom-men. Sie wachsen viele Jahre fort, und werden im Ganzen gegen 20 Jahr alt. Merkwürdig ist

es, daß wenn die Krebse ihre Scheeren ver-lieren, diese von neuem wachsen, manch-mahl erhalten sie dann wie bey Fig. 2. und 3. eine monströse Gestalt.

Der Krebs lebt in Flüssen, Bächen und Tei-chen der süßen Gewässer, und seine liebste Nahrung sind todtte Körper, denen er im Was-ser weit nachgeht.

Wir wollen jetzt auch etwas von seinem innern Bau kennen lernen. Fig. 4. stellt das vergrößerte aus einer schwarzen Halbkugel bestehende Auge vor. — Wenn man die äu-ßeren Schalen wegbricht, so sehen wir die innere Structur des Krebses. Der Magen aa liegt im Kopfe, von ihm geht der Mastdarm f durch den ganzen Schwanz fort. Das Herz e ist weiß, mit vier großen Gefäßen. Fig. 6. dd sind Muskeln, die den starken Zahn im Maule in Bewegung setzen, womit der Krebs seine Nahrung zermalmt. Bey ee sind Öffnun-gen, wodurch der Krebs Wasser und Luft aus- und einathmet.

L'ÉCRÉVISSE ORDINAIRE D'EAU DOUCE.

Notre écrevisse d'eau douce si ragoutante et si connue partout est un insecte, que l'on ne trouve pas seulement par toute l'Europe, mais même dans plusieurs contrées de l'Afrique, de l'Asie et de l'Amérique. Sa taille ordinaire est de 4 à 8 pouces; aussi en trouve-t-on quelquefois de la longueur d'un pied. Sa couleur est différente; on en trouve de bleues et de rouges, mais pour l'ordinaire l'écrevisse est de couleur verte noirâtre, comme celle représentée sous *fig. 1.* Les mâles se distinguent des femelles par des pinces plus larges et une queue plus mince. Les premiers se défont de leur écaille au printemps, les dernières en automne, et alors on les nomme *écrevisses de beurre.* Elles s'accouplent en automne et la femelle porte les oeufs sous sa queue jusqu'au printemps et jusqu'à ce que les petites écrevisses paraissent en Juin ou Juillet. Elles continuent de croître pendant plusieurs années et vivent jusqu'à vingt ans. Ce qui est très-remarquable

c'est que quand les écrevisses perdent leurs pinces il leur en viennent d'autres et souvent d'une forme monstrueuse, telle que nous en voyons sous *fig. 2. et 3.*

L'écrevisse habite les rivières, les ruisseaux et les étangs d'eau douce et la nourriture qu'elle aime le plus et qu'elle va chercher au loin, ce sont des corps morts.

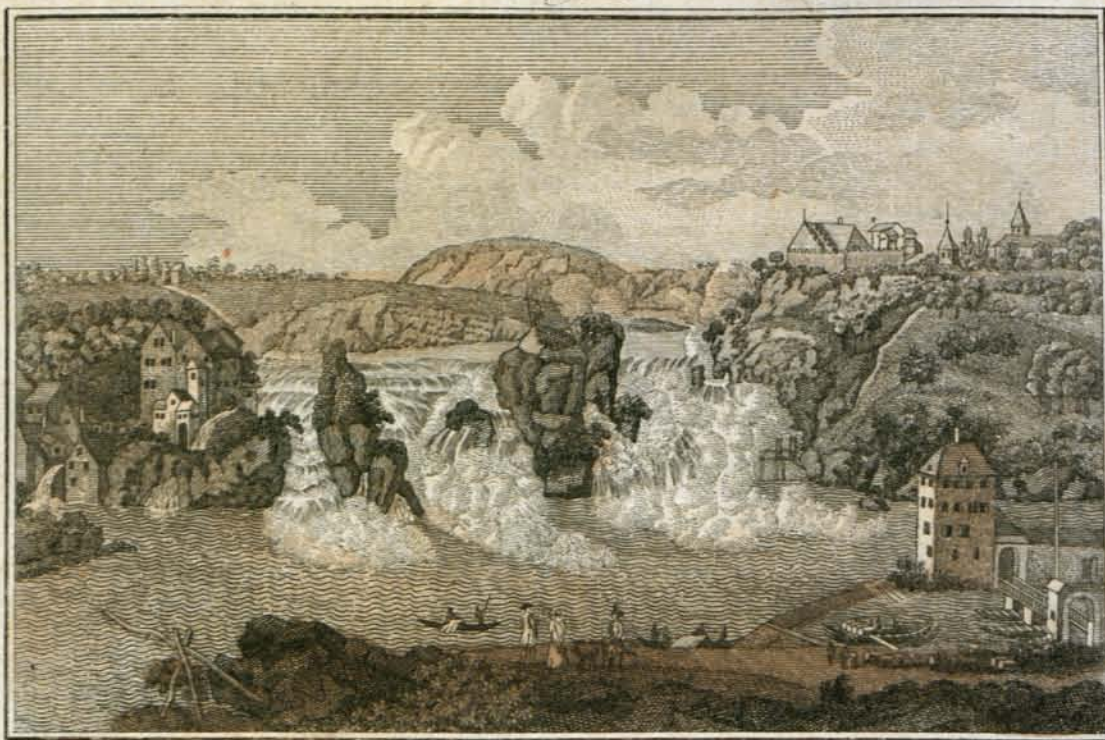
Voyons aussi sa structure intérieure. La *fig. 4.* nous présente l'oeil de l'écrevisse agrandi, qui forme un demi-globe noir. — En ôtant l'écaille extérieure nous appercevons la structure intérieure de l'écrevisse (*fig. 5.*) L'estomac *aa* se trouve dans la tête, et de lui passe le boyau culier *f* par toute la queue. Le coeur *c* est blanc et a quatre grands vases. Sous *fig. 6. dd* nous voyons les muscles qui font mouvoir la dent forte de la bouche, moyennant laquelle l'écrevisse broye sa nourriture. Sous *cc* se trouvent les ouvertures par lesquelles l'écrevisse respire.

Fig. 2.

Joseph Jacob Schmutz sculp.

C A T A R A C T A E.

Ad Naturae spectacula, quorum adspetus animos vel ferocissimos veneratione admirationeque complet, *cataractae* numerantur, quoties nempe grandior aliqua aquarum moles ex altiore loco in praeceps ruit. Ortum capiunt, alveo fluvii repente multo, quam hactenus erat, altius depresso. Rarius motu penitus perpendiculari decidunt cataractae, id quod in Italia facit *Anio*, et rivus Helvetiae, quem *Staubbach* Germani appellant, et alii nonnulli. Plerumque aquarum ruentium superficies tantummodo in lineam horizontalem fortius inclinatur. Ad cataractas memoratu dignissimas utriusque Orbis pertinent eae, quas tabula 4. exhibet, videlicet cataracta *Niagarae* et *Rheni* fluminum.

Fig. 1. Cataracta Niagarae.

Plena sunt interiora Americae borealis lacubus majoribus, quorum aquas ingentes fluvius S. Laurentii, maximis in Orbe annibus adnumerandus, in mare devehit. Eorum lacuum duos, Erie et Ontario, inter se connectit canalus 8 milliarius longitudine, ab ipsa formatus Natura, scilicet *Niagara* fluvius, qui initio egressus e lacu Erie non admodum celeriter fluit, mox fluvii majoribus auctus et intra ripas saxosas coarctatus, ad memorabilem illam cataractam properat, ubi annis 4000 pedes latus, in profunditatem pedum 150 motu perpendiculari decidit. Insulae duae, in alveo cataractae sitae, in tres eam partes secant. Pars cataractae orientalis, ad dextram tabulae conspicua, alveum habet, spatio pedum 18 altius depresso, quam reliquae duae. Verum hac ipsa de causa moles aquarum maxima in eam defluit, atque adspetus ejus reliquas duas sublimitate et magnificentia superat. Vapor spissus albusque perpetuo ex ea ascendens, ex 12 milliarius

germanicorum distantia cernitur, fragor vero, placida aëris temperie, ad 3 aut 4 milliarius intervallum exauditur. Totius hujus spectaculi in animos vim nec oculus capit, nec oratio assequitur!

Fig. 2. Cataracta Rheni ad castellum Lauffen.

Haec cataracta fluvii, maximis Europae annibus adnumerandi, minor quidem priore, sed visu pariter dignissima, in limite Germaniae Helvetiaeque, horae minoris intervallo infra Schafhusiam, ad castellum *Lauffen*, conspicua est. Castellum illud in tabula nostra ad dextram situm est, infraque id, in medio fere cataractae, pegma parvum, *Fischschetz* dictum, est positum, ex quo quidem magna illa cataracta non tota conspicitur, sed tamen ipsae illae tres partes ejus, quarum adspetus oculos animumque maxime movet atque percellit. Scilicet rupes complures, tum in ipsa cataracta, tum ad ejus marginem surgentes, in quinque eam cataractas seu lapsus dividunt. Horum altissimus et maximus infra castellum *Lauffen* decurrit. Ejus altitudo, aquis subsidentibus, pedes 50—60, tumentibus vero 80 metitur. Tum vero aquarum ruentium fragor adeo terribilis est, ut humanae vocis sonus evanescat. Admodum tranquilla tempestate strepitus ille ex unius milliariis intervallo exauditur. Ex parvo castello, *im Wörth* dicto, ad sinistram tabulae sito, ubi merces, supra cataractam exemtae e navibus, in navigia rursus imponuntur, universa cataracta circumspici potest. Valde depresso aquis, a loco *Neuhausen*, qui ad sinistram supra castellum *Wörth* cataractae adjacet, nonnunquam ad eam rupem, quae, a castello *Lauffen* initio facto, secunda, lapsum aquarum secat, pedibus perventum est.

V Í Z E S É S E K.

A' természetnek azok közé a' játékaik közé, a' mellyek a' legérzékletlenebb emberekben is ellene állhatatlan erőszakkal tisztelttel tellyes tsudálkozást gerjesztenek, tartoznak a' vizesések, midőn t. i. a' temérdek víz alkalmas magasságról rohan alá. Ez akkor esik meg, mikor a' víznek árka hirtelen alá esik. Hanem ez a' vízrohanás igen ritkán függőleges, mint p. o. a' Teveronei a' Rómia birodalomban, és Staubbachi Helvetziában. Közönségesebben a' zuhanási felület lejtős vízerányos.

A' régi és az új Világnak legnevezetesebb vízzuhanásai az ezen a' Táblán lerajolt *Niagarának* és a' *Rénusnak Lauffennél* lévő zuhanása.

1. Kép. A' Niagarának zuhanása.

Éjszaki Amérikanak belső része tellyes temérdek nagyságú tavakkal, a' mellyeknek feleslegvaló vizeik Sz. Lőrincz folyójába ömlenek, a' melly a' világon a' legnagyobb folyóvíz. Kettő ezen tavak közül t. i. *Erie* és *Ontario*, a' mellyek közit lévő köz 8 német mértföld, egy a' természetből képzett tsatorna, a' Niagara folyóvíze által ölfve vannak köttetve, a' melly Erieből való kifolyásánál tsendes, de azután több nagy folyóvizekkel egyesítetvén, 's közizklás partok közé szorítatván sietve foly azon nevezetes zuhanó helyére, a' hol 4000 lábnyi szélességre nevedekett vizével, 150 lábnyi mélységre függőleg szakad le. Az esés helyén lévő két szigetek három részekre szakasztják el. A' zuhanás, napkeleti 's ezen a' táblán a' jobbfelől való részen eső ofztálynának árka 18 lábbal mélyebben esik a' többi kettőjénél, de éppen ezen okból ezen részre temérdekebb víz tödülván sokkal felsége-

sebb tekintetet formál mint amazok. A' szüntelen felzálló vastag víz gözt 12 mértföldnyire bé lehet látni, 's tsendes időben a' dühösködő zuhogást 3 's 4 mértföldnyire meghalhatni. Semmiféle festés és leírás azon megilletődést, a' mellyet a' természetnek ezen felséges nézőszíne az érzékenységekbe gerjeszt, méltóképpen elő nem terjesztheti.

2. Kép. A' Rénusnak zuhanása Lauffennél.

Európa legméltóságosabb folyóvizének 's Németország és Helvetzia közhatarának, Schaffhausentől egy órányira Lauffen várnál lévő rohanása, ha szinte nem olly temérdek is mint az elébbenié, mindazonáltal éppen olly megjegyzésre méltó. A' Vár ezen Táblának jobbfelől való részén fekszik, ez alatt tsak nem a' rohanó víz közepén egy kis alkotmány áll, a' honnan az egész esést ugyan bé nem lehet látni. De lehet szemlélni azon hármát a' mellynek különössege az érzékenységeket legjobban érdekli. A' sok közfálok, a' mellyek részzerént a' szélen részént a' zuhanó vizek közepén emelkedtek fel, azt ok szakaszokra osztják. A' legnagyobb 's legmagasabb Lauffen vára alatt lódul le, a' mellynek vize a' hol legmélyebb 80 a' hol legtsekélyebb pedig 50 lábnyi. A' mormoló zuhogása olly irtóztató, hogy mellette az emberi szó nem hallatik, 's tsendes időbe két órányi távolságra elhat. Balról, a' *Vörthi* váratskától, a' hol a' hajókról kirakott portékák ismét bérakattatnak, az egész esést béláthatni. Mikor a' víz tsekély, Neuhausentől, melly *Vörtön* felyül a' vizesésnél fekszik, egész a' második közfálig ellehet menni, melly a' vizet Lauffentől fogva kettéválasztja.

WASSERFÄLLE.

Unter die Naturschauspiele, welche selbst das roheste Herz mit unwillkührlicher Ehrfurcht und Bewunderung ergreifen, gehören Wasserfälle, wenn in ihnen eine etwas bedeutende Wassermasse eine beträchtliche Höhe herabstürzt. Sie entstehen, wenn das Bette eines Flusses plötzlich viel tiefer wird, als es vorher war. Seltener geschieht der Wassersturz ganz senkrecht, wie bey dem Falle des *Teverone* im Kirchenstaate, dem *Staubbach* in der Schweiz und einigen andern. Gewöhnlicher ist die Fläche des Sturzes nur sehr stark gegen die Horizontallinie geneigt.

Unter die merkwürdigsten Wasserfälle der alten und neuen Welt gehören die auf Taf. 4. abgebildeten Fälle des *Niagara* und des *Rheins* bey *Lauffen*.

Fig. 1. Der Fall des Niagara.

Das innere Nordamerika ist voll beträchtlich großer Landseen, deren Wassermenge der *St. Lorenz Strom*, einer der größten der Welt, abführt. Zwey jener Seen, der *Erie* und der *Ontario*, sind durch einen an 8 deutsche Meilen langen natürlichen Canal, den *Niagara-Strom* verbunden, der anfänglich bey seinem Austritte aus dem See *Erie* mit unbeträchtlicher Schnelligkeit fortströmt, bald aber durch Aufnahme beträchtlicher Flüsse verstärkt und zwischen felsigten Ufern eingeengt, dem merkwürdigen Falle zueilt, wo ein Strom von fast 4000 Fuß Breite in eine Tiefe 150 Fuß lothrecht hinabstürzt. Zwey Inseln auf dem Bette des Catarakts theilen ihn in drey Abtheilungen. Der östliche, auf dem Kupfer rechts liegende Theil des Falls, hat ein um 18 Fuß niedrigeres Bette, als die beyden andern. Aber eben aus diesem Grunde strömt ihm die größte Wassermasse zu, und sein Anblick ist

der erhabenste unter den drey Fällen. Der dichte, weiße Wasserdampf, der unausgesetzt von ihm empor steigt, wird auf 12 deutsche Meilen weit gesehen, und bey stillem Wetter hört man sein Toben auf 3 bis 4 Meilen weit. Den Totaleindruck des Ganzen faßt kein Auge und erreicht keine Beschreibung.

Fig. 2. Der Rheinfall bey Lauffen.

Dieser nicht so große, als der vorhergehende, aber gleichfalls sehr sehenswürdige Fall eines der prächtigsten Ströme Europa's findet bey dem Schlosse *Lauffen*, eine kleine Stunde unterhalb Schaffhausen, auf der Gränze zwischen Deutschland und der Schweiz statt. Auf dem Kupfer liegt dieses Schloß rechts, und unterhalb demselben bemerkt man fast mitten im Falle ein kleines Gerüst, die *Fischez*, von dem man zwar den ganzen großen Fall nicht übersieht, allein gerade die drey Fälle desselben, welche den größten Eindruck machen. Mehrere Felsen, die sich theils im Falle, theils am Rande desselben erheben, theilen ihn nämlich in fünf Fälle. Der höchste und mächtigste ist unter dem Schlosse Lauffen. Seine Höhe beträgt bey niedrigem Wasser 50—60, bey hohem Wasser aber 80 Fuß. Dann ist das Donnern des Falls so fürchterlich, daß die Stimme des Menschen verhallt. Bey sehr stillem Wetter hört man den Fall auf 2 Stunden weit. — Von dem auf dem Kupfer links liegenden *Schloßchen im Wörth*, wo die über dem Falle ausgeladenen Waaren wieder eingeschiffet werden, kann man den ganzen Fall übersehen. Bey sehr niedrigem Wasser ist man schon von *Neuhausen*, was links über *Wörth* am Falle liegt, bis zu dem zweyten Felstrümmer, der den Fall, von Lauffen aus gerechnet, abtheilt, gelangt.

CHÛTES D'EAU.

Les Chûtes d'eau (*Cascades et Cataractes*) sont des spectacles de la nature, qui, quand c'est une masse considérable d'eau qui se précipite d'une hauteur assez élevée, saisissent involontairement même le coeur le plus endurci et le remplissent de respect et d'admiration. Ces chûtes ont lieu quand le lit resserré d'un fleuve s'abaisse précipitamment. Mais rarement cette chute est toute perpendiculaire comme celle du *Staubbach* (ruisseau de poussière) en Suisse, et quelques autres. Ordinairement la plaine de la chute n'est que fort inclinée vers la ligne horizontale.

Parmi les chûtes d'eau les plus remarquables de l'ancien et du nouveau monde se distinguent particulièrement celles représentées sur la table 4, savoir la *Chûte du Niagara* et celle du *Rhin*, près de *Lauffen*.

Fig. 1. La Chûte du Niagara.

L'intérieur de l'Amérique septentrionale est rempli de lacs d'une étendue considérable, dont les eaux surabondantes sont versées dans le fleuve de *St. Laurent*, l'un des plus grands du monde, qui les conduit à la mer. Deux de ces Lacs, *l'Erie* et *l'Ontario* sont joints par un Canal naturel de 8 milles d'Allemagne de longueur, nommé la rivière de *Niagara*, qui en sortant du *Lac Erie* coule assez doucement mais renforcé bientôt par d'autres rivières considérables qui s'y joignent, et resserrée entre des rochers elle s'approche avec rapidité du lieu remarquable, où ce fleuve large d'à peu près 4000 pieds se précipite perpendiculairement dans une profondeur de 150 pieds. Deux îles placées dans la nappe d'eau divisent la chute en trois parties. Le lit de celle de l'est, qui dans notre prospect se trouve du côté droit, est de 18 pieds moins haut que les autres; et pour cela cette partie est remplie de la plus grande masse d'eau, qui s'y

accumule et présente l'aspect le plus imposant des trois chûtes. Les vapeurs aqueuses et épaisses, qui sans cesse s'élèvent de cette chute sont vues dans un éloignement de 12 milles, et son bruissement est entendu à 3 à 4 milles de là. Aucun oeil n'est capable de saisir, aucune description ne pourrait rendre dignement l'impression totale que fait ce spectacle majestueux de la nature!

Fig. 2. La Chûte du Rhin près de Lauffen.

La *Chûte du Rhin*, l'un des fleuves les plus majestueux de l'Europe, est moins considérable que celle sus-décrite, mais aussi remarquable. Elle se trouve près du Château de *Lauffen* à une petite lieue au dessous de *Schaffhouse*, sur la frontière de la Suisse et de l'Allemagne. Sur la table ci-jointe ce château se trouve sur le côté droit de la Chûte et audessous de lui l'on voit un petit échaffaudage nommé *Fischez*, d'où à la vérité l'on ne jouit pas de la vue entière de la chute, mais d'où l'on peut très bien voir les trois chûtes, qui font l'impression la plus profonde. Plusieurs rochers qui s'élèvent tant au milieu du fleuve que vers ses bords divisent la chute en cinq parties. La plus haute et la plus forte est celle audessous du château de *Lauffen*, qui lorsque l'eau est basse est de 50 à 60 et quand elle est haute de 80 pieds de hauteur. Alors le bruissement de la chute est si tonnant que la voix de l'homme s'y perd, et qu'en tems de calme on l'entend dans un éloignement de deux lieues. Sur la gauche se trouve le petit château du *Woerth*, où les marchandises sont rembarquées que l'on a été obligé de débarquer audessus de la chute et c'est de là que l'on en a la vue toute entière. Quand l'eau est très-basse l'on peut passer de *Neuhausen*, qui est sur la gauche, au second rocher, à compter du côté de *Lauffen*, qui partage la chute.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

J. J. S.

X. B. 5.

FESTUM PASTORUM ALPINORUM, PROPE UNTERSEEN
IN PAGI BERNENSIS PARTE SUPERIORE CELEBRARI
SOLITUM.

Helvetia, aspera magnam partem, sed plena magnis Naturae amoenitatibus et illecebris regio, a laborioso et pacifico hominum genere habitatur, apud quod hodieum Iudi populares celebrantur, illis similes, qui in Graecorum historia, et nunc etiam in nonnullis Europae locis et quibusdam insularum illarum felicium, in Oceano pacifico sitarum, reperiuntur. Conditor festi illius, cujus aliquot scenas praesens tabula exhibet, fuit de Müllinen, scultetus Bernensis, idque primum die 17ma Augusti 1805. magno spectatorum concursu, non minus quieto quam alacri, celebratum fuit. Materiam praebuerunt festo cum ingeniosa dexteritas, tum corporis robur agilitasque. Quicumque alios vicerat, hic et spectatorum plausu et proposito praemio condecorabatur. Locus huic festo aptissime delectus vallis fuit amoena, inter lacus Thunensem et Brienzensem sita, coelique temperies mire favit.

Fig. 1. Lucta.

Ambo luctatores cingulo coriaceo lumbos sunt circumdati. Hujus ope uterque adversarium sublimem attollere, sublaturumque supinum in humum graminosam dejicere conatur. Status luctatorum saepe admodum est ridiculus. Jam saltare in gyrum, jam frontibus adversis immobiles observare tempus, quo adversarium non opinantem opprimant, videntur. Dejectum pro victo habetur.

Fig. 2. Cornicines Alpini.

Cornu Alpinum dulcisonum non est, verum in summis Alpium, cum pastor gregem dispersum sono ejus convocat, animum cantu suo mire percellit. Huic cornu nulla aula symphoniaca convenit, nisi ea, cujus tectum coelum liberum, rupes praeruptae hia-

tumque profunda pavementum efficiunt. Etiam remotus a suis, Helvetus quilibet, cornu Alpini sono, invicto patriae desiderio percellitur, quapropter olim Helvetis, gallica stipendia merentibus, cornu Alpinum inflare vetitum fuit, quod nisi fuisset cautum, extemplo omnes in domos suas pacificas essent reversi. Quamobrem festum isthoc cornuum Alpinorum cantu carere haud potuit.

Fig. 3. Jactus lapidum.

Si lucta agilitatem corporis singularem requirit, insigne musculorum robur lapidum postulat jactus. Utrumque, agilitas et robur, Alpium incolis maxime necessario est, quippe non raro dimidium annum in locis desertis apud greges suos viventibus. In lapidum jactu vir lapidem manu dextra sublaturum dextro imponit humero, post immotus consistens, subita vibratione corporis eum impellit tanta vi, ut complurium passuum spatium pervolet. Hoc modo nuper incola Appencellensis in illo festo lapidem 180 librarum per intervallum passum decem pepulit. Rarum profecto exemplum, quid musculi humani possint!

Fig. 4. Praemiorum distributio.

Tempore matutino his ludis consumto, post laetum prandium, ipsi auctores festi hujus e brabentiarum sententia praemia distribuerunt. Erant haec arietes hispanici, quibus ad ovium pecus in Helvetia excolendum utuntur, numi memoriales, petae bubulcorum, luctatorum cingula, sclopeta, cultri venatorii, tegmina capitis e corio anglico acu eleganter picta, etc. Horum praemiorum pleraque tabula praesens exhibet tum mensae imposita, tum victori, cui matrona juvenis insuper numum memorialem e collo suspendit.

AZ ÁLPESI PÁSZTOROK INNEPE UNTERSEEN-HEZ KÖZEL A' BERNAI KANTON FELSŐ RÉSZÉBEN.

A' bizonyos tekintetben ugyan durva, de átallyában a' felségesebb természeti szépségekkel gazdag Helvétziát tsendes és munkás nép lakja, a' melly olyan nemzeti innepeket szokott ülni, a' millyenekről a' régi Görögök's Rómaiak Historiáikban vagyon emlékezet, sőt a' millyenek ma is Európának's a' tsendes Oceánnak szerentsés szigeteiben lakó népek által tartatnak. Ezeknek az innepeknek (a' mellyek egyenként ezen a' táblán le vannak rajzolva) szerzője Bernai Bíró Müllinen volt, a' mellyeket legelőször 1805. Augusztusnak 17-dikén, jó számmal özvesereglett vidám és meglegedő nép ült meg. Tárgyai voltak ezen Innepeknek az ügyességnek mesterségekben való kézségnek's a' testbeli erősségnek's hajthatóságnak próbatételei, a' mellyekben való győzelmeknek, az özvegyült Inneplőknek a' helybe hagyásán's tapsolásán kívül a' meghatározott jutalom volt megkoronázója. Az inneplőknek nézőhelyéül szerentsés válfasztással a' Thuner és Brienzer tavak közt fekvő kies völgy volt rendezve. Az időjárás is kedvezett az Innepeknek.

1. Kép. A' Birkózás.

A' két küzködők ágyékokra bőr övet tsatoltak, mindenik iparkodik annál fogva a' vetélkedőjét fel emelni's a' gyepre teríteni. Merészkedéseik gyakran igen intselkedők, néha mintha Valzert vagy forgót tántzolnának, néha mozdulatlanul állnak egymás ellenébe, kiki a' vetélkedő fél erőtlenségének vagy vigyázatlanágának szempillantásait megsejditni igyekezvén. A' földre terítendő meggyőzetteik.

2. Kép. Az Alpesi Tárogatósök.

Az Alpesi tárogató éppen nem valami hangtsáló muzsikaszerszám, mindazáltal midőn az Alpesi pásztor elszéledt juhainak özvegyűjtésére megfújja, hangjai a' szívet érintik. Nem illik ez semmiféle Kontzert Szalába hanemha annak teteje az égnek karpitja,

pádimentoma pedig a' kietlen köszittek és feneketlen mélységek. Minden Helvéta, ha ennek hangját Orfzágn kívül csak mefzfizről halja is, azonnal ellene állhatatlan erőszakkal gerjedezik hazája eránt, úgy annyira, hogy a' midőn Frantzia szolgálatban voltak, uralkodói tekintettel letiltattak a' pásztorok ennek fuvasától, különben tsendes környékeikre mindnyajan vilzfatertek volna. Ezek az Inneplések is tehát tárogatók nélkül éppen végbe nem mehettek.

3. Kép. A' Köhajítás.

Valamint a' birkózásban a' fürgesség, úgy a' köhajigálásra az izmos erősség kívántatik meg. Mind a' fürgesség mind az izmosság különösen az Alpesi pásztorokban a' kik egy nyomban fél ezfendeig is nyájjaiknál vannak a' zordon erdőségekben, két legfűkésesebb tulajdonságok. A' köhajításkor a' követ jobb kezzel felemelvén jobb vállakra felteszik, 's a' nélkül, hogy egy helyből kimozdulnának a' testnek hirtelen megrázása által azon olly lökést tesznek, hogy vállakraól néhány lépésnyire tafzittatik el. Ezen Innepek alkalmatosságával egy Appenzel nevű Helvéta, 184 fontos követ 10 lépésnyire ellokott. Bizonyára! ritka példája az izmos erősségnek!

4. Kép. A' Jutalomofztás.

Az Innepek egész reggelén tartván a' játék, egy víg vendégeskedés után a' jutalom a' biráknak jóváhagyása szerént kiosztogattatott, a' melly spanyol kosokból a' Helvetziai juhoknak elfajoztatására, érdempénzekből, pásztor tarifznyákból, küzködésre való övekből, vont tsőjú puskákból, vadász késekből, és ánglus bőrrel szépen kihimelt sapkákból ee. állott. Ezeket a' jutalmakat részszerént az itt lerajzolt afztalon, részént a' szerentsés győzedelmesen (a' kinek egy leány még érdem pénzt is akaszt nyakába) láthatni.

DAS ALPENHIRTENFEST BEY UNTERSEEN IM BERNERSCHEM OBERLANDE.

Die zum Theil sehr rauhe, aber durchaus von hoben Naturschönheiten erfüllte Schweiz, wird von einem friedlichen und arbeitsamen Volke bewohnt, bey dem sich ähnliche Volksfeste erhielten, wie wir solche in der Geschichte bey den Griechen, und gegenwärtig noch hier und da in Europa und auf einigen der glücklichen Inseln finden, die in dem großen Oceane (dem stillen Meere der Südsee) liegen. Der Stifter dieses Festes, von dem einzelne Scenen auf dieser Tafel abgebildet sind, war der Schultheis von Müllinen in Bern, und es ward am 17ten August 1805 zum ersten Male vor einer beträchtlichen Anzahl fröhlicher und friedlicher Zuschauer gefeyert. Kunstfertigkeiten und Körperstärke und Gewandtheit waren der Gegenstand des Festes. Wer den andern in einer oder der andern dieser Kraftäufserung übertraf, dem ward außer dem Beyfalle der versammelten Menge ein Preis zu Theil. Der Platz dieses Festes war äußerst glücklich in einem anmuthigen Thale zwischen dem Thuner und Brienzer See gewählt, und die Witterung begünstigte das Fest sehr.

Fig. 1. Schwinger.

Beide Kämpfer haben einen ledernen Gürtel um die Hüften geschlungen. Jeder sucht seinen Gegner mittelst desselben empor zu heben, und dann rücklings auf das Gras zu werfen. Die Stellungen dieser Kämpfer sind oft sehr drollig. Zuweilen scheinen sie einen Walzer zu tanzen, zuweilen bewegungslos einander gegenüber den Moment der Schwäche des Gegners zu erlauern. Wer hingeworfen wird, ist besiegt.

Fig. 2. Alphornbläser.

Das Alphorn ist kein melodisches Instrument, allein in der Höhe der Alpen, wenn der Hirte seine zerstreute Heerde damit zusammenruft, von herzerzreifendem Tone. Ihm paßt kein Concertsaal, wenn nicht das freye, hohe Gewölbe des Himmels seine Decke

und schroffe Klippen und tiefe Abgründe sein Boden sind. Jeder Schweizer fühlt auch in der Ferne von seinem Lande sein Herz durch den Ton des Alphorns unwiderstehlich zur Heimath gezogen, und ehemals mußte deshalb das Blasen des Alphorns den Schweizern untersagt werden, die im französischen Solde standen. Sie wären sonst alle in ihre friedliche Heimath zurückgekehrt. Bey diesem Feste konnten also auch die Alphörner nicht fehlen.

Fig. 3. Steinstosser.

Wenn das Schwingen oder Ringen besondere Gewandtheit voraussetzt, so erfordert das Steinwerfen (Steinwerfen) ausgezeichnete Muskelkraft. Beydes, Gewandtheit und Muskelkraft, sind dem Alpenbewohner, der oft halbe Jahre lang in Wildnissen nur bey seiner Heerde lebt, in hohem Grade nöthig. Bey dem Steinwerfen hebt der Mann den Stein mit der rechten Hand auf seine rechte Schulter, und gibt ihm dann, ohne sich von der Stelle zu bewegen, durch einen plötzlichen Schwung des Körpers einen Stofs, so daß er mehrere Schritte weit fort fliegt. Bey diesem Feste warf ein Appenzeller einen 184 Pfund schweren Stein auf diese Art 10 Schritte weit. Gewifs, ein seltenes Beyspiel von Muskelkraft!

Fig. 4. Preifs-Vertheilung.

Das Fest hatte den Morgen durch gedauert, und nach dem fröhlichen Mahle theilten die Stifter dessen nach Gutachten der Kampfrichter die Preise aus. Sie bestanden in spanischen Widdern zu Veredlung der schweizerischen Schatzucht, Medaillen, Kühhirttaschen (Känzeln der Kuhhirten auf den Alpen), Schwingergürteln, Stutzen (gezogenen Büchsen), Waidmessern, Kappen von Englischem Leder fein gestickt u. s. w. Die meisten dieser Belohnungen sieht man auf dem Kupfer theils auf dem Tische, theils an dem glücklichen Sieger, dem eben die junge Dame noch eine Medaille umhängt.

FÊTE DES PÂTRES DES ALPES PRÈS D'UNTERSEEN DANS LA PARTIE SUPÉRIEURE DU CANTON DE BERNE.

La Suisse, pays en partie très rude, mais abondant en beautés de la nature, est habitée par un peuple paisible et laborieux, chez lequel des fêtes nationales se sont conservées pareilles à celles des anciens Grecs, et telles que nous en trouvons encore en quelques endroits de l'Europe et dans quelques îles fortunées du grand Océan pacifique. Le fondateur de la fête dont quelques scènes sont représentées sur cette Table est le Baillif de Mülinen à Berne et elle fut célébrée pour la première fois le 17. Août 1805 en présence d'un nombre considérable de spectateurs joyeux en contens. L'objet de cette fête était la preuve d'adresse, de force corporelle et d'agilité. Le vainqueur dans l'une ou l'autre partie obtint, outre les applaudissemens de la foule assemblée, un prix fixé. Le local de la fête était très-heureusement choisi dans un vallon entre les lacs de Thun et de Brience, et le tems lui était favorable.

Fig. 1. La Lutte.

Les deux lutteurs portent autour des reins un ceinturon de cuir, moyennant lequel chaque combattant sache d'élever son adversaire en l'air et de le renverser sur le gazon. Les attitudes de ces lutteurs sont souvent très drôles; tantôt ils semblent danser une valse ensemble; tantôt ils se tiennent sans mouvement l'un vis-à-vis de l'autre pour épier le moment de faiblesse de l'adversaire. Celui qui est jeté par terre est réputé vaincu.

Fig. 2. Les Joueurs du cornet des Alpes.

Le cornet des vachers des Alpes n'est point un instrument mélodieux, mais le son qu'il donne quand le pâtre du haut des Alpes l'entonne, pour rassembler son troupeau dispersé, saisit le cœur. Aucune salle de concert ne lui convient si son plafond n'est pas la

voûte élevée et étendue du ciel et son plancher des rochers roides et des précipices profonds. Aussi dans le plus grand éloignement de sa patrie chaque Suisse se sent le cœur irrésistiblement entraîné vers elle, si-tôt que le son de ces cornets le frappe, ensorte qu'autrefois l'on avait défendu d'en donner chez les régimens Suisses qui étaient au service de la France, sans quoi tous seraient retournés dans leurs foyers paisibles. L'on voit par là que ces instrumens ne devaient pas manquer à cette fête.

Fig. 3. Le Jet des pierres.

Si la lutte suppose beaucoup d'agilité, le jet des pierres demande une force de muscles très-considérable. Ces deux qualités, la force et l'agilité sont d'une nécessité indispensable au pâtre des Alpes, qui souvent passe la moitié de l'année avec son troupeau dans des déserts. Pour jeter la pierre l'homme leve la pierre de la terre avec la main droite, la pose sur l'épaule droite et puis sans bouger de la place il lui donne par un élan subite du corps une secousse assez forte pour la jeter à plusieurs pas de là. De cette façon un Suisse d'Appenzell a lancé à la fête dont s'agit une pierre du poids de 184 livres à dix pas de lui. Vraiment un exemple rare de la force des muscles!

Fig. 4. La Distribution des prix.

La fête ayant duré toute la matinée, après un repas gai les fondateurs distribuèrent les prix selon l'avis des juges au champ. Ces prix étaient des bœufs espagnols pour améliorer la race des brabis en Suisse, des médaillons, des gibecières de vachers, des ceinturons, des mousquetons, des couteaux de chasse, des bonnets de cuir anglais joliment brodés etc. La plupart de ces prix se trouve représentée sur la planche ci-jointe ou sur la table ou sur le vainqueur fortuné, auquel une jeune Dame attache encore un médaillon.

FLORES SPECIOSI.

(Nelumbium speciosum.)

Nelumbium planta aquatica est, memoratu dignissima, a veteribus Aegyptiis Indisque sacra habita, in monumentis eorum sacris et hieroglyphicis exhiberi solita. Honoris hujus causa haec fuit. Terrae fecunditas in Aegypto, ut constat, a Nili pendebat exundationibus. Crescentibus aquis, lotus, nymphea coerulea (vid. Tomi hujus N. 23) et *Nelumbium speciosum* colore roseo in aquarum superficie comparebant, velut plantae aquaticae, et tanquam sacrae undarum fecundantium praenuntiae suspiciebantur. *Nelumbium speciosum* non jam hodie in Aegypto, sed

praecipue in Persia, India et China in paludibus aquisque stagnantibus reperitur. Flos ejus, quem tabula praesens naturali magnitudine depictum exhibet, nitido colore rosae, petiolis 8 pedum longitudine insistit. Folia scutiformia, saepe 2 pedum diametro, pediculis inhaerent ejusdem longitudinis, eorumque ope summis aquis innatant. Pistillum flavum, mali citrei dimidiati specie, medio floris inhaerens, 20 aut 30 grana seminalia continet.

Radices ejus validae et grana ab incolis earum regionum comeduntur. *Nelumbium* hoc speciosum Aegyptii saepe etiam *lotum* colore roseo appellarunt.

J. A. Schmutzer

X. B. 6.

ÉKESSÉGRE VALÓ VIRÁGOK.

A' Pompás Nelumbó.

(Nelumbium speciosum.)

A' Nelumbó ez a' pompás virág a' melly Egyiptomi babnak is nevezetik egy igen nevezetes vízi növény, a' melly a' régi Egyiptomiaktól és Indusoktól szent plántának tartott, és a' mellyet még a' Hieroglyphicumaik közé, és szentelt emlékezet ofzlopaikra is lerajzoltak. Oka e' volt: Tudnivaló dolog, hogy az Egyiptomi földnek termékenysége egyenesen a' Nilus kiadásaitól függ; ha ennek vizei nevelkedtek, akkor a' Lótuszvirág, v. a' kék tengeri rózsa, (lásd ezen Darab 23. számját) és a' rózsa színű pompás Nelumbó a' vizek színén mint vízi plánták láttattak, 's

mint szent póstúit a' termékenyítő haboknak, úgy nézték az emberek. A' pompás Nelumbó már Egyiptomban nem található, hanem a' Kinai Persiai 's Indiai mótáros helyeken 's álló tavakban. Az ezen a' Táblán lévő, termézei nagyságában vagyon lerajzolva, színe szép piros és 8 lábnyi magasságú nyelen áll. A' paizsforma és gyakran 2 láb átmérőjű leveleinek is akkora nyelek vagyon, a' mellyek azokat a' víz színén tartóztatják. A' sárga 's fél tiztromforma anyaszál a' virágnak közepét foglalja el, 's 20—30 magzemet foglal magában.

Nagy gyökereit, valamint magzemeit is az odavalók megeízik. Az Egyiptomiak a' pompás Nelumbót piros herefűnek is nevezték.

PRACHT-BLUMEN.

Die prächtige Nelumbo.

(Nelumbium speciosum.)

Die prächtige Nelumbo, welche auch die geheiligte Indische und Aegyptische Bohnenblume genannt wird, ist eine merkwürdige Wasserpflanze, die von den alten Ägyptern und den Bewohnern von Indien als heiliges Gewächs betrachtet wurde, welches sie auf ihren Hieroglyphen und heiligen Denkmählern abbildeten. Die Ursache war folgende. In Ägypten hing bekanntlich die Fruchtbarkeit des Landes von Überschwemmungen des Nils ab. Wenn diese Gewässer stiegen, so zeigten sich auch die Lotusblume, die blaue Seerose (siehe No. 23. dieses Bandes), und die rosenrothe prächtige Nelumbo als Wasserpflanzen auf der Oberfläche des Wassers, und wurden

als heilige Boten der befruchtenden Fluthen betrachtet. — Die prächtige Nelumbo findet sich jetzt nicht mehr in Ägypten, sondern vorzüglich in Persien, Indien und China in Sümpfen und stehenden Wässern. Die hier in natürlicher Größe abgebildete Blume ist schön rosenroth gefärbt, und sitzt auf 8 Fufs langen Blumenstielen. Die schildförmigen, oft 2 Fufs im Durchmesser haltenden Blätter haben eben so lange Stiele, die sie auf der Oberfläche des Wassers halten. Der gelbe Stempel sitzt wie eine halbe Citrone in der Mitte der Blume, und enthält 20 bis 30 Samenkörner.

Die starken Wurzeln, so wie die Samenkörner werden von den dortigen Völkern gegessen. — Die prächtige Nelumbo nannten die Ägypter auch oft die rosenrothe Lotusblume.

FLEURS DE PARADE.

La superbe Nélumbo.

(Nelumbium speciosum.)

Le superbe *Nélumbo*, que l'on nomme aussi la *fève d'Égypte* est une plante aquatique très-remarquable, qui était regardée comme sacrée par les anciens Egyptiens et Indiens, et qu'ils représentaient dans leurs hiéroglyphes et sur les monumens sacrés. La raison en était celle: L'on sait qu'en Égypte la fertilité du sol dépend des inondations du Nil. Quand les eaux de ce fleuve commençaient à s'élever, alors paraissaient le *Nénupar* (Voyez No. 23. de ce Volume), et le superbe *Nélumbo* sur la surface de l'eau comme avant-coureurs sacrés des ondes fructifiantes. Mais ce superbe *Né-*

lumbo ne se trouve plus en Égypte, on ne la rencontre que principalement en Perse, aux Indes et à la Chine dans des eaux stagnantes. La fleur ici représentée en grandeur naturelle est d'une belle couleur de rose et son pédicelle a huit pieds de long. Les feuilles scutiformes, qui souvent ont deux pieds de diamètre, ont des tiges aussi longues qui les tiennent sur la surface d'eau. Le pistil jaune se tient au centre de la fleur en forme d'un demi-citron et renferme 20 à 30 graines.

Les grosses racines et les graines sont mangées par les peuples des pays où cette plante se trouve. Les Egyptiens la nommaient aussi le *Nénupar couleur de rose*.

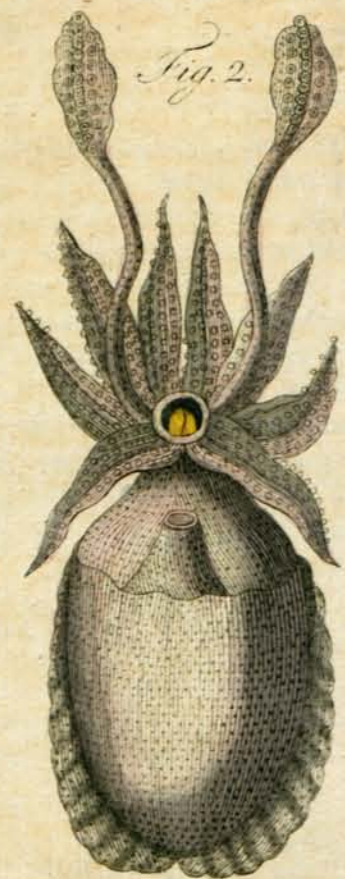

Fig. 2.

Fig. 1.

Fig. 5.

Fig. 3.

Fig. 4.

J. J. Schmutzer.

X. B. 7.

MOLLUSCAE.

Molluscae, peculiaris vermium classis, corpore coaguliformi, molli ac nudo ab aliis differunt, et instructae sunt antennis seu brachiis, quibus escam captant corpusque promoyent. Earum forma est diversissima. Ad praecipuas molluscarum species pertinet *sepiarum* genus, in mari degens, et minutis vescens bestiolis. Praesens tabula species quasdam earum memoratu dignissimas exhibet.

coris stat, et praedam speculatur. Sicut omnes seipiae, in medio corpore vesicam habet repletam liquore quodam, atramento simili, quo turbidam aquam reddit, tum ut hostes effugiat, tum ut praedam caperet commodius. Hoc liquore pictores utuntur ad pingendum. Insuper in dorso seipiae os album porosumque reperitur, in metallis poliendis et pulvere dentibus fricandis praeparando usitatum. *Sepia vulgaris* in 2 pedum longitudinem crescit, atque in cunctis fere maribus reperitur.

Fig. 1. et 2. *Sepia vulgaris*.

(*Sepia officinalis*.)

Sepia vulgaris perquam mirabilis est bestia. In fig. 1. partem ejus superiorem, in fig. 2. inferiorem cernimus. Corpus ejus teres sacco inhaeret membranaceo. in quem seipia sese retrahit. Ex capite octona brachia prominent, quibus praedam, caneros scilicet marinos aliasque marinas bestiolas, ori admovet. Os isthoc (fig. 2.) brachiis interjacens, praeditum est rostro corneo, ad praedam comminendam idoneo. Praeter octona illa brachia in capite ejus cernimus antennas binas crassiores, clavarum forma, innumeris papillis seu tuberculis sugendo servientibus obsitas. Horum ope adhaerescens rupibus, quasi in an-

Fig. 3. (*Sepia tuberculata*.)

Haec seipia, in promontorio bonae spei degens, in longitudinem pedis crescit. Totum ejus corpus tuberculis obsitum est.

Fig. 4. (*Sepia maculata*.)

Haec roseo colore, in aquis Indiae orientalis vivit, priori magnitudine par, et pariter 8 brachiis praedita.

Fig. 5. *Sepia minor*.

(*Sepia sepiola*.)

Sepia minor, pollicis longitudinem haud excedens, insinua multitudine ad oram maris mediterranei reperitur. Saccus ejus utrinque in alas pinniformes expanditur.

A' Lágy férgek a' férgeknek egy különös rendét teszik, a' mellyek nyálkás lágy és tsupafz testek által különböztetik meg magokat, vannak tapogatóik is, mellyek eledelük megfogására és az élébbmázásra való. Formáik sokfélék. A' legnevezetesebb lágyférgek közül való a' *Téntaférgek* mellyek a' tengerekben apró állatokkal élnek. Ezen a' táblán azok közül a' nevezetesebbeket adjuk elő.

1. Kép. A' Patikai Téntaféreg.
(*Sepia officinalis.*)

A' *Téntaféreg* felette különös állat az 1. kép feletről a' 2. kép pedig alólról mutatja. Hofzfűkás gömbölyeg testét hártvás fedél fogja bé, a' mellybe magát a' *téntaféreg* egészen bévonhatja. Fején 8 tapogatói vannak, mellyekkel prédáját (a' melly tengeri rákokból 's tengeri állatotskákból áll) szájába rakja. Ez a' szája, karjai vagy tapogatói közt áll, és rajta izarúnemű orra van, a' mellyel eledelét apróra metéli. Nyóltz karjain kívül még két erős bunkósbot forma tapogatója van, a' mellyek szopó bibirtsókkal rakodottak, mellyeknél fogva magát a' közfiklához szívja, 's arra vasmatska formán lapúlván prédája után leselkedik. A' derekán valamint a' több *Téntaférgeknek* is, egy a'

téntához hasonló nedvességgel teli zsatskója van, a' mellyel a' vizet maga körül meghomályosítja, részfzerént hogy ellenségektől megmenekedjenek, részént hogy a' prédájokhoz könnyebben hozzá jussanak. Ezen nedvességet a' festők *Szepia* név alatt a' tussal való festéskor használják. A' hátokon még valami fejer lyukatsos tsont is nevededik, a' mellyet részént az értzek, részént a' fogak tisztítására használják 's *fejér haltsontnak* neveznek.

3. Kép. A' szömölsős Téntaféreg.
(*Sepia tuberculata.*)

Ez a' féreg a' Jó reménységfokánál találattik, egy lábnyi hofzfűkású, és sárgalzüreke teste egészen bibirtsókkal fedezett.

4. Kép. A' foltos Téntaféreg.
(*Sepia maculata.*)

A' foltos piros *téntaféreg* a' déli Indiai tengerekben találattik, akkora mint az élébbeni, 's 8 karjai vannak.

5. Kép. A' kis Téntaféreg.
(*Sepia sepiola.*)

A' kis *téntaféreg* az egy íznyi hofzfűkásogot nem haladja meg, 's véghetetlen számmal találattik a' középtenger partjain. Az ótdal fedele úzfűzárny formán felül ki kétfelől.

Die Mollusken oder Weichwürmer machen eine besondere Classe der Würmer aus, die sich durch ihren gallertartigen, weichen, unbedeckten Körper auszeichnen, auch haben sie Fühlfäden oder Arme, die ihnen zum Fang ihrer Nahrung und zum Fortbewegen dienen. Ihre Gestalt ist sehr verschieden. — Zu den merkwürdigsten Mollusken gehört das Geschlecht der *Sepien* oder der *Tintenvürmer*, die sich im Meere aufhalten, und von kleinen Thieren leben. — Wir lernen auf dieser Tafel einige der merkwürdigsten Arten kennen.

Fig. 1. und 2. Der gemeine Tintenvurm.
(*Sepia officinalis.*)

Die *gemeine Sepie* oder der *Kuttelwurm* ist ein höchst sonderbares Thier. Wir sehen ihn bey Fig. 1. von der obern, bey Fig. 2. von der untern Seite. Der länglichrunde Leib steckt in einem häutigen Sacke, in den sich der Tintenvurm ganz zurückziehen kann. Am Kopfe sitzen acht Arme, womit er seinen Fang, der in Seekrebsen und kleinen Seegeschöpfen besteht, zum Maule bringt. Dieses liegt (Fig. 2.) zwischen den Armen, und hat einen hornartigen Schnabel, womit er den Fang klein macht. Außer den 8 Armen sehen wir am Kopf noch zwey starke keulenförmige Fühlfäden, mit zahllosen Saugwürzchen bedeckt. Hiermit saugt er sich an Felsen fest, liegt gleichsam vor Anker, und lauert auf seinen Fang. In der

Mitte des Leibes hat er, wie alle Tintenvürmer, einen Beutel mit einer tintenähnlichen Flüssigkeit, womit er das Wasser trübt, theils um seinen Feinden zu entgehen, theils um seinen Fang besser zu bekommen. Diese Flüssigkeit brauchen die Mahler unter dem Nahmen *Sepia* zum Tuschen. Auch findet sich im Rücken ein weißer poröser Knochen, der zum Poliren der Metalle, auch zu Zahnpulvern gebraucht wird, und *weißes Fischbein* oft genannt wird.

Fig. 3. Der warzigte Tintenvurm.
(*Sepia tuberculata.*)

Diese *Sepie* lebt am Vorgebirge der guten Hoffnung, wird 1 Fuß lang, und der ganze gelbgraue Körper ist mit Würzchen bedeckt.

Fig. 4. Der gefleckte Tintenvurm.
(*Sepia maculata.*)

Der rosenroth gefleckte Tintenvurm bewohnt die ostindischen Gewässer, hat die Größe des vorigen, und ebenfalls 8 Arme.

Fig. 5. Der kleine Tintenvurm.
(*Sepia sepiola.*)

Der kleine Tintenvurm wird nicht über einen Zoll lang, und findet sich in zahlloser Menge an der Küste des Mitteländischen Meeres. An den Seiten breitet sich der Sack zu flossenähnlichen Flügeln aus. —

MOLLUSQUES.

Les Mollusques forment une classe séparée des vers, et se distinguent par leur corps gélatineux, mou et découvert; encore sont ils munis d'antennes ou de bras qui leur servent pour attraper leur nourriture et pour se mouvoir. Ils sont de différentes formes. Le genre des *Sèches* appartient aux Mollusques les plus curieux; ces *Sèches* vivent dans la mer et se nourrissent de petits animaux. La table ci-jointe nous en fait connaître les espèces les plus remarquables.

Fig. 1. et 2. La Sèche commune.

(*Sepia officinalis*)

La *Sèche commune* est un animal fort singulier. Nous la voyons sous *fig. 1.* du côté supérieur et sous *fig. 2.* du côté inférieur. Le corps oblong se trouve dans un sac membraneux dans lequel l'animal peut se retirer tout-à-fait. La tête est munie de huit bras moyen- nant lesquels il approche de sa bouche les écrevisses et autres petits animaux de mer qu'il a pris. Cette bouche (*fig. 2.*) est entre les bras et a un bec corneux, avec lequel il broye sa proie. Outre les 8 bras nous trouvons encore à la tête deux fortes antennes en forme de massues, couvertes de petits suçoirs, par le moyen desquels il s'attache aux rochers et en y étant pour ainsi dire à l'ancre il épie sa proie. Au milieu du corps cet animal a comme toutes les sèches une bourse remplie d'une liqueur semblable à de l'encre, avec

laquelle il trouble l'eau tant pour se soustraire à ses ennemis, que pour mieux attraper sa proie. Ce liquide connu sous le nom de *Sépia* est employé par les peintres au lavis. Encore se trouve-t-il dans le dos de cet animal un os blanc et poreux, qui sert à brunir les métaux et entre dans les poudres dentifrices on le nomme vulgairement baleine blanche.

La *Sèche commune* parvient jusqu'à la longueur de deux pieds et se trouve presque dans toutes les mers.

Fig. 3. La Sèche tuberculeuse.

(*Sepia tuberculata*.)

Cette *Sèche* vit proche du Cap de bonne espérance, parvient à la longueur d'un pied, et tout son corps jaune grisâtre est couvert de tubercules.

Fig. 4 La Sèche tachetée.

(*Sepia maculata*.)

Cette *Sèche* tachetée de couleur de rose habite les mers des Indes orientales et est de la taille de la précédente; elle a de même 8 bras.

Fig. 5. La petite Sèche.

(*Sepia sepiola*.)

Cette petite *Sèche* n'atteint que la longueur d'un pouce et se trouve en quantité innombrable aux côtes de la Méditerranée. Vers les côtés sa bourse s'étend en ailerons semblables aux nageoires.

PAPILIONES NITIDI GERMANIAE.

Fig. 1. (Papilio nympha populi.)

Hic, rarioribus papilionibus Germaniae adnumerandus, nonnisi in populetis reperitur, ubi Junio Julioque mensibus circumvolat. Alae e nigro fuscae maculis albis, caeruleis rubisque eleganter sunt pictae. Eruca e viridi flava (A) in altis populis et fagis silvaticis vivit. Convertitur in nympham (B) ex qua post 2 aut 3 hebdomades papilio prodit.

Fig. 2. (Papilio Dan. cardamines.)

Hic, (c) mensibus Aprili et Majo in pratis silvosis obvius, alis nitidis colore aurorae, ab aliis distinguitur, quibus femina penitus caret. Eruca parva, viridis (a) in turrite et cardamine pratensi Junio Julioque vivit. Hinc in nympham cymbiformem (b) transformata, sequenti vere papilionem emittit.

Fig. 3. (Papilio D. rhamni.)

Bellus hic papilio initio calescentis veris aspectu suo nos recreat. Mas (C) citreo est colore, femina lacteo. Eruca foliis rhamni alitur. Priusquam in nympham abit, corpus filo

circumdat, atque ita in ramo tenui se suspendit. Post aliquot hebdomades prodit papilio, passim in pratis hortisque circumvolans.

Fig. 4. (Papilio N. C. album.)

Hic, ut ceteri papiliones omnes in hac tabula, naturali magnitudine est depictus. In averso alarum latere (d) apparet signum litterae c, a qua et nomen tulit. Per totam aestatem in muris, septis viisque obvius est, nam raro floribus insidet. Eruca ejus spinosa (a) in ribe, lonicera xylosteo et ulmo occurrit.

Fig. 5. (Papilio N. urticae.)

Papilio hic, vulgo notus, inter primos veris nuntios numeratur, colore igneo, caeruleo nigroque pictus. Hiemem passim in latebris exigit, quam ob rem verno tempore tam mature cernitur.

Eruca spinosa colore flavescenti (A) in urticis vivit: nympa nonnisi extremo sui cuspide suspensa est, ex qua, mense Julio, exit papilio; nam tempestivi illi, vere comparentes, ex superiore anno superstites hiemem exegerunt.

NÉMETORSZÁGI SZÉP PILLANGÓK.

1. Kép. A' nyárfa Pille.

(Papilio nympa populi.)

Ez a' pille Németországnak ritka pillangói közé tartozik, és csak a' remegő nyírfa erdőkben található. Ott repked ide 's tova Junius és Juliusban; feketebarna szárnyai fejték és veres színekkel igen szépen tarkáztak. Zöldsárga hernyója (A) a' magas nyár- és veres bikfákon élösködik, bábbá (B) elváltozik, a' mellyből a' lepke 2 's 3 hét alatt kibúvik.

2. Kép. A' hajnal Pillangó.

(Papilio Dan. cardamines.)

Ez a' lepke Aprilisben és Majusban az erdős réteken található, és hajnalszínű szárnyai különböztetik, de a' mellyekkel a' nőtények éppen nem ékeskednek. Zöld hernyótskája (a) a' tarsokán és a' rétitsalánon éldegel. Tsónak forma bábbá változik el (b) a' mellyből a' lepke a' következő tavaszszal kibúvik.

3. Kép. A' petsétes Pillangó.

(Papilio D. rhamni.)

Ez a' szép pillangó az elsőbb szép tavaszi napokban gyönyörködteti az embereket. A' hím tiztomsárga, a' nőtény pedig téjfejték. A' hernyója (A) a' kutyafa levelein élöskö-

dik. Minekelötte elváltozna derekán keresztül fonalat vet, a' mellynél fogva az ágakhoz köti magát. Egynehány hét múlva a' pillangója elő jön, a' melly a' kertekben 's réteken ide 's tova repdes.

4. Kép. A' C. Lepke.

(Papilio N. C. album.)

A' barnasárga C. lepke itt, valamint a' többiek is, ezen a' táblán, természeti nagyságában van lerajzolva. Szárnyainak vízszáján C forma rajzolatot szemlélni, a' mellytől vette nevét is. A' falakon kerítésekén és útakon egész nyáron által lehet találni, mert a' virágokra igen ritkán szállnak le. A' tüskés hernyója (a) a' tengeriszőlő és kutyatserfnye plántákon éldegel.

5. Kép. A' tsalán Lepke.

(Papilio N. urticae.)

Ez az esmeretes lepke egy a' tavasznak első postái közül, és szép tűzsárga kék és fekete tarkájú. Rejtek helyeken telet ki, azért jön tavaszszal öly korán elől.

Sárgás tüskés hernyója (A) a' tsalánon éldegel, a' bábja csak egyik végénél fogva ragad fel, 's Juliusban búvik ki a' pillangó, mivel azok a' pillangók a' mellyek tavaszszal igen hamar elő jönnek, azok közül valók a' mellyek kitelelnek.

SCHÖNE DEUTSCHE SCHMETTERLINGE.

Fig. 1. Der Pappelfalter.

(Papilio Nymph. populi.)

Der Pappelfalter oder große Eisvogel gehört unter die seltenen Schmetterlinge Deutschlands, und findet sich bloß in Waldungen, wo es Espen oder Zitterpappeln gibt. Da fliegt er im Junius und Julius herum. Die schwarzbraunen Flügel sind weiß, blau und roth gar schön gezeichnet. Die grüngelbe Raupe (A) lebt auf hohen Espen und Rothbuchen; sie verwandelt sich in die Puppe (B) aus der nach 2 bis 3 Wochen der Schmetterling ausfliegt. —

Fig. 2. Der Kressweissling.

(Papilio Dan cardamines.)

Der Kressweissling oder Aurora-Falter (c) findet sich im April und May auf waldigen Wiesen, und zeichnet sich durch seine schönen aurorafarbenen Oberflügel aus, welche aber dem Weibchen gänzlich fehlen. Die kleine grüne Raupe (a) lebt auf dem glatten Thurmkraut und der Wiesenkresse im Junius und Julius. Sie verwandelt sich in die nachenförmige Puppe (b), aus der im folgenden Frühjahr der Schmetterling kömmt.

Fig. 3. Der Citronfalter.

(Papilio D. rhamni.)

Ein schöner Schmetterling, der uns in den ersten warmen Frühlingstagen erfreut. Das Männchen (C) ist citronengelb, das Weibchen aber milchweiß gefärbt. Die Raupe (A) nährt sich von den Blättern des Faulbaums.

Ehe sie sich verpuppt, zieht sie einen Faden um den Leib, und befestigt sich auf diese Art an ein Ästchen. Nach einigen Wochen erscheint der Schmetterling, der allenthalben in Gärten und auf Wiesen herumfliegt.

Fig. 4. Der C Falter.

(Papilio N. C. album.)

Der braungelbe C Falter oder C Vogel ist, so wie alle Schmetterlinge dieser Tafel, in natürlicher Größe abgebildet. Auf der Rückseite der Flügel (d) sieht man die Zeichnung eines c, wovon er den Namen hat. Er findet sich den ganzen Sommer hindurch an Mauern, Zäunen und Wegen, denn selten setzt er sich auf Blumen. Die dornige Raupe (a) findet sich auf den Johannisbeersträuchen, Heckenkirschchen und Ulmen.

Fig. 5. Der Nesselfalter.

(Papilio N. urticae.)

Dieser bekannte Schmetterling, den man auch den kleinen Fuchs, die kleine Blaukante oder den kleinen Schildkrötenvogel nennt, ist einer der ersten Boten des Frühlings, und schön feuergelb, blau und schwarz gezeichnet. Er überwintert häufig in Schlupfwinkeln, deswegen zeigt er sich im Frühjahre so bald.

Die gelbliche Dornenraupe (A) lebt auf der Nessel, die Puppe (B) hängt nur an der Spitze fest, und im Julius schlüpft der Schmetterling aus, denn die zeitigen Frühlings-Blaukanten sind vom vorigen Jahre, die überwintert haben. —

DE BEAUX PAPILLONS ALLEMANDS.

Fig. 1. Le Papillon du tremble.

(Papilio Nymph. populi.)

Le Papillon du tremble est un des Papillons rares en Allemagne, puisqu'il ne se trouve que dans les bois où il y a des trembles ou peupliers-trembles. Là il voltige aux mois de Juin et de Juillet. Les ailes d'un brun noirâtre sont très-joliment dessinées en blanc, bleu et rouge. La chenille verte jaunâtre (A) vit sur des trembles et hêtres élevés; elle se métamorphose en chrysalide (B) d'où éclot le papillon après deux à trois semaines passées.

Fig. 2. L'Aurore.

(Papilio Dan. cardamines.)

L'Aurore (c) se trouve aux mois d'Avril et de Mai dans des prairies boisées et se distingue par ses belles ailes supérieures de couleur d'aurore qui manquent entièrement à la femelle. La petite chenille verte vit sur la tourette et sur le cresson des près aux mois de Juin et de Juillet. Elle se métamorphose en chrysalide en forme de nacelle (b) d'où le papillon sort au printemps suivant.

Fig. 3. Le Citron.

(Papilio D. rhamni.)

C'est un beau Papillon qui vient nous faire plaisir aux premiers beaux jours du printemps. Le mâle (C) est de couleur de citron, la femelle de couleur de lait. La Chenille (A) se

nourrit des feuilles du bourgène. Avant qu'elle se métamorphose, elle s'entortille d'un fil avec lequel elle s'attache à un petit rameau. Peu de semaines après paraît ce Papillon qui voltige partout dans les jardins et prairies.

Fig. 4. Le Papillon C. blanc.

(Papilio N. C. album.)

Ce Papillon brun jaunâtre est représenté sur la table ci-jointe, comme aussi les autres, en grandeur naturelle. Sur le revers des ailes (d) l'on trouve la figure d'un c d'où il tient son nom. Pendant tout l'été il se trouve aux murailles, haies et sur les chemins, car rarement il se repose sur des fleurs. La chenille épineuse (a) se trouve sur les grosseillers, chevre-feuilles des buissons et les ormes.

Fig. 5. La petite Tortue.

(Papilio N. urticae.)

Ce Papillon bien connu est l'un des premiers avant-coueurs du printemps; il est joliment dessiné de jaune couleur de feu, bleu et noir. Il passe fréquemment l'hiver dans des coins cachés et c'est pourquoi il paraît sitôt au printemps.

La chenille jaunâtre épineuse (A) vit sur la grande ortie; la chrysalide (B) n'y tient qu'à l'extrémité, et au mois de Juillet le Papillon en éclot; car les papillons qui paraissent sitôt en printemps sont de ceux qui ont passé l'hiver.

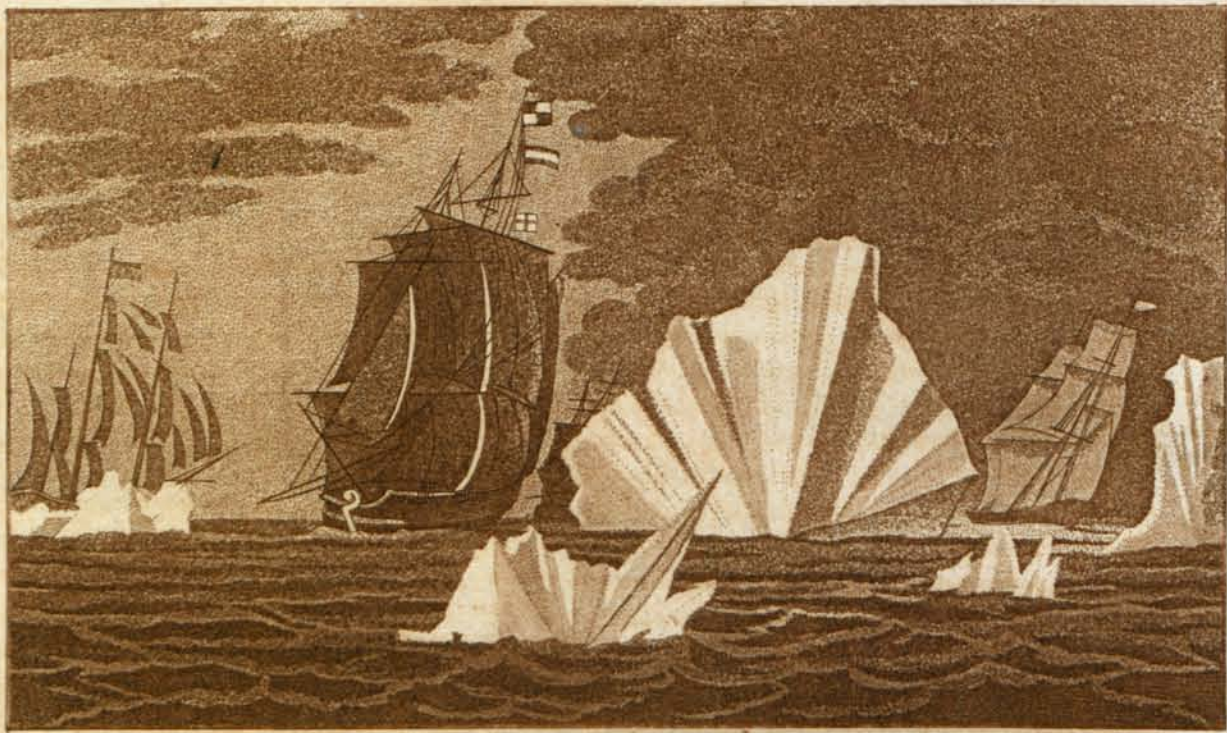
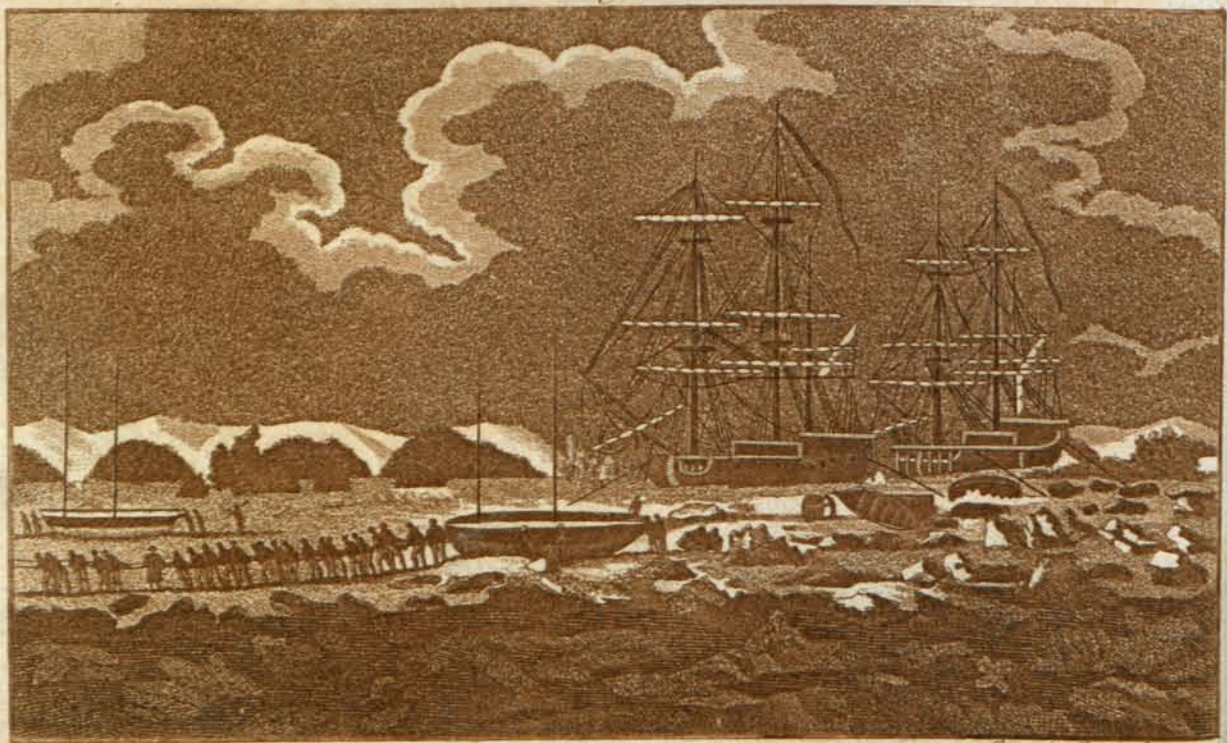

Fig. 2.

Joseph Jacob Schmitt

X. B. 9.

CAMPI ET INSULAE GLACIALES.

Non modo fluvii, lacus et stagna in terra nostra continenti, sed ipse adeo oceanus sub coelo frigidiore glacie tegitur, in qua hoc memoratu dignum est, quod, dum solvitur, aquam dulcem et potabilem praebet, quamvis in aquis marinis salsis amarisque concreverat. Reperitur glacies in oceanò vel massis grandioribus, quas *pulvinos*, *insulas* aut *montes glaciales* vocant, vel fragminibus frustisque minoribus, quae motu vago per maris superficiem feruntur. *Campi glaciales* dicuntur maris tractus majores concreti glacie, magis minusve inter se cohaerentes. Inter moles glaciei singulatim natantes versus polos nonnullae occurrunt immani magnitudine. Saepe supra maris superficiem alte prominent, et campos formant ingentes, quibus montes e glacie insistent, adeo ut saepe nautae, delusi adspectu, insulas consitas collibus et vallibus, turribus domibusque cernere videantur. Nonnulli nautarum montium horum glacialium elatissimos, pedes 1500 aut 1800 altos esse affirmarunt. Admirabiles saepe sunt insularum earum glacialium formae, nonnunquam plane graphicae. Quod vero in tantam altitudinem possint exsurgere, id partim ex eo fit, quod, ut docet aspectus ipse, e multis glebis seu frustis sibi impositis suppositisque existunt, partim etiam nivibus quotannis augentur, donec aquarum fluxu aut ventis in calidiores regiones deferuntur. Majores glaciei campos et insulas jam procul lux a coelo repecussa

indicat. Color massarum illarum glacialium plerumque candicans est, nonnunquam glaucus, hic illic in coeruleum abiens.

Fig. 1. Insulae glaciales.

Has glaciales insulas natantes vidit in maris Atlantici parte septentrionali Anglus Murray, dum cum classe sua mense Junio 1794. ex Anglia in Americam navigaret. Eas e sinu Baffinio aut Hudsonio illuc fuisse delatas consentaneum est. Altitudo earum malum fregatae aequabat; ambitus, qua parte ex mari emergebant, erat pedum 800.

Fig. 2. Campi glaciales.

Haec tabula campum illum glacialem exhibet, in quo praefectus navium Phippsius, mense Augusto 1773. iter versus polum arcticum faciens, non longe a littoribus Spitzbergae cum binis suis navibus glacie implicitus fuit atque detentus. Is cum vidisset, fieri haud posse, ut, vel expansis velis omnibus, glaciem perumperet, et dissecanda serris glacie tempus in cassum duceretur, cymbas e navibus exemptas exposuit, ut, quemadmodum *fig. 2.* ostendit, ab hominibus nauticis in fluctus apertos per glaciem veherentur, quo facto, si ita necesse esset, naves omnino relinqueret. Sed forte fortuna evenit, ut perquam opportune solveretur glacies, navesque illis vinculis expedirentur.

JÉGSÍKOK ÉS SZIGETEK.

Nem csak a' szárazon lévő folyóvizek 's tavak borítanak bé jéggel, hanem még a' hidegebb égaly alatt lévő Otzeánok is; a' mi pedig igen megjegyzésre méltó az, hogy ámbar ez a' jég keserű tengervízből fagyott ölfve, mindazáltal felolvasztatván, édes és megiható vízzé lesz. Az Otzeánban a' jég vagy temérdek darabokban találtaik, a' mellyek *jégtorlásoknak*, *jégszigeteknek*, *jéghegyeknek* neveztetnek; vagy pedig apróbb darabokban, a' mellyeket *jégtábláknak* vagy *lulályoknak* neveznek. A' temérdek kiterjedésű majd erősen majd kevesé jéggel bévont tenger színét *jégsíknak* nevezik. Az égsarkaknál egyenként úfzkáló jégdarabok közt ifzonyú nagyok vannak. Gyakran t. i. a' vizeknek színétől magasan kiállanak, téres sikokat 's azokon ismét jéghegyeket formálnak, úgy hogy a' megtsalatkozott hajós szigeteknek 's azokban lévő hegyeknek 's völgyeknek tornyoknak és házoknak véli. Némelly utazók azt állítják, hogy ezen jéghegyek között a' magasabbak 1500, 's 1800 lábnyi magasságúak v. lnának. Gyakorta ezeknek a' jégszigeteknek a' formája felette különös, 's néha valóban kies rajzolható. Illy ifzonyú nagyságra való nevelkedések oka, a' szüntelen egymásra tömődő jégdarabok, mellyek az elztendőről elztendőre reájok eső hó által mind szüntelen nevedeknek, míg nem olztán vagy a' tengeri folyók, vagy a' szelek a' melegebb tengeri környé-

kekre azokat elhajtják. Lételeket már mefzsziről észre lehet venni a' láthatártól vízfzaverődött sugárai által. A' fzíne ezen temérdek jégdaraboknak többnyire fejeér, néha zöld is, a' melly emitt amott kékkel elegyül fel.

1. Kép. A' Jégsziget.

Ezekkel az úfzó szigetekkel hajós Kapitány Murray Hajós serege Angliából Amérikába való hajókázása közben az éjszaki Atlantikum tengeren találkozott öfzve; hihetőképén a' Baffin vagy Hudson öblök által verettek le. Néhányon azok közül olly magasak voltak mint a' hajó vitorlája, 's ott a' hol a' tengerből kiállottak kerületek 800 lábnyi volt.

2. Kép. A' Jégsíkok.

Ebben a' képbén az a' jégsík van lerajzolva, a' melly közé Phipps Kapitány az éjszaki égsarkon való hajókázásakor, közel Spitzbergához két hajóival együtt, 1773 elztendőben Augufztusban, közé fagyott. Mivel lehetetlen volt még a' minden vitorlák kifejlesztése által is a' jégen keresztül nyomakodni, és a' jégnek keresztül vágása is igen sok időbe került, tehát a' tsajkákat a' jégre kihuzdoztatta, a' mellyeket a' legénységnek a' fzaad tengerig kellett vonni a' jégen, hogy ha megfzorúlnának a' hajókat ott hagyhatnák. De szerentsére a' jég hamar felengedit 's a' hajók feleresztettek.

EISFELDER UND EISINSELN.

Nicht nur unsere Flüsse und Teiche und Seen auf dem festen Lande, sondern auch das grofse Weltmeer ist in den kältern Himmelsstrichen mit Eise bedeckt, welches, merkwürdig genug, bey dem Aufthauen, süßes, trinkbares Wasser gibt, ohnerachtet es wirklich in dem salzigen und bitteren Meere gefror. Man findet das Eis im Oceane entweder in großen Massen, die *Eisbänke*, *Eisinseln*, *Eisberge* heißen, oder in kleinen Stücken, die man *Eisschollen*, *Treibeis* nennt. *Eisfelder* heißen ganze Strecken bald mehr, bald weniger verbundenen Eises in einer sehr großen Ausdehnung. Unter den einzelnen schwimmenden Eismassen gegen die Pole zu giebt es welche von ungeheurer Größe. Sie ragen oft weit aus der Fläche des Meeres hervor, bilden weite Ebenen, auf denen wieder Eisberge ruhen, und der getäuschte Schiffer glaubt hier oft Inseln mit Hügeln und Thälern, Thürmen und Häusern zu erblicken. Manche Seefahrer geben den höchsten solcher Eisberge eine Höhe von 1500 bis 1800 Fuß. Oft sind die Gestalten dieser Eisinseln sehr sonderbar, und zuweilen sehr malerisch. Dafs sie eine so beträchtliche Höhe erreichen können, rührt theils daher, dafs sie, wie auch oft der Augenschein lehrt, aus auf- und untereinander geschobenen Schollen entstehen, theils aber durch den Schnee von Jahr zu Jahr Zuwachs erhalten, bis sie durch Strömungen und Winde in wärmere Gegenden geführt werden. Große Eisinseln und Eisfelder geben schon von fern ihr Daseyn durch einen hellen Wider-

schein am Horizont zu erkennen, den man den *Eisblick* nennt. Die Farbe dieser Eismassen ist mehrentheils weiß, zuweilen auch meergrün, und hier und da in das Blaue spielend.

Fig. 1. Eisinseln.

Diese schwimmenden Eisinseln traf des Admirals Murray Geschwader im Junius 1794 auf der Fahrt von England nach Amerika im nördlichen atlantischen Meere an. Wahrscheinlich waren sie aus der Baffinsbay oder dem Hudsonsbusen herunter getrieben. Einige davon waren so hoch, als der Mastbaum einer Fregatte, und hatten da, wo sie aus dem Meere hervorragten, an 800 Fuß im Umfange.

Fig. 2. Eisfelder.

Diese Figur giebt eine Abbildung des Eisfeldes, in welchem Capitain Phipps im August 1773 auf seiner Reise nach dem Nordpol mit seinen beyden Schiffen unfern der Küste von Spitzbergen festfror. Da es unmöglich gefunden ward, sich mit den Schiffen auch bey allen aufgespannten Segeln durch das Eis zu drängen, und das Durchsägen des Eises viel zu langsam von Statten ging, so wurden die Boote der Schiffe ausgesetzt, und sollten von der Mannschaft bis zur offenen See über das Eis gezogen werden, wie dies hier auf der Figur vorgestellt ist, um im Nothfalle die Schiffe ganz verlassen zu können. Glücklicher Weise brach aber das Eis noch zu rechter Zeit, und die Schiffe wurden frey.

CHAMPS ET ÎLES DE GLACE.

Non seulement nos rivières, étangs et lacs du continent, mais aussi l'Océan se couvre de glace dans les climats les plus froids de la terre, et cette glace provenant de l'eau salée et amère de la mer donne, ce qui est à remarquer, une eau douce et potable quand elle est fondue. L'on trouve la glace dans l'Océan ou en grandes masses, nommées *bancs de glace*, *îles de glace*, *montagnes de glace*, ou en moindres parties, que l'on nomme *glaçons*. De grandes étendues de la surface glacée de la mer tantôt jointes ensemble, tantôt quelque soit peu séparées, se nomment *champs de glace*. Parmi les masses de glace isolées qui flottent dans la mer glaciale vers les poles, s'en trouvent souvent d'une grosseur et hauteur énorme. Souvent elles s'élèvent à une hauteur très considérable au dessus du niveau de la mer, ou forment des plaines très étendues couvertes de montagnes de glace, en sorte que le navigateur trompé croit y appercevoir quelquefois des îles couvertes de collines et de vallons, de tours et de maisons. Plusieurs navigateurs estiment la hauteur des plus élevées de ces montagnes de glace à 1500 et même à 1800 pieds. Souvent les formes de ces îles de glaces sont très singulières, quelquefois vraiment pittoresques. Leur élévation prodigieuse provient de ce que ces montagnes se forment de glaçons qui s'entassent les uns sur les autres et s'agrandissent chaque année par la neige qui y tombe, jusqu'à ce que les courans ou les vents les poussent dans des contrées plus chaudes. Les grands champs et les grandes îles de glace s'annon-

cent de loin par une lueur que l'horizon refléchit. La couleur de ces masses de glace est pour la plupart blanche, quelquefois d'un vert de mer et tirant sur le bleu.

Fig. 1. Îles de glace.

Ce sont-là les *îles de glace* flottantes que l'escadre de l'Amiral Murray rencontra en 1794 sur son passage d'Angleterre en Amérique dans la partie septentrionale de l'Océan atlantique. Probablement elles avaient été portées là de la baie de *Baffin* ou de *Hudson*. Quelques-unes de ces masses étaient aussi hautes que le mât d'une frégate et avaient là où elles sortaient de la mer une circonférence de 800 pieds.

Fig. 2. Champs de glace.

Nous voyons ici la représentation de ce *champ de glace* où le Capitaine Phipps en naviguant vers le pôle arctique fut arrêté par la glace et où ses deux vaisseaux gelèrent au mois d'Août 1773, non loin de la côte de *Spitzbergen*. Ayant trouvé qu'il était impossible de passer par la glace, même en déployant toutes les voiles, et que l'essai de fendre la glace en la sciant coûtait trop de tems, l'on mit les chaloupes dehors pour les faire traîner par les matelots pardessus la glace jusqu'à ce que l'on ait gagné la mer ouverte (ce que l'on voit représenté sur la planche si-jointe) afin d'abandonner les vaisseaux en cas de besoin. Mais heureusement la débacle vint encore à tems et les vaisseaux furent dégagés.

ROSARUM SPECIES.

(Rosa Damascena flore albo.)

Haec pariter ad numerosum rosarum Damascenarum genus spectat, odore egregio ac prorsus balsamico universas rosarum species superantium.

aut 10 rosas ferat. Flos in amplam crescit magnitudinem, non raro 4 pollicum diametro. Pistillum, ut in toto Damascenarum genere, longum est, lagenulae specie, sensim in ipsum floris pediculum descendens ac desinens.

Praesens haec species pulcherrimis earum adnumeratur. Colorem non tam album quam argenteum prae se fert, et folia gerit ampla, elegantia, quorum pars adversa viridis sed obscurior, aversa e viridi alba est. Floribus abundat frutex adeo, ut una frons saepe 8

Frutex exiguus, non ultra pedis altitudinem se extollit et satis spinosus est. Hiemis nostrae paulo impatientior, locum amat calidiorem tectumque adversus frigora, praeterea terram bonam et pinguem. In Germania plerumque Junio Julioque florens, ad rariores ibi rosarum species numeratur.

R Ó Z S A F A J O K.

A' hónapos fehér Rózsa.

(Rosa Damascena flore albo.)

Ez a' rózsafaj a' Damaszósák közé tartozik, a' mellyek felette kellemes balzsamos illatjaik által különböztetik meg magokat.

Ez a' jelenvaló faj legszébb köztök, mellynek színe inkább ezüstszürke, mint fehér, és szép nagy levelű lombjai felyülől sejtét alól pedig fehérezöldek. Igen gazdagon virá-

rágzik, úgy hogy egy ágon 8's 10 bokréták is függenek. A' virágja nagy's néha 4 íz át-mézőjű. A' bimbója valamint a' többi Damaszósáké is holtszű, karafina forma's menetelen áll ölzve a' nyéllel.

A' bokra alacsony, két lábnyinál nem magasabb, és tüskés, a' mi kemény teleinket megsinli, 's a' meleg fedelét's a' jó földet igen szereti. Virágzik Juliusban és Juniusban, 's a' ritkább rózsafajok közé tartozik.

ROSEN-ARTEN.

Die weisse Monats-Rose.

(Rosa Damascena flore albo.)

Die weisse Monats-Rose gehört gleichfalls zu dem großen Geschlechte der Damascener-Rosen, welche sich durch ihren vortrefflichen und äußerst balsamischen Geruch von allen andern Rosenarten auszeichnen.

Die gegenwärtige Sorte ist eine der schönsten unter ihnen. Sie ist von Farbe mehr silbergrau als weiß, und ihr schönes großblättriges Laub oberhalb dunkel und unterhalb weißgrün von Farbe. Sie blühet außeror-

dentlich reich, so daß oft 8 bis 10 Rosen an einem einzigen Zweige sitzen. Die Blume wird groß, und hat oft 4 Zoll im Durchmesser. Ihr Fruchtknoten ist, wie an allen Damascener-Rosen, lang und flaschenförmig gezogen, und verläuft sich sanft in den Stiel herab.

Ihr Strauch ist klein, nicht über 2 Fuß hoch, und ziemlich dornenreich. Sie ist gegen unsern harten Winter etwas zärtlich, und hebt sehr einen etwas warmen bedeckten Stand, und guten fetten Boden. Sie blüht gewöhnlich im Junius und Julius in Deutschland, und gehört unter die seltneren Rosenarten.

ESPÈCES DE ROSES.

La Rose blanche de Damas.

(*Rosa Damascena flore albo.*)

La Rose blanche de Damas appartient pareillement à ce genre de roses grandes et larges, qui par leur odeur suave et extrêmement balsamique, se distinguent de toutes les autres espèces de roses.

L'espèce présente en est une des plus belles. Sa couleur est plutôt d'un gris argenté que blanche, et ses belles et grandes feuilles sont d'un vert foncé pardessus et d'un vert blanchâtre pardessous. Sa floraison est ex-

trêmement riche, en sorte que souvent 8 à 10 roses se trouvent à une même branche. La fleur devient grande et a souvent 4 pouces de diamètre. Le pistil est comme dans toutes les roses de Damas long et en forme de bouteille, et se perd insensiblement dans la tige.

Ce rosier est petit, pas plus haut que deux pieds et assez bien garni d'épines. Il est un peu trop tendre pour nos hivers rigoureux; il aime un emplacement un peu chaud et abrité. La rose fleurit, ordinairement en Allemagne aux mois de Juin, et de Juillet et appartient aux espèces de roses assez rares.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

J. J. Schmuwer.

X. B. II.

Olim praefecti militum, qui in bello strenue egissent, plerumque nobiles tantum, aut ad summum homines liberi, plagae equestris honore condecorabantur, qua inflicta et magis honorati erant, et quibusdam privilegiis donabantur, quae tamen nequaquam ad posterum eorum transibant. Qui honor, cum nimis frequens esset, tandem obsolevit. Medio autem aevo, cum Christiani de obtinenda Terra sancta diuturna et cruenta cum Muhamedanis bella gererent, complures ordines equestres instituti sunt, qui subjecti auctoritati Romani pontificis, non minus quam ceteri monachi, consueta paupertatis, obedientiae et celibatus vota ederent, simul et iis, qui tum religionis causa Hierosolymam frequentes proficiscebantur, auxilio sese fore promitterent. Ordines illi equestres ecclesiastici dicebantur, et magnam sibi in illorum temporum historia famam pepererunt. Eorum duos praesens exhibet tabula.

Fig. 1. et 2. Templarii.

Templariorum ordo Hierosolymae anno 1118 conditus, mox bonis amplissimis tum in ipsa Europa, tum extra eam donatus est. Insigne ejus erat crux rubra in veste alba. Fig. 1. equitem vestitu domestico, fig. 2. eundem apparatu bellico repraesentat, lorica sub veste instructum. Recepta a Saracenis Hierosolyma, ordo hic aliquamdiu in Palaestina perduravit, postremo pedem retro in Europam ferre est coactus. Cum adversarii, quos magnos ac potentes in se converterat, exitium ejus decrevissent, tandem anno 1312 funditus sublatus est. Sane abominanda fuere flagitia, quae illi crimini dabantur. Multis ea confessis, pars

bona eorum supplicio publice affecta est. Eorum possessiones partim aliis ordinibus datae; partim in principum fiscum defluerunt.

Fig. 3. et 4. Eques ordinis S. Joannis Baptistae.

Hic ordo, cujus insigne crux octangula est in veste nigra, eodem consilio, ut Templariorum, anno 1113 institutus fuit. Et hic intra breve tempus magnus et potens, postquam anno 1298 a praevalente Saraceno e Terra sancta pulsus fuisset, Rhodum insulam anno 1309 cepit, eamque aliquot seculis obtinuit, quapropter equites isti etiam Rhodii appellantur. Anno 1522 a Turcarum sultano Solimano II. inde pulsi, aliquamdiu propriam sedem haud habuere. Tandem Carolus V. Melitam insulam eis assignavit, in eaque a Turcis aliquoties obsessi et oppugnati fuerunt. Nostra memoria insula haec primum a Gallis, post ab Anglis occupata fuit, qui eam etiamnum tenent. Praeterea ordo ille per Gallicam catastropham et dissolutionem imperii Romano-germanici magnam possessionum extranearum mediatarum partem amisit, quae antea magnis, ut vocant, Prioribus suberant. Ordini praerat Magister magnus. Hunc sequebantur 8 praefecti conventuales, quasi magni ordinis dignitarii. Fig. 3. conditorem ordinis, magnum magistrum, ordine primum, Raimondum du Puy, anno 1160 vita defunctum, exhibet. Fig. 4. equitem ordinis, sed Protestantium, e magisterio Sonneburgensi (quod reformatione facta, in rebus nonnullis, e. g. uxoris ducendae venia, a ceteris equitibus differabat) vestitu solenni repraesentat.

LOVAGOK RENDJE.

Hajdan azokat a hadi tiszteket a kik magokat a hadakban jelesen megkülönböztették, vitézségek jutalmául a lovagi rendbe bevették de csak a nemes vagy legabább a szabad embereket, a melly által ők tiszteletesebbekké lettek 's több jussokkal élhettek, de a mellyeket maradékaikra örökségül nem hagyhattak. Ez a tisztelet tizmere sokakkal pazérolva közöltvén, utóbb elvesztette hajdani bétét. Minnekutánna pedig a középidőbeli Kerefztyénség a Saratzénusokkal a szent földnek elfoglalását sok ideig tartó véres hadakat viselt volna, sok lovag rendek állottak fel, mellyek eredetüképpen a pápák alatt voltak és fogadást tettek sanyarú életre, engedelmességre és a nótélenségre nézve; 's ugyan akkor ígéretet tettek hogy a Jeruzsálemben újazó Sarándokokat védelmezik, ezeket a rendeket *Eklésiai Lovagrendeknek* nevezték, a mellyek a Históriaban igen híresek. Ezen a táblán mind a két rend viselete van lerajzolva.

1 és Kép. A' Templáriusok.

A' Templáriusok rendje Jeruzsálemben 1118 ez-tendőben állítatott fel, 's igen rövid idő alatt szép jószágokkal ajándékozott meg mind Európában mind azon kívül. Megkülönböztető jelek a' fejer köntös véres kerefzettel. Az 1. kép a' Templáriusnak házkörül való magaviseletét, a' 2. kép pedig egész Rendí készületet a' pántzél ingel együtt terjeszti elő. Midőn a' Saratzénusok Jeruzsálemet ismét elfoglalták, egy darabig ugyan fenn állott, de azután nem sokára visszakellett neki vonulni Európába. Heves ellenségei voltak, a' kik utólyára annak eltörölését megbarázták 1312-ben véghez vitték. Otmány vétkekkel vándoltattak a' Lovagrendek, mellyekről némelylek közülök vallást is tettek. Sokan közülök közönséges he-

lyen ölettettek meg. Józágaik részént más rendeknek rendeltettek, részént a' Fejedelmek birtokaihoz járultak.

3 és 4. Kép. A' Johannitarend Vitézzei.

Ez a' rend, a' mellynek megkülönböztető jele a' 8 szegletű kerefzet fekete rendi ruhán, a' Templáriusok rendjével egy időben t. i. 1113-ban állítatott fel. Tsak hamar ez is hatalmassá lett és foglalt tovább tovább míg nem az erőt vett Saratzénusok által Jeruzsálemből 1298-ban kifözöttatott, azután Rhodusba vonult, 's annak birtokában maradt egynehány századkig. Ezért neveztetnek Rhodusi Vitézkeknek is. II-dik Solimán Török Tsáfszár küzde őket ezen szigetből is, és egy darab ideig minden Fő birtok nélkül voltak. Utólyára V Károly Malta-val megajándékozta őket, a' hol a' Törököknek sok heves ostromait állották ki. Az újabb időkben pedig ezt a' szigetet először a' Frantziák azután Anglusok foglalták el, a' kik még máig is bírják. Külső 's elfeközös birtokaiból is mellyek a' Nagy Priorok igazgatása alatt voltak, sokat elvesztett ez a' Rend a' Frantzia revolutio, és a' Német Birodalomnak részekte való szakadása miatt. Ezen Rendnek a' Feje a' Nagy Mester. Ő utánna következnek a' 8 Conventualis Baillifok, a' kik egyfersmind ezen Rendnek Fő Tisztjei is. A' 3. kép ezen Rendnek felállítóját, 's első Nagy-Mesterét Raymund du Pray t terjeszti elő, a' ki megholt 1160-dik ez-tendőben. A' 4. kép pedig a' Sonnenburgi Vitézi rendnek Nagy-Mesterét rendi ruhájában ábrázolja. (Ez a' rend a' reformatio által a' többi rendektől némelylek tetelei miatt elvált, p. o. hogy a' Sonnenburgi rendnek Vitézei megházassodhatának.)

RITTER-ORDEN.

Ehemahls wurden die durch Tapferkeit im Kriege vorzüglich verdienten Officiere, größtentheils nur die Adelichen, höchstens die Freyen, zum Lohn durch den Ritterschlag ausgezeichnet, wodurch sie geehrt wurden und manche Vorrechte genossen, die aber auf ihre Nachkommen nicht forterbten. Zu häufige Ertheilung dieser Ehrenbezeugung schwächte in der Folge ihren Werth. Wie im Mittelalter die katholische Christenheit lange blutige Kriege mit den Muhamedanern wegen des Besitzes des heiligen Landes führte, bildeten sich mehrere Ritterorden, die ursprünglich unter dem Papste standen und die gewöhnlichen Gelübde der Armuth, des Gehorsams und der Ehelosigkeit, wie die Mönche ablegten, zugleich aber auch die damals nach Jerusalem häufig wallfahrenden Pilger zu schützen versprachen. — Diese Orden nannte man geistliche Ritterorden und sie haben sich größtentheils in der Geschichte sehr berühmt gemacht. — Gegenwärtige Tafel stellt Abbildungen von zweyen derselben vor.

Fig. 1. und 2. Tempelherren.

Der Orden der Tempelherren ward im Jahre 1118 zu Jerusalem gestiftet und sehr bald mit ansehnlichen Gütern in und außer Europa beschenkt. Ihr Unterscheidungszeichen war ein rothes Kreuz auf dem weißen Gewande. Fig. 1. stellt einen Ritter in seiner Hauskleidung, und fig. 2. einen in seiner Rüstung dar, mit einem Panzerhemde unter der Ordenskleidung. Wie die Saracenen Jerusalem wieder erobert hatten, erhielt sich der Orden zwar noch einige Zeit in Palästina, mußte aber sich endlich völlig nach Europa zurück ziehen. Er hatte heftige Feinde, und endlich war seine Ausrottung beschlossen und auch im Jahre 1312 vollführt. Man hatte die Ritter sehr häßlicher Ver-

brechen beschuldigt. Viele hatten sie eingestanden, und ein beträchtlicher Theil ward öffentlich hingerichtet. Ihre Güter erhielten theils andere Orden, theils kamen sie an die Landesfürsten.

Fig. 3. u. 4. Johanniter-Ritter.

Dieser Orden, dessen Zeichen ein achteckiges Kreuz auf der schwarzen Ordenskleidung ist, ward zu gleichen Zwecken, wie der der Tempelherren, im Jahre 1113 gestiftet. Auch er ward bald mächtig und groß, eroberte, nachdem er aus dem gelobten Lande endlich durch die Übermacht der Saracenen 1298 verdrängt war, die Insel Rhodus im J. 1309, und blieb einige Jahrhunderte in dem Besitze derselben. Daher heißen diese Ritter auch Rhodiser Ritter. Im J. 1522 vertrieb sie der türkische Sultan Soliman II. abergänzlich von dieser Insel, und der Orden hatte eine Zeitlang keinen souverainen Besitz. Endlich ertheilte ihm Carl V. Malta, wo die Ritter mehrere heftige Belagerungen von den Türken aushielten. In den neuesten Zeiten wurde aber diese Insel erst von den Franzosen und dann von den Engländern besetzt, die dieselbe noch jetzt behaupten. Auch verlor der Orden durch die Revolution, und die Auflösung des römisch deutschen Reichs einen großen Theil seiner auswärtigen, mittelbaren Besitzungen, die unter Groß Prioren standen. Der Großmeister ist der Oberherr des Ordens. Nach ihm folgen die acht Conventual-Balleien, gleichsam die Großbeamten des Ordens. — Fig. 3. stellt den eigentlichen Stifter des Ordens, den ersten Großmeister Raymund du Puy vor, der im J. 1160 starb. Fig. 4. zeigt einen zu dem protestantischen Heermeisterthum Sonnenburg (welches sich durch die Reformation in manchen Stücken von den anderen Ordensrittern trennte, z. B. das die Mitglieder sich verheirathen können) gehörenden Ritter in seiner Ordenskleidung.

ORDRES DE CHEVALERIE.

Autrefois des Officiers qui s'étaient signalés dans la guerre, pour la plupart les nobles seulement, quelquefois aussi les gens libres, furent créés chevaliers pour récompense de leur valeur. Ce fut un accroissement d'honneur et de prérogatives qui ne passait pas à leurs descendants. Cette marque d'honneur étant trop inconsidérément prodiguée perdit à la fin de son prix. — Lorsque dans le moyen âge la Chrétienté catholique faisait de longues et sanglantes guerres aux Sarrasins pour leur disputer la possession de la terre sainte, plusieurs de ces ordres de Chevalerie se formèrent, qui originairement dépendaient du Pape et faisaient vœu de pauvreté, d'obéissance et de chasteté (c. à. d. du célibat) comme les moines, et promettaient en même tems de protéger les pèlerins qui dans ces tems allaient fréquemment à Jérusalem. Ces ordres furent nommés Ordres de Chevaliers ecclésiastiques, et presque tous se sont fait un nom dans l'histoire. — La table ci jointe nous présente le costume de deux de ces ordres.

Fig. 1. et 2. Des Templiers.

L'Ordre des Templiers fut créé à Jérusalem en 1118 et bientôt doté de biens considérables tant en Europe qu'autre part. Sa marque distinctive était une croix rouge sur une robe blanche. Sous fig. 1. nous voyons un Chevalier de cet ordre en habit de négligé et sous fig. 2. un autre armé et portant la cuirasse sous l'habillement de l'ordre. Après que les Sarrasins eurent reconquis Jérusalem, cet ordre tint ferme encore quelque tems en Paléστine, mais bientôt il fut forcé de se retirer en Europe. Il avait de cruels ennemis et à la fin son extirpation fut décrétée et exécutée en 1312. On reprochait des crimes très-graves aux Chevaliers et ils en avaient avoués quelquesuns; un grand nombre

d'eux fut publiquement mis à la mort et les biens de l'ordre furent en partie distribués à d'autres, en partie échurent-ils aux Princes souverains.

Fig. 3. et 4. Chevaliers de l'Ordre de St. Jean.

L'Ordre de St. Jean dont l'emblème est une croix blanche octangulaire portée sur l'habit noir de l'ordre, fut créé en 1113 aux mêmes buts que l'ordre des Templiers. Dans peu de tems il devint célèbre et puissant; étant contraint en 1298 de céder la Terre sainte à la force supérieure des Sarrasins, il conquit en 1309 l'île de Rhodes et en resta maître pendant deux siècles. Delà on les appella aussi Chevaliers de Rhodes. Mais étant en 1522 entièrement chassés de cette île par Soliman II., Empereur des Turcs, l'ordre se trouva quelque tems sans possession d'aucune souveraineté. Enfin Charles V. lui donna l'île de Malte, où les Chevaliers soutinrent vaillamment plusieurs sièges et assauts vigoureux des Turcs. Mais dans nos tems cette île fut occupée par les Français et puis par les Anglais qui à ce moment s'y maintiennent encore. L'ordre perdit en outre beaucoup de ses possessions médiates, qui étaient sous des Grand-Prieurs, par la Révolution française et par la dissolution du Corps de l'Empire germanique. — Le Grand-Maître est le Chef de l'ordre; suivent après les huit Grand-Baillifs conventuels, comme Grands Dignitaires de l'ordre. — La fig. 3. nous présente le véritable fondateur de l'ordre, le premier Grand-Maître Raimond du Puy, mort en 1160. — Sous fig. 4. nous voyons un chevalier protestant de cet ordre en habit de l'ordre de la Grande-Maîtrise de Sonnenburg, séparée de l'ordre de Malte par suite de la Réformation, où il fut permis aux chevaliers de cette branche de se marier etc.

ORDINES EQUESTRES.

In tab. XI. ordines duos equestres ecclesiasticos vidimus; praesens haec tertium exhibet (fig. 1.); reliquae tres figurae ordinum secularium equites representant. Scilicet complures Principes ad illustranda et praemiis condecoranda merita ordines quosdam instituerunt, in quos recepti certa quaedam insignia (crucis, stellas, fascias etc. gererent, et in festorum solennitatibus vestitu ordini proprio procederent. Qui ordines hereditate haud transierunt ad eorum posteros, id quod fit in generis nobilitate, neque votis monachicis obstricti sunt equites, ut in ordinibus ecclesiasticis.

Fig. 1. Eques ordinis Teutonici.

Ordo hic, expeditionum adversus Saracenos tempore, anno 1199 iisdem de causis conditus est, quibus Templariorum ordo Johanniticorumque originem debuit. Posteriore tempore cepit Borussia, qua factis per reformationem mutationibus excidit, sed tamen ad nostram usque aetatem amplas in Germania possessiones obtinuit, ordinis Teutonici magisterium constituentes. Magistri sedes Mergentheimia in Franconia est. Insigne ordinis est crux nigra erecta, margine argenteo, in pallii albi parte sinistra. Similem crucem, encausto ornatam, equitibus nigra fascia suspensam e collo gerere licet.

Fig. 2. Eques ordinis aurei velleris.

Philippus Bonus, dux Burgundiae, ordinem hunc secularem admodum illustrem instituit anno 1429, quam ob rem jus impertiendi hunc ordinem penes Austriam est atque Hispaniam, quippe quae olim terras Burgundicas hereditate acceperunt. Ejus insigne est vellus arietis aureum suspensum, supraque id stella rotunda flammis aureis. Vulgo gestatur ab equitibus, suspensum e collo fascia coloris punicei, in festorum vero

solennitatibus catena aurea suspensum in pectus descendit.

F. 3. Eques ordinis St. Stephani.

Anno 1759. Imperatrix Maria Theresia ordinem a nomine suo appellatum ad remuneranda praefectorum militum merita condiderat; anno autem 1764 ordinem S. Stephani instituit, ut nobiles, qui civili functi munere, bone essent meriti, hoc praemio condecorarentur. Nomen habet ordo a primo rege christiano Hungariae. Numerus equitum centum haud excedit, quorum priores viginti secundicerii (Großkreuze), triginta proximi commendatores (Commendeurs), reliqui autem Kleinkreuz (ob crucem minorem) appellantur. Fig. 3. equitem, quem Großkreuz vocant, pleno ac justo ornatu exhibet. Insigne ordinis, crux octangula, encausto viridi, cum scuto, cujus medium pictum est encausto rubro, gestatur e fascia rubra margine viridi.

Fig. 4. Eques ordinis S. Huberti.

Ordo hic, quem in memoriam victoriae in festo S. Huberti reportatae, Gerardus V. Juliaci et Montii dux, anno 1444 instituerat, a Guilielmo electore Palatino 1709 rursus instauratus fuit. Nemini aditus ad eum, nisi principum, comitum aut baronum sanguine ortis patet, ac ne postremis quidem, nisi sexdecim majorum, possint edere nomina. Insigne ordinis est crux aurea, octangula, encausto albo; octoni ejus cuspides globulis aureis sunt ornati. In medullio aureo areae utrinque occurrunt inscriptiones et emblemata ad ordinis institutionem ac restaurationem spectantia. Crux haec e fascia coloris punicei margine viridi a dextro latere versus sinistrum descendens gestatur: festorum solennitatibus e catena aurea collo circumjicitur. Insuper equites stellam argenteo in veste pictam sinistra pectoris parte gestant.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

J. B. Schmuizer.

KÜLÖNBKÜLÖMBFELE VITÉZI RENDEK.

A' XI. Táblán két papi vitézi rendek vannak lerajzolva. Még ezen táblán azok közül egy van az 1. kép alatt, a' többi három képek pedig világi vitézi rendeket terjesztnek elő. Sok uralkodó Fejedelmek t. i. az érdemeknek megkülönböztetése 's megjutalmazása végett Rendeket állítottak fel, a' melyeknek tagjai meghatározott tiszteket (keresztet, tsillogokat, pántlikákat), 's a' tzeremoniás alkalmosságokkor különös rendi öltözeteket is viseltek. A' nagyobb 's kissebb nemesektől abban különböznek, hogy rangjuk maradékaikra örökségül nem marad. A' világiak Klastromi fogadástételekre nem kényszerítettek.

1. Kép. A' Németrendből való Vitéz.

Ez a' rend, a' keresztshadak alkalmatosságával éppen azon tzelből állított fel 1119-ben, a' melyből a' Templariusok 's Johanniták Rendje. Idővel elfoglalta Burkusországot, de a' melyet a' reformatio következesei által elvesztett; mindazáltal Németországban igen jeles birtokai vannak, a' melyek mindöfve a' Német vitézi rendnek Nagy-Mesterségét télik. A' Nagy-Mesternek lakó helye Mergentheim Franconiában. Rendtízimerek felálló fekete kereszt, ezüst szegével, fejér patástjoknak bal oldalán. Illyen ezüstbe foglalt keresztet, fekete pántlikára kötve a' nyakokban is hordozhatnak ezek a' Vitézek.

2. Kép. Az Aranygyapjas Vitézek.

Ezt az igen jeles rendet a' Burgundiai Jó Fíle p állította fel 1429-dik éftendőben, már most Spanyolországban és Austriában is felvették, mivel ez a' két ház leve hajdan örököse Burgundiának. Ennek Rendtízimere egy függő aranykoször, e' felett gömbölyű tsillog aranyűgárokka. Ezt a' tizimert Innepi pom-

pákon aranylántzon, közönségesen pedig veres pántlikán függve viselték a' Vitézek mejjeken.

3. Kép. Sz. István Vitézi Rendje.

Felállítván Mária Thrézsia Magyar Király a' katonai érdemeknek megismerésére 1759-ben a' maga nevérol nevezett Vitézi Rendet, 1764. A' polgári érdemeknek megjutalmazására a' Sz. István Vitézi Rendjét szerzte. Ez a' rend tiszteletül első keresztén Magyar Király Sz. Istvánnak a' nevét viseli. A' fiamát ezen Vitézeknek száza határozta, mellynek hűfza nagy Keresztes harmintza Comendeur, a' többi pedig kis Keresztes rendi névvel vagyon. Ezen a' táblán a' Nagy Keresztes Vitéz van lerajzolva egész pompa ruhájában. A' Rendtízimer zöldmázú 8 szegletű kereszt a' közepén veresmázú paizszsal, és veres szőlű zöld pántlikán függve viselik.

4. Kép. Sz. Hubert Vitézi Rendje.

Ez az V. Gerhárd Julich és Bergi Hertzeg által Sz. Hubert napján veit győzelem emlékezetére 1444-ben állított Vitézi Rend, 1709-ben Palatinatusi Választó Fejedelem J. Wilhelm által is megújított. Tsupán hertzei, grófi, bárói (és az utolsó 16 báró őseit tartozik bėbizonyítani). Vėrből szármozott szemelők vétetnek fel ebbe a' Rendbe. Rendtízimere: egy 8 szegletű fejérmázú aranykereszt, mellynek szegletein arany gombok, veresmázú közepén pedig két oldalról példázatok és rövid mondások vannak, a' mellyek ezen Rendfeltalálására és megújítására tzelőznek; ezt a' keresztet zöldszegű veres pántlikán a' bal válról a' jobb tsipőre leeresztve, innepi pompában pedig arany lántzon a' nyakokban függve viselik a' Vitézek. E' mellett palástjoknak bal oldalán, még halovány ezüstől hímelt tsillogot is hordoztak.

VERSCHIEDENE RITTERORDEN.

Auf Taf. XI. sahen wir die Abbildung zweyer geistlichen Ritterorden. Auf der gegenwärtigen findet sich noch einer derselben (Fig. 1.); die anderen drey Figuren stellen weltliche Ordens-Ritter dar. Mehrere Souverains haben nämlich zu besonderer Auszeichnung und Belohnung des Verdienstes Orden gestiftet, deren Glieder gewisse bestimmte Insignien (Kreuze, Sterne, Bänder u. s. w.), auch wohl bey feyerlichen Gelegenheiten einen eigenen Anzug, die Ordenskleidung, tragen. Diese Orden erben nicht fort, und unterscheiden sich darin von dem hohen und niederen Adel. Die Ritter sind auch zu keinen mōnchischen Gelübden verpflichtet, wie die geistlichen Ordensritter.

F. 1. Ritter des deutschen Ordens.

Dieser Orden wurde zu der Zeit der Kreuzzüge aus gleicher Absicht im J. 1199 begründet, wie die Orden der Tempelherren und der Johanniter. Er eroberte in der Folge Preussen, was er durch die Folgen der Reformation wieder verlor, und behielt bis auf unsere Zeit ansehnliche Besitzungen in Deutschland, die zusammen das deutsche Hochmeisterthum machen. Der Sitz des Hochmeisters ist Mergentheim in Franken. Das Ordenszeichen ist ein stehendes schwarzes Kreuz mit silberner Einfassung auf der linken Seite des weissen Mantels. Ein ähnliches emailirtes Kreuz können auch die Ritter an einem schwarzen Bande am Halse tragen.

Fig. 2. Ritter des goldnen Vlieses.

Philipp der Gute, Herzog von Burgund, stiftete diesen weltlichen sehr angesehenen Orden im J. 1429, daher ihn jetzt Österreich und Spanien verleihen, weil sie die burgundischen Länder ehemals ererbten. Das Ordenszeichen ist ein goldenes hängendes Widderfell und über demselben ein runder Feuerstein mit goldenen Flammen. Gewöhnlich tragen es die Rit-

ter an einem ponceau farbigen Bande um den Hals, bey Feyerlichkeiten aber an einer goldenen Kette auf der Brust.

Fig. 3. Ritter des heil. Stephans.

Im J. 1759 hatte Kaiserinn Maria Theresia den nach ihr benannten Orden zur Belohnung verdienter Officiere gestiftet, und stiftete den St. Stephansorden im J. 1764, um verdiente adeliche Civilbeamte auszuzeichnen. Den Nahmen führt der Orden dem ersten christlichen Könige von Ungarn zu ehren. Im Ganzen dürfen nur 100 Ritter seyn, davon die ersten 20 Großkreuze, die nächsten 30 Commandeurs und die übrigen Kleinkreuze sind. Hier ist ein Großkreuz in seinem vollen Anzuge abgebildet. Das Ordenszeichen ist ein achteckiges grünemailirtes Kreuz mit einem rothem emailirten Schilde in der Mitte, und wird an einem rothen Bande mit grünem Rande getragen.

Fig. 4. Ritter des heil. Huberts.

Dieser zum Andenken eines am St. Hubertstage erhaltenen Siegs vom Herzog Gerhard V. von Julich und Berg im J. 1444 gestiftete Orden, wurde 1709 vom Churfürsten J. Wilhelm von der Pfalz wieder erneuert. Blofs Personen aus fürstlichem, gräflichem und freyherrlichem Geblüte (letztere müssen 16 Ahnen aufweisen) können aufgenommen werden. Das Ordenszeichen ist ein goldenes achtspitziges weiß emailirtes Kreuz mit goldenen Knöpfen auf den Spitzen; in dem goldenen Mittelfelde befinden sich auf beyden Seiten Devisen und Embleme, die auf die Stiftung und Erneuerung des Ordens Bezug haben. Dieß Kreuz wird an einem ponceaufarbenen grün eingefalteten Bande von der linken Achsel gegen die rechte Hüfte zu getragen, bey Solennitäten aber an einer goldenen Ordenskette um den Hals. Überdieß tragen die Ritter noch einen mit mattem Silber auf die Kleidung gestickten Stern auf der linken Brust.

DIFFÉRENS ORDRES DE CHEVALERIE.

La Table XI. nous a présenté les costumes de deux ordres de Chevaliers ecclésiastiques; la présente nous en fait voir encore un (fig. 1.) et les trois autres figures représentent des Chevaliers d'ordres séculiers. Plusieurs Souverains ont, pour récompenser et pour distinguer le mérite, fondé des ordres, dont les membres portent de certaines marques fixées, p. e. des croix, des cordons, des colliers et même dans des circonstances solennelles un habillement particulier, qui est l'habit de l'ordre. Ces ordres ne sont pas héréditaires et voilà ce qui les distingue de la haute et basse noblesse; aussi les Chevaliers ne sont-ils pas tenus à des vœux religieux comme les Chevaliers d'ordres ecclésiastiques.

Fig. 1. Chevalier de l'Ordre teutonique.

Cet ordre fondé du tems des croisades, en 1199 dans le même but que ceux des Templiers et des Chevaliers de St. Jean, conquit la Prusse qu'il perdit par suite de la Réformation, et possède encore de nos jours des terres et biens assez considérables en Allemagne, qui forment ensemble la Grande Maîtrise de l'ordre teutonique. La résidence du grand Maître est à Mergentheim en Franconie. L'emblème de l'ordre est une croix noire érigée debout, bordée en argent et portée sur la gauche du manteau blanc. Les Chevaliers portent aussi une croix pareille émaillée, attachée à un collier.

Fig. Chevalier de la Toison d'or.

Philippe le Bon, Duc de Bourgogne, fonda cet ordre séculier très-respecté, et il est distribué aujourd'hui par l'Autriche et par l'Espagne puisque ces deux maisons ont hérités conjointement des anciens Ducs de Bourgogne. L'emblème de cet ordre est une peau de bœuf d'or pendante et au-dessus d'elle une étoile ronde à flammes d'or. Ordinairement cette

marque est portée par les Chevaliers attachées à un collier de ruban couleur de ponceau; mais dans des solennités elle est attachée à une chaîne d'or et pend sur la poitrine.

Fig. 3. Chevalier de St. Etienne.

En 1759 l'Impératrice Marie Thérèse ayant fondé l'ordre qui porte son nom et qui est destiné à récompenser le mérite militaire de ses Officiers, elle fonda en 1764 l'ordre de St. Etienne pour en distinguer le mérite de ses Officiers civils. Cet ordre porte ce nom en l'honneur du premier Roi chrétien de la Hongrie. En totalité le nombre des chevaliers est fixé à 100, dont 20 Grands croix, 30 Commandeurs et les autres Petits-croix. Nous voyons ici un Grand-croix dans son costume solennel. L'emblème est une croix octangulaire émaillée de vert avec un écusson émaillé de rouge au milieu, et se porte à un cordon rouge bordé de vert.

Fig. 4. Chevalier de St. Hubert.

Cet ordre fondé en 1444 par Gérard V. Duc de Juliers et de Berg en mémoire d'une victoire remportée le jour de St. Hubert fut renouvelé en 1709 par J. Guillaume Electeur Palatin. Seulement des personnes qui sont descendants de Princes, Comtes ou Barons (les derniers sont obligés de faire preuve de 16 quartiers) peuvent y être reçus. L'emblème de l'ordre est une croix émaillée de blanc à huit pointes garnies de boutons d'or. Dans l'écusson du centre se trouvent des deux côtés des devises et des emblèmes, qui ont rapport à la fondation et à la restauration de l'ordre. Cette croix se porte attachée à un cordon ponceau bordé de vert, qui passe de l'épaule gauche à la hanche droite; mais dans de grandes solennités les Chevaliers la portent attachée à une chaîne d'or en collier, et en outre ils portent une étoile brodée en argent mat sur l'habit du côté gauche de la poitrine.

AVES AFRICANA E.

Fig. 2.

Fig. 1.

Fig. 3.

Fig. 5.

Fig. 4.

Fig. 6.

F. J. Schmuicker.

X. B. 13.

Fig. 1. Bassa.

Hæc falconum species in locis saxosis desertissimis australis Africae solitaria degens, marmotis Capensibus aliisque minoribus bestiis vicitat. Morae patientissima et plane immobilis saepe complures horas e rupis cacumine praedam speculatur exspectans. Cristam gerit in capite e pennis albis, quatum extrema nigra sunt, expansam in dorsum linea horizontali. Color corporis principalis est fuscus, terrae colori proprius, hic illic albis adpersus maculis. Transversa per caudam currit virgula lata, ex albo flavens. Rostrum habet colore plumbi, oculos e rubro fuscus, pedes eorumque digitos et ungues nigrescentes.

Fig. 2. Falco canorus.

Hic falconi nostro vulgari magnitudine par a toto avium rapacium genere differt cantu, quem mas edit nidificationis tempore. Pennas habet admodum elegantes, colore margaritarum, pictas virgis e cano fuscis, alas, rostrum et ungues colore nigro. Admodum vorax, lepores, perdices, coturnices etc. venatur. Adhuc tantummodo in Africa australi reperiri potuit.

Fig. 3. Corbivau.

Avis hæc, inter vulturem et corvum media, pariter in australi Africa habitat. Ejus alae longe infra caudam descendunt, id quod corvis usu non venit. Tota nigra, macula majore alba infra occiput excepta, ex qua virgula alba circa pectus decurrit. Cibus ei praecipuus sunt bestiarum cadavera, sed tamen et teneros agnos, pullos gazellarum etc. invadit.

Fig. 4. Caprimulgus cauda furcata.

(Hirundo caprimulga.)

Caprimulgus iste cauda furciformi a ceteris sui generis distinguitur. Adhuc tantum in Africa australi nec nisi raro repertus est. Magnitudine ululam nostram saxatilem fere aequans, pennas habet fuscas, colore nigro, e rubro fusco et albo eleganter maculatas. Clauso ejus rostro, nonnisi uncus exiguus, videlicet cuspis apparet, tuncque brevissimum rostrum esse videtur; apertum longitudine sua admirationem movet. Interdum caprimulgus hic visum perquam exiguum, noctu acutissimum habet.

Fig. 5. Falco cristatus.

Rapax hæc avis parva columbae vulgari magnitudine par, in Africa ad aquas degens, piscibus vescitur. Caput ornatum est crista superba, quam irascens et gaudens erigit expanditque. Dorsum habet colore caeruleo, ventrem albo sordidior nigroque virgatum. Pars inferior rostri, ut in sequenti specie, pene ad lineam verticalem est praesepta.

Fig. 6. Chicquera.

Falconum species minor, in India orientali vivens, nec satis adhuc cognita, falconi cristato persimilis est, nisi quod crista caret. Caput et collum habet superne colore ferrugineo, dorsum, alas et caudam e cano caerulea, alas et caudam virgis distinctas. Per extrema caudae transit fascia lata nigra. Transversum per ventrem album itidem lineae tenues e nigro canescentes currunt. Pedes et oculi colore flavo eleganti nitent.

AFRIKAI MADARAK.

1. Kép. A' Basasólyom.

A' Basa sólyomfaj a' melly déli Amerikának sivatag bértezin, az ott bőven található köviborzok és más apró állatokkal éldegel. Sokszor néhány órákig is nagy türessel 's mozdulatlan intselkedik a' közlika tsútsról prédája után. Fején fekete bokretája van fekete tsipkézettel, a' melly vizerányosan borúl le háta felé. Főbbizne tollainak földbarna, néhol fejjel pettyetve. Farkán fejjér sárga tsik megy keresztül. Orra ön szinü, izeme veresbarna, lábai ujjai és körmei feketék.

2. Kép. A' énekes Sólyom.

Az énekes Sólyom akkora mint a' közönséges Sólyom, 's minden ragadozó madaraktól megkülönbözteti magát éneklése által, mellyel zengedez a' himje mikor párazik, Tollai gyöngyellő barnakék színnel tsikoltak; kormány tollai, orra, és körmei feketék. Felette torkos, szüntelen a' nyulak, foglyok és fűrjek után leselkedik. Még eddig csak déli Afrikában találtatott.

3. Kép. A' Korbivo.

Ennek a' madárnak, a' melly mintegy közbenjáró a' Keselyük és hollók közt, hazája Afrika. Ölfvetett szárnyai farkát jóval is meghaladják, a' melly pedig a' hollókkal nem köz. Azzal a' kivétellel egézen fekete, hogy a' nyakán egy fejjér foltja van, a' mellyből, a' nyakán fejjér tsik kanyarúl keresztül. Főképpen döggel él, de azért rá üt a' gyenge bárányokra és zergékre is.

4. Kép. Az ollófarkú Lappantyú.

Ez a' Lappantyú ollóforma farka által különbözteti meg magát a' többi Lappantyúktól. Még eddig csak déli Afrikában találtatott. Mint egy akkora mint nálunk a' hubogó Bagoly; tollai barnak, sárgával és fejjérel jelesen pettyetettek. Ha orrkávit ölzve kumsolja tsak azt a' kis kampót láthatni, a' melly az orra hegyét formálja, 's akkor az igen kitsinynek látszik, de ha egymástól elválnak bámulásra méltó nagyságú. Napal igen keveset lát ez a' lappantyú, hanem éjjel az olatán annyival elevenebb.

5. Kép. A' kontyos Sólyom.

Ez a' ragadozó madár akkora mint a' patsirta, a' folyók partjain halakkal éldegel. Fején tsinos kontya van, a' mellyet haragjában vagy örömeben felemel 's leereszt. Háta pálakó kék, hasa motskos fejjér, fekete tsikokkal, az alsó orrkávjaja függőleg mintegy ki van tsipve, valamint a' következő sikerának is.

6. Kép. A' Sikera.

Ez a' kis Hindostaniában élő, még kevésbé esmeretes Sólyom faj a' kontyos sólyomhoz igen hasonlít, tsak hogy ennek kontya nints. Feje és nyaka felyülről középig rozsdásbarna, háta szárnyai és farka szürke kékek 's ez a' két utóbbi tsikolt is. Farka végen széles fekete tsik megy keresztül, hasa fejjér, vékony fekete szürke húzásokkal. Lábai és izemei szép világos sárgák.

2 AFRIKANISCHE VÖGEL.

Fig. 1. Der Bascha.

Der Bascha ist eine Art von Falken, welche in den ödesten Felsengegenden des südlichen Afrika vorzüglich von den dort häufigen Klippdachsen und anderen kleinen Thieren einsam lebt. Mit größter Geduld und völlig unbeweglich lauert er oft mehrere Stunden lang von dem Gipfel eines Felsens herab auf eine Beute. Auf dem Kopfe trägt er einen Busch von weissen Federn mit schwarzen Spitzen horizontal gegen den Rücken ausgebreitet. Die Hauptfarbe des Gefieders ist erdbräun, hier und da weiss gefleckt. Über den Schwanz geht ein breiter, weisgelber Streif. Der Schnabel ist bleifarben, das Auge rothbraun, Füße, Zehen und Klauen sind schwärzlich.

Fig. 2. Der Singfalke.

Der Singfalke ist so groß, als unser gewöhnlicher Falke und zeichnet sich hier vor allen Raubvögeln durch seinen Gesang aus, den das Männchen in der Paarungszeit hören lässt. Er hat ein sehr schönes perlenfarbenes, graublau gestreiftes Gefieder, schwarze Flügel, Schnabel und Klauen. Er ist sehr gefräßig und jagt Hasen, Repphühner, Wachteln und dergl. Bis jetzt hat man ihn nur im südlichen Afrika gefunden.

Fig. 3. Der Corbivau.

Dieser Vogel, der zwischen dem Geier und dem Raben mitten innen steht, ist gleichfalls in Süd-Afrika zu Hause. Seine Flügel reichen weit über den Schwanz, was sonst bey den Raben nicht der Fall ist. Er ist ganz schwarz mit Ausnahme eines grossen weissen Flecks im Nacken, von dem sich ein weisser Streifen um die Brust herum zieht. Seine Hauptnahrung besteht zwar in tothen Thieren, doch fällt er auch junge Lämmer, junge Gazelle u. s. w. an.

Fig. 4. Der Geismelker mit dem Gabelschwanz.

Durch den gabelförmigen Schwanz zeichnet sich dieser Geismelker vor den anderen Arten dieser Gattung aus. Man hat ihn bis jetzt nur in Süd-Afrika und selten gefunden. Er ist etwa so groß, als unsere Steineule und von braunem Gefieder, das mit Schwarz Rothbraun und Weiss artig gefleckt ist. Wenn der Schnabel dieses Vogels geschlossen ist, so bemerkt man nur den kleinen Haken, der dessen Spitze bildet, und er scheint dann sehr klein. So wie er ihn aber öffnet, erstaunt man über die Größe desselben. Bey Tage kann dieser Geismelker wenig sehen, ist aber in der Nacht um so lebhafter.

Fig. 5. Der Hauben-Falke.

Dieser kleine Raubvogel ist von der Größe einer gewöhnlichen Taube und lebt in Afrika an den Gewässern vorzüglich von Fischen. Auf dem Kopfe trägt er eine stattliche Haube, die er im Zorn oder in der Freude emporzuheben und ausbreiten pflegt. Der Rücken ist schieferblau, der Bauch schmutzigweiss und schwarz gestreift. Die Spitze des Unterschnabels ist bey dieser, wie bey folgender Art, wie senkrecht abgeschnitten.

Fig. 6. Der Chicquera.

Eine kleine in Hindostan lebende, noch nicht sehr bekannte Falkenart, die dem Haubenfalken sehr ähnlich ist, nur dass sie keine Haube hat. Kopf und Hals sind oberhalb rostbraun, Rücken, Flügel und Schwanz graublau und letztere beyde gestreift. Über das Ende des Schwanzes geht ein breiter schwarzer Streifen. Quer über den weissen Unterleib gehen gleichfalls leichte schwarzgraue Linien. Füße und Augen sind schön hochgelb.

OISEAUX AFRICAINS.

Fig. 1. Le Bacha.

Le Bacha est une espèce de Faucon qui vit solitairement dans les rochers les plus déserts de l'Afrique méridionale, où il se nourrit de marmottes du Cap, que l'on y trouve très-fréquemment. Avec une patience à toute épreuve et se tenant immobile il attend sa proie sur le cime d'un rocher souvent durant quelques heures. Il porte sur la tête une huppe de plumes blanches à pointe noire, étendue horizontalement vers le dos. La couleur principale de son plumage est un brun de terre, tacheté de blanc par-ci et par-là. Une large raie blanche jaunâtre passe pardessus la queue. Le bec est de couleur de plomb, l'œil brun rougeâtre ; les pieds, les doigts et les ongles sont noirâtres.

Fig. 2. Le Faucon Chanteur.

Le Faucon Chanteur est de la taille de notre Faucon ordinaire, et se distingue de tous les autres oiseaux de proie par son chant, que le mâle fait entendre lors du tems de l'accouplement. Son plumage est très-beau, de couleur de perle, rayé d'un gris bleuâtre ; ses ailes, son bec et ses ongles sont de couleur noire. Il est très-vorace et fait la chasse aux lièvres, aux perdrix, aux cailles etc. Jusqu'ici on ne l'a trouvé que dans l'Afrique méridionale.

Fig. 3. Le Corbivau.

Cet oiseau qui tient le milieu entre le vautour et le corbeau habite pareillement l'Afrique méridionale. Ses ailes dépassent la queue de beaucoup, ce qui n'est pas le cas chez les corbeaux. Il est tout noir, excepté une tache blanche dans la nuque, de laquelle une raie blanchâtre descend en entourant la poitrine. Il se nourrit principalement de bêtes mortes, mais il attaque aussi de jeunes agneaux, petites gazelles etc.

Fig. 4. L'Engoulevent à queue fourchue.

La queue fourchue distingue cet Engoulevent des autres oiseaux de son espèce. On ne l'a trouvé jusqu'ici que dans l'Afrique méridionale et même très-rarement. Il est à peu-près de la taille de notre chouette et son plumage brun est joliment tacheté de noir, de brun rougeâtre et de blanc. Quand il tient le bec fermé, alors seulement l'on aperçoit le crochet qui en forme la pointe et qui paraît très-petit, mais on s'étonne de sa grandeur quand il ouvre son bec. Cet engoulevent voit peu quand il fait jour, mais il en est d'autant plus vif durant la nuit.

Fig. 5. Le Faucon huppé.

Ce petit oiseau de proie est de la taille d'un pigeon ordinaire et vit en Afrique sur les bords des rivières en se nourrissant principalement de poissons. Il porte sur sa tête une belle huppe, qu'il élève et étend lorsque la colère ou la joie l'anime. Son dos est d'un bleu d'ardoise et le ventre d'un blanc sale rayé de noir. La pointe de la partie inférieure du bec est comme coupée verticalement de la même façon, comme dans l'espèce suivante.

Fig. 5. Le Chicquera.

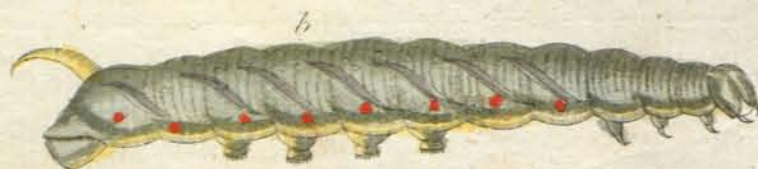
C'est la une petite espèce de faucon encore peu connue, qui vit dans l'Indostan et ressemble beaucoup au faucon huppé, excepté qu'elle manque de huppe. La tête et le cou sont d'un brun rouille par dessus, le dos, les ailes et la queue sont d'un gris bleuâtre et les deux dernières rayées. Une large raie noire passe pardessus le bout de la queue. De faibles lignes grises noirâtres traversent le bas ventre blanc. Les yeux et les pieds sont d'un beau jaune clair.

Fig. 1. A.

Fig. 2. a.

J. J. Schumacher
X. B. 14.

Fig. 1. (Sphinx convolvuli.)

Haec, ad maximas sphinges Germaniae spectans, nonnunquam satis frequens occurrit. Ob gravem odorem moschi etiam a moscho appellata fuit. Lata 4 pollices, naturali magnitudine hic repraesentatur. Aestate, tempore vespertino in hortis herbas frequentat saponariam, flores convolvuli et caprifolium, ibique incredibili celeritate de flore ad florem volans fremitum ac murmur edit. Color ejus principalis canus est atque subfuscus; corpus virgis rubris, nigrisque eleganter pictum. Eruca, primum colore viridi (B), postremo fuscum induit (C). Vivit in diversis generibus convolvuli. Autumni tempore in molliori humo filis se involvens, in nympham fuscam abit (D), quo statu hiemem transigit.

(Fig. 2. (Sphinx ligustri.)

Bella haec sphinx tempore veris sub crepusculum in florente caprifolio reperitur. Alae anteriores maculis quasi venis aut flammis pictae sunt colore flavescente et subfusco; inferiores, ut alvus, virgis transversis colore nigro sunt notatae.

Eruca e flavo viridis (b) picta est virgis transversis albis et violaceis, quae bellam ei speciem addunt. Julio Augustoque in foliis ligustri et syringae vulgaris vivit. Postquam aliquoties mutavit exuvias, in nympham abit (c) quae hieme jacet immobilis, et demum Majori aut Junio sequentis anni sphinx mitida in lucem prodit.

NÉMETORSZÁGI PILLANGÓK.

1. Kép. A' Folyondár Lepke.

(Sphinx convolvuli.)

A' Folyondár Németországának legnagyobb lepkéi közül való, 's némelly esztendőben nagy bövségek van. Mivel nagy pézsma szaga van. *pézsma lepkének* is neveztetik. Szélessége négy íznyi, és itt természeti nagyságában van lerajzolva. Nyári estvéken a' izzapan fulák és lontz fűvek virágjait lepi, 's doromboló zörgéssel felette sebesen repked egyik virágról a' másakra. Főbb színe szürke és barnás, hasa veres szép fekete rézsút övekkel. Hernyója, melly eleinten zöld (B) utóllýára megbarnúl (C). A' fulákoknak fajain éldegel. Öfízel a' porhanyós földbe, bészövi magát,

és barna (D) pupává változván egész télen által ebben az állapotban vesztegel.

2. Kép. A' Fagyalfa Lepke.

(Sphinx ligustri.)

Ez a' szép lepké tavaszszal a' virágzó lontzokat lepi. Felső szárnyai sárgás és barnás színnel pirosak. Alsóbb szárnyai 's valamint a' hasa is feketével rézsút tsíkoltak.

Hernyója sárgazöld feje és viola szín rézsút tsíkokkal mellyek nagyon jelessé tézik. Nyáron Julius és Augusztusban a' közönséges fagyalfa és Spanyol bodza leveleken él. Minekutánna néhányszor megvedlett, bábbá elváltozik. Egész télen egy helyben vesztegel, 's a' szép lepké a' következő esztendőben Májusban és Juniusban jön elő.

SCHÖNE DEUTSCHE SCHMETTERLINGE.

Fig. 1. Der Windenschwärmer.

(Sphinx convolvuli.)

Der *Windig* oder *Windenschwärmer* ist einer der größten deutschen Dämmerungsfalter, der manche Jahre sich ziemlich häufig findet. Da er stark nach Bisam riecht, so hat man ihm auch den Nahmen *Bisamvogel* gegeben. Er misst 4 Zoll in der Breite, und wir sehen ihn hier in natürlicher Größe abgebildet. Der *Windig* findet sich an Sommerabenden in Gärten an den Blüthen des Seifenkrauts, der Windenblumen und des Geisblatts, wo er mit erstaunlicher Schnelligkeit von Blüthe zu Blüthe fliegt, und ein schnurrendes Geräusch macht. Die Hauptfarbe des Körpers ist grau und bräunlich, und der Leib ist durch roth und schwarze Querstreifen schön gezeichnet. Die Raupe, die anfangs grün gefärbt ist, (B) wird zuletzt braun (C). Sie lebt auf verschiedenen Arten von Winden. Im Herbste spinnt sie sich in lockere Erde

ein, und wird zur braunen Puppe (D), in welchem Zustande sie den Winter über bleibt.

Fig. 2. Der Ligusterschwärmer.

(Sphinx ligustri.)

Dieser schöne Dämmerungsfalter findet sich im Frühjahr in der Dämmerung am blühenden Geisblatt. Die Oberflügel sind gelblich und bräunlich geflammt; die rosenrothen Unterflügel haben, so wie der Leib, schwarze Querstreifen.

Die gelbgrüne Raupe (b) hat weiß und violette Querstreifen, die ihr ein schönes Ansehen geben. Sie lebt im Julius und August auf den Blättern des gemeinen Hartriegels und des spanischen Hollunders. Nachdem sie sich mehreremahl gehäutet hat, verwandelt sie sich in die Puppe (c), liegt den Winter über unbeweglich, und erst im folgenden Jahre im May oder Junius kömmt der schöne Dämmerungsfalter zum Vorschein.

DE BEAUX PAPILLONS D'ALLEMAGNE.

Fig. 1. Le Sphinx du Liseron.

(Sphinx convolvuli.)

Ce Papillon est un des plus grands Sphinx d'Allemagne, qui dans plusieurs années se trouve très-fréquemment. Il sent le musc et pour cela on l'a aussi nommé le papillon du musc. Il est large de quatre pouces; nous le voyons ici représenté en grandeur naturelle. On le trouve aux soirées d'été dans les jardins sur les feuilles de la savonnière, du liseron et de la chèvrefeuille des jardins, où il voltige avec une rapidité étonnante de fleur en fleur en bourdonnant. La couleur principale de son corps est grise et brunâtre, et joliment rayée de rouge et de noir. La Chenille, au commencement verte (B) devient à la fin brune. (C) Elle vit sur plusieurs espèces de liseron. En automne elle file sa coque dans de

la terre molle et devient chrysalide brune (D), dans quel état elle passe l'hiver.

Fig. 2. Le Sphinx du Troëne.

(Sphinx ligustri.)

L'on trouve ce beau Sphinx au printemps dans les jardins où le soir il voltige sur les fleurs de la chèvrefeuille. Ses ailes supérieures sont comme veinées de jaunâtre et de brunâtre; les inférieures sont couleur de rose avec des bandes noires, ainsi que l'abdomen.

La Chenille verte jaunâtre (b) avec des bandes blanches et violettes, qui lui donnent un bel air, vit aux mois de Juillet et d'Août sur les feuilles du troëne commun et du lilas. Après avoir été dépouillée plusieurs fois de sa peau elle se change en chrysalide (c) et se tient immobile jusqu'à l'année suivante, où ce beau sphinx paraît au mois de Mai ou de Juin.

LOTUS GENUINA.

(*Nymphaea lotus.*)

Jam in hujus Orbis picti praesenti volumine Nymphaeas, caeruleam scilicet et roseam, conovimus: in hac vero tabula Nymphaeam Aegyptiacam seu lotum cernimus, quam veteres Aegyptii pro sacra cultam in monumentis suis sacris exhibebant. Bella haec planta aquatica in Aegypto, praesertim aquis stagnantibus reperitur, quas Nilus exundans efficit. Quae fluvii exundatio cum fertilitatis regionis illius causa esset, eamque fertilitatem lotus annuntiaret, venerationis aliquid ac cultus plantae illi accessit. Observatum porro fuerat, lotum mane, aperto scilicet flore et explicato, super aquas emergere, vespere autem, flore clauso, sub aquas se abdere, ex quo

florem istum cum sole quodammodo consentire ac conspirare suspicati, astro illi eum consecrarunt. Quamobrem in Aegyptiorum monumentis hieroglyphicis, *Horus*, *Osiris* etc. cum flore isto aperto aut clauso pictus reperitur.

Lotus genuina florem habet grandem, colore albo abeunte in roseum. Folia plantae lata scutiformia sunt dentata, in parte adversa colore viridi obscuriore, in aversa colore fusco jecoris notata. Insistunt ea longis pediculis, et summis aquis innatant. Radices nodosae, ut et grana seminalia, farinosa, atque ideo a veteribus Aegyptiis diligenter collecta, pro cibo erant. Nunc fere negliguntur, quod eorum sapor praecipuus non est.

VALÓSÁGOS MELEGVÍZI NIMFA.

A' melegvizi Nimfa.

(Nymphaea lotus)

Ezen Képeskönyvnek első Darabjában már megismerkedtünk a' vízisárga és vízikék Nimfákkal; itt pedig az égyptomi, vagy a' valóságos melegvizi Nimfát szemlélhetjük, a' melyet a' hajdani Égyptomiak mint szent virágot tiszteletben tartottak és a' szent emlékezetoszlopaikra rajzoltak. Ez a' szép vízi növény különösen Égyptomban, azokban az álló vizekben tenyészik, a' melyeket a' nilusi kiáradások hagytak magok után. Mivel azonban ezen áradásoktól függött Égyptomnak termékenysége, a' mellynek megelőző postája a' melegvizi Nimfa volt, ezen okból is volt tiszteletben; továbbá mivel azt is

jegyezték meg erről a' virágról hogy reggel szirmai kiterjesztvén a' víz színén lebeg, este pedig összveborúlva a' víz alá vonúl, azt gondolták ezen tulajdonságánál fogva, hogy a' naphoz valami köze van, ezért is ezen égi testnek szenteltetett. Ez az oka, hogy a' Hierogliphicumok közt *Osiris* és *Horus* ezen, vagy kinyílt vagy még bimbóban lévő virággal láttatnak.

A' melegvizi Nimfának nagy fehér rózsaszínnel pirosolló virága van. Paizsforma levelei fűrészesek, fellyül setézőldék, alól májbarna színűek; hofszú nyeleken ülven a' vizek színén lebegnek. Tsomós és lifztes gyökereit 's magvait a' hajdani Égyptomiak gondosan megízelték 's megették. De mivel ize nem valami különös, ma kevésre betűlik.

DIE ECHE LOTUS-PFLANZE.

Die ägyptische Seerose oder ächte Lotus-pflanze.

(Nymphaea lotus)

Wir lernten in unserem Bilderbuche in diesem Bande bereits die blaue und die rosenrothe Seerose kennen; hier sehen wir nun die ägyptische Seerose oder ächte Lotus-pflanze, die die alten Ägyptier als heilige Blume verehrten, und auf ihren heiligen Denkmählern abbildeten. Diese schöne Wasserpflanze findet sich in Ägypten vorzüglich in den stehenden Gewässern, durch die Überschwemmung des Nils gebildet. Da von diesen Überschwemmungen die Fruchtbarkeit jenes Landes abhängt, und die Lotus-pflanze sie verkündigte, so entstand daraus eines Theils ihre Verehrung; ferner bemerkte man, daß die Lotus-pflanze am Morgen, (wo die Blume ganz geöffnet ist), sich

über das Wasser erhebe, am Abend aber (wo die Blätter sich schliessen), sich in das Wasser zurückzöge. Hieraus schloß man, daß diese Pflanze im Bezug mit der Sonne stehen müsse, und weihte sie diesem Gestirn. Daher findet man auf den ägyptischen Hieroglyphen, den *Horus*, *Osiris* u. s. w. mit dieser heiligen Blume, so wohl aufgeblüht, als auch als Knospe, abgebildet.

Die ächte Lotus-pflanze hat eine große weisse und in das Rosenrothe spielende Blume. Die breiten schildförmigen Blätter sind ausgezahnt, oben dunkelgrün, unten leberbraun gefärbt. Sie sitzen an langen Stielen, und schwimmen auf der Oberfläche des Wassers. Die knotigen Wurzeln sind wie die Samenkörner mehlig, und wurden von den alten Ägyptiern emsig gesammelt und gegessen. Doch da der Geschmack nicht vorzüglich ist, so achtet man jetzt wenig mehr darauf.

LE VÉRITABLE LOTOS D'EGYPTE.

Le Nénuphar Lotus ou le véritable Lotus d'Égypte.

(*Nymphaea lotus.*)

Nous avons déjà vu dans le présent volume de ce recueil le Nénuphar bleu et de couleur de rose; ici nous apprendrons à connaître le *Nénuphar Lotus* ou le véritable *Lotus* d'Égypte, fleur sacrée chez les anciens Égyptiens et pour cela figurée par eux sur leurs monumens sacrés. Cette belle plante aquatique se trouve en Égypte principalement dans les eaux stagnantes formées par les inondations du *Nil*. Comme toute la fertilité du pays dépendait de ces inondations que ce Nénuphar annonçait, et qu'en outre on avait remarqué que le matin cette fleur, où elle est toute ouverte, s'élevait sur la surface de l'eau et que le soir où

ses pétales se ferment, elle rentrait dans l'eau, cette fleur fut en vénération chez le peuple. De la dernière circonstance on avait conclu, que cette plante était en rapport avec le soleil et elle lui fut consacrée. C'est pourquoi on voit dans les Hiéroglyphes des Égyptiens *Horus*, *Osiris* etc. représentés avec cette fleur sacrée ou épanouie ou en bouton.

Le véritable *Lotus* a une grande fleur blanche tirant sur la couleur de roses. Les larges feuilles scutiformes sont dentées, vertes foncées par-dessus, et couleur de foie par-dessous. Elles tiennent à de longues tiges et nagent sur la surface de l'eau. — Les racines tubéreuses de cette plante ainsi que les semences sont farineuses et furent récoltées soigneusement par les anciens Égyptiens pour leur servir de nourriture; mais comme leur saveur est fade, on les néglige aujourd'hui.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 4.

Fig. 3.

J. J. Schmutzer.
X. B. 16.

ORDINES EQUESTRES.

Præsens tabula præcipuos ordines equestres regno-
rum quatuor Europæ septentrionalium exhibet.

Fig. 1. Eques ordinis aquilæ
nigræ.

Electo Brandenburgico, Friderico III, cum an-
no 1701 regem se Borussiae faceret, pridie quam co-
ronatur, ordinem hunc illustrem instituit. Ejus insi-
gne est crux aurea, encausto caeruleo, cruce Me-
litensi similis, in cuius medio regis nomen litteris
F. R., in illius medii quaternis angulis autem aquila
nigra expansis alis conspicua est. Vulgo e fascia co-
loris aurei ab humero dextro ad sinistram dependens
coxam gestatur: in solenni autem ornatu, catena
magna aurea, ordini propria, suspensa pectus conde-
corat. In sinistro latere equites gestant stellam argen-
team in veste pictam, in cuius medio aquila volans
conspicitur, altera ungula coronam lauream, altera
fulmen tenens hac inscriptione: Suum cuique.
Magnus magister ordinis semper rex ipse est, nec,
praeter equites e regia familia, plures quam 30 ad-
scisci debent. Verum numerus eorum plerumque ma-
ior est.

Fig. 2. Eques ordinis S. Andreae.

Imperator Russiae, Petrus Magnus, anno
1689 hunc ordinem instituit, ut praemium esset iis
qui rem adversus Turcas fortiter gessissent. Instaura-
vit eum Anna imperatrix. Insigne est aquila aurea,
encausto nigro. Pectus aquilæ insignitum est cruce S.
Andreae, sive Burgundica, instar litterae X, crucique
clavis affixus S. Andreas, Russiae patronus, opere
anaglypho. Festis solennibus haec crux gestatur su-
spensa e catena, ordini propria; reliquo tempore e
fascia caerulea ab humero dextro ad coxam sinistram

descendente. In medio crucis octangulae, argenteae,
in vestis et pallii sinistra parte pictae, pariter imago
S. Andreae cruce affixi conspicua est.

Fig. 3. Eques ordinis Seraphi-
norum.

Nec auctor, nec annus, quo principalis hic ordo
Sueciae institutus est, cognita sunt. Consentaneum ta-
men est, Magnum III (Erichsonium aut Smecum)
inter annos 1433—36 eum instituisse. Finis ejus pri-
marius erat, ut religionem ejusque ministros defende-
ret. Rex Fridericus I eum, longa oblivione sepultum,
anno 1748, ea, qua nunc est, forma, rursus restituit.
Insigne est crux aurea; octangula, encausto ornata,
in cuius medio nomen Jesus legitur. In angulis cru-
cis quatuor angelorum sive seraphinorum capita sunt
conspicua. Vulgo e fascia caerulea, in solennitatibus
vero e catena aurea gestatur. Partem sinistram pecto-
ris et pallium decorat stella octangula, cuius medium
et quatuor anguli eodem, quo crux, modo sunt ornat.

Fig. 4. Eques ordinis elephantis
albi.

Hunc ordinem rex Daniae Canutus IV. anno
1190 post suum ab expeditione adversus Saracenos
reditum, instituisse dicitur. Instauravit eum anno 1458
rex Christianus I. Post tempus reformationis immu-
tatus est. Ejus insigne est elephas, encausto albo,
portans in dorso turrem auream. Vulgo gestatur e fa-
scia caerulea a dextra ad sinistram descendens; so-
lenni ornatu, catena majore aurea e collo dependet.
In sinistra parte pectoris equites gerunt stellam au-
ream, in cuius medio crux argentea in area samme-
tina coloris rubri cernitur.

KÜLÖMBKÜLÖMBFÉLE VITÉZI RENDEK.

Ez a tábla az Európai négy észak-i nemzeteknek vitéz rendjeit terjeszti elő.

1. Kép. A' fekete sasnak Vitézi Rendje.

Választó Fejedelem és Brandeburgi Márkgróf III. Fridrik a' midőn 1701-ben Burkus Királyá lett, akkor állította fel a' megkoronázása napján ezt a' híres Vitézi Rendet. A' rendtisztere arany, kék mázos és a' Maltaichez hasonló kereft, mellynek közepét a' királynak neve F. R. foglalja el, és mind a' négy közpézfegletre egy egy fekete sas kiterjesztett szárnyokkal van rajzolva. Közönségesen naranszínű pántlikán a' jobb vállról a' bal tsipó felé függve, a' rendruhának egészen való felöltözésekor pedig aranylántzon viselik. Palástjoknak bal oldalára még egy ezüsttsillag is van hímezve, mellynek közepét repülő sas foglalja el, egyik lábában babér koszorút, a' másikkban pedig menykövet tartván ezen alóírással *Suum cuique!* (mindennek a' magáét). A' Nagy Mestere ennek a' rendnek mindég maga a' Király, és a' Király familián kívül csak harmintz Vitéznek kellene lennie, ámbár ezt mindég meghaladja.

2. Kép. A' Sz. András Vitézi Rendje.

Ezt a' Rendet Nagy Péter Tzár, 1689-ben állította fel; különösen azért hogy a' Törökön győzedelmeskedő vitézeket megjutalmaztassa. Anna Czárné ismét megújította. Rendtisztere aranyfekete mázú kétfejű sas. Ennek begyén kék mázú Burgundiai vagy Sz. András kereftje (X formában) láttatik, mellyre Sz. András rá feszítve domború ontésbe ábrázaltatik. Ezt a' kereftet innepi pompában rendi lántzon, közönségesen pedig két pántlikán a' jobb vállról

a' bal tsipó felé függve viselik. A' palástjok és kaputjok bal oldalára hímmel varrott 8 fegletű ezüst tsillagon is Sz. Andrásnak felszülte szemléltetik.

3. Kép. Seraphim Vitézi Rendje.

Ezen Svétziai legjelesebb rendnek sem felállítását sem felállításának idejét nem lehet egész bizonyossággal meghatározni. Híbetóképpen 1433—36 eftendő tájján III. Magnus (Ericson vagy Smeck) állította fel. Szerzésének kiváltképpen való tzélja a' Vallás 's annak szolgáinak védelmezése. I. Fridrik Király hofzfas feledékenység után ismét a' mostani állapotjában helyre állította 1748-dik eftendőben. Rendtisztere arany, mázos 8 fegletű kereft mellynek közepén ez a' név: *Jesus*, fegletein pedig négy angyal vagy Serafim fejek szemléltetnek. Közönségesen kék pántlikán; innepi pompában pedig arany rendi lántzon függve viselik. A' bal mejjeken 's palástjokon lévő tsillag 8 ágú, a' mellynek közepe és négy fegletei úgy vannak megékesítve, mint a' kerefté.

4. Kép. A' fejer elefántnak Vitézi Rendje.

Ezt a' rendet Dániai Király IV. Kanut, a' Kezretshadból való víztízavonulásakor 1190-dikben állította fel. Első Kristian 1458-ban ismét megújította. Fő tzélja volt benne a' Vallásnak védelmezése. A' reformatiotól fogva állapotja ezen rendnek más formán van. Rendtisztere fejer mázú elefant, a' hátán arany toronnyal. Közönségesen a' bal vállról a' jobb oldalra kék pántlikán, innepi pompában pedig arany lántzon függve a' nyakokban viselik. Bal oldalon még ezüst tsillag 's ennek közepén veresbátsonyra hímezve ezüst kereft is szemléltetik.

VERSCHIEDENE RITTERORDEN.

Diese Tafel stellt die vornehmsten Ritterorden der vier nördlichen europäischen Reiche dar.

Fig. 1. Ritter des schwarzen Adler-Ordens.

Wie Kurfürst Friedrich III, Markgraf zu Brandenburg sich im J. 1701 zum Könige von Preussen erhob, stiftete er diesen berühmten Orden am Tage vor seiner Krönung. Das Ordenszeichen ist ein goldenes, blauemaillirtes, dem maltesischen ähnliches Kreuz, in dessen Mitte der Name des Königs F. R. verschlungen, und in jeder der vier Mittel-Ecken ein schwarzer Adler mit ausgebreiteten Flügeln gebildet ist. Es wird gewöhnlich an einem orangefarbenen Bande von der rechten Schulter gegen die linke Hüfte zu getragen; bey Anlegung der völligen Ordenskleidung aber an der grossen goldenen Ordenskette. An der linken Seite tragen die Ritter einen auf den Rock gestickten silbernen Stern mit einem fliegenden Adler in der Mitte, der in einer Klaue einen Lorbeerkrantz und in der andern einen Donnerkeil hält, mit der Unterschrift: *Suum cuique!* (Jedem das Seine!) Der König ist allemal Großmeister und außer den Personen der königlichen Familie sollen nicht mehr als 30 Ritter seyn. Ihre Zahl ist gewöhnlich gröfser.

Fig. 2. Ritter des Andreas-Ordens.

Zaar Peter der Große stiftete diesen Orden im J. 1689, vorzüglich um die Tapferkeit gegen die Türken zu belohnen. Kaiserin Anna erneuerte ihn. Das Ordenszeichen ist ein goldener, schwarz emaillirter Adler mit zwey Köpfen. Auf dessen Brust ist ein blau emaillirtes Andreas- oder Burgundisches Kreuz (wie ein X) und auf diesem der Schutzpatron Ruflands, St. Andreas in erhabener Arbeit, angehängelt vorgestellt. Bey feyerlichen Gelegenheiten trägt man dieses Kreuz an der Ordenskette, sonst aber an einem blauen Bande von der rechten Schulter nach der linken Hüfte, in der Mitte des achtecki-

gen, silbernen, auf der linken Seite des Mantels und Rocks gestickten Sterns, steht gleichfalls der heil. Andreas gekreuziget.

Fig. 3. Ritter des Seraphinen-Ordens.

Man kennt weder Stifter noch Stiftungsjahr dieses vornehmsten schwedischen Ordens genau. Wahrscheinlich aber stiftete ihn Magnus III. (Ericson oder Smeck) zwischen den Jahren 1433—36. Sein ursprünglicher Zweck war vornämlich Vertheidigung der Religion und ihrer Diener. König Friedrich I. stellte ihn nach langer Vergessenheit im J. 1748 in seiner jetzigen Gestalt wieder her. Das Ordenszeichen ist ein goldenes, emaillirtes achtspitziges Kreuz, in dessen Mitte der Name *Jesus* steht. In den Winkeln des Kreuzes sind vier Engel- oder Seraphinenköpfe angebracht. Gewöhnlich wird es an einem blauen Bande, bey Feyerlichkeiten an der goldenen Ordenskette getragen. Der Stern auf der linken Brust und dem Mantel ist achtspitzig, dessen Mitte und vier Ecken eben so wie das Kreuz verziert sind.

Fig. 4. Ritter vom weissen Elephanten.

König Kanut IV. von Dänemark soll diesen Orden um 1190 nach seiner Rückkehr von einem Kreuzzuge in das gelobte Land gestiftet haben. Christian I. erneuerte ihn im J. 1458. Sein Hauptzweck war Vertheidigung der Kirche. Nach der Reformation erhielt er eine andere Einrichtung. Das Ordenszeichen ist ein weifs emaillirter Elephant mit einem goldenen Thurme auf dem Rücken. Es wird an einem blauen Bande von der linken gegen die rechte Seite getragen. Bey öffentlichen Festen hängt es aber an der grossen Ordenskette um den Hals. Auf der linken Brust haben die Ritter einen silbernen Stern, in dessen Mitte sich ein silbernes Kreuz auf einer rothen Sammetfläche befindet.

DIFFÉRENTES ORDRES DE CHEVALERIE.

Cette planche nous présente les principaux ordres de Chevalerie des quatre monarchies du nord de l'Europe.

Fig. 1. Chevalier de l'Ordre de l'Aigle noire.

Lorsqu'en 1701 l'Electeur Frédéric III. Margrave de Brandébourg se fit Roi de Prusse, il créa cet ordre célèbre la veille de son sacre. L'Emblème de l'ordre est une croix d'or émaillée de bleu, semblable à la croix de Malte, portant dans son centre le chiffre du Roi F. R. et étant ornée dans chacun des quatre angles du milieu d'une aigle noire à ailes déployées. Elle se porte ordinairement attachée à un cordon de couleur d'orange passant de l'épaule droite à la hanche gauche; mais en costume complet de l'ordre elle se porte en collier attachée à la chaîne d'or de l'ordre. Les Chevaliers de cet ordre portent sur le côté gauche de l'habit une étoile brodée en argent, au milieu de laquelle on voit une aigle en vol tenant de l'une griffe une couronne de laurier et de l'autre la foudre, avec l'épigraphe: *Suum cuique!* (C. à d. à chacun le sien!) Le Roi est toujours Grand-Maître de cet ordre, dont les membres outre les personnes de la famille royale, ne doivent pas excéder le nombre de trente; cependant ils sont ordinairement plus nombreux.

Fig. 2. Chevalier de l'Ordre de St. André.

Le Czar Pierre le Grand fonda cet ordre en 1689 principalement pour récompenser le mérite militaire de ses guerriers qui s'étaient signalés contre les Turcs. L'Impératrice Anne le renouvela. L'Emblème de l'ordre est une aigle d'or à deux têtes, émaillée de noir, qui sur sa poitrine porte la croix de St. André ou de Bourgogne émaillée de bleu (comme X) à laquelle St. André, le Patron de la Russie, se trouve cloué en relief. Seulement dans des occasions solennelles cette croix est portée suspendue à

la chaîne de l'ordre, mais ordinairement elle se porte attachée à un cordon bleu qui pend de l'épaule droite vers la hanche gauche. Dans le centre de la croix octangulaire bordée en argent sur le côté gauche du manteau et de l'habit se trouve pareillement St. André crucifié.

Fig. 3. Chevalier de l'Ordre de Séraphins.

L'on ne connaît pas précisément le fondateur et l'époque de la création du principal ordre Suédois. Probablement il fut fondé par Magnus (Erichson ou Smeek) entre les années 1433 et 1436. Son but originaire était la Protection de la religion et de ses ministres. Le Roi Frédéric I. le rétablit en 1748 dans sa forme actuelle après un long oubli. Son emblème est une croix d'or émaillée, à huit pointes, portant dans le centre le nom de Jésus. Dans les angles de la croix, se trouvent quatre têtes d'Anges ou de Séraphins. Ordinairement on la porte attachée à un cordon bleu, mais dans des solennités elle se porte suspendue à la chaîne de l'ordre. L'étoile sur la gauche de la poitrine et sur le manteau est à huit pointes et son milieu ainsi que les quatre angles sont décorés comme dans la croix.

Fig. 4. Chevalier de l'Ordre de l'Eléphant blanc.

Canut IV. Roi de Dannemarc doit avoir fondé cet ordre en 1190 après son retour d'une croisade. Christian I. le renouvela en 1458. Depuis la réformation sa disposition fut changée. L'Emblème de l'ordre est un éléphant émaillé de blanc avec une tour d'or sur le dos. Il est porté attaché à un cordon bleu passant de la gauche à la droite. Dans des fêtes solennelles il est suspendu à la chaîne de l'ordre portée en collier. Les Chevaliers sont en outre décorés sur la gauche de la poitrine d'une étoile d'argent dans le centre de laquelle se trouve une croix d'argent sur un fond de velours rouge.

PHALAENAE RARIORES GERMANIAE.

Fig. 1. (Phalaena noctua fraxini.)

Phalaena haec, admodum rara, Augusto et Septembri in obscuris nemoribus reperitur. Alae superiores colore cano pictae instar marmoris, inferiores nigrae sunt, easque medias fascia caerulea percurrit. Eruca cana mensibus Majo, Junio Julioque in quercubus et fraxinis reperitur.

plantis, prunis cum domesticis tum spinosis occurrit.

Fig. 3. (Phalaena noctua hera.)

Bella phalaena et pariter rara, alis superioribus colore viridi olivae obscuriore, inferioribus rubro candicante. Eruca flava pilis undique obsita est.

Fig. 2. (Phalaena noctua paronympha.)

Haec ad rariores phalaenarum spectat. Alae superiores colore cano instar marmoris, inferiores flavo aurantii pictae, et virgis siue fasciis colore nigro sunt distinctae. Hanc phalaenam, ut reliquas in praesenti tabula, naturali magnitudine expressam vides. Eruca in

Fig. 4. (Phalaena noctua sponsa.)

Haec Julio et Augusto occurrit in silvis, ad vias arboribus consitas, ibique etiam interdum circumvolat. Alae inferiores elegantes pictae sunt colore rubro, fasciis nigris transversum eas percurrentibus. Eruca corpore gibboso et inaequali (a) Majo, Junio Julioque in quercubus obvia, in nympham colore cano (b) transformatur.

NÉMETORSZÁGI RITKA PILLÉK.

1. Kép. A' fagyalfa éjjeli Lepke.

(Phalaena noctua fraxini.)

Ez a' szép Lepke igen ritka. Augusztus és Szeptemberben a' homályos bokrok között éldegel. Felső szárnyai szürkével márványoltak; alsó szárnyai pedig feketék, mellyeknek közepe széles kék pántlikával ékeskedik, mellyre nézve kékvitéz pántlikának is nevezik. Szürke hernyója a' tser-és körösfákon Májusban Juliusban és Juniusban találtatik.

2. Kép. A' Lórom éjjeli Pille.

(Phalaena noctua paranympa.)

Ez a' pille a' ritkább Pillék között való. Szürke felső szárnyai márványoltak, narantsárga alsó szárnyai pedig fekete tsikokkal húzozottak, Ez a' Pille valamint a' többi is termé-

szeti nagyságában van lerajzolva. Hernyója találtatik a' kökény és szilvafákon.

3. Kép. Az Orofzmedve Pille.

(Phalaena noctua hera.)

Ez is ritka; Felsőszárnyai setét-olajzöldek az alsók pedig világos veressek. Sárga Hernyója (A.) egélzen szörös.

4. Kép. Verestölgy éjjeli Pille.

(Phalaena noctua sponsa.)

Ez a' Pille a' melly még *Veres Vitéz pántlikának* is neveztetik, Julius és Augusztusban az erdőben 's a' fákkal ültetett úton találtatik, a' hól nappal repked ide 's tóva. Alsóbb szárnyai veressel szépen tarkázottak, 's rézsut fekete pántlikákkal tsikoltak. Götsörtös Hernyója találtatik Májusban Julius és Juniusban a' tölgyfákon, Szürke bábbá változik-el. (b)

SELTENE DEUTSCHE NACHTFALTER.

Fig. 1. Die Escheneule oder das blaue Ordensband.

(Phalaena noctua fraxini.)

Dieser schöne Nachtfalter ist sehr selten. Er findet sich im August und September in dunkeln Hainen. Die Oberflügel sind grau marmorirt, die Unterflügel aber schwarz, und mitten durchläuft ein blaues Band, wesswegen er auch das *blaue Ordensband* genannt wird. Die graue Raupe wird im May, Junius und Julius auf Eichen und Eschen gefunden. —

Fig. 2. Die Ampfer-Eule.

(Phalaena noctua paranympa.)

Die *Ampfer-Eule* oder die *Brautjungfer* gehört zu den seltenen Nachtvögeln. Die grauen Oberflügel sind marmorirt, die oraniengelben Unterflügel aber mit schwarzen Streifen durchzogen. Dieser Nachtvogel, so wie die übrigen dieser Tafel, sind in natürlicher Größe abge-

bildet. Die Raupe findet sich auf Pflaumen-, Schlehen- und Zwetschkenbäumen.

Fig. 3. Der russische Bär.

(Phalaena noctua hera.)

Gleichfalls selten. Ein schöner Nachtvogel, mit dunkel-olivengrünen Oberflügeln, und hochrothen Unterflügeln. Die gelbe Raupe ist ganz mit Haaren besetzt.

Fig. 4. Die Rotheichen-Eule.

(Phalaena noctua sponsa.)

Dieser Nachtfalter führt auch die Namen *das rothe Ordensband*, die *Motte aller Motten*, und findet sich im Julius und August in Wäldern, und an Strafsen, die mit Bäumen besetzt sind, wo er selbst am Tage herumfliegt. Die Unterflügel sind schön roth gefärbt mit schwarzen Querbändern. Die höckerige Raupe (a) findet sich im May, Junius und Julius auf den Eichen. Sie verwandelt sich in die graue Puppe (b). —

DE RARES PAPILLONS NOCTURNES D'ALLEMAGNE.

Fig. 1. Le Cordon bleu.

(Phalaena noctua fraxini.)

Cette belle Phalène est fort rare ; on la trouve en Août et Septembre dans des bosquets sombres. Ses ailes supérieures sont marbrées de gris, mais les inférieures sont noires traversées d'une bande bleue, delà son nom de *cordon bleu*. La chenille grise se trouve aux mois de Mai, Juin et Juillet sur les frênes et les trembles.

Fig. 2. La Phalène de l'oseille.

(Phalaena noctua paranympa.)

Cette Phalène appartient aux Papillons nocturnes rares. Les ailes supérieures sont grises et marbrées, et les ailes inférieures de couleur d'orange sont rayées de noir. Ce Papillon se trouve représenté ici en grandeur naturelle comme les autres de cette planche. La Chenille vit sur les pruniers et prunelliers.

Fig. 3. L'Ours russe.

(Phalaena noctua hera.)

Ce Papillon est de même fort rare ; il est très beau ; ses ailes supérieures sont d'un vert d'olive foncé, et ses inférieures d'un rouge clair. La Chenille jaune *A*, est toute velue.

Fig. 4. Le Cordon rouge.

(Phalaena noctua Sponsa.)

Ce Papillon nommé aussi *Phalène du Chêne rouge* se trouve aux mois de Juillet et Août dans des forêts et sur des grands chemins bordés d'arbres, où il voltige même le jour. Ses ailes inférieures sont joliment teintes en rouge et transversalement rayées de noir. La Chenille raboteuse (*a*) se trouve aux mois de Mai, Juin et Juillet sur les Chênes ; elle se métamorphose ensuite en chrysalide (*b*).

ARBORES SILVATICAE GERMANIAE.

Fig. 1. (Tilia Europaea.)

ctus est, tegetes conficiuntur colore fusco, in convasandis mercibus passim usitatae.

Tilia vulgaris, etiam extra Germaniam per totam fere Europam, frequentior tamen in terris septentrionalibus, praesertim in Russia, reperitur. Arbor speciosa, adpectu magnifico, ob ramos diffusos et cacumen nitidum in ambulaeris et hortis voluptariis frequens seriosa. Mense Aprili folia ejus prodeunt cordiformia, dentata, parte anteriore in cuspidem excurrentia, circa solstitium vero florum corymbi prorumpunt odore dulci, quibus imprimis apes delectantur. Lignum arboris album, admodum leve et molle, materiam praecipue tornatoribus et sculptoribus praebet: ad cremandum aedificandumque minus utile. Carbones ejus pictoribus ad delineandum serviunt; ex libro autem lento illo, qui inter alburnum et corticem exteriorem interje-

Fig. 2. (Quercus pedunculata.)

Inter 30 illas quercuum species, hodie cognitae, quercus pedunculata, ad notissimas pertinet utilissimasque, eaque in cunctis Europae silvis sponte proveniens frequentissime occurrit. Quercus haec per annos ducentos crescit, quo facto ad mille annos perdurare potest. Lignum ejus mira, ut constat, soliditate ac firmitate, ad aedificandum et omne genus suppellectilis ex eo conficiendum insigniter inservit. Folia habet perquam sinuata, pedunculo longiori insistentia. Florem (a) fructus seu glaus sequitur. Nucleus seminalis (d) involucro, quasi alveo, (e) continetur. Punctu insecti, cynipis dicti, existunt gallae (b et c) sed minus utiles, quam quae ab exteris nobis adportantur.

NÉMETORSZÁGI ERDEIFÁK.

1. Kép. A' Hársfa.

(Tilia Europaea.)

A' közönséges Hársfa Európának többnyire minden erdeiben találtatik; de legjobban tenyészik az Elzaki Tartományokban. Termete igen pompás, és mivel lombjai gazdagok 's koronája szép, a' sétáló helyekre 's mulató kertekbe szokták ültetni. Már Aprilisben szívforma kitsipkezett és hegyes levelei ki hajtanak. Sz. János Napja felé pedig kellemetesen illatozó virág bokrétákathány, a' mellyek a' méheknek eledelt szolgáltatnak. Fája feje könnyű, és puha, az esztergályosok és képfaragók szokták hasznorra fordítani, hanem az építésre, és tűzre semmit sem ér. A' fűzének a' rajzolóknak hasznát, a' kéreg és a' bélháj közt lévő szívos forgáts hejjából, szijáts gyékényeket készítenek, a' mellyekkel a' portékákat pakolják bé.

2. Kép. A' kacsostölgyfa.

(Quercus pedunculata.)

A' tölgynek 30 fajai között a' kacsostölgyfa a' legesmeretesebb 's egyszerűen leghasznosabb, és többnyire Európának minden erdeiben vadon tenyészik. Kétféle esztendeig mindég nevededik 's 1000 esztendeig él. Fája igen erős és tartos 's mind az építésre mind az áfztalos munkákra hasznosan fordíthatatik. Levelei mélyen tsipkézettek és hofszú nyeleken állanak. Gyümöltse virágjából származik, mellyet maknak neveznek. Béles gyümöltseinek tokja medentze forma. A' Gubatsbogárnak szúrasai által leveleire Gubatsok forradnak (b) de a' mellyek (c) a' külföldieknél sokkal alább valók.

DEUTSCHE WALDBÄUME.

Fig. 1. Die Europäische Linde.

(Tilia Europaea.)

Die gemeine Linde findet sich außer Deutschland, fast durch ganz Europa verbreitet. Häufig ist sie aber im Norden, vorzüglich in Russland. Sie bildet einen schönen majestätischen Baum, den man seiner breiten Äste und schönen Krone wegen, gern zu Alleen braucht, und in Lustgärten häufig pflanzt. Im April kommen die herzförmigen, ausgezahnnten, vorn zugespitzten Blätter zum Vorschein, und um Johannis die süßduftenden Blütenbüschel, welche eine Hauptnahrung der Bienen sind. Das Holz dieses Baums ist weiß, sehr leicht und weich, und wird vorzüglich zu Drechsler- und Schnitzarbeiten gebraucht; zum Brennen und zum Bauen taugt es nicht. Die daraus gebrannte Kohle dient zum Zeichnen, und aus dem zähen Bast zwischen dem Splint und der äußern Rinde, werden die bekannten braunen Bastmatten verfertigt, die zum Einpacken

der Kaufmannsgüter so häufig verbraucht werden.

Fig. 2. Die Stieleiche.

(Quercus pedunculata.)

Unter den 30 Arten von Eichen, die man jetzt kennt, ist die Stiel- oder Sommer-Eiche eine der bekanntesten und nutzbarsten, und findet sich wildwachsend in allen Wäldern von Europa sehr häufig. Die Eiche wächst zweyhundert Jahre lang, dauert aber dann wohl bis zu 1000 Jahren. Das Holz ist bekanntlich von außerordentlicher Festigkeit und Dauer, und lässt sich zum Bauen und zu Geräthschaften aller Art vortrefflich anwenden. — Die Sommer-eiche hat tief eingeschnittene, an einen längern Stiele sitzende Blätter. Aus der Blüthe (a) entsteht die Frucht oder Eichel. Der Fruchtkern (d) sitzt in einer napfförmigen Hülse (e). Durch den Stich der Gallwespe setzen sich die Eichäpfel (b und c) an, die aber nicht so gut als die ausländischen sind.

ARBRES FORESTIERS D'ALLEMAGNE.

Fig. 1. Le Tilleul d'Europe.

(Tilia Europaea.)

Le Tilleul commun se trouve hors de l'Allemagne, répandu presque par toute l'Europe; mais il se trouve le plus fréquemment dans les pays du Nord, principalement en Russie. Il forme un bel arbre majestueux, que pour ses larges branches et sa belle couronne, l'on aime à employer dans des allées et des jardins de plaisance. Au mois d'Avril paraissent les feuilles cordiformes, dentelées et pointues et vers la St. Jean les fleurs si agréablement odoriférantes, qui fournissent une partie principale à la nourriture des abeilles. Le bois de cet arbre est blanc, très-léger et mou, et est principalement employé à des ouvrages de tour et de sculpture. Il ne vaut rien pour le chauffage et la bâtisse. Son charbon sert aux dessinateurs et de son livret tenace entre l'aubier et l'écorce extérieure l'on fabrique les nattes brunes si fréquemment employées à l'emballage des marchandises.

Fig. 2. Le Chêne commun à

longs pédoncules.

(Quercus pedunculata.)

Parmi les 30 espèces de Chênes que l'on connaît actuellement le Chêne commun à longs pédoncules, ou le Chêne à grappes ou gravelin est une des plus connues, des plus utiles et des plus fréquentes dans les forêts de l'Europe. Le Chêne croît pendant le cours de deux siècles et dure jusqu'à mille ans. L'on sait que son bois est d'une extrême fermeté et durée, et s'emploie très-utilement à la bâtisse et à la menuiserie. Ce Chêne à grappes a des feuilles plus échancrées et à plus longs pédoncules que les autres espèces. De la fleur (a) provient le fruit, nommé gland. Le noyau du fruit (d) se trouve dans une alvéole (e). La mouche des galles forme par sa piquure les noix de galles (b et c) qui cependant n'égalent pas celles qui nous viennent de l'étranger.

MOLLUSCAE.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 5.

Fig. 3.

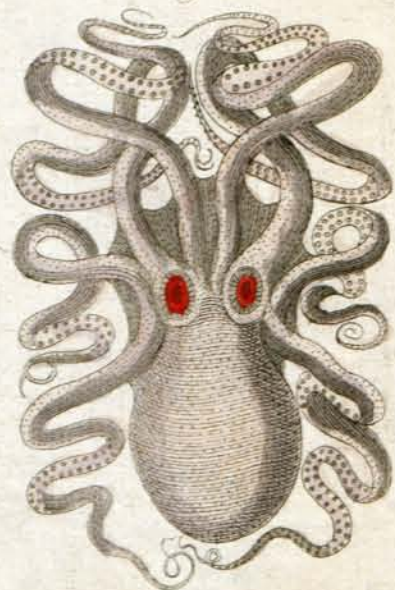
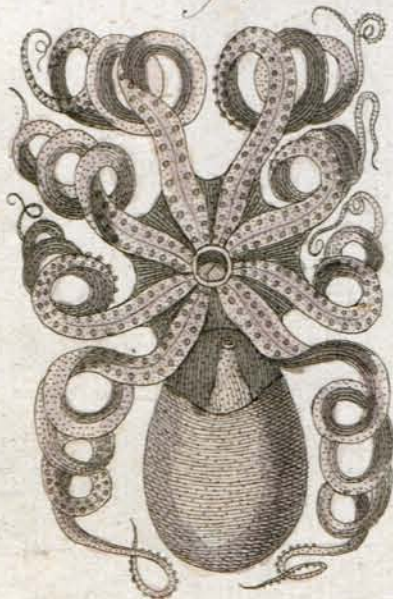

Fig. 4.

J. S. Schmucler.

X.B. 19.

Fig. 1. (Sepia loligo.)

Haec ad eas pertinet, quas jam in Tab. 7. cognovimus. Longa pedes 3, in cunctis fere maribus reperitur. Corpus circumdatur cute quasi cornea; ex albo flava rubidaque, subtus alis seu pinnis binis instructa. Caput praemunitum est brachiis decem, interque ea situm est os. Vesicam atramentariam superior pars corporis continet. Ceterum sepia haec in Italia comeditur.

Fig. 2. (Sepia sagittata.)

Oceani Atlantici indigena, nomen tulit a pinnis sagittarum formam imitantibus. Corpus ex albo flavescens, punctis minutis est notatum. Ad quinque pedum longitudinem crescit.

Fig. 3 et 4. (Sepia octopodia.)

Hic est marinus ille Veterum polypus, tot fabulis illustratus. Nec negari potest, periculosam esse bestiam, cum, porrectis brachiis, saepe in longitudinem 7 aut 8 pedum extendatur. Fig. 3 dorsi, Fig. 4. alvi latus exhibet. Octona ejus brachia in parte inferiore instructa sunt papillis seu tuberculis minutis innumeris, ad sugendum servientibus, quorum ope rebus omnibus, quas modo prehenderit, adhaerescit. Admodum vorax, cum furore quodam praedam invadit, scilicet bestias, quibus superandis par fuerit. In cunctis fere maribus obvius, ovis editis genus suum propagat.

Fig. 5. (Sepia granulata.)

Magnitudine corporis, colore et victu priori par, hoc uno differt, quod totum ejus corpus tuberculis minutis est obsitum.

L Á G Y F É R G E K.

1. Kép. A' Kalmár Tentaféreg.

(Sepia loligo.)

A' Kalmár tentaféreg azok közé a' Tentaférgek közé tartozik, a' mellyekkel már a' 7-dik Táblán megismerkedtünk, 3 lábnyi hosszúságra nevezkedik 's többnyire minden tengerekben találhatik. Testét valamely szarúnemű bőr fedezi, a' melly sárga fejr és verhenyös, 's alólról két úszó szárnyai vannak. Feje 10 tapogatókkal vétetett körül, mellyeknek közepén a' szájja helyezett. Tentáshóagja van a' testének felső részén, Olaszországban megeszik ezt az állatot.

2. Kép. A' Nyilas Tentaféreg.

(Sepia sagittata.)

Ez a' Tentaféreg faj az Atlantikumban található, és nevét nyílforma úszószárnyaitól vette. Teste fejr, sárgás és pettegetett; 5 lábnyi hosszúságra nevezkedik.

3. K. A' nyolz lábnyi Tentaféreg.

(Sepia octopodia.)

Ez a' Régieknek a' ma híres Habarnitzájok, a' mellyről olly sok mesét költöttek. De valójában veszedelmes állat is; 7 's 8 lábnyi hosszúságra megnevezkedik. Ezen a' táblán a' 3. Kép. a' hátát; a' 4. Kép. pedig a' hasát ábrázolja; 8 karjai számlálhatatlan szopó bibirtsókkal rakodottak, mellyeknél fogva akár melly tárgyhoz erősen hozzászívja magát. Felete torkos, prédájára dühösséggel ront, mellyek mind azok az állatok a' mellyeket csak megbírnak. Többnyire minden tengerekben találhatik, 's tojás által tenyészik.

5. Kép. A' bibirtsós Tentaféreg.

(Sepia granulata.)

Az előbbihez életmódjára, nagyságára és színére nézve hasonló, 's csak abba különbözik hogy egész teste apró bibirtsókkal rakva van.

MOLLUSKEN ODER WEICHWÜRMER.

Fig. 1. Der Kalmar-Dintenvurm. Fig. 3. und 4. Der Riesen-Dintenvurm.

*(Sepia loligo.)**(Sepia octopodia.)*

Der Kalmar gehört zu den Dintenvürmern, die wir schon auf Taf. 7. kennen lernten. Er wird 3 Fufs lang, und findet sich fast in allen Meeren. Den Körper umgibt eine hornartige Haut, die gelbweiß und röthlich ist, und unten zwey Flügel oder Flossen hat. Am Kopfe sitzen zehn Arme, und zwischen ihnen der Mund. Die Dintenblase befindet sich im obern Theile des Körpers. Der Kalmar wird in Italien gegessen.

Fig. 2. Der pfeilförmige Dintenvurm.

(Sepia sagittata.)

Dieser findet sich im atlantischen Ocean, und hat von seinen pfeilförmigen Flossen den Nahmen. Der Körper ist weißgelblich, und mit kleinen Puncten bedeckt. Er wird übrigens 5 Fufs lang.

Dieses ist der berühmte Meerpolyp der Alten, von dem sie so viele Fabeln verbreiteten. Er ist aber allerdings auch ein gefährliches Thier, das mit den Armen 7 bis 8 Fufs lang wird. Wir sehen ihn hier bey Fig. 3. auf dem Rücken und bey Fig. 4. auf der Bauchseite abgebildet. Seine acht Arme sind auf der untern Seite mit zahllosen kleinen Saugwärtchen besetzt, womit er sich an alle Gegenstände, die er ergreift, festsaugt. Er ist sehr gefräßig, und fällt mit Wuth über seine Beute her, die in allen Thieren, die er bezwingen kann, besteht. Man trifft ihn fast in allen Meeren an, wo er sich durch Eyer fortpflanzt.

F. 5. Der gekörnelte Dintenvurm.

(Sepia granulata.)

Er gleicht dem vorigen an Größe, Farbe und Lebensart, und unterscheidet sich bloß dadurch, daß der ganze Körper mit kleinen Wärtchen besetzt ist.

DES MOLLUSQUES.

Fig. 1. Le Calmar, Casseron ou Cornet.

(Sepia loligo.)

Le Calmar est une espèce de Sèches que nous avons déjà vues représentées sur la Table 7. Il parvient à la longueur de 3 pieds et se trouve dans presque toutes les mers. Le corps est enveloppé d'une peau blanche, jaunâtre et rougeâtre, et a deux ailerons vers le bas. La tête est munie de dix bras et entr'eux se trouve la bouche. La vésicule atramentaire est dans la partie supérieure du corps. En Italie on mange cet animal.

Fig. 2. Le Calmar flèche.

(Sepia sagittata.)

Cette espèce se trouve dans l'océan atlantique et tient son nom de la forme pointue de ses ailerons. Le corps est blanc, jaunâtre et ponctué. Elle parvient à la longueur de 5 pieds.

Fig. 3. et 4. Le Poulpe commun ou la Sèche octipode.

(Sepia octopodia.)

C'est là ce fameux Polype des anciens, du-

quel on a repandu tant de fables. Mais à la vérité c'est un animal assez dangereux, qui, y compris les bras, parvient à la longueur de sept à huit pieds. Nous le voyons ici représenté sous Fig. 3. du côté de dessus ou du dos, et sous Fig. 4. du côté de dessous ou du ventre. Ses huit bras sont munis par dessous d'innombrables petits suçoirs, moyennant lesquels il se colle à tous les objets qu'il saisit. Il est très-vorace et tombe avec fureur sur sa proie, que font tous les animaux, dont il peut se rendre maître. On le trouve presque dans toutes les mers, où il se propage par des oeufs.

Fig. 5. Le Poulpe fraisé ou granuleux.

(Sepia granulata.)

Cette Sèche ressemble parfaitement à l'espèce précédente pour ce qui regarde la grandeur, la couleur et la manière de vivre, et ne s'en distingue que par les petites verrues qui couvrent tout son corps.

PHAENOMENA BOREALIA.

Fig. 2.

J. J. Schmuiger.

X. B. 20.

Fig. 1. Aurora borealis.

F. 2. Sol media nocte conspicuus.

Aurora borealis terris versus polum arcticum sitis utilissima est, nam noctes earum hiemales nimium longas luce sua illuminans, eorum locorum incolis et tenebras et tristitiam quodammodo levat ac minuit. Ea vero nihil est nisi meteoron electricum. In terris illis polo arctico subjectis, ubi terra fere perpetua nive et glacie tegitur, aer materia electrica neque per fulmina neque per insensibilem ejus in terram defluxum exonerari potest. Quare materia illa, in atmosphaera nimio plus accumulata, tandem in supernas partes erumpens, in coelo format radios lucis ingentes atque igneos, quales Fig. 1. exhibet. Quo facto ita illustratur nox, ut res singulae accurate oculis dignosci possint. Aurora, ad 150 aut 200 milliarium altitudinem supra superficiem terrae elata, etiam in nostris regionibus conspicua est. Ad polum antarcticum phaenomenon istud *aurora australis* appellatur.

Ex motu terrae circa axem, ejusque versus solem statu dierum noctiumque vicissitudo et duratio oritur. Polum versus proficiscentes tandem ad punctum quoddam deveniunt, in quo, solstitio aestivo, sol prorsus non occidit, sed postquam sub noctis medium appropinquavit horizonti, adeo ut occasurus videatur, tum de nocte incipit surgere, ita ut per 48 horarum spatium supra horizontem commoretur. In extremo puncto terrae circa polos, qua circa axem terra vertitur, sol 6 mensium spatio movetur in gyrum nunquam occidens; ac vicissim totidem spatio mensium nox regnat. Phaenomenon hoc memorabile in praesenti tabula depictum cernimus, quemadmodum scilicet *Skjöldebrando*, illuc profecto, in *Nordcap*, promontorio Europae maxime boreali, sol media nocte apparuit.

ÉJSZAKI TERMÉSZETTÜNEMÉNYEK.

1. Kép. Az Éjszaksfény.

Az éjszaki sarkon fekvő tartományokra nézve a' legjóltevőbb természeti tünemény az Éjszaksfény. Világosít e' t. i. a' téli rendetlen hószűz éjszakákon, s e' teszi azokat kevesbé unalmasokká az azokat a' környékeket lakó Nemzetségeknek. Az éjszaksfény nem egyéb elektromos levegői tüneménynél. Az északi sarkon fekvő tartományokban t. i. a' hól a' föld szünet nélkül jéggel és hóval borított, az elektromos matéria sem az égiháborúk által el nem gyúlhat, sem a' földbe való észrevehetetlen foamatja által meg nem ritkíthatatik, azért is felette megsűrűdvén a' levegőben oda fenn gyűllad el, a' midőn az égen tüzes fénysugarokat formál a' mint ezt az 1. Képnél láthatjuk. Ez által az éjszaka úgy kivilágosíttatik, hogy minden tárgyakat rendel meg lehet különböztetni. Ha az éjszaki fény a' földszínétől 150-től 200 mértföldig felemelkedik, nálunk is látható. Ez a' tünemény a' déli sarkon *Délsfénynek* nevezetik.

2. Kép. A' Nap Éjfél tályon.

A' földnek a' maga tengelye körül való forgása, és a' nappalvaló helyheztésbeli ölzvefűgésétől függ a' nappalnak 's éjjelnek különbsége és tartóssága. — Az égsarkak felémvén utóljára, olyan pontra ér el az ember, a' hol a' leghofzszabb napokon a' nap le nem megy, hanem, a' midőn éjfél felé a' láthatárt annyira meg közelítette, hogy lemenőfélben van, akkor ismét fel kezd jőni, úgy hogy a' láthatár felett 48 óráig szemléltethetik. Az égsarkaknak tsuttsáinál, a' hól a' föld a' maga tengelye körül fordul, a' nap 6 hódnapi kereng a' nélkül, hogy az alatt az idő alatt eltűnne; ellenben hathódnapi szüntelen tartó éjszaka van. — A' jelenvaló Tablán az a' nevezetes jelenség van lerajzolva, a' mint a' nap, az *Északi fokon* (a' melly Európának északra legbellyebb eső hegye.) *Skjöldebrand* Utazónak szemlélésére éjfél tályon feltetfzett,

NORDISCHE NATURERSCH EINUNGEN.

Fig. 1. Das Nordlicht.

Die wohlthätigste Naturerscheinung für die nach dem Nordpole zu liegenden Länder ist das *Nordlicht*. Hierdurch werden die ungewöhnlich langen Winternächte erhellet, und minder traurig für die Bewohner jener Gegenden. Das Nordlicht ist nichts anders als eine elektrische Lufterscheinung. In den Polarländern des Nordens, wo Schnee und Eis die Erde fast immer bedeckt, kann sich die Elektrizität weder durch Gewitter noch durch unmerkliche Strömungen in der Erde entladen. Sie häuft sich daher in der Luft ungewöhnlich an, bricht endlich nach oben zu aus, und bildet am Himmel grofse feurige Lichtstrahlen, wie wir sie bey Fig. 1. abgebildet sehen. Hierdurch wird die Nacht so hell, daß man jeden Gegenstand genau unterscheiden kann. Wenn sich das Nordlicht bis zur Höhe von 150 bis 200 Meilen über die Oberfläche der Erde erhebt, so sehen wir es dann auch in unsern Gegenden. Am Südpol heifst diese Erscheinung das *Südlicht*.

Fig. 2. Die Sonne um Mitternacht.

Aus der Umdrehung der Erde um ihre Axe, und ihrer Stellung gegen die Sonne entsteht die Verschiedenheit des Tags und der Nacht, und ihrer Dauer. Gegen die Pole zu kommt man endlich zu einem Punct, wo die Sonne am längsten Tage gar nicht untergeht, sondern wenn sie sich um Mitternacht dem Horizont so weit genähert, daß sie untergehen will, so fängt sie an wieder zu steigen, so daß sie also 48 Stunden über dem Horizonte bleibt. An dem äußersten Puncte an den Polen, wo sich die Erde um ihre Axe dreht, läuft die Sonne sechs Monathe im Kreise herum, ohne zu verschwinden, und sechs Monathe dagegen ist es fortdauernd Nacht. — Wir sehen auf gegenwärtiger Tafel diese merkwürdige Erscheinung, wie die Sonne um Mitternacht, dem Reisenden *Skjöldebrand* am Nordcap, dem nördlichsten Vorgebirge von Europa erschien.

PHENOMENES DU NORD.

Fig. 1. L'Aurore boréale.

L'Aurore boréale est un des phénomènes les plus bienfaisans des pays situés vers le pôle arctique ; car c'est elle qui éclaire les longues nuits d'hiver et les rend moins tristes aux habitans de ces contrées. L'Aurore boréale est un phénomène électrique. Dans ces pays septentrionaux qui touchent le Pôle, où la terre est presque toujours couverte de glace et de neige, l'électricité ne peut se décharger ni par des tempêtes ni par des émanations imperceptibles sur la terre ; il faut donc qu'elle surcharge l'air outre mesure et qu'elle se décharge vers la partie supérieure, où elle forme des rayons et éclairs flamboyans comme nous voyons sous Fig. 1. Ce phénomène éclaire la nuit de sorte que l'on est capable de distinguer tous les objets. Quand l'Aurore boréale s'élève à une hauteur de 150 à 200 milles au dessus de la surface de la terre, alors elle est aussi visible dans nos contrées. Vers le pôle antarctique ce phénomène s'appelle l'Aurore australe.

Fig. 2. Le Soleil à minuit.

La différence de la longueur du jour et de la nuit et leur durée provient de la rotation de la terre en se tournant sur son axe et de sa position envers le soleil. En allant vers les Pôles l'on parvient à la fin vers un point où le soleil au jour le plus long ne se couche point, et où, quand il s'est approché du côté de l'horizon où il devait disparaître, il commence à remonter, de sorte qu'il demeure, pendant 48 heures sur l'horizon. Sous les pôles mêmes où la terre se tourne sur son axe, le soleil tourne en cercle pendant six mois sans disparaître ; mais pendant les autres six mois la nuit regne sans interruption. — Ce phénomène remarquable est représenté sur la planche ci-jointe tel que le soleil se fit voir à minuit au Voyageur *Skjöldebrand* près du Cap du Nord, qui est le Promontoire le plus septentrional de l'Europe.

ANIMALIA LACTANTIA MEMORATU DIGNA.

Fig. 1.

Fig. 1. (Mus bursarius.)

Hic rattus, mirabili specie, non prius innotuit, quam anno 1798, quo est detectus a Canadae incolis. Utrunque ad caput dependent bursae duae membranaceae colore griseo, ad spectum ei singularem praebentes. Cui rei inserviant bursae istae, haud liquet. Corpus ob situm est pilis e cano fuscis, caput trunco contiguum, munitum dentibus validis acutisque. Pedes anteriores armati sunt unguibus validis, quapropter ad terram perfodiendam idonei videntur. Vitae genus ratti hujus etiamnum ignotum est.

adaptantur domestico, non raro albo colore imbui, id quod in cuniculis videmus accidere. Huc referri quodammodo etiam potest mus noster domesticus, in hominum habitaculis perpetuo versari solitus. Inter hos saepe est reperire mures albos, quos raritatis causa in parvis caveis aleresolent. Sed molliores sunt et delicatuli, ut fere bestiae omnes degeneres albaeque. Tanquam aliquid notatu haud indignum, insuper pilos murium microscopio ampliatos fig. 4 et 5. consideremus. Scilicet intus cernimus partium quarumdam descriptiones forma spirali, lineamentorum aequabilitate oppido mirabiles, ad humores, quibus pili nutriantur, in iis diffundendos, ut videtur, inservientes.

Fig. 2. (Mus musculus Var. alba.)

Constat, bestias, dum cicurantur, usuique

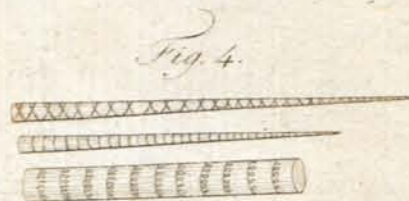

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 2.

NEVEZETES SZOPTATÓ ÁLLATOK.

1. Kép. A' Kanadai patkány.

(Mus bursarius)

Ez a' különös testalkotású patkány 1798. dik éltendőben lett legelőször esmeretessé, a' midőn a' Kanadaiak akadtak rá. Fejéről két oldalról egy egy szürke hártás zsatkó függ le, a' melly igen különössé tézi, de hogy mire való legyen a' még nem tudatik. Testét szürkebarna szőr fedezi. A' feje derekával minden köz nélkül áll öszve; fogai igen élesek 's erősek. Az elsőbb lábain erős körmök vannak, mellyek a' vajúásra igen alkalmasoknak láttatnak, még egészen esméreilen.

2. Kép. A' fehér házi Egér.

(Mus musculus Var. alba.)

Esmeretes dolog, hogy a' megfelidített 's

házhoz szoktatott állatok gyakorta megfejednek, melly változás különösen a' tengeri nyúlakon szokott megtörténni. Némű némű tekintetben azok közé tartozik a' házi egér is, a' melly mindég az emberekkel lakik; gyakorta találtatnak a' házi egerek között fejekek is, a' mellyeket mint ritkaságot kalitzkában szoktak tartani, hanem ezek is valamint minden megfejerült állatok igen gyengék. — Ezen a' Táblán még mint nevezetes dolgot úgy szemléljük a' nagyított egérszöröket (4 és 5 Kép.) Belőlről t. i. ezekben peretz forma osztályokat vehetünk észre, a' mellyekben való szép rendtsudálkozást gerjeszt az emberben, és ezek hihetőképpen azon nedvességeknak kerengésére valók, a' mellyek által a' szőrfzőlök tápláltatnak.

MERKWÜRDIGE SÄUGTHIERE.

Fig. 1. Die Canadische Ratte.

(Mus bursarius.)

Diese sonderbar gebildete Ratte kennen wir erst seit dem Jahre 1798, wo sie von den Einwohnern von Canada gefunden wurde. An den Seiten des Kopfes sitzen zwey häutige Beutel von grauer Farbe, die ihr ein gar sonderbares Ansehen geben. Wozu diese Beutel dienen, wissen wir nicht. Der Körper ist mit graubraunen Haaren bedeckt, der Kopf sitzt ganz dicht am Rumpf und ist mit einem starken scharfen Gebiss versehen. Die Vorderpfoten haben starke Klauen, und scheinen sehr geschickt zu seyn in der Erde zu wühlen. Von der Lebensweise dieser merkwürdigen Ratte ist uns noch gar nichts bekannt.

Fig. 2. Die weiße Hausmaus.

(Mus musculus. Var. alba)

Es ist eine bekannte Sache, daß die Thiere, die man zähmt, oder zu Hausthieren macht, öfters auch die weiße Farbe annehmen; vorzüglich ist dieses bey den Kaninchen der Fall. Hierzu kann man nun gewissermaßen auch unsere Hausmaus rechnen, die sich stets in den Wohnungen der Menschen aufhält. Öfters findet man unter ihnen auch weiße Mäuse, die zur Seltenheit in kleinen Käfigen gehalten werden. Sie sind aber, wie alle ausgearteten weißen Thiere, sehr zärtlich. Als Merkwürdigkeit wollen wir noch das Haar der Mäuse unter dem Microscope vergrößert betrachten Fig. 4 und 5. — Es zeigen sich nämlich inwendig spiralförmige Abtheilungen, die durch ihre Regelmäßigkeit in Erstaunen setzen, und wahrscheinlich zur Circulation der Säfte, wodurch die Haare ihre Nahrung erhalten, dienen.

MAMMIFERES REMARQUABLES.

Fig. 1. Le Rat du Canada.

(*Mus bursarius.*)

Nous ne connaissons ce rat singulièrement conformé que depuis 1798 où il fut trouvé par les habitans du Canada. Aux deux côtés de la tête de cet animal, se trouvent deux bourses membraneuses de couleur grise, qui lui donnent un air fort étrange. Nous ignorons à quoi ces bourses peuvent lui servir. Le corps est couvert d'un poil de couleur grise brunâtre; la tête est jointe au tronc sans intervalle, et est munie de dents très-fortes et très-aigues. Les pattes de devant ont de fortes ongles et paraissent très-bien faites pour fouir dans la terre. Du reste la manière de vivre de ce rat nous est tout-à-fait inconnue.

Fig. 2. La Souris domestique blanche.

(*Mus musculus. Var. alba.*)

C'est un fait connu, que les animaux blanchissent souvent dans l'état de domesticité, ce qui arrive particulièrement aux lapins. A ces animaux domestiques appartient en quelque sorte notre souris domestique, qui demeure constamment dans les habitations humaines. Parmi celles-ci l'on trouve souvent aussi des souris blanches, que pour la rareté du fait, l'on garde dans de petites cages. Ces souris sont fort délicates, comme tous ces animaux dégénérés blancs. — Comme une curiosité remarquable, nous allons contempler ici encore le poil des souris, vu par le microscope fig. 4 et 5. Nous y appercevrons des compartimens en forme spirale, qui, par leur régularité, exciteront notre étonnement, et qui vraisemblablement servent à la circulation des sucs, qui alimentent le poil.

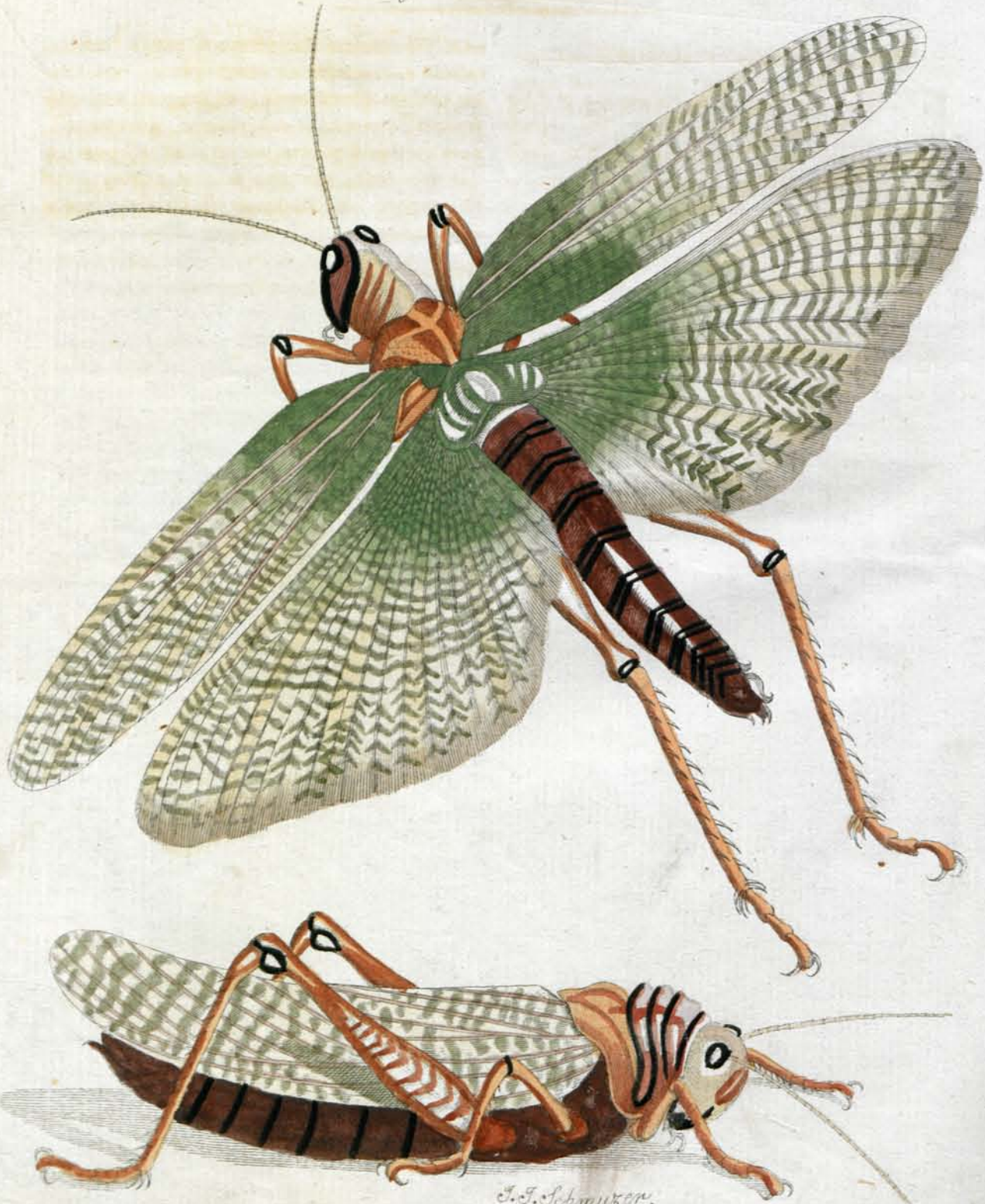

INSECTA MEMORATU DIGNA. VI

(Gryllus cristatus.)

In Oriente, Syria scilicet, Palaestina et Asia minore, haec locusta omnium maxima reperitur, eamque naturali magnitudine hic depictam cernimus. Colore vario eleganter maculata, corpus habet rubrum, alas flavas viridesque colore olivae, His validum stridorem

edit. Ob nimiam fecunditatem saepe innumera earum agmina congregantur, instar nubis coelum obscurantia, et magnos terrarum tractus, quacunque subsederint, devastantia; nam quidquid plantarum est, ad stirpem usque devorant, hoc uno scilicet utiles, quod ob corporis amplitudinem ab Orientis incolis comeduntur.

J. F. Schmuizer.

NEVEZETES BOGARAK.

1. Kép. A' Taréjos Szötskü.

(Gryllus cristatus)

Ez a legnagyobb Szötsküfaj, a' melyet itt természeti nagyságában szemlélünk, Napkeleten Sírjában Palestinában és kis Asiában táltatik. Igen szép tarkajú, dereka t. i. veres, szárnyai olajzöldel és sárgával tarkáztak. —

Midőn repül szárnyai tsikorognak. Mivel hirtelen szaporodnak, olly véghetetlen számmal sereglenek öfzve, hogy az eget mint a' felhők elhomályosítják, 's a' hól lezállanak egélfz vidékeket elpusztítanak. Minden növényeket egélfz a' füvig lerágnak, Napkeleten meg eszik, — és tsak ez az egy hasznok van.

MERKWÜRDIGE INSECTEN.

Die größte Heuschrecke.

(Gryllus cristatus.)

Im Morgenlande, in Syrien, Palästina und Klein Asien findet sich diese größte aller Heuschrecken, die wir hier in natürlicher Größe abgebildet sehen. Sie ist schön bunt gefleckt, denn der Leib ist roth, die Flügel aber gelb und olivengrün gezeichnet, und mit den Flü-

geln macht sie ein starkes schnarrendes Geräusch. Wegen ihrer starken Vermehrung sammeln sich oft zahllose Schwärme dieser Heuschrecken, die wie eine Wolke die Luft fast verdunkeln, und ganze Landstriche, wo sie sich niederlassen, verheeren. Sie fressen alle Pflanzen bis auf das Gras rein auf. — In den Morgenländern werden sie ihrer Größe wegen gegessen, und dieses ist der einzige Nutzen, den man von ihnen ziehen kann. —

INSECTES REMARQUABLES.

La Sauterelle géante.

(Gryllus cristatus.)

Cette plus grande espèce de toutes les sauterelles se trouve dans l'Orient, en Syrie, Palestine et Natolie; nous la voyons ici représentée en grandeur naturelle. Sa couleur est joliment bigarrée, car son corps est rouge, et ses ailes sont jaunes tachetées de vert d'olives.

Moyennant ses ailes cette sauterelle produit un bruit de bourdonnement très fort. Ces insectes se multiplient si rapidement, qu'ils forment souvent des volées innombrables, qui semblent obscurcir l'air, et qui dévastent des contrées entières sur lesquelles ils tombent. Ils dévorent entièrement toutes les plantes jusqu'à l'herbe. Dans les pays du Levant on les mange, et c'est-là l'unique usage que l'on puisse en retirer.

SPHINGES NITIDAE GERMANIAE.

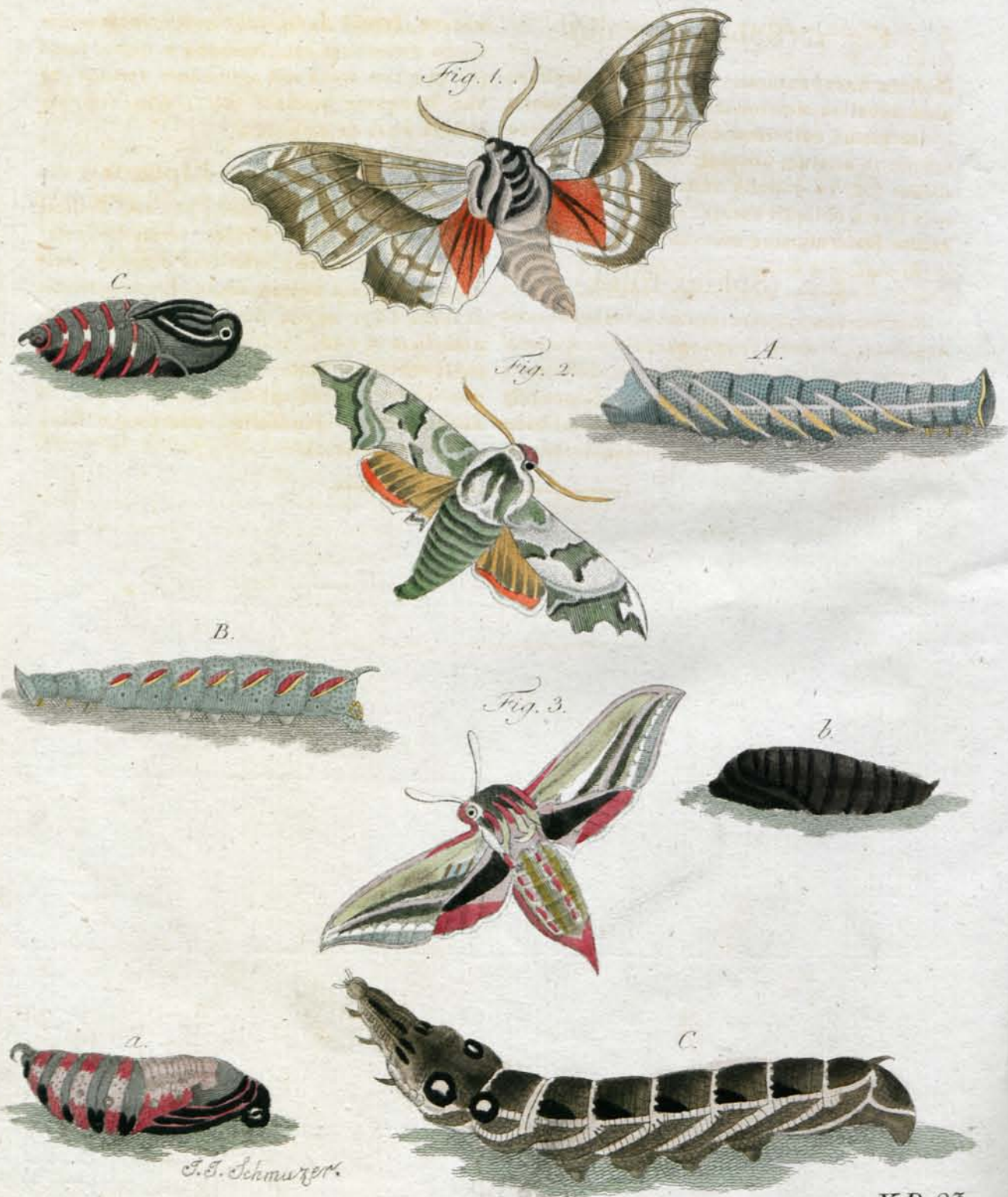

Fig. 1. (Sphinx populi.)

Sphinx haec, naturali magnitudine depicta, alas habet superiores inferioresque marmoris instar pictas coloribus cano et fusco, altero sensim in alterum abeunte. Eruca e viridi candicans (A) in populis salicibusque degit, lineis flavis obliquis notata, atque in nympham colore fusco nigriore mutatur.

Fig. 2. (Sphinx tiliae.)

Pulchritudine priorem superat. Alae superiores angulosae, colore rubro pallidiore, diversis maculis viridibus sunt distinctae. Inferiores colorem ochrae praeseferunt. Eruca glauca (B) in malis et piris arboribus, praesertim tiliis reperitur. Corpus colore, quem Galli chagrin

vocant, fasciis flavis rubrisque transversum ductis distinctum est. Nympha e nigro fusca (b), in quam eruca sub autumnum vertitur, ad ver insequens immota jacet, quo tempore sphinx haec ex ea prodit.

Fig. 3. (Sphinx Elpenor.)

Sphinx Elpenor insigniter picta est. Scilicet alas superiores habet virides, ternis distinctas fasciis colore roseo; inferiores dimidia parte nigras, dimidia colore rosae. Eruca grandis et fusca (C), capite desinente in cuspidem, praecipue in vite, epilobio et euphorbia lathyri reperitur. Mutatur in nympham (c), ex qua tempore verno sphinx tiliae erumpit, in floribus tiliae, caprifolio, aliorumque fructum floribus obvia.

J. F. Schumacher.

1. Kép. Nyárfa Lepke.

(Sphinx populi.)

Ez a' lepke itt természeti nagyságában van le-
rajzolva. Alsó és felső szárnyai szürkével és bar-
nával márványoltak, a' mellyek a' legvéko-
nyabb árnyékokkal elegyülnek el. Világos-
zöld hernyója (A) rézsútfolyó sárga huzások-
kal tarkázott; a' nyárfákon's fűzeken élde-
gel. Setét barna bábbá (a) változik el.

3. Kép. A' Szőlő Pille.

(Sphinx tiliae.)

A' Hársfa lepke szebb, mint az előbbi. Szeg-
letes halaványpiros felső szárnyai Sokféle se-
tétzöld foltokkal fedettek. Alsószárnyai értz-
mélzsárga. Tengezzöld hernyója az alma-kört-

vély de különösen a' hársfákon találhatik, és
ságrinforma bőre rézsutosan sárga és veres
övekkel körül vett. Elváltozik fekete-barna báb-
bá ölfzel, a' melly állapotban egész tavaszig
vesztegel a' midőn a' hársfa pille kibúvik.

3. Kép. A' Szőlő Pille.

(Sphinx Elpenor.)

A' szőlő Pille meglehetősen tarkázott. Zöld
felsőszárnyai három rózsaszínű tsíkokkal ékes-
kednek. Alsóbb szárnyainak fele része fekete,
fele pedig piros. Hegyes fejű setétbarna (C)
hernyója kiváltképpen a' szőlőtön, nyeles-és
paputsvirágokon éldegel. Bábbá változik el,
a' mellyből a' lepke tavaszszal búvik ki, és a'
hársfán a' keserédes tsútsoron 's más virágos
növényeken éldegel.

Fig. 1. Der Pappelschwärmer.

(Sphinx populi.)

Dieser Abendvogel ist hier in natürlicher
Größe abgebildet. Die Ober- und Unterflügel
sind von grauer und brauner Farbe, was in
sanften marmorartigen Schattirungen in ein-
ander übergeht. Die hellgrüne Raupe (A) fin-
det sich auf Pappeln und Weiden, und ist mit
schrägliegenden gelben Querlinien gezeichnet.
Sie verwandelt sich in die dunkelbraune Pup-
pe (a). —

Fig. 2. Der Lindenschwärmer.

(Sphinx tiliae.)

Schöner als der vorige ist der grüne Linden-
schwärmer. Die eckigen blafsrothlichen Ober-
Flügel sind mit verschiedenen dunkelgrünen
Flecken bedeckt. Die Unter-Flügel sind Ocker-
gelb. Die Meergrüne Raupe (B) trifft man auf
Äpfel- und Birnbäumen, am meisten aber auf
den Linden an. Ihre chagrinartige Haut ist

nach der Quere mit gelb und rothen Binden
bedeckt. Die schwarzbraune Puppe (b), in die
sich die Raupe gegen den Herbst verwandelt,
bleibt bis zum nächsten Frühling liegen, wo
dann unser Dämmerungs-Falter ausschlüpft.

Fig. 3. Der mittlere Weinschwärmer.

(Sphinx Elpenor.)

Der Weinschwärmer ist vortrefflich gezeich-
net. Seine grünen Oberflügel haben drey ro-
senfarbene Streifen. Die Unterflügel sind halb
schwarz, halb rosenroth. Die große braune
Raupe (C), deren Kopf sich ganz spitzig en-
det, lebt vorzüglich auf dem Weinstock, dem
Weiderich und dem Spring-Samenkraut. Sie
verwandelt sich in die Puppe (c), aus welcher
im Frühling unser Weinschwärmer zum Vor-
schein kommt, und auf den Blüten der Lin-
den, der Jelänger-Jelieber, und andern blü-
henden Gesträuchen angetroffen wird. —

DE BEAUX SPHINX D'ALLEMAGNE.

Fig. 1. Le Sphinx du peuplier.

(*Sphinx populi.*)

Ce Sphinx, représenté ici en grandeur naturelle a les ailes supérieures et inférieures marbrées de gris et de brun, lesquelles couleurs passent l'une dans l'autre par différentes nuances. La chenille d'un vert-clair (A) se trouve sur les peupliers et les saules; elle est marquée de lignes transversales obliques de couleur jaune, et se transforme en chrysalide brune. (a).

Fig. 2. Le Sphinx du tilleul.

(*Sphinx tiliae.*)

Ce Sphinx vert est plus beau que le précédent, ses ailes supérieures angulaires d'un rougeâtre clair sont couvertes de plusieurs taches vertes foncées; et ses ailes inférieures sont de couleur d'ochre. L'on trouve sa chenille verte de mer (B) sur les pommiers et les poi-

riers, mais plus fréquemment sur les tilleuls, sa peau semblable au chagrin est couverte de bandes transversales jaunes et rouges. La chrysalide brune noirâtre (b) dans laquelle la chenille se métamorphose vers l'automne reste dans cet état jusqu'au printemps prochain, où alors ce papillon en éclot.

Fig. 3. Le Sphinx des vignes.

(*Sphinx Elpenor.*)

Ce Sphinx est très joliment dessiné; ses ailes supérieures vertes sont rayées de trois bandes couleur de rose; les ailes inférieures sont moitié noires, moitié de couleur de rose. La grande chenille brune (C) dont la tête se termine en pointe, vit principalement sur la vigne, sur la salicaire et sur la balsamine jaune. Elle se transforme en chrysalide (c), de laquelle ce Sphinx sort au printemps, et se trouve sur les tilleuls, le chèvre feuille et autres arbrisseaux en fleurs.

GENERA POMORUM GERMANIAE.

Fig. 1. (*Prunus domestica*.)Fig. 2. *Cerasus vulgaris*.(*Prunus avium*.)

Prunum vulgare (A) fructus est oblongus colore caeruleo, per totam Germaniam, quin et versus Septemtrionem occurrens. Originem arbor ex Oriente duxisse videtur. A ta pedes 20, raro 30, mense Aprili flores fert albos, quin instructos foliis (B); poma sapore suavi, quae arefacta per plures annos asservari possunt, Septembri maturescunt. Arbor tam nucleis positis, quam emissis radicibus palmitibus facile propagatur, nisi quod solum paulo humidius requirit. Lignum colore e rubro fusco, quia perquam nitide laevigatur politurque, subtilioribus scriniorum operibus conficiendis inservit.

Maltae existunt cerasorum species, fructum ferentes ossuosum, sapore suavi. Sed omnes culturae diligentia ortae sunt e pruno avium, cujus duae sunt species, altera e rubro candicans (a), e nigro rubens altera (c). *Cerasus vulgaris* per Germaniam agrestis nullo serente nascitur, ac, cito crescens, 50 aut 60 pedum altitudinem attingit. Floribus ejus niveis, corymborum instar consitis, succedit fructus perquam exiguus, qui ob saporis dulcedinem frequenter comeditur. Species illa e nigro rubra (a) ortum dedit egregio ceraso, quod a cordis similitudine Germani Herzkirsche, vocant, altera vero e rubro candicans ceraso praecoci, dicto Frühherzkirsche. Lignum e flavo rubidem poliri potest et scriniorum operibus materiam suppeditat.

NÉMETORSZÁGI GYÜMÖLTSEK.

1. Kép. A' közönséges Szilvafa. 2. K. A' közönséges Tseresznyefa.

(Prunus domestica.)

A' közönséges hozfűzűkás gömbölyű hamvaskék gyümölcs, a' melly az egész éjzaki Európában tenyészik. Eredeti hazája a' szilvának napkelet, 20 lábnyi magasságra megnevekedik, 30 ra, is de ritkán. Aprilisben ötfzirmú virágbokrétaikat hajt, (B) 's jó ízű gyümöltsei szeptemberben érnek meg a' mellyek megaszalva néhány esztendőig is elálnak. Mag és gyökérhajtás által könnyen tenyésztethetik; — a' nedves földet nagyon szereti. Veresbarna fáját igen szépen ki lehet pallérozni, 's az alztalos munkákra hasznosan fordítani.

A' Tseresznyének ennek a' jó ízű és keménymagú gyümöltsnek sokféle fajai vannak, mellyek a' mivelés által mind a' közönséges tseresznyéből származtak, a' mellynek világos és setétveres gyümöltsei is vannak. A' közönséges tseresznye nálunk vadon nő, hirtelen — 's 50 's 60 lábnyira is megnevekedik. Hőfejér virágjai bokréta formában állanak ölzve; kitsiny 's édes gyümöltseit megzokták enni. A' setét veres fajtól a' jó pongráz tseresznye, a' piros közönséges tseresznye fajtól pedig a' koránérő pongráz tseresznye származik. A' fájának színe sárgaverhenyős, — az alztalosok dolgoznak belőle.

DEUTSCHE OBST - ARTEN.

Fig. 1. Die gemeine Zwetsche. F. 2. Die gemeine Stammkirsche.

(Prunus domestica)

(Prunus avium)

Die gemeine Zwetsche oder Pflaume (A) ist eine länglich runde blaue Frucht, die man in ganz Deutschland, und auch nach Norden zu findet. Ursprünglich mag aber der Zwetschenbaum aus dem Orient herkommen. Er wird 20, selten 30 Fuß hoch, trägt im April fünfblättrige weiße Blüten (B), und die wohl-schmeckenden Früchte, die man auch gedörft mehrere Jahre lang aufbewahren kann, reifen im September. Dieser Baum pflanzt sich durch Kerne und Wurzelschößlinge ohne große Mühe fort; doch liebt er etwas feuchten Boden. Das rothbraune Holz nimmt eine schöne Politur an, und wird zu feinen Tischlerarbeiten gebraucht.

Es gibt viele Arten von Kirschen, dieser so wohl schmeckenden runden Steinfrucht. Doch alle sind durch Veredlung aus der gemeinen Stammkirsche entstanden, von der es hellrothe (a) und dunkelrothe (c) gibt. Der gemeine Kirschenbaum findet sich wild in Deutschland, wächst sehr schnell, und wird 50 bis 60 Fuß hoch. Die schneeweissen Blüten sitzen Straußförmig zusammen. Die Frucht ist sehr klein, süß von Geschmack, und wird häufig genossen. Von der dunkelrothen Art (c) stammt die vortreffliche Herzkirsche, und von der rothen Stammkirsche (a) die Frühherzkirsche ab. Das Holz ist gelbröthlich von Farbe, läßt sich poliren, und wird von den Tischlern verarbeitet.

FRUITS D'ALLEMAGNE.

Fig. 1. La Prune commune.

(Prunus domestica.)

La prune commune est un fruit oblong de couleur bleue (A), que l'on trouve par toute l'Allemagne et même vers le Nord. Mais le prunier paraît être originaire de l'Orient. Il atteint la hauteur de 20, rarement de 30 pieds, porte en Avril des fleurs blanches à cinq pétales (B), et les fruits ragoûtans, que l'on peut garder secs pendant plusieurs années, mûrissent en Septembre. L'arbre se propage par les noyaux et par les rejetons des racines sans beaucoup de peine; il aime cependant un terrain humide. Son bois qui est de couleur rouge-brune est susceptible d'une belle polissure et sert pour cela à des ouvrages de menuiserie.

Fig. 2. La Merise.

(Prunus avium.)

Il y a plusieurs espèces de cerises, fruits à noyau très-ragoûtans, mais toutes ces espèces ne proviennent que du mérisier, leur tige commune, moyennant la culture. Il y a des merises d'un rouge clair (a) et d'autres d'un rouge foncé (c). Le mérisier se trouve sauvage en Allemagne, croît très-vite et parvient à la hauteur de 50 à 60 pieds. Les fleurs blanches comme la neige forment des bouquets. Le fruit est fort petit, d'un goût doux et est mangé très-fréquemment. De l'espèce rouge foncée (c) provient l'excellent coëuret, et de la cerise rouge-claire le coëuret hâtif. Le bois est de couleur jaune rougeâtre, se laisse bien polir et est employé en ouvrages de menuiserie.

ROSARUM SPECIES.

Fig. 1. (Rosa gallica. L.)

Fig. 2. (Rosa truncata carnea major.)

Rosa haec apud Germanos *rosa sacchari* dicta fuit ex eo, quod in pharmacopoliis *saccharum*, ut vocant, *rosaceum*, et *syrupus rosaceus* ex ea praeparatur, nam inter omnes rosas ista odorem saporemque rebus aliis facillime communicat. Frutex satis procerus, in hortis nostris frequens occurrit, propterea quod hiemem facile perfert. Flos haud admodum spinosus, solutis nonnihil foliis, colorem roseum nigriorem prae se fert in cramesinum abeuntem.

Bella haec rosa ad venustissimos flores numeratur. Ob speciosam magnitudinem, florum copiam, colorem carneum pallescentem tenerrimum, quibus odor suavissimus adjunctus est, cum feminarum nobilium, tum omnium, quicumque flores amant, habetur in deliciis. Frutex humilis, ultra 3 pedes haud exurgens, colorem praesefert viridem nigriorem, sed vegetum tamen, praeterea spinas multas validasque colore flavo. Hiemes nostras perfert facillime. Patria amoeni hujus floris Graecia esse dicitur.

RÓZSA FAJOK.

1. K. A' közönséges Tzúkorrozsa. 2. Kép. A' nagy testszín Rózsa.

(Rosa gallica. L.)

Ez a' rózsza tzuokorrózsának azért nevezte-
tett, mivel szaga 's íze legjobban közölhető
lévén, a' patikákban az úgy nevezett rózsza tzuok-
rot és rózsza befőzött mézet ezzel készítik.
Bokra magasra felnyúlik, nálunk a' kertekben
böven taláztatik, mivel a' teletkiállja. Virág-
ja nem igen különös, valamennyire lobogós.
Színe setétpiros karmazsin hajló.

Ez a' Rózsa egy a' leggyönyörűbb virágok
közül, a' melly gazdag bokrétajáért Szirmai-
nak tellyeségéért 's gyenge testszínéért 's kel-
lemetes szagáért a' Dámáknak 's virágkedvel-
őknek legkedvesebb virága. Bokra alacsony
's mintegy 3 lábnyi magasságú; levelei eleven
setézőldék, tövisei erősek és sárga színűek.
A' mi teleinket kiállja. Hazája ennek a' szép
rózsának Görögország.

ROSEN-ARTEN.

Fig. 1. Die gemeine Zucker-Rose. F. 2. Die große Fleischfarbene
Rose.

(Rosa gallica. L.)

(Rosa truncata carnea major.)

Diese Rose hat ihren Namen, die Zucker-
Rose, davon erhalten, daß man in den Apo-
theken den sogenannten Rosen-Zucker, auch
Rosen-Syrup davon macht, weil sie von allen
Rosenarten am besten Geruch und Geschmack
mittheilt. Sie wächst ziemlich hoch und findet
sich häufig in unsern Gärten, weil sie den Win-
ter sehr gut ausdauert. Ihre Blume ist nicht
ansehnlich, etwas flatterig, und hat ein ins
Carmesin fallendes dunkles Rosenroth.

Diese schöne Rose ist eine der reizendsten
Blumen, welche man nur sehen kann. Ihre an-
sehnliche Größe, ihre Fülle der Blätter, und ih-
re delicate blasse Fleischfarbe, verbunden
mit einem sehr angenehmen Geruche, machen
sie zum Lieblinge aller Damen, so wie der Blu-
menliebhaber. Ihr Strauch ist niedrig und wird
nicht über 3 Fuß hoch, hat ein lebhaftes Dun-
kelgrün, und viele starke gelbe Dornen. Er dau-
ert sehr gut unsere Winter aus. Griechenland
soll das Vaterland dieser schönen Rose seyn.

ESPECES DE ROSES.

Fig. 1. Le Rosier de France.

(Rosa gallica. L.)

L'on nomme aussi cette espèce la *Rose sucrée*, parceque communiquant de toutes les roses le plus facilement son odeur et son goût, les Pharmaciens l'employent pour la préparation de ce, qu'ils nomment *Sucre de roses* et *Syrop de roses*. Le rosier parvient à une hauteur assez considérable, et se trouve très-fréquemment dans nos jardins, parcequ'il endure très-bien nos hivers. Sa rose n'est pas de beaucoup d'apparence, et un peu éparpillée. Sa couleur est un rouge foncé tirant sur le cramoisi.

Fig. 2. La Rose belle-fille.

(Rosa truncata carnea major.)

Cette belle rose est une des fleurs les plus agréables que l'on puisse voir. Sa grandeur considérable, la plénitude de ses pétales, et sa couleur incarnate extrêmement délicate, jointes à une odeur très-suave la rendent la favorite de toutes les Dames, ainsi que des amateurs-fleuristes. Le rosier bas, qui ne parvient qu'à 3 pieds de hauteur, est d'un vert-foncé vif, et est muni de beaucoup d'épines fortes. Il endure fort bien nos hivers. La Grece est, à ce qu'on dit, la patrie de cette belle rose.

AVES CANORAE GERMANIAE.

Fig. 1. Luscinia cum nido suo.

Fig. 2. (Motacilla hippolais.

F. J. Schmuizer.

Lusciniam, silvarum cantricem suavissimam, jam supra cognovimus. In hac tabula marem feminamque tanta similitudine, ut discerni vix possint, ad nidum suum depictos cernimus. Hunc luscinia e foliis, culmis gramineis radicibusque aridis, laxe cohaerentem, prope humum in dumetis fruticibusque construit. Ova ponit 4 aut 5, colore viridi sordidiore, unde post 18 aut 20 dies pulli prodeunt. His exclusis luscinia canere desinens omnem curam suam in pullos nutriendos conferre videtur. Luscinia etiam capta genus propagat, sed raro.

Haec, peculiarem constituens speciem, vulgari lusciniae perquam est similis, nisi quod pennae magis canescunt. Femina a mare pectore flavescente differt. Luscinia haec pariter cantum valde suavem edit, atque in multis Germaniae partibus reperitur, verum sub hiemem coelum calidius quaerit. Nidum multa arte e lana culmisque gramineis construit, interque arborum humiliorum frondes locat, atque in eo ova 4 aut 5 colore carneo obscuriore, punctis rubris adpersa, deponit.

NÉMETORSZÁGI ÉNEKLŐMADARAK.

1. Kép. A' Fülemile' fészkevel együtt.

Már régtől fogva úgy esmeretes előttünk a' Fülemile mint az erdőnek legkellemetesebb énekese. Itt a' hím és a' nőstény a' mellyek közt alig lehet külömbiséget tenni, a' fészkek körül vannak lerajzolva. — Könnyű fészket a' fülemile száraz levelekből, fűszálakból és kéreghártyákból a' földszínen a' bokrok közt állítja össze, a' mellyben 4 's 5 öt mocskoszöld tojásokat toj, mellyekből a' kis fülemilék 13 's 20 nap múlva kibunak, a' midőn a' fülemile egészen megszűnik az éneklestől, 's mindon gondját kis fiainak nevelésére láttatik felfüggeszteni. A' fülemile kalitzkában is szaporít ugyan, de igen ritkán.

2. Kép. A' Korts Fülemile.

(Motacilla hippolais.)

Ez a' madár nagyon hasonlít a' közönséges fülemiléhez kivévén, hogy a' tollai fakóbbak, de azomban egy különös fajt tézzen, A' nőstény a' himtől sárgálló begyére nézve különbözik. Ez a' Fülemilefaj is igen ékesen énekel. Németországnak többnyire minden környékeiben lakik, de télre a' melegebb égallyra költözködik. Mesterséges fészket az alacsony fáknak ágai közé gyapjúból és fűszálakból fonja, mellybe 4 's 5 setét testzín tojásokat tojik.

DEUTSCHE SINGVÖGEL.

Fig. 1. Die Nachtigall mit ihrem Neste.

Fig. 2. Die Bastard-Nachtigall.
(Motacilla hippolais.)

Wir lernten die Nachtigall, den lieblichsten Sänger des Waldes, schon früher kennen. Hier sehen wir das Männchen und Weibchen, die fast nicht zu unterscheiden sind, bey ihrem Nest abgebildet. Dieses baut die Nachtigall aus durren Blättern, Grashalmen und Wurzeln locker zusammen, gewöhnlich nahe an der Erde in Hecken und Gebüsch. Sie legt hierin vier bis fünf Eyer von schmutzig grüner Farbe, daraus nach 18 bis 20 Tagen die Jungen ausschlüpfen. Jetzt höret die Nachtigall auf zu singen, und scheint ihre ganze Sorgfalt auf die Ernährung der Jungen zu wenden. Die Nachtigall pflanzt sich wohl auch in der Gefangenschaft fort, allein nur selten.

Die Bastard-Nachtigall macht eine eigene Art aus, sieht aber der gewöhnlichen Nachtigall sehr ähnlich, nur daß das Gefieder mehr in das Graue fällt. Das Weibchen unterscheidet sich vom Männchen durch die gelbliche Brust. Diese Nachtigall hat gleichfalls einen sehr angenehmen Gesang; sie findet sich in vielen Gegenden Deutschlands, zieht aber im Winter in wärmere Himmelsstriche. Ihr künstliches Nest, das aus Wolle und Grashalmen zusammengeflochten ist, macht sie zwischen den Zweigen niedriger Bäume, und legt 4 bis 5 dunkelfleischfarbene, roth punctirte Eyer darein.

OISEAUX DE CHANT D'ALLEMAGNE.

Fig. 1. Le Rossignol en son nid.

Nous avons déjà appris à connaître le Rossignol, le plus agréable des chantres des bois. Ici nous voyons représentés le mâle et la femelle, peu différens l'un de l'autre, près de leur nid. Le rossignol construit son nid, de feuilles seches, de brins d'herbe et de petites racines légèrement liées ensemble, ordinairement tout proche de la terre, dans des buissons et des broussailles. La femelle y pond quatre à cinq oeufs d'un vert sale, et 18 à 20 jours après les petits en éclosent. Alors le rossignol cesse de chanter et parait tourner tous ses soins vers l'alimentation de ses petits. Dans l'état de captivité le rossignol ne se propage que rarement.

Fig. 2. Le Rossignol bâtard.

(*Motacilla hippolais.*)

Cet oiseau ressemble beaucoup au Rossignol commun excepté que son plumage tire plus sur le gris; cependant il forme une espèce particulière. La femelle se distingue du mâle par sa poitrine jaunâtre. Le chant de ce rossignol est aussi fort agréable; on le trouve dans plusieurs contrées de l'Allemagne, mais en hiver il passe dans des régions plus chaudes. Il construit son nid ingénieusement composé de laine et de brins d'herbe entre les branches d'arbres bas, et y pond quatre à cinq oeufs d'un incarnat foncé ponctués de rouge.

ARBORES SILVATICAE GERMANIAE.

Fig. 1. *Fagus vulgaris.**(Fagus sylvatica.)*

Arbor haec, perquam utilis, in Germania passim sponte nascitur et 300 aut 400 annorum aetatem attingit. Alta pedes 70 aut 80, stipitem agit laevem, cylindri forma, et lignum colore rubido, tam ad cremandum quam conficiendam diversi generis supellectilem perquam idoneum. Folia habet rotunda ovi instar. Mense Majo prodeunt flores, quibus capsula seminalis quadripartita succedit, nucleum continens colore fusco cinnami, nucem scili-

cet faginam, ex qua oleum admodum suavi odore praeparatur. Nux illa etiam esculenta est.

Fig. 2. *Ulmus vulgaris.**(Ulmus campestris.)*

Haec, per omnem Europam obvia, colore albo et duritie ligni perquam utilis, commodo nutrita solo valde procera, annorum 100 aetatem superat. Folia, forma ovata, parte anteriore in cuspidem excurrente, demum post flores erumpunt. Semen in capsula uvae instar collectum, jam Junio maturescit, perque id *fagus vulgaris* sponte sua genus propagat.

NÉMETORSZÁGI ERDEIFÁK.

1. Kép. A' Közönséges Bikkfa.

(Fagus silvatica.)

A' közönséges vagy veres Bikkfa (mert van ám fejr is) igen hasznos, és többnyire vadon nő Németországban mindenütt. El él 3 és 4 száz elztendeig is 70 's 80 lábnyi magosságra nevedik, törzsöke sima és egészen hengerforma; fája verhenyös, a' melly a' tűzre és házielzközökre igen alkalmas. Levelei tolyásdadok, leveit Majusban hajtja ki, a' mellyekből négyházú magtokok származnak, mellyek fahéjzínü magot foglalnak magokban,

a' mellyet *bikkmakknak* neveznek, mellyből izes olajat ütnek. A' bikkmakkokat meg is lehet enni.

2. Kép. A' Közönséges Szilfa.

(Ulmus campestris.)

A' közönséges szilvafa egész Európában táltatik, és fejr kemény fájára nézve igen betses fa, melly a' jó földben igen megnevedik 's száz elztendönél tovább él. Tojásdad 's előről hegyzett leveleit a' virágzás után hajtja ki. Magjai a' tokjában bokréta formában állanak özve 's Juniusban érnek meg, és ezek által tenyézlik magában a' szilfa.

DEUTSCHE WALDBÄUME.

Fig. 1. Die gemeine Buche.

(Fagus silvatica.)

Die *gemeine* oder *Roth-Buche* (zum Unterschied der *Weißbuche*) ist ein sehr nützlicher Baum, der in Deutschland allenthalben wild wächst, und 3 bis 400 Jahre alt wird. Er wird 70 bis 80 Fufs hoch, hat einen glatten, völlig cylindrischen Stamm, und ein röthliches Holz, welches zum Brennen, so wie zur Verfertigung vieler Geräthschaften vortrefflich taugt. Die Blätter sind eyrund: im May erscheinen die Blüthen, aus welchen die viertheilige Saamenkapsel entsteht, welche einen zimtbraunen Kern, die *Buchnuss* enthält, woraus ein sehr wohlschmeckendes Öhl ge-

schlagen wird. Auch kann man die Buchnüsse essen.

Fig. 2. Die gemeine Ulme.

(Ulmus campestris.)

Die *gemeine Ulme* oder *Rüster* findet sich durch ganz Europa, und ist ihres weissen harten Holzes wegen ein sehr nützlicher Baum, der in gutem Boden sehr hoch, und über hundert Jahre alt wird. Die eyrunden vorn zugespitzten Blätter kommen nach der Blüthe hervor. Der Samen sitzt in seiner Kapsel Büschelweise zusammen, und wird schon im Junius reif. Hierdurch pflanzt sich die *gemeine Ulme* von selbst fort. —

ARBRES FORESTIERS D'ALLEMAGNE.

Fig. 1. Le Hêtre commun.

(Fagus silvatica.)

Le hêtre commun, que l'on nomme aussi le rouge pour le distinguer du hêtre blanc, est un arbre très-utile qui croit naturellement par toute l'Allemagne et parvient jusqu'à l'âge de 3 à 4 cent ans. Il atteint la hauteur de 70 à 80 pieds; son tronc est lisse et tout à fait cylindrique et son bois rougeâtre sert très-bien, tant au chauffage qu'à la confection de différents meubles et utensiles. Les feuilles sont ovales; les fleurs paraissent au mois de Mai; il en provient une capsule quadripartite, qui renferme un noyau de couleur de canelle;

que l'on nomme la *faine*, de la quelle on tire un très-bonne huile et qui est aussi mangeable.

Fig. 2. L'Orme commun.

(Ulmus campestris.)

L'Orme commun se trouve par toute l'Europe, c'est un arbre très-utile pour son bois blanc et dur; dans un bon terrain il devient très-grand et vit au delà de cent ans. Les feuilles ovales pointues sur le devant paraissent après les fleurs. Les graines se trouvent réunies en bottes dans les capsules et mûrissent déjà en Juin. C'est par elles que l'orme se propage lui-même.

SPECIES POMORUM GERMANIAE.

Fig. 1. (Ribes rubrum.)

Ribes, pomum Germanicum perquam notum, in hortis nostris vulgo seri solitum, in humili nascitur frutice, hic illic inter silvestres frutices obvio. Corymbi florum e flavo virides (A) tempore verno praevertunt folia; fructus sub festum S. Joannis Baptistae maturescens, bacca constat repleta granis seminalibus, quae bacca in agresti ribe parva est colore rubro candicante. Colentium cura generosius redditum, ribes multo fit grandius, abique in species duas, album scilicet et rubrum colore carneo. Bacca saporem bonum acidulum praebet et passim cruda comeditur; saccharo con-

dita etiam sapidior est. Praeterea vinum bonum, annorum plurium aetatem ferens, ex ea praeparatur.

Fig. 2. (Ribes grossularia.)

Hoc, in frutice humili, munito aculeis, sponte per totam crescit Germaniam, sed ob saporis suavitatem, ut ribes rubrum, vulgo in hortis seritur. Flores rubidi (a) bini ternique collecti adhaerent frondibus: bacca ipsa agrestis rotunda est et exigua, colore viridi. Praeterea culturae diligentia elaborantur fructus colore rubro tum candicante, tum obscuriore, longitudinem pollicis aequantes.

J.J. Schmuizer.

X.B. 28.

NÉMETORSZÁGI GYÜMÖLTSEK.

1. Kép. A' veres Ribiszke.

(Ribes rubrum.)

A' veres Ribiszke esmeretes gyümöltse, melyet a' kertekben bőven termesztenek, — bokra alacsony, melly némely helyeken vadon is nő. Sárgazöld szőlővirágokat hány minekelőtte a' levelei kihajtanának. Gyümöltse Sz. Ivány napja felé érik meg, melly sokmagú bogyókból áll, mellyek vad állapotban kitsinyek és világos veres színűek. Bogyója a' mivélés által nagyobbodik, lehet fejt és testlínűket is termeszteni, A' veres Ribiszke szőlő jó kesernyész ízű, megeszik nyersen, is hanem

tzúkkal bétsínálva sokkal ízebb. Bort is készítenek belőle, a' melly sok esztendőig eláll.

2. K. A' Pöszméte v. Tsipkeszölő.

(Ribes grossularia.)

A' Pöszméte alacsony és tövisel rakodott bokron vadon nő; de mivel igen jóízű, a' kertekben is többnyire mindenütt miveltetik. Verhenyős virágai kettőnként 's hármanként állnak az ágokon, a' tulajdonképpen vad bogyókerek, kitsiny, és zöld színű. A' mivélés által világos-és setét, veres, egy íznyi holzfűszerságú tsipkeszölőszemeket is termeszthet az ember.

DEUTSCHE OBST-ARTEN.

Fig. 1. Der Johannisbeerstrauch.

(Ribes rubrum.)

Die Johannisbeere ist eine bekannte deutsche Frucht, die in unsern Gärten häufig gezogen wird, und auf niedrigen Sträuchern wächst, die auch hie und da wild angetroffen werden. Die gelbgrünen Blüthentrauben (A) kommen im Frühjahre noch vor den Blättern zum Vorschein; die Frucht, die gegen Johannis reif ist, besteht aus einer vielsamigen Beere, die im wilden Zustande klein und hochroth von Farbe ist. Durch die Veredlung wird sie weit größer, und man zieht weisse und fleischrothe Arten. Die Johannisbeere hat einen weinsäuerlichen guten Geschmack, man speist sie häufig roh; mit Zucker eingemacht, wird sie noch

wohlschmeckender, auch bereitet man daraus einen guten Wein, der sich mehrere Jahre hält.

Fig. 2. Der Stachelbeerstrauch.

(Ribes grossularia.)

Die Stachelbeere, auch Klosterbeere, wächst wild auf einem niedrigen mit Stacheln besetzten Strauche in ganz Deutschland; wird aber ihrer Nutzbarkeit wegen, da sie wohlschmeckend ist, auch allenthalben wie der Johannisbeerstrauch in Gärten gezogen. Die röthlichen Blüthen (a) sitzen zu zweyen und dreyen zusammen an den Zweigen, und die eigentliche wilde Beere ist rund, klein und grün von Farbe. Durch die Cultur erhält man aber auch hell- und dunkelrothe Früchte, bis zu der Länge eines Zolls.

FRUITS D'ALLEMAGNE.

Fig. 1. Groseiller.

(Ribes rubrum.)

La groseille est un fruit d'Allemagne très-commun et très fréquemment planté dans nos jardins, elle croît sur des buissons que dans quelques endroits l'on trouve aussi sauvages. Les grappes des fleurs vertes jaunâtres (A) paraissent au printemps même avant les feuilles; le fruit qui mûrit vers la St. Jean est une baie à plusieurs graines, qui dans l'état sauvage est petite et de couleur rouge claire, par la culture elle devient de beaucoup plus grande et l'on en cultive des espèces blanches et incarnates. Le goût des groseilles est aigrelet et agréable; on les mange très fréquemment crues; mais confites au sucre elles deviennent plus

savoureuses. L'on en prépare aussi un bon vin, qui se garde pendant plusieurs années.

Fig. 2. Le Gradelier ou Groseillier vert.

(Ribes grossularia.)

La groseille verte nommée aussi gradello croît sauvage par toute l'Allemagne sur un buisson bas muni d'aiguillons; mais on la cultive aussi dans les jardins, de même que la groseille commune, à cause de son utilité, étant d'un goût agréable. Les fleurs rougeâtres (a) tiennent par deux ou par trois aux branches, et la baie sauvage est ronde, petite et verte; mais par la culture on en obtient de rouges claires et de rouges foncées jusqu'à la longueur d'un pouce.

Fig. 1.

Fig. 2.

PAPILIONES SPECIOSI REGIONUM EXTERARUM.

Fig. 1. (Phalaena bombyx Paphia.)

Bella haec phalaena, magnitudine naturali hic depicta, in Bengalia degit. Alae flavae pictae maculis quaternis grandibus oculorum instar, fascia alba et e fusco rubra sunt circumdatae. Eruca grandis, e flavo viridis (a), infirmi specie, in Bengalia in frutice zizipho reperitur. In nympham abiens, filis crassis sericis quasi globo se involvit. Ex his non minus quam ex filo verae bombycis, panni serici

admodum firmi in India conficiuntur, praecipue in Braminorum vestibus usitati.

Fig. 2. (Sphinx labruscae.)

Et hic papilio formae excellit elegantia. Eruca ejus in America australi in foliis labruscae reperitur. Alae superiores sunt colore olivae viridi splendicante, pictae maculis e nigro viridibus instar marmoris. Inferiores e caeruleo albescentes margine flavo et maculis colore caeruleo obscuriore sunt notatae.

KÜLFÖLDI SZÉP PILLANGÓK.

1. Kép. A' Jububa Pille.

(Phalaena bombyx Paphia.)

Ez a' szép pille itt természeti nagyságában vagyon lerajzolva, találtatik Bengálban. Világos sárga szárnyai négy nagy izemfóltokkal ékeskednek, és kívülről fejt és veresbar-na tsík meg minden szárnyain keresztül. Nagy sárgazöld és formátlan termetű hernyója Bengalában a' közönséges Jububákon éldegel. Bábbá való elváltozásakor vastag és erős fonalú gombolyagba fonnyá bé magát. Az Indiaiak ebből, mint a' valóságos se-

lyembogár gubóiból tartós selyem matériákat készítenek, a' mellyekből különösen a' Braminok öltözeteik lesznek.

2. Kép. A' vadszőlő Pille.

(Sphinx labruscae.)

Ez, hasonlóképpen pillefaj, mellynek hernyója déli Amérikában a' Klárét vagy vadszőlőnek levelein éldegel.

Felső szárnyai ennek a' pillének fénylő olajzöldek, feketezöld márványolt tarkázattal. Kékesfejtér hátúlsó szárnyai sárga szegések és setétkékkel foltosok.

PRÄCHTIGE AUSLÄNDISCHE SCHMETTERLINGE.

Fig. 1. Der Brustbeer-Spinner.

(Phalaena bombyx Paphia.)

Dieser schöne Nachtfalter ist hier in seiner ganzen Größe abgebildet, und findet sich in Bengalen. Die hochgelben Flügel sind mit 4 großen Augenflecken geziert, und auferhalb läuft ein weiß und bräunlichrother Streifen über sämtliche Flügel. Die große gelbgrüne Raupe (a), die so unförmlich gestaltet ist, findet man in Bengalen auf den Jujuben oder Brustbeeren-Kreuzdorn. Sie spinnt sich bey ihrer Verpuppung in einen Coccon von dicken, festen Seidenfaden ein. Hieraus verfertigt man in Indien, wie aus dem Gespunste des echten

Seidenspinners, dauerhafte seidene Zeuche, worin sich vorzüglich die Braminen kleiden.

Fig. 2. Der Claretwein-Schwärmer.

(Sphinx labruscae.)

Der Claretwein-Schwärmer ist gleichfalls ein vorzüglich schöner Schmetterling, dessen Raupe in Südamerika auf den Blättern des Claret- oder wilden Weinstocks wächst.

Die Oberflügel unsers Dämmerungsfalters sind glänzend Olivengrün, mit schwärzlichgrüner marmorirter Zeichnung. Die bläulichweißen Hinterflügel haben einen gelben Rand und dunkelblaue Flecken.

PAPILLONS ETRANGERS MAGNIFIQUES.

Fig. 1. La Phalène du Jujubier.

(Phalaena bombyx Paphia.)

Ce beau papillon de nuit, qui est représenté ici en grandeur naturelle, est habitant du *Bengale*. Ses ailes d'un jaune clair sont décorées de quatre grandes taches en forme d'yeux, et au dehors une bande blanche et rouge brunâtre passe sur toutes ses ailes. La grande chenille d'un vert jaunâtre (a) est bien difforme; on la trouve au *Bengale* sur le jujubier commun. En se métamorphosant en chrysalide elle se file un cocon de soie forte et épaisse, de laquelle on fabrique aux Indes de belles étof-

fes durables telles que celles fabriquées des fils du ver-à-soie commun, et ces étoffes servent principalement à l'habillement des Bramines.

Fig. 2. Le Sphinx du Clairnet.

(Sphinx labruscae.)

Ce Sphinx est pareillement un très beau papillon. Sa chenille se trouve dans l'Amérique méridionale sur le clairnet ou la vigne sauvage.

Les ailes supérieures de ce Sphinx sont d'un vert noirâtre. Les ailes inférieures sont d'un blanc bleuâtre, garnies d'une bordure jaune et de taches d'un bleu foncé.

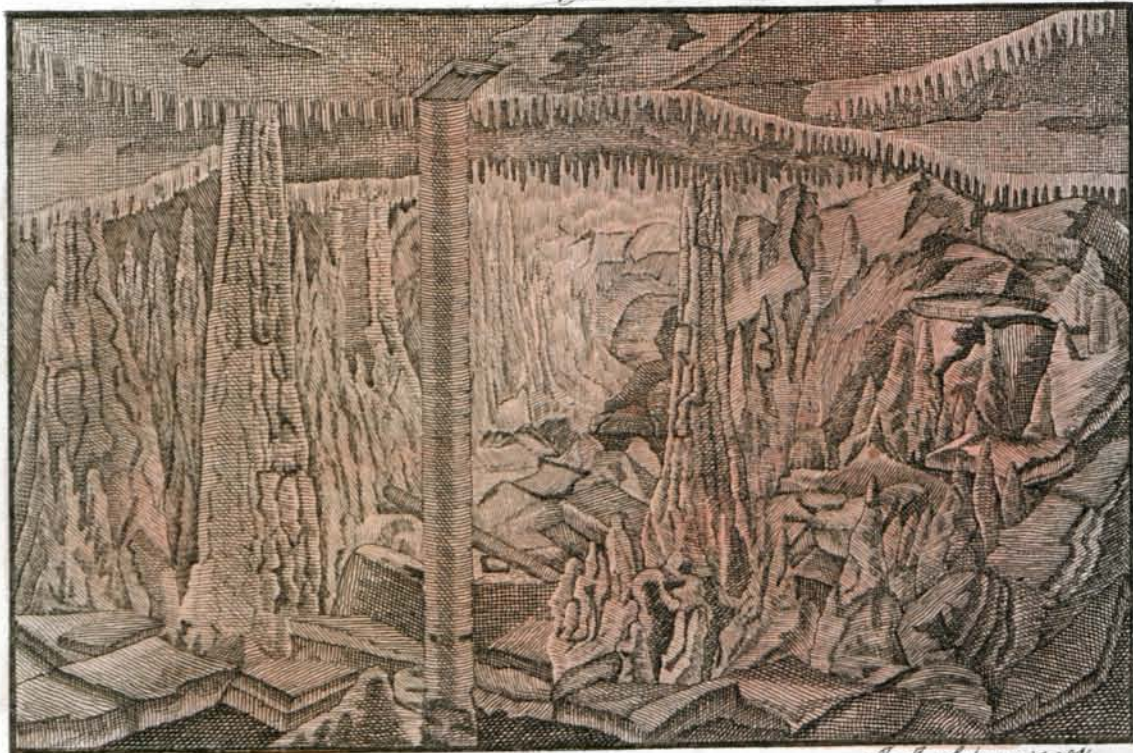
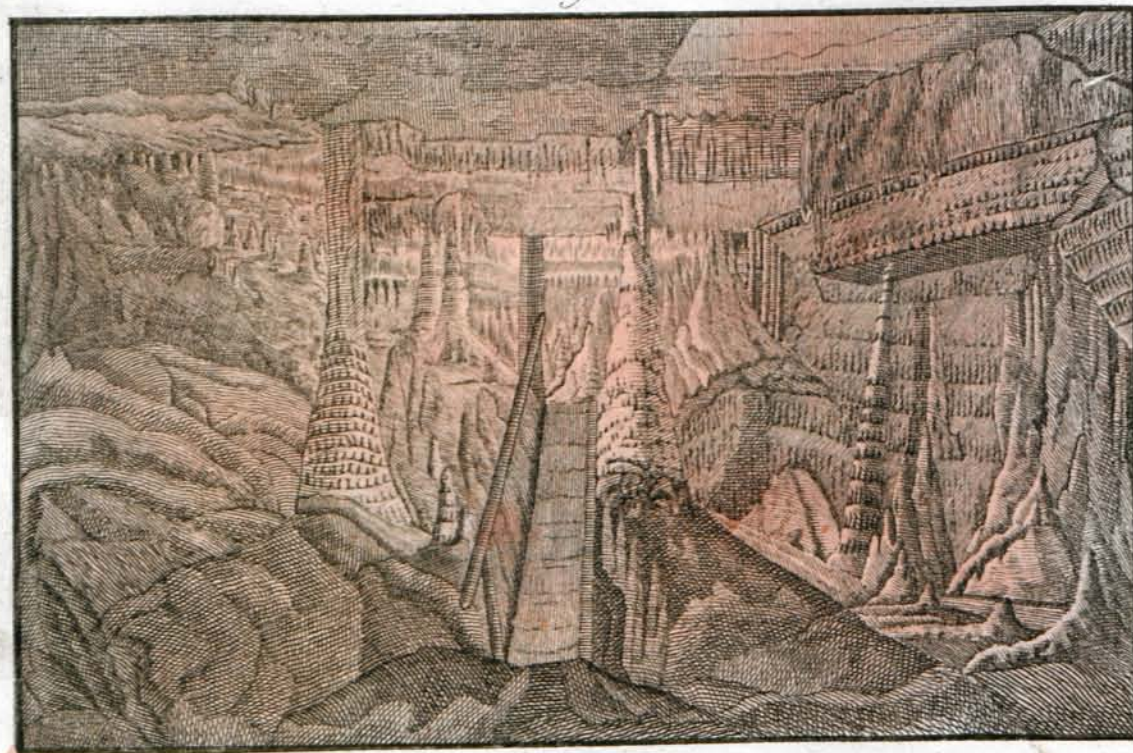

Fig. 1.

J. J. Schmitt sculp.

SPECUS, DICTUS ERDMANNSHÖHLE, PROPE VICUM
HASEL.

Hasel, vicus ad ditionem Magni Ducis Ba-
densis spectans, ad pedem nigrae silvae situs,
ut tota regio circumjacens, sedimentorum cal-
cariorum passim disruptorum stratis est impo-
situm. Sub ipso hoc vico rivus defluit subter-
raneus, qui, eluens haec calcis sedimenta,
nonnunquam terrae solique lapsus hiatusque
periculosos efficit, novissimis hisce tempori-
bus (annis 1799 et 1800) adeo terribiles, ut
vico ipsi interitum minarentur. Cujus rei cau-
sas indagare conati, hac ipsa occasione spe-
cum hunc admodum memorabilem, non pro-
cul a vico situm accuratius perscrutati sunt.
Locorum illorum incolae eum *Erdmannleins-
höhle* appellant, quod daemonum seu spiri-
tuum quorundam terrestrium (*Gnomen* vocant)
sedem eum ac domicilium esse putaverunt,
quos daemones tenebrosorum temporum ex-
cogitavit superstitio.

in fornicibus compluribus, magis minusve con-
nexis, quorum tectum in hoc praesenti fere
undique planum est. Eorum specuum unum re-
praesentat tabula nostra, *sepulcrum* seu *mo-
numentum* appellatum, e stalactite, admodum
memorabilem. Fig. 1. eam specus partem ex-
hibet, quae descendenti in eum adversa ap-
paret, Fig. 2. autem partem contrariam, scilicet
quae ex ejus recessu intimo ad ostium re-
dituro opposita est. Perquam notatu digni sunt
colossi duo e stalactite, columnarum instar e
solo ad tectum pertinentes, et, sicut ce-
terae stalactitis formae mirabiles, ex aqua
calcaria e tecto destillante concreti. Sub pon-
te obliquo cancellis instructo Fig. 2. est pro-
fundum, in quo ostia patent ad alias caver-
nas ducentia. Ea pars specus, quae monimen-
tum dicitur, 9 fere cubitos alta, 14 lata est.

In profundis specus hujus rivus fluit magno
impetu, cui non sine ratione vulgaris opinio
crebros terrarum lapsus et hiatus in illis locis
tribuit.

I. Kép. A' Lidértzbarlang Há-
sénél.

Hasel, melly egy Badeni Nagy Hertzegség-
beli falu, a' fekete erdők allyában helyhezte-
tett, és valamint az egész környék, felette
meghasadozott mélyterületen fekszik. A' falu
alatt egy föld alatt való patak foly, a' melly
alá nyalván magát a' mélyrétegeknek, időről
időre a' szénföldnek vezedelmes lezakadá-
sait húzza maga után, a' mellyek mostaná-
ban, nevezetesen 1799 és 1800-dik éltendő-
ben olly felette valók voltak, hogy a' falut
végvezelemmel fenyegették. Iparkodtak
annakokáért ennek az okát kinyomozni, 's
ezen alkalmatossággal, egy, a' falutól nem
igen távol lévő nevezetes barlangot vizsgálat
alá vettek. Az oda való lakosok nevezik ezt
Lidértz barlangnak, mivel a' földalatti lelkek
vagy lidértzek (olly költött valók, a' mellyek
a' legvakabb balvélekedéseknek közönhetik
lételeket) lakhelyének tartatott.

Ez a' Lidértz barlang valamint a' többi
mélybértékben lévő barlangok is, öfzvekö-

tetésben lévő keskenyebb 's szélesebb bolto-
zatokból áll, a' mellyeknek fedelek itt egé-
szen lapos. Ezen a' táblán egy igen fontos
tsepegő barlang mellyet *Kriptának* neveznek,
rajzoltatott le. Az I. kép azt a' kívülről való
részét mutatja a' hol belé lehet menni, a' 2.
kép pedig a' bemenettel szemközt lévő ré-
szét ábrázolja. Különösen megjegyzésre méltó
tók benne a' két tsepegő Colossusok, a'
mellyek mint valamely öfzlopok az allyától
a' tetőig nyúlnak fel, és rajtok, valamint a'
többieken is a' tetőről letsepegő mélyes viznek
rájuk való tsepegése által különös tsepegő
ábrázolások estek. A' második képben az egy
fogódzóval lerajzolt hid valamely méjjségen
víz keresztül, a' mellyben tágasabb barlan-
gokba való bemenetek vannak. A' kripta
körül belől 9 rőfnyi hozzáságú és 14 rőfnyi
szélességű.

A' Lidértz barlangnak mélysegeiben va-
lamelley nagy patak zuhog, a' mellyet, nem
ok nélkül tartanak okának lenni az azon a'
környéken gyakorta eső szénföld lesüllyedé-
seknek.

Die Erdmannshöhle bey Hasel.

Hasel ist ein großherzogl. Badensches Dorf,
am Fuße des Schwarzwaldes, und steht, so
wie die Gegend umher, auf Schichten von sehr
zerrissenen Kalklagern. Unter dem Dorfe weg-
fließt ein unterirdischer Bach, dessen Aus-
waschungen in diesen Kalklagern von Zeit zu
Zeit gefährliche Einstürze der Oberfläche ver-
anlassen, die in den neuesten Zeiten (1799 und
1800) so stark wurden, daß sie dem Dorfe
den Untergang drohten. Man bemühte sich da-
her die Ursachen davon zu erforschen, und
bey dieser Gelegenheit wurde die nicht weit
von dem Dorfe entfernte, sehr merkwürdige
Höhle genau untersucht. Sie wird von den dor-
tigen Einwohnern das *Erdmännleinsloch* ge-
nannt, weil sie solche für den Wohnsitz von
Erdegeistern oder Erdmännlein (chimaerischen
Wesen, die einem rohen Aberglauben ihren
Ursprung danken), hielten.

Dieses Erdmännleinsloch, oder wie man
diese merkwürdige Höhle jetzt passender nennt,
die *Erdmannshöhle* besteht, wie die meisten
ähnlichen in Kalkflözgebirgen vorkommenden

Höhlen, aus mehrern unter einander in bald
engerer, bald weiterer Verbindung stehenden
Gewölben, deren Decke hier fast durchaus
flach ist. Auf unserer Kupfertafel ist eine der-
selben, nämlich die sogenannte *Todtengruft*,
eine höchst interessante Tropfsteinhöhle abge-
bildet. Fig. 1. zeigt sie von der Seite, wo
man in sie von aussen hineinkommt und Fig.
2. umgekehrt, wenn man ihr Ende erreicht
hat und wieder zurückkehren will. Vorzüglich
merkwürdig sind die beyden Tropfstein-
Cäven, welche als Säulen von dem Boden bis
zur Decke reichen, und so wie die übrigen,
oft seltsam genau geformten Tropfsteinfor-
mationen durch das Herabwässeln kalkhaltigen
Wassers von der Decke erzeugt sind. Die in
letzterer Figur angegebene schief liegende Brü-
cke mit einem Geländer führt über eine Tiefe,
in der Eingänge zu weitem Höhlen sind. Die
Todtengruft ist gegen 9 Ellen hoch und 14 El-
len weit.

In den Tiefen der *Erdmannshöhle* strömt ein
starker Bach, welchem man mit vielem Grund-
de die häufigen Versinkungen der Erdober-
fläche, (Erdfälle, Erdbrüche) in dortiger Ge-
gend zuschreibt.

GROTTES REMARQUABLES.

La Grotte dite Erdmannshöhle
ou le trou des gnomes près de Hasel.

Hasel, village appartenant au Grand-Duc de Bade, est situé au pied de la forêt noire et comme toute la contrée à l'entour sur des couches de lits calcaires très-déchirés. Sous ce village coule un ruisseau souterrain dont les eaux en déchaussant la voûte des lits calcaires causaient de tems en tems des éboulemens dangereux de la surface, qui dans ces derniers tems (en 1799 et 1800) l'augmenterent au point, qu'ils menaçaient la ruine du village. L'on s'efforça pour cela de découvrir les causes, et à cette occasion la grotte très curieuse, peu éloignée du village, fut examinée soigneusement. Cette grotte est appelée par les habitans des environs *Erdmannleins-Loch*, c. à d. *Trou des gnomes*, puisqu'ils la croyaient depuis longtems l'habitation des gnomes ou esprits de la terre (êtres chimériques, créés par la superstition des siècles ténébreux).

Cette grotte de gnomes nommée aujourd'hui *Erdmannshöhle* est composée, comme la plu-

part des grottes semblables trouvées dans des montagnes secondaires calcaires, de plusieurs voûtes souterraines qui communiquent plus ou moins ensemble et dont le plafond est ici presque entièrement plat. — La table ci-jointe en représente une, appelée le *caveau*, caverne de stalactites extrêmement intéressante. Sous Fig. 1. nous la voyons du côté de l'entrée et sous Fig. 2. du côté du fond tourné vers l'entrée. Il faut remarquer principalement ces deux colonnes de stalactites qui présentent des colonnes élevées de la terre jusqu'au plafond et qui de même que les autres stalactites, souvent si singulièrement configurées, ont été formées par l'eau calcaire qui dégouttait du plafond. Le pont oblique muni d'un garde-fou que nous voyons sous Fig. 2. conduit pardessus une profondeur dans laquelle l'on trouve l'entrée d'autres grottes. La grotte dite *caveau* est haute d'environ 9 et large de 14 aunes.

Dans les excavations de la grotte dite *Erdmannshöhle* coule un ruisseau considérable, auquel on attribue, non sans raison, les éboulemens de terre, qui ont en lieu dans cette contrée.

AVES PULCRAE EX TERARUM REGIONUM.

Fig. 1. (*Tanagra violacea.*)

In primis in Cayana, Surinamia et Brasilia vivit, ibique in caveis alitur, praecipue oryza vicitans. Mas niger superne, colore chalybis splendet; pars inferior corporis colore auri flavet.

Fig. 2. (*Tanagra episcopus.*)

Avis haec in Cayanae locis habitans, fructibus alitur, longitudinem 6 pollicum haud multum excedens. Totum corpus colore viridi caeruleoque eleganter pictum est.

Fig. 3. (*Tanagra tatao.*)

Pennarum varietas in hac ave septem diver-

sis coloribus lucet. Magnitudine cardueli nostrae par, passim in Gujana obvia est, ibique in caveis alitur Dolendum modo, quod cantus est expers.

Fig. 4. (*Loxia aurantia.*)

In insula Bourbonia et Capite bonae spei vivit. Caput, caudam, alas habet colore nigro; reliquum corpus aurantio.

Fig. 5. (*Loxia oryzivora.*)

Oryzae plantariis haec valde nocet, Magnitudine passerem nostrum aequans, in Java insula, item Capite bonae spei frequens est, indeque a peregrinorum animalium aviumque venditoribus non raro ad nos perfertur.

KÜLFÖLDI SZÉP MADARAK.

1. Kép. Az arany Tanágra.

(Tanagra violacea.)

Ez a Tanágra faj Kajennában, Surinában és Braziliában számosan találtatik, a hol kalitzkában tartatik, és különösen riskásával tápláltatik. A' himje felyülről fekete, kékellő atzélfényvel, testének alsó része pedig arany-sárga.

2. Kép. A' Püspök Tanágra.

(Tanagra episcopus.)

Ez a' madár Kajennában lakik, gyümölcsökkel éldegel; 6 iznyi hofzfazaságra nevedik. Tollai szép zöld kékesekek.

3. Kép. A' kétszínű Tanágra.

(Tanagra tatao.)

Igen pompás madár. Tollai kétszínűvel

tarkáztak. Termete akkora mint a' mi teng-litzünké. Gujánában számosan találtatik, a' hol kalitzkában tartatik. Kár hogy énekelni nem tud.

4. Kép. A' narantssárga Magnyító.

(Loxia aurantia.)

Burbon szigetében találtatik a' Jóreménység fokánál. Feje, farka, szárnyai feketék, a' több részei testének narantssárgák.

5. Kép. A' riskásaevő Magnyító.

(Loxia oryzivora.)

Ez a' Magnyító nagy károkat tesz a' riskása földeken. Akkora mint nálunk a' veréb. Java szigetében 's a' Jóreménység fokánál éldegel, a' honnan a' ritka madarakkal 's állatokkal kereskedők által mi hozzánk is hoztatik.

SCHÖNE AUSLÄNDISCHE VÖGEL.

Fig. 1. Die Gold-Merle.

(Tanagra violacea.)

Die Gold-Merle findet sich häufig in Cayenne, Surinam und Brasilien, wo sie in Käfichen gehalten wird, und sich vorzüglich von Reis nährt. Das Männchen ist von oben schwarz mit bläulichem Stahlglanz; der untere Theil des Körpers ist goldgelb.

Fig. 2. Die Bischoffs-Merle.

(Tanagra episcopus.)

Dieser Vogel bewohnt die Gegenden von Cayenne, wo er von Früchten lebt, und etwas über 6 Zoll lang wird. Er sieht über und über schön grün und bräunlich aus.

Fig. 3. Die Paradies-Merle.

(Tanagra tatao.)

Ein herrlicher Vogel, dessen buntes Gefieder sieben verschiedene Farben zählt. Er ist

so groß als unser Stieglitz, und ist sehr häufig in Guiana, wo er in Käfichen gehalten wird, Schade, das er nicht singt.

Fig. 4. Der Pomeranzengelbe

Kernbeißer.

(Loxia aurantia.)

Findet sich auf der Insel Bourbon und am Vorgebirge der guten Hoffnung. Der Kopf, der Schwanz, die Flügel sind schwarz; der übrige Theil des Körpers ist orangegelb.

Fig. 5. Der Reiskernbeißer.

(Loxia oryzivora.)

Den Reisfeldern thut dieser Kernbeißer großen Schaden. Er hat die Größe unsers Sperlings, lebt häufig auf der Insel Java, auch am Vorgebirge der guten Hoffnung, und wird von den Verkäufern fremder Thiere und Vögel von dort auch nicht selten zu uns gebracht.

DE BEAUX OISEAUX ÉTRANGERS.

Fi g. 2. Le Tanagra du Brésil.

(Tanagra violacea.)

Ce bel oiseau se trouve fréquemment à Cayenne, à Surinam et au Brésil où on le garde dans des cages. Il se nourrit de riz. Le dessus du corps du mâle est noir changeant en bleu d'acier luisant; le dessous est de couleur d'or.

Fig. 2. L'Évêque.

(Tanagra episcopus.)

Cet oiseau habite les contrées de la Cayenne où il vit de fruits. Il parvient à la grandeur de plus de six pouces; tout son plumage est d'un vert bleuâtre.

Fig. 3. Le Septicolor.

(Tanagra tatao.)

Un superbe oiseau, dont le plumage est coloré de sept couleurs différentes; il est de la

taille de notre chardonneret, et se trouve fréquemment à la Guiane où on le garde dans des cages. C'est bien dommage, qu'il ne chante pas.

Fig. 4. Le Bouveret.

(Loxia aurantia.)

Cet oiseau se trouve à l'île de Bourbon et au Cap de bonne Espérance; sa tête, sa queue et ses ailes sont noires; le reste du corps est de couleur d'orange.

Fig. 5. Le Padda ou l'Oiseau du riz.

(Loxia oryzivora.)

Cet oiseau qui est de la taille de notre moineau, fait beaucoup de tort aux champs de riz; il se trouve fréquemment dans l'île de Java et au Cap de bonne Espérance, d'où les marchands d'animaux et d'oiseaux étrangers l'apportent aussi quelque fois dans nos pays.

POMORUM AGRESTIUM SPECIES.

Fig. 1.

B.

Fig. 2.

b.

In hac tabula poma duo, pirum scilicet malumque, Germaniae indigenas, cernimus, ex quorum stirpe, accedente cultu, procul dubio, complures egregiae pirorum malorumque species ortae sunt, licet negari haud possit, plures earum ex amoeno Asiae coelo ad nos translatas fuisse.

Fig. 1. (Pirus agrestis.)

(Pirus communis.)

Pirus agrestem etiam extra Germaniam in cunctis Europae partibus sub coelo temperato cernimus, ubi in solo fecundo arborem grandem speciosamque format. Flores albi, corymborum instar collecti (A) mense Majo in

lucem prodeunt. Pirus minutum insipidumque (B) Septembri maturescit, et feris pabulum praebet, et praeparando aceto haud contemnendo inservit. Ligno scriniarii ad conficiendam supellectilem egregiam utuntur.

Fig. 2. Malus agrestis.

(Pirus malus.)

Malus haec, multarum stirps aliarum, sicut pirus, in silvis nostris sponte sua nascens, flores habet rubidos (a), mala colore virescente, sapore acido, feris nutrimentum, aut acetum bonum praebentia. Lignum durum, nitide politum, operibus scriniariorum elegantibus inservit.

ERDEI GYÜMÖLTSÖK.

Ezen a Táblán a Németországi hazai körtvély és almafákat szemléljük lerajzolva, a mely törzsök gyümölcsökből származhattak, bizonyosan a többi körtvély és alma fajok, jóllehet az is hihető hogy azok közép Ázsiának lágyabb égallyaiból plántáltattak által.

1. Kép. A' vad Körtvélyfa.

(Pirus communis.)

A' vad körtvélyfa Európának többnyire minden mérséklett levegőjű tartományaiban található, a' hol jó földben alkalmas magas fává lélsen. Fejér bokrétaforma virágait Má-

jusban hánnya ki. Kitsiny és fanyar gyümölcse Septemberben érik, melly a' vadaknak eledelül szolgál, etzetet is készítenek belőle. Fája a' szép asztalos munkákban használtatik.

2. Kép. A' vad Almafa.

(Pirus malus.)

Ez a' törzsökalmafa nálunk az erdőkben mindenütt vadon nő, mint a' vad körtvélyfa, virágjai (a) veresek, zöldes fanyar ízű almákat terem, mellyek a' vadaknak eledelül szolgálnak, hanem etzet is jó leszen belőlök. Fája kemény, kilehet jól pallérozni, és a' szép asztalos munkákra használni.

WILDE OBST-ARTEN.

Wir sehen auf gegenwärtiger Tafel die einheimische deutsche Birn und den Apfel abgebildet, aus welchen Stammfrüchten durch Veredlung gewiss mehrere unserer schönen Äpfel- und Birnsorten entstanden sind, obgleich es auch wahrscheinlich ist, daß mehrere derselben aus dem schönen Himmelsstrich des mittlern Asiens zu uns gekommen sind.

Fig. Die wilde Birn.

(Pirus communis.)

Den wilden Birnbaum finden wir auch außer Deutschland in allen gemäßigten Theilen von Europa, wo er in guten Boden einen schönen großen Baum bildet. Die weissen strauchförmigen Blüten (A) kommen im May zum

Vorschein. Die kleine unschmackhafte Birn (B) wird im September reif; sie dient dem Wilde zur Nahrung, auch wird guter Essig daraus gemacht. Das Holz gibt vortreffliche Tischler-Arbeiten.

Fig. 2. Der wilde Apfel.

(Pirus malus.)

Dieser Stamm-Apfel wächst, wie die Birn, wild in unsern Waldungen, hat röthliche Blüten (a) und trägt einen grünlichen Apfel, der sauer von Geschmack ist, dem Wilde bloß zur Nahrung dient, aber einen guten Essig gibt. Das Holz ist hart, läßt sich gut poliren, und zu schönen Tischler-Arbeiten verbrauchen.

ESPECES DE FRUITS SAUVAGES.

La Table ci-jointe nous présente la poire et la pomme indigènes en Allemagne, desquelles sont venues par l'ennoblissement de l'espèce primitive plusieurs espèces de nos belles et bonnes poires et pommes; quoiqu'il soit vraisemblable que nous en devons d'autres au beau climat de l'Orient ou des pays du milieu de l'Asie.

Fig. 2. La Poire sauvage.

(*Pyrus communis*.)

Le Poirier sauvage se trouve non seulement en Allemagne, mais aussi dans tous les pays de l'Europe qui jouissent d'un climat tempéré. Les fleurs blanches en forme de bouquets (a) paraissent au mois de Mai. La poire qui est

petite et d'un goût désagréable (B) mûrit au mois de Septembre; elle sert de nourriture aux bêtes sauvages, mais aussi on en tire un très-bon vinaigre. Le bois est excellent pour la menuiserie.

Fig. 2. La Pomme sauvage.

(*Pyrus malus*.)

Ce pommier primitif croît spontanément dans nos forêts; ses fleurs sont rougeâtres, et son fruit est une pomme verdâtre d'un goût aigre; elle sert pareillement de nourriture aux bêtes sauvages et à la préparation d'un bon vinaigre. Le bois qui se polit très bien est très-utilement employé à différens ouvrages de menuiserie.

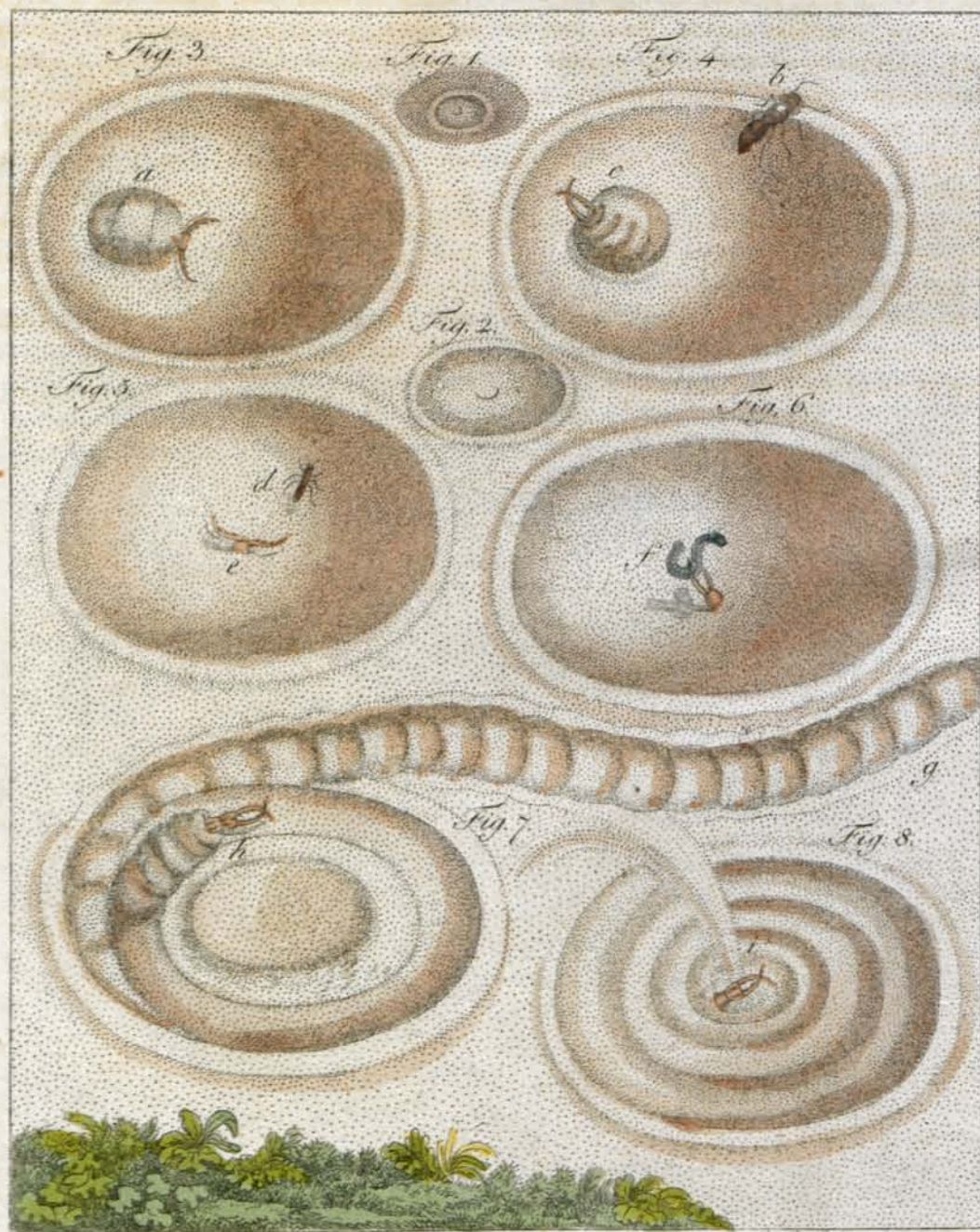

FORMICA LEO' INSIDIANS PRAEDAE SUAE.

Insectum hoc ingeniosum jam supra in imagine quadam hujus Orbis picti cognovimus. Praesens tabula nobis modum exhibet, quo formica leo, in cubili suo, infundibuli instar in arena excavato, praedam captat. Nam insecta parvula, postquam ad marginem scrobis illius devenerunt, effugere haud possunt, quo minus per parietem declivem in praecipitium ruant, hostisque sui praeda fiant. Formica leo, etiamnum aetate minor, scrobem minorem format infundibuli specie, fig. 1. ejusque ope insecta perquam minuta capit. Paulatim crescens majorem excavat scrobem (fig. 2.), in cuius medio desidens, praedam expectat, corpore toto in arena delitescente, nec nisi forcipibus ex ea prominentibus. Adulta scrobes

majores facit, quales in fig. 3 et 4 videmus. In fig. 4. 6. formicam majorem cernimus, quae hostem effugiens, ad oram scrobis pervenit. Verum formica alia minor (fig. 5. d.) nimis invalida, per arenam solutiorem relabens, insidiantem haud effugitura videtur. Captam jam tenet erucam parvulam (fig. 6. f.). Hanc exsorbet exsorbitamque e scrobe ejicit, ac scrobem non nihil turbatam reparat. Fig. 7. nobis ostendit, quo modo formica leo scrobem suam exstruat. Scilicet corpore suo, vomeris instar formato, retro gradiens, lineam spiralem in arena ducit, post, ut declives scrobis parietes compleret, in medio consistens, quidquid arenarum superfluum est, ex eo ejicit.

Insecten. XLIII. Insecta. XLIII. Insectes. XLIII.

J. J. Schmußler.

HANGYAPAZÉR A' LESVERMÉBEN.

Ezen Képeskönyvnek fellyebb való rajzolatiból már esmerjük a' ravasz és mesterséges Hangyapazért. Ez a' tábla pedig azt a' módot terjeszti elő, a' melly szerént prédát fog, fővenyből készült töltésforma lesvermében, a' mellynek meredek oldalaira a' kis bogarak ha reá másznak magokat megnem tartóztathatván letsufzamlanak, és a' hangyapazér prédáivá lesznek. Ha a' hangyapazér még gyenge a' szerént a' töltésjét is kitsinyre készíti (I. kép), 's csak az apró bogarakat pusztítja. A' mint nevededik úgy nagyobbítja a' lesvermét is (2. kép). Magát a' fővenyben egészen béassa, 's csak harapó fogóit hagyván kinn, úgy leselkedik vermének közepéről prédájára. Tökéletesen megnöven a' hangyapazér a' tanját is tágasabbá csinálja (3 és 4 kép). A'

4 képnél a' b alatt egy nagy hangyát szemlélhetünk a' melly az ellenségtől megmenekedvén, a' lesveremnek szélét már elérte; az 5. képnél a' d alatt lévő hangya pedig igen erőten lévén a' sikos fővennyel vízfa tsúszik, és a' hangyapazértől megnem menekedhetik. A' hernyótkát a' (6. kép) alatt már megfogta, és kiszíván a' nedvességet belőle, üres bőrét verméből kiveti és a' lesét újjra megigazítja. A' 7. képnél az az egész mód van előterjesztve, melly szerént a' hangyapazér töltésjét elkészíti. Szántóvas forma testével t. i. vízfa felé kanyargós lineát készit azután a' közepébe annak belé áll, és a' felesleg való homokot kihányja, hogy a' lesveremnek oldalait az által kiegyengesse.

DER AMEISEN-LÖWE IN SEINEM FANGBAUE.

Wir kennen den kunstreichen Ameisen-Löwen schon aus einer frühern Abbildung unseres Bilderbuchs. Hier sehen wir die Art, wie er durch seinen Trichterbau im Sande seinen Fang erhält, indem kleine Insekten, wenn sie an die steilen Wände desselben kommen, sich nicht halten können, herunter rutschen, und dem Ameisen Löwen zur Beute werden. Ist der Ameisen-Löwe noch ganz jung, so verfertigt er wie bey Fig. 1. einen kleinen Trichter; nur ganz kleine Insekten werden seine Beute. So wie er größer wird, so vergrößert sich auch sein Fangkreis (Fig. 2.) Im Mittelpunct lauert er auf seine Beute, der ganze Körper ist im Sande verborgen, und bloß die ausgebreiteten Fresszangen sieht man hervorragen. So wie der Ameisen Löwe ausgewachsen ist; so vergrößert sich der Trichter, wie wir bey

Fig. 3. und 4. sehen. Bey Fig. b. sehen wir eine große Ameise, die ihrem Feinde entgangen ist, und bereits den Rand des Trichters erreicht hat. Die kleinere Ameise (Fig. 5. d.) hingegen ist zu schwach; sie gleitet im lockeren Sande rückwärts, und wird dem Ameisen-Löwen nicht entgehen. Das Räumchen (Fig. 6. f.) hat er schon gefangen. Er saugt es aus, wirft den leeren Balg aus dem Trichter hinaus, und stellt den durch den Fang beschädigten Trichter wieder her. Bey Fig. 7. sehen wir, wieder Ameisen-Löwe seinen ganzen Trichter bauet. Er bildet nämlich mit seinem Körper, der wie eine Pflugschaar geformt ist, rückwärts durch den Sand eine Schneckenlinie. Dann setzt er sich in die Mitte, und wirft, um die Seitenwände des Trichters zu ebenen, allenüberflüssigen Sand hinaus (Fig. 8.)

LE FOURMI-LION DANS SA TANIÈRE.

Nous connaissons déjà cet insecte rusé et artificieux, nommé Fourmi-lion, par une représentation donnée dans un des cahiers de ce Recueil. Nous voyons ici la manière de laquelle il se prend pour attraper le gibier, dont il fait sa nourriture en creusant une fosse dans le sable faite en pente pour faire rouler en bas tous les petits insectes, qui s'en approchent, et qui deviennent alors la proie du Fourmi-lion. La fosse faite par un Fourmi-lion nouvellement éclos est fort petite (fig. 1.) et seulement de très-petits insectes s'y perdent; mais il l'aggrandit à proportion de son accroissement (fig. 2.). C'est au centre de la fosse formée en entonnoir que le Fourmi-lion se met en embuscade et se cache tout le corps sous le sable en ne présentant que ses serres étendues. Le Fourmi-lion étant parvenu à la taille qu'il peut atteindre, élargit encore l'entonnoir de sa tanière (fig. 3. et 4.). Sous fig. 4. nous voyons une grosse fourmi échappée à son ennemi, et qui a déjà gagné le bord de l'entonnoir. La petite fourmi au contraire (fig. 5. d.) est trop faible; elle glisse à reculons dans ce sable mobile et n'échappera pas aux serres du Fourmi-lion. La petite chenille (fig. 6. f.) est déjà prise, il la suce et jete après le cadavre sucé hors de la fosse, qu'il ne manque pas de reparer de suite. La 7e fig. nous fait voir la manière de laquelle le Fourmi-lion creuse sa trémie; savoir, il trace une ligne spirale dans le sable moyennant son derrière formé en soc de charrue en marchant à reculons, et puis se portant au centre, il jete dehors le sable qui lui est de trop, et applanit la pente de la fosse (fig. 8.).

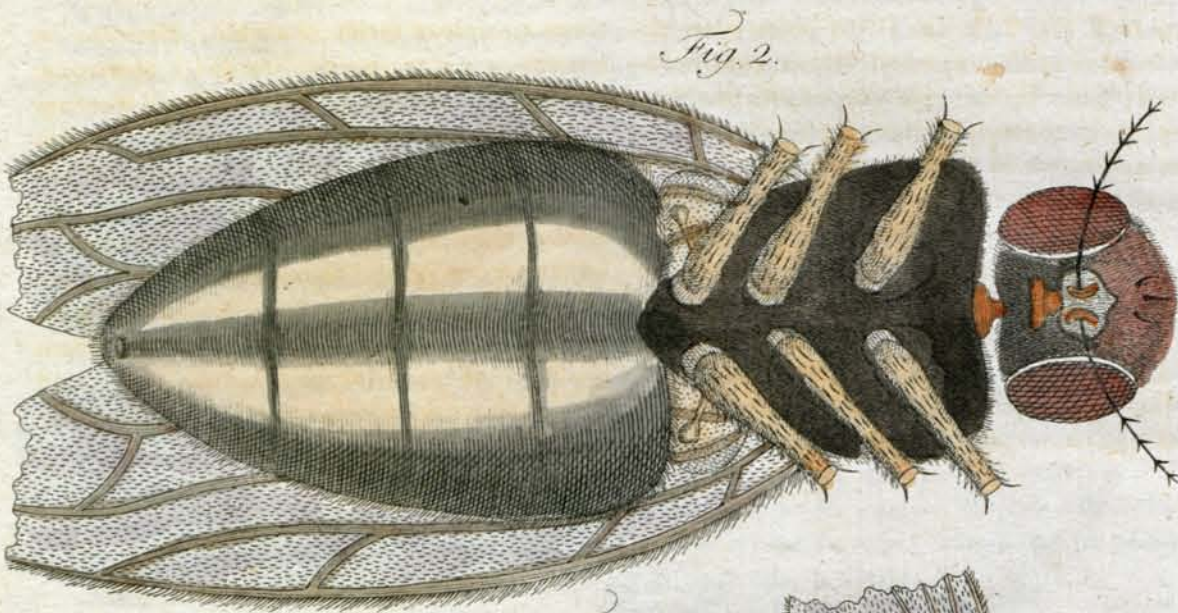

Fig. 2.

Fig. 1.

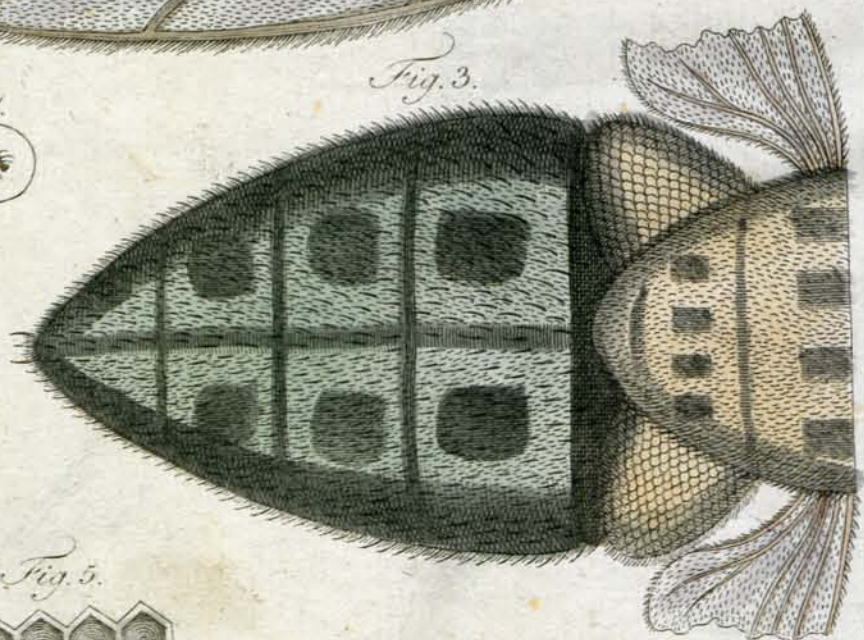

Fig. 3.

Fig. 5.

Fig. 4.

J. J. Schmuëker.

MUSCA DOMESTICA, INSPECTA OPE MICROSCOPII.

Jam in T. III. Tab. 10. Orbis hujus picti caput muscae artificiose constructum consideravimus; nunc totum ejus corpus microscopio ampliatum contemplabimur, cujus magnitudinem naturalem in fig. 1. certimus. Fig. 2. partem ejus inferiorem ampliatam exhibet. Praeter caput corpus muscae consistit e pectore et alvo. In pectoris parte superna alae, inferaeni inhaerent pedes. In recessibus seu angulis pectus inter et alvum sunt membranae quaedam resonantes, eisque subjectae clavulae, quibus inter volandum pulsatae membranae illae susurrum edunt. In parte superna fig. 3. alvus est colore viridi chalybis, distincta in 8 areas, notatas maculis rotundis nigrisque. Pes (fig. 4.) constat artibus septem, quorum alter alteri artificiose insertus atque illigatus est. Eorum extremus binis consistit soleis rotundis, humorem quemdam exsudentibus, quo musca vitro aliisque corporibus laevioribus adhaerescere possit. In aspera vero quacunquē superficie musca binis unguis lateralibus insistit. — Oculi immobiles, in omnem partem muniti sunt areis sexangularibus (fig. 5.) ad res quascunquē ab omni parte circumspiciendas idoneis.

A' HÁZILÉGY NAGYÍTÓÜVEGEN SZEMLÉLVE.

Ezen Képeskönyvnek III. Dar. a' 10 Táblán már láttuk a' légy fejének mesterséges alkotását, most pedig a' legyet egészen nagyítva ábrázaljuk le, mellyet az 1. képnél természeti nagyságában látunk. A' légytest a' fején kívül még áll mejjből és hasból. A' mejjén fe-lyülről a' szárnyai, alólról pedig 6 lábai vannak. A' mejje és a' hasa közt lévő szegletekben a' hanghártyák alkattak, a' mellyek közt lévő hozogányforma ugráló bunkói a' repülés közben a' hanghártyákhoz verődvén, don-
gást állítanak elő. A' felső oldalon (3. kép) a' hasa atzélzöld, és fekete foltokkal 8 szakasz-
ra osztott. A' lába mesterségesen izelt 7 tagokból áll, a' legalsó ízén két gombolyú-
lapta van, mellyek valamely nedvességet iz-
zadnak ki, a' midőn a' légy az üvegen 's más
sima tárgyakon akar tartózkodni, a' darabos
tárgyokon pedig a' szílen lévő két körmeivel
tartózkodik. Mozdulatlan izemének minden
felől hat szegletű metzése van, hogy minden
oldalról lássa a' tárgyakat.

DIE STUBENFLIEGE, MIKROSCOPISCH BETRACHTET.

Wir betrachteten bereits im III. Bd. Taf. 10. unseres Bilderbuchs den künstlichen Bau eines Fliegenkopfs, und wollen jetzt die Fliege über-
haupt im vergrößerten Zustande kennen ler-
nen, die wir in natürlicher Größe bey Fig. 1.
sehen. Fig. 2. zeigt vergrößert den unteren
Theil. Ausser dem Kopfe besteht der Fliegen-
körper aus der Brust und dem Hinterleibe. An
der Brust sitzen oben die Flügel, unten die 6
Füße. In den Winkeln zwischen der Brust und
dem Hinterleibe sitzen die Schalhäutchen,
und darunter die keulenförmigen Springkölb-
chen, welche während des Flugs an die Schall-
häutchen anschlagen, und so das Summen her-

vorbringen. Auf der oberen Seite Fig. 3. ist
der Hinterleib stahlgrün, und in acht Felder
mit schwarzen runden Flecken getheilt. Der
Fuß (Fig. 4.) besteht aus 7 künstlich eingelenk-
ten Gliedern. Das letzte Glied hat ein Paar
runde Ballen, die eine Feuchtigkeit ausschwi-
tzen, wodurch die Fliege auf Glas und ande-
ren glatten Körpern fuhrt. Auf rauhen Gegen-
ständen hält sich die Fliege mit den zwey Sei-
tenklauen fest. — Das unbewegliche Auge hat
nach allen Seiten sechsseitige Facetten (Fig.
5.), damit die Fliege von allen Seiten jeden
Gegenstand bemerken könne. —

LA MOUCHE COMMUNE CONTEMPLÉE MOYENNANT LE MICROSCOPE.

Ayant déjà contemplé (Vol. III. Tab. 10.) la structure artificielle d'une tête de mouche, nous allons apprendre à connaître ici la mouche entière représentée grossie par le microscope, cette même mouche que sous Fig. 1. nous voyons de grandeur naturelle. La 2e Figure nous présente le dessous de la mouche grossie. Outre la tête nous voyons ici le corselet et la mouche. C'est à la partie supérieure du corselet que sont attachées les ailes et à sa partie inférieure les six pieds. Dans les angles entre le corselet et le corps se trouvent les membranes resonnantes et sous elles les balanciers claviformes dont le battement sur les dites membranes produit le bourdonnement durant le vol. La partie supérieure du corps (Fig. 3.) est de couleur verte d'acier, divisée en 8 compartimens à taches rondes et noires. Le pied (Fig. 4.) est composé de sept membres artificiellement articulés. Le dernier membre a un couple de soles rondes qui transsudent une humidité au moyen de laquelle la mouche se tient sur le verre et autres corps lisses. Sur des corps rudes la mouche se tient moyennant les deux ongles des côtés. L'oeil immobile (Fig. 5.) a de tous côtés des facettes hexagones, afin que la mouche puisse voir les objets de tous les côtés.

ROSARUM SPECIES.

(*Rosa spinosissima* flore flavo.)

Rosa haec foliorum minorum copia et densitate florumque abundantia differt ab omnibus ceteris. Flores sunt simplices quidem, sed colore flavo pallidioris eoque subtilissimo; fructus rotundi, sed fere ceparum instar compressi, colore rubro nigriore.

Frutex humilis, ultra tres pedes non exurgit; lignum obsitum est spinis innumeris, unde et nomen obtinuit. Patriam habet Scotiam; sed et sub nostro coelo hiemes rigidissimas perfert. Propagatur surculis e radice fruticis progerminantibus.

RÓZSA FAJOK.

A' fülánkos halavány Rózsa.

(Rosa spinosissima flore flavo.)

Ez a' rózsa szép apró 's tömött leveleire 's gazdag virágzására nézve minden rózsafajok felett való. Virágjai parafzók, de színek rend-

kívül gyenge halavány; fekete veres veres-hagyma forma gyümöltsei laposgömbölyük.

Bokra alacsony, 3 lábánál nem magasabb, fája temérdek tüskékkal rakodott ezért nevezik *fülánkos rózsának*. Hazája Skotzia, de azért a' mi teleinket is kiállja és gyökérdu-gás vagy bujtás által szaporíttatik.

ROSEN-ARTEN.

Die blafs gelbe Schottische Rose.

(Rosa spinosissima flore flavo.)

Diese Rose zeichnet sich vor allen durch ihr schönes kleinblättriges und dicht wachsendes Laub, und durch den Reichthum ihrer Blüthen aus. Ihre Blumen sind zwar nur einfach, aber von einer außerordentlich zarten blafs gelben

Farbe, und ihre Früchte plattrund, beynahe wie eine Zwiebel gestaltet, und schwarzroth.

Ihr Strauch ist niedrig, wird nicht über 3 Fuß hoch, und ihr Holz ist mit außerordentlich vielen Dornen besetzt; deshalb sie auch die *dornenreiche Rose* heißt. Ihr Vaterland ist Schottland; sie dauert daher auch bey uns im härtesten Winter aus, und vermehrt sich durch Wurzel-Ausläufer sehr häufig.

ESPECES DE ROSES.

La Rose jaunâtre écossaise.

(Rosa spinosissima flore flavo.)

Cette Rose se distingue de toutes les autres, par son beau feuillage touffu et à petites feuilles; et par la richesse des fleurs. Cette Rose n'est, il est vrai, que simple, mais d'une couleur jaune pâle extrêmement délicate, et les

fruits ronds et plats sont d'un rouge noirâtre et à-peu-près de la forme d'un oignon.

Le rosier est bas et ne parvient pas à une hauteur de plus de trois pieds; il est muni d'un nombre extraordinaire d'épines, et c'est pour cela qu'on le nomme aussi le *rosier-épineux*. Sa patrie est l'*Écosse* et pour cela il endure aussi chez nous les hivers les plus rigoureux; il se propage très-fréquemment par des rejetons.

AVES BELLAE EXTERARUM REGIONUM.

Fig. 1. (Muscicapa caerulea.)

Bella haec muscicapa in insulis Philippinis degit. Pars superior corporis colore lapis lazuli picta est. Occiput et pectus maculam nigram praeseferunt.

Fig. 2. (Tanagra atricapilla.)

Reperitur haec avis in Guyana, sed raro tamen. Longa pollices 7, caput, alas et caudam habet splendentia colore atro, reliquum corpus e flavo rubens.

Fig. 3. (Tanagra capitalis.)

Patria bellae hujus avis etiamnum ignota

est. Nigra sunt caput et pectus, cervix et alvus flava, in rubidum versicoloria, dorsum virens colore olivae.

Fig. 4. (Muscicapa paradisi.)

In Madagascaria, Capite bonae spei, et ad Senegalem fluvium degens, praesertim ad Gambiae ripas solitaria vivit. Longitudo ejus pollicum 8; pennae occipitis cristam formant.

Fig. 5. (Muscicapa flabellifera.)

Avis haec nitida in nova Seelandia occurrit. Insectis victitat, eaque assidue sectatur, caudam explicans in flabelli speciem. Societatis amantissima, facile circuratur.

KÜLFÖLDI SZÉP MADARAK.

1. Kép. Az égszínű Légykapó.

(Muscicapa caerulea.)

Ennek a' szép légykapónak hazája a' Filep-szigetei. Testének egész felső részét égszínű tollak fedezik. Csak a' feje pupján és a' begyén látzik egy egy fekete folt.

2. Kép. A' fekete fejű Tanágra.

(Tanagra atricapilla.)

Ennek hazája Gujána, de ott is ritka. 7 íznyi hofzfaságú, szárnyai és farka tündökölő feketék, a' többi része pedig setétsárga veres.

3. Kép. A' szép Tanágra.

(Tanagra capitalis.)

Ennek a' szép madárnak hazája még es-

méretlen. Feje és begye fekete, sárga nyaka, 's hasa verhenyőssel habzik, háta olajzöld.

4. Kép. A' paraditsomi Légykapó.

(Muscicapa paradisi.)

Ez a' madár Madagaskárban, a' Jóreménység fokánál 's Gambiának szélein Senegálnak legbelső részeiben magánossan éldegel. Hofzfa 8 íz; feje pupján lévő setét 'ollai bokréta formálnak.

5. Kép. A' legyezős Légykapó.

(Muscicapa flabellifera.)

Ez a' jeles madár újj Seelandiában bogarrakkal éldegel a' mellyek után szünet nélkül repdes, reptében farkát legyező formára terjeszti ki. Igen társaságos, 's hamar megfeliül.

SCHÖNE AUSLÄNDISCHE VÖGEL.

Fig. 1. Der Azurblaue Fliegenfänger.

(Muscicapa caerulea.)

Dieser schöne Fliegenfänger ist auf den Philippinen zu Hause. Ein Azurblaues Gefieder bedeckt den Oberkörper. Bloß am Hinterkopfe und an der Brust sitzt ein schwarzer Fleck.

Fig. 2. Die schwarzköpfige Merle.

(Tanagra atricapilla.)

Man findet diesen Vogel in Guyana, doch ist er auch da selten. Er wird 7 Zoll lang, Kopf, Flügel und Schwanz sind glänzend schwarz; der übrige Körper dunkelgelb roth. (Mordoré Farbe.)

Fig. 3. Die schöne Merle.

(Tanagra capitalis.)

Ein schöner Vogel, dessen Vaterland noch unbekannt ist. Der Kopf und die Brust sind

schwarz; der Nacken und Bauch gelb, in das Röthliche spielend, und der Rücken Olivengrün.

Fig. 4. Der Paradies-Fliegenfänger.

(Muscicapa paradisi.)

Er lebt auf Madagaskar, am Vorgebirge der guten Hoffnung und am Senegal, wo er sich in letzterer Gegend einsam am Gambia aufhält. Die Länge beträgt 8 Zoll; die dunkeln Federn des Hinterkopfs bilden einen Federbusch.

Fig. 5. Der Fächerschwänzige Fliegenfänger.

(Muscicapa flabellifera.)

Dieser niedliche Vogel findet sich auf Neu-Seeland. Er nährt sich von Insekten, und fliegt ihnen beständig nach, wobey sein Schwanz fächerartig ausgebreitet ist. Es ist ein sehr geselliger Vogel, der sich leicht zähmen läßt.

DE BEAUX OISEAUX ETRANGERS.

Fig. 1. Le petit Azur.

(Muscicapa caerulea.)

Ce beau Gobemouche est indigène aux Iles Philippines. Le dessus de son corps est couvert d'un plumage d'azur; seulement sur le derrière de la tête et sur la poitrine se trouve une tache noire.

Fig. 2. Le Tangara jaune à tête noire de Cayenne.

(Tanager atricapilla.)

Cet oiseau quoique indigène à la Guyane y est pourtant assez rare; il parvient à la hauteur de 7 pouces, sa tête, ses ailes et sa queue sont d'un noir luisant et le reste du corps est de couleur mordorée.

Fig. 3. Le beau Merle.

(Tanager capitalis.)

Ce bel oiseau, dont la patrie est encore inconnue, a la tête et la poitrine noires; la

nuque et le ventre jaunes tirant sur le rouge et le dos vert d'olives.

Fig. 4. Le Gobemouche blanc huppé du Cap de bonne Espérance.

(Muscicapa paradisi.)

Cet oiseau indigène à l'île de Madagascar, au Cap de bonne Espérance et aux pays du Sénégal, où il vit solitairement sur les bords de la Gambie, est de la taille de 8 pouces. Les plumes de couleur foncée sur le derrière de sa tête forment une huppe.

Fig. 5. Le Gobemouche à queue d'éventail.

(Muscicapa flabellifera.)

Ce joli oiseau se trouve dans la nouvelle Seelande, où il se nourrit d'insectes, qu'il poursuit en voltigeant, en déployant sa queue comme un éventail; il est fort sociable et facile à apprivoiser.

Fig. 1.

b.

a.

Fig. 2.

A.

B.

J. F. Schreuer.

X.B. 31.

POMORUM GERMANIAE SPECIES QUAEDAM.

Fig. 1. (*Cornus mascula*.)

Haec, statu naturali ac sibimet relicta, plerumque frutex tantum est pedum 8 aut 10; in hortis vero diligenter culta et educata, 20 aut plurimum pedum arbor fit. Veris initio, primo calore solis, flores flavi (A), folia praevententes, prodeunt. Cornum, fructus oblongus, Septembri maturescens, primo viridis, postremum colore rubro eleganti nitet. Saporem habens suavem, vini instar acidulum, aut recens

et crudum comeditur, aut saccharo acetoque conditum.

Fig. 2. (*Mespilus Germanica*.)

Mespilus, in Gallia, Germania Italiaque sponte proveniens, neque alta admodum, pomorum (B) causa, in hortis etiam seritur. Fructus hic, colore subfusco, prius aliquamdiu reponi debet, donec fracidus est, quo facto saporem gratum, acidulumque vini instar habet, et vulgo comeditur.

NÉMETORSZÁGI GYÜMÖLTSEK.

1. Kép. A' Somfa.

(Cornus mascula.)

A' somfa szabad állapotjában, 's magára hagyatva 8 's 9 lábnyira, a' kertekben pedig a' gondos nevelés mellett 20 's több lábnyi magasságra is megnevekedik; tavaszal mi-helyt meleg kezd lenni azonnal virágai még a' levélhajtás előtt kibújnak. Gömbölyű hoz-szúkás gyümöltsei Szeptemberben érnek meg, a' mellyek éretlen korokban zöldek, megért korokban pedig szép piros színűek. Íze a'

somnak igen kellemetes kesernyés, meglehet enni nyersen vagy pedig tzu'korral 's etzettel bétsinálva.

2. Kép. A' Lasponyafa.

(Mespilus Germanica.)

A' lasponyafa Frantzia 's Olaszországban és nálunk is vadon nő, de mivel a' gyümöltse ízes a' kertekben is elplántáltatik. Megszedett gyümöltsének egy darabig kell állani 's megpuhulni, a' midőn kellemetes kesernyés íze leszen, a' mellyért is kedves tsemege,

DEUTSCHE OBSTARTEN.

Fig. 1. Der Cornelkirschbaum.

(Cornus mascula.)

Der Cornelkirschbaum, welcher auch häufig Horlitzbaum genannt wird, bildet im freyen Zustande, sich selbst überlassen, gewöhlich nur einen Strauch von 8 bis 10 Fuß; in Gärten mit Sorgfalt gezogen, wächst er aber zu einem Baume von 20 und mehreren Fuß. Im Frühjahre bey der ersten Sonnenwärme kommen die gelben Blüthen (A) noch vor den Blättern heraus. Die länglich runde Frucht oder Cornelkirsche wird im September reif, sieht erst grün, und dann schön roth aus. Sie hat

einen angenehmen weinsäuerlichen Geschmack, man kann sie frisch essen, oder auch mit Zucker und Essig einmachen.

Fig. 2. Der Mispelbaum.

(Mespilus Germanica.)

Der Mispelbaum findet sich in Frankreich, Deutschland und Italien wild, wächst nicht sehr hoch, und wird seiner Frucht (B) wegen häufig in Gärten angepflanzt. Die bräunliche Frucht muß erst liegen und teigig werden; dann bekommt sie einen angenehmen weinsäuerlichen Geschmack, wesswegen sie gern gegessen wird.

FRUITS ALLEMANDS.

Fig. 1. Le Cornouiller.

(Cornus mascula.)

Le Cornouiller n'est ordinairement dans l'état sauvage et sans culture qu'un arbuste de 8 à 10 pieds de hauteur, mais cultivé soigneusement dans les jardins il devient un arbre de 20 pieds de hauteur et de plus. Au printemps, à la première chaleur du soleil, ses fleurs (A) jaunes s'épanouissent encore avant les feuilles. Son fruit oblong nommé *Cornouille* mûrit au mois de Septembre; il est d'abord vert, mais ensuite il devient d'un beau rouge. La Cornouille est d'un goût vineux et agréable; on

la mange ou crue ou confite en sucre et en vinaigre.

Fig. 2. Le neflier.

(Mespilus Germanica.)

Le neflier se trouve sauvage en France, en Allemagne et en Italie, il ne devient pas fort haut et est fréquemment cultivé dans les jardins à cause de ses fruits (B). Les nelles sont de couleur brunâtre et ne peuvent être mangées qu'après avoir été gardées jusqu'à ce qu'elles deviennent pâteuses, alors elles sont d'un goût vineux et agréable, et pour cela estimées.

Fig. 1.
B.

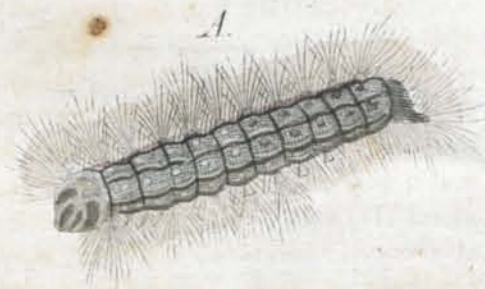

Fig. 2.
C.

Fig. 3.
c.

B.

a.

b.

E. J. Schumacher.

PHALAEENAE GERMANIAE.

Fig. 1. (Phalaena bombyx dispar.)

Fig. 2. (Phalaena bombyx quercifolia.)

Phalaenae huic peculiare hoc est, quod formam mas habet diversam a femina. Alter (C) multo minor, colore cano fuscoque pictus est, altera (D) plus duplo major, colore e flavo albescente, venis fuscis distincta, corpus crassum habet et hebes. Eruca (A) in pomis salicibusque obvia, saepe ingenti numero, multum nocet. Abit in nympham e rubro nigram (B), ex qua mense Augusto phalaena praesens prodit.

Haec ex eruca grandi coloris cani fuscique (A) excluditur, quae solitaria in prunis, piris malisque vivit, et sub terra in nympham (B) abit.

Fig. 3. (Phalaena bombyx pruni.)

Eruca (a) solitaria in betulis, prunis agrestibus tiliisque occurrens, sub finem mensis Junii in nympham (b) abit, ex qua post tres hebdomades phalaena colore aurantio prodit, alas supernas pictas habens maculis albis cordiformibus.

NÉMETORSZÁGI LEPKÉK.

1. Kép. A' nagyfejű Pille.

(Phalaena bombyx dispar.)

Ez a' pille a' him és nőstény közt lévő külömbözőség által külömbözteti meg magát. A' him t. i. (C) kisebb szürke és barna tarkájú, a' nőstény pedig (D) sokszorta nagyobb, színe sárgás fejtér, barna erekkel, 's teste vastag 's édomtalan. A' hernyója (A) a' gyümölcs- és fűzfákon éldegel, 's némely esztendőokban felettébbi sokasága miatt nagy károkat tesz. Veres barna bábbá változik el, mellyből Augustusban a' pillangó kibúvik.

2. Kép. A' tölgylevelű Pille.

(Phalaena bombyx quercifolia.)

Ez a' pille nagy szürke barna hernyóból (A) származik a' melly egészen a' szilva-körtvély- és almafákon éldegel, és bábbá változik el (B).

3. Kép. A' halfarkú Pille.

(Phalaena bombyx pruni.)

Ennek a' pillének a' hernyója, mellynek halfark forma hátulsó részétől neveztetett el, magánosan éldegel a' nyír kökény és hársfákon, Juniusnak végével változik el bábbá, a' mellyből a' narantszínű pille három hét múlva kibúvik, mellynek felső szárnyai szívforma fejtér föltök izemléteinek.

DEUTSCHE NACHTVÖGEL.

Fig. 1. Der Grofskopf-Spinner.

(Phalaena bombyx dispar.)

Dieser deutsche Nachtvogel zeichnet sich durch die Verschiedenheit des Männchens vom Weibchen aus. Ersteres (C) ist viel kleiner, grau und braun gezeichnet, letzteres (D) einigemahl größer, gelblich weiß von Farbe mit braunen Adern, und hat einen dicken plumpen Körper. Die Raupe (A) findet sich an Obstbäumen und Weiden, und thut in manchen Jahren durch ihre Menge großen Schaden. Sie verwandelt sich in die roth-schwarze Puppe (B) aus der im August unser Nachtvogel ausschlüpft.

Fig. 2. Der Kupfervogel.

(Phalaena bombyx quercifolia.)

Der Kupfervogel, von seiner Farbe so ge-

nannt, entsteht aus der großen grau und braunen Raupe (A), welche einzeln an Pflaumen-, Birn- und Apfelbäumen lebt, und sich in der Erde zur Puppe (B) verwandelt.

Fig. 3. Der Fischeschwanz.

(Phalaena bombyx pruni.)

Die Raupe (a) von deren unterem Theile, welcher einem Fischeschwanz gleichet, dieser Nachtvogel genannt wird, lebt einzeln auf Birken, Schlehen und Linden, verwandelt sich zu Ende des Juny in die Puppe, (b) woraus nach drey Wochen der orangengelbe Nachtvogel ausschlüpft, der auf den Oberflügeln herzförmige weiße Flecken hat. —

PHALENES D'ALLEMAGNE.

Fig. 1. La Phalène disparate.

(Phalaena bombyx dispar.)

Cette phalène d'Allemagne se distingue par la différence qu'il y a entre le mâle et la femelle. Le mâle (C) est de beaucoup plus petit, colorié de gris et de brun; la femelle au contraire, plus du double plus grande, est de couleur jaune blanchâtre avec des veines brunes et a le corps lourd. Les Chenilles (A) se trouvent sur les arbres fruitiers et les saules et font souvent beaucoup de dommage à cause de leur grand nombre. Elles se métamorphosent en chrysalide (B) noire rougeâtre, de laquelle la dite Phalène écote au mois d'Août.

Fig. 2. La Feuille-morte.

(Phalaena bombyx quercifolia.)

Cette Phalène qui tient son nom de sa cou-

leur nait de la grande chenille grise et brune, (A) qui vit solitairement sur les pruniers, les poiriers et les pommiers, et se métamorphose dans la terre en chrysalide (B).

Fig. 3. La Phalène du prunier.

(Phalaena bombyx pruni.)

La chenille (a) de laquelle cette phalène provient et dont la partie inférieure se termine en queue de poisson, vit solitairement sur les bouleaux, les pruniers sauvages et les tilleuls; à la fin du Juin elle se métamorphose en chrysalide (b), de laquelle au bout de trois semaines écote une phalène de couleur d'orange, à taches cordiformes blanches sur les ailes supérieures.

J. J. Schmutz del.

Fig. 2.

TRANSITUS ALPIUM HELVETICARUM MEMORABILES.

Ubi adeo densi consistunt montes, ut quasi catenam efficiant continuam, id quod in Alpium jugis, Italiam ab Helvetia secernentibus, fieri videmus, ibi ad usus mutuos utriusque regionis, qua parte maxime adiri possunt, viae elaborandae sunt, ad superandos montes illos stupendos idoneae.

Tabula praesens duas nobis fauces seu transitus Alpium Helveticarum Italiam versus exhibent.

Fig. 1. Transitus montis majoris S. Bernardi.

Montem illum maximum, vulgo S. Bernardi dictum, ab Italiae latere, et viam illuc ducentem, eo momento temporis videmus, quo Gallorum exercitus, primo Consule duce (die 14. Mai 1800) ex eo descendens in Italiam profiscitur. Hospitium, ad eam viam situm, et a monachis ordinis S. Augustini administratum,

ad viatores, iter hoc horribile ac periculosum facientes, excipiendum rebusque omnibus necessariis sublevandum destinatum est. Monasterium istud lacui cuidam exiguo adjacet.

Fig. 2. Transitus montis S. Gotthardi.

Hic, non minus memorabilis, quam prior, immo etiam magis animos movens est, sed minus periculosus. Quicumque famosum illum pontem, diaboli dictum, et fauces, quas *Ursaren* appellant, Helvetiam versus descendendo transierunt, in montem S. Gotthardi subeunt eatenus, qua olim *hospitium Capucinarum* stetit illi simile, quod in monte S. Bernardi esse commemoravimus. Inde per viam angustam praecipitemque, aliquamdiu ripas Ticini fluvii, ex illis montibus delapsi, sequentem, in *pagum Ticinensem* descenditur.

HELVETZIAI ALPESEKEN LÉVŐ LEGNEVEZETE- SEBB UTAK.

Ott a' hol a' hegyek olly sűrűn egymásba kaptoltattak, hogy szakadatlan lántzot formálnak, a' mint van ez azon bérteknél is, a' mellyek Helvetziát Olaszországtól elválasztják, oda, hogy a' két ország közt a' szükséges öfzveköttetés felálljon mesterséges utakat kell vágni.

A' jelenvaló Tábla két ilyen Alpesi utakat terjeszt elő az Olaszországi oldalról.

1. Kép. A' Sz. Bernárdhegyi út.

Itt az úgy nevezett Sz. Bernátnak nagy hegyét az Olaszországi oldalról 's azt az utat látjuk, a' melly egyszeriben oda víz a' hol a' Frantzia Armadia az első Consul vezérlése alatt 1800-dik esztendőben 14 Majusban, kelesztül jött, hogy Olaszországban masérozzon. Az ezen az úton épített Vendégfogadó, mellyben Augustinus Barátok szolgálnak azoknak

az útasoknak elfogadására rendeltetett, a' kik ezen irtóztató és vezedelmes úton bujosnak, a' kik olztán itt minden szükségekben segedelmet találnak. A' Klastrom egy tavatska szélére építettet.

2. Kép. A' Sz. Gotthárdhegyi út.

A' Sz. Gotthárdhegyi út nem kevesbé nevezetes, a' Sz. Bernárdhegyinél sőt sokkal interessans-abb, hanem kevesbé vezedelme-sebb. Minekutánna a' Helvétzia részről jövéen által megy az ember az úgy nevezett Ördög-hidján 's Urner mélységein, 's a' hegynek arra a' részére hág fel, a' hol a' Kaputzinosoknak olyan vendégfogadója vólt mint van a' Bernárdhegyi Augustinusoknak. Onnan keskeny és meredek ösvényen a' Tessinói Cántont éri el az ember, melly a' Tessin folyó vizének (melly erről a' bértről rohan le), partján hofszába jó darabig nyúlik.

MERKWÜRDIGE GEBIRGSPÄSSE IN DER SCHWEIZ.

Da, wo die Gebirge so dicht beysammen stehen, dals sie eine ununterbrochene Kette bilden, wie diels der Fall ist bey der helvetischen Alpenkette, welche die Schweiz von Italien scheidet, da müssen, um die nöthige Verbindung zwischen beyden Ländern zu erhalten, Wege in den Gebirgen angebracht werden, um sie an den zugänglichsten Orten zu übersteigen.

Die beyliegende Tafel stellt uns zwey helvetische Alpenpässe von der italienischen Seite dar.

Fig. 1. Der Weg über den grossen St. Bernhardsberg.

Wir sehen hier den sogenannten grossen St. Bernhardsberg auf der Seite von Italien und den Weg, der dahin führt, im Momente, wo die französische Armee unter den Befehlen des ersten Consuls (am 14. May 1800) denselben herabzieht, um nach Italien zu marschieren. Das an diesem Wege erbaute und von Au-

gustiner-Mönchen bediente Hospiz ist für die Aufnahme der Reisenden bestimmt, welche diesen schrecklichen und gefährlichen Weg ziehen und hier allen nöthigen Beystand finden. Das Kloster liegt am Ende eines kleinen Sees.

Fig. 2. Der Weg über den St. Gotthardsberg.

Der Weg über den St. Gotthardsberg ist nicht minder merkwürdig, als der über den St. Bernhard, ja noch interessanter, aber weniger gefährlich. Nachdem man über die berühmte Teufels-Brücke und durch das Urner-Loch von der Schweizer Seite hergekommen ist, ersteigt man den Berg bis zu der Stelle, wo vormahls ein Kapuziner-Hospiz, demjenigen auf dem St. Bernhard gleich, stand. Von da steigt man in den Canton Tessino, auf einem schmalen und steilen Wege hinab, der eine Strecke lang sich längs dem Flusse Tessino hinzieht, welcher sich von diesem Gebirge herabstürzt.

DEUX PASSAGES LES PLUS REMARQUABLES DES ALPES HELVÉTIQUES.

Là, où les montagnes sont si serrées qu'elles forment une chaîne non interrompue, telle que celle des Alpes helvétiques qui sépare la Suisse de l'Italie, il faut, pour entretenir la communication nécessaire entre les deux pays, pratiquer des chemins dans les montagnes pour les franchir dans les endroits les plus accessibles.

La table ci-jointe nous présente deux de ces passages des Alpes helvétiques du côté de l'Italie.

Fig. 1. Le Passage du Grand-St. Bernard.

Nous voyons ici le mont dit *Grand St. Bernard* du côté de l'Italie, et le chemin qui y conduit, au moment où l'armée française commandée par le premier Consul en fait son passage (le 14. Mai 1800) pour se rendre en Italie. L'hospice bâti sur ce chemin et desservi

par des religieux de l'ordre de *St. Augustin* est destiné à recevoir les voyageurs qui font ce passage terrible et dangereux, et qui y trouvent tous les secours nécessaires. Le couvent est situé au bout d'un petit lac.

Fig. 2. Le Passage du Mont St. Gothard.

Le passage du *Mont St. Gothard* n'est pas moins remarquable que celui du *St. Bernard* et même plus intéressant, mais moins dangereux. Après avoir passé le fameux *pont du diable* et le *trou d'Urseren* en venant de la Suisse, l'on gravit la montagne jusqu'au point où se trouvait autrefois un hospice de *Capucins* semblable à celui du *St. Bernard*. De là on descend dans le Canton du *Tessin* sur un chemin étroit et rapide qui côtoye pendant quelque tems la rivière du *Tessin* qui se précipite de cette montagne.

ROSARUM SPECIES.

Fig. 1. (Rosa lucida.)

Quamquam simplex tantum flos colore coccineo candicante, tamen multis de causis pro ornamento hortorum nostrorum habetur. Folia frondium colore viridi, quasi nitore laccae lucent, unde et nomen tulit. Autumno color ille in purpureum nigrescentem abit, adeo ut totus frutex, alius saepe pedes 4 aut 5, insolitam prorsus speciem, sed mire elegantem induat. Florum abundat copia, qui demum Julio Augustoque in lucem prodeunt,

postquam reliquae rosarum species florere desierunt.

Fig. 2. (Rosa truncata.)

Plures existunt rosarum truncatarum sive nanarum species, inter quas praesens est maxima. Frutex altitudinem 2 pedum non excedit; flos vero elegans et valde plenus, saepe in 2 aut 3 pollicum diametrum patet, et planus est. Color carneus, sed pallidior, subtilis admodum, cum frondium foliis e nigro virescentibus formam ei mire elegantem conciliat.

RÓZSA FAJOK.

1. Kép. A' tündöklő Rózsa.

(Rosa lucida.)

Ennek a' rózsának világos karmazsinszínű virágja jöllehet egyes, mindazonáltal a' kertnek szép ékessége ez sok tekintetben. Levelei fénylő zöldek, mintha lakirozva volnának ezért neveztetik *fénylő rózsának* is; őszlzel sétét veres bársony színűvé lesz, úgy hogy az által a' bokra, melly 4's 5 lábnyi magasságú, valamely egészen különös szép dízt öltözik magára. Gazdagon virágzik 's közönsé-

gesen akkor midőn már a' többi rózsafajok virágzani megszűntek.

2. Kép. A' nagy tsonka Rózsa.

(Rosa truncata major.)

Ennek sok fajai vannak, de a' mellyek között ez a' legnagyobb. Bokra 2 lábnál magasabbra nem nevedik szép 's igen tellyes bokrétája 3's 4 íznyi átmérőjű 's lapos alkotású, gyenge halavány testszíne és setétzöld levelei igen dízessé tézik.

ROSEN-ARTEN.

Fig. 1. Die Glanz-Rose.

(Rosa lucida.)

Diese Rose hat zwar nur eine einfache Blume von heller Karmesin-Farbe, sie ist aber auf mehrerley Art eine Zierde der Gärten. Ihr Laub ist glänzend grün, als wenn es lakirt wäre, und eben deshalb heisst sie die *Glanz-Rose*; im Herbste aber wird sie dunkel purpurroth, so daß dadurch der ganze Strauch, der oft 4 bis 5 Fufs hoch wird, ein ganz fremdes und überaus schönes Ansehen bekommt. Sie blüht sehr reich, und gewöhnlich erst im

Julius und August, wenn die andern Rosen-Sorten zu blühen aufgehört haben.

Fig. 2. Die große Zwerg-Rose.

(Rosa truncata major.)

Es gibt mehrere Arten der Zwerg-Rosen, darunter diese die größte ist. Ihr Strauch wird nicht über 2 Fufs hoch, ihre schöne und sehr gefüllte Blume aber ist oft 2 bis 3 Zoll im Durchmesser groß, und flach gebaut. Sie hat eine sehr zarte blasse Fleischfarbe, welche ihr mit ihrem dunkelgrünen Laube, ein überaus schönes Ansehen gibt.

ESPECES DE ROSES.

Fig. 1. La Rose reluisante.

(Rosa lucida.)

Ce rosier n'a qu'une fleur simple de couleur de cramoisi claire, mais à plusieurs égards elle fait l'ornement des jardins. Son feuillage est d'un vert reluisant, comme s'il était vernissé, et de là on appelle ce rosier la *Rose reluisante*. En automne sa couleur se change en pourpre foncé; et de cette façon ce rosier qui atteint souvent la hauteur de 4 à 5 pieds, acquiert un air vraiment étranger, mais très-beau. La Rose fleurit très-richement, et ordi-

nairement aux mois de Juillet et Août, lorsque les autres espèces de roses ont déflorisé.

Fig. 2. La grande Rose tronquée.

(Rosa truncata major.)

Il y a plusieurs sortes de Roses tronquées ou rosiers nains; en voici la plus grande. Le rosier ne vient pas à plus de 2 pieds, mais sa belle Rose double a souvent 2 à 3 pouces de diamètres et est plate. Sa couleur est d'un incarnat pâle très-délicat, ce qui en contrastant avec le feuillage vert-foncé lui donne un très-bel air.

Voegel. LXXV.

Aves. LXXV.

Oiseaux. LXXV.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

J. J. Schmutzer.

AVES EXTRANEAE MEMORABILES.

Fig. 1. (Buceros rhinoceros.)

Avis haec, in torridis Africae partibus degens, nomen tulit a tubere corniformi, in superiore rostri parte prominente. Rostrum ipsum perquam leve, e membrana tantum consistit, adeo ut pondere suo avi molesta non sit. Magnitudine gallo Indico par, toto corpore tecta est pennis e nigro caeruleis.

plumis colore violaceo; reliquum corpus, exceptis alarum pennis libratoriis, grandibus albisque, colorem fuscum fuliginis nigrescentem prae se fert. Inectis alitur.

Fig. 2. (Buceros Abyssinicus.)

Avis tarda, forma corvum, magnitudine praecedentem aequat. Rostro ejus tuber seu cornu insidet pollicum duorum et dimidii altitudine. Oculos et guttur circumdat pellis im-

Fig. 3. (Paradisea aurea.)

Haec paradisea, in Nova Guinea degens, pennis sex longis filorum instar, ex utraque capitis parte prominentibus, distinguitur. Pectus habet in colorem e flavo viridem versicolor.

Fig. 4. (Paradisea viridis.)

Ut prior, in Nova Guinea vivit, avis bella, pennis colore chalybis caeruleo nitentibus.

NEVEZETES KÜLFÖLDI MADARAK.

1. Kép. A' Szarvasmadár.

(Buceros rhinoceros)

A' tulajdonképpen való Szarvasmadárnak hazája Afrikának meleg tartományai, nevé orrának szaru forma toldalékjától van. Pergamenemű bőr orra igen nagy, de azomban könnyű és éppen nintsen terhére. Ez a' szarvasmadár akkora mint a' pulyka, és fekete-kék tollakkal fedezett.

2. Kép. Az Abisszini Szarvasmadár.

(Buceros Abyssinicus.)

Egy nehéz testű madár, a' melly természetére nézve olyan mint a' mi hollónk, nagyságára nézve pedig akkora mint az előbbi. Az orrán harmadfél hüvelyknyi szarunemű domborodása van. Torkát és szemei környékét

violafzín kopasz bőr borítja. A' többi része pedig testének nagy fehér evező tollaiig koromfekete színű tollakkal fedezett. El bogarakkal.

3. Kép. A' hatfonalas Paradis-madár.

(Paradisea aurea.)

Ez a' madár újj Gvineában találtatik, és fejének két oldalából kiálló hat kopasz tollai által különbözteti meg magát. A' begye sárgazöld színnel tsillog.

4. Kép. A' zamántzos Paradis-madár.

(Paradisea viridis.)

Mint az előbbinek ennek is hazája Gvineá; szép madár, tollaiuak színe zamántzos,

MERKWÜRDIGE AUSLÄNDISCHE VÖGEL.

Fig. 1. Der Nashornvogel.

(Buceros rhinoceros.)

Der eigentliche Nashorn- oder Rhinoceros-Vogel findet sich in den heißen Ländern von Afrika, und hat seinen Namen von dem hornähnlichen Aufsatz auf dem Oberschnabel. Der ganze Schnabel ist leicht, und besteht aus einer pergamentartigen Haut, so daß er dem Vogel nicht beschwerlich wird. Unser Nashornvogel hat die Größe eines Truthahns, und ist ganz mit einem schwarzblauen Gefieder bedeckt.

Fig. 2. Der Abyssinische Hornvogel.

(Buceros Abyssinicus.)

Ein schwerfälliger Vogel, der an Gestalt unserem Raben gleicht, aber die Größe des vorigen erreicht. Auf dem Schnabel sitzt eine

dritthalb Zoll hohe Erhöhung oder Horn. Eine violette kahle Haut umgibt die Augen und die Kehle; der übrige Körper bis auf die weissen großen Schwungfedern ist dunkel rufschwarz. Er nährt sich von Insecten.

Fig. 3. Der sechsfädige Paradiesvogel.

(Paradisea aurea.)

Dieser Paradiesvogel findet sich in Neu-Guinea; und zeichnet sich durch die sechs langen kahlen Federn aus, die zu beyden Seiten des Kopfs sitzen. Die Brust schillert gelbgrün.

Fig. 4. Der stahlblaue Paradiesvogel.

(Paradisea viridis.)

bewohnt wie der vorige Neu-Guinea, und ist ein schöner Vogel, dessen Gefieder eine glänzend stahlblaue Farbe hat. —

OISEAUX ÉTRANGERS REMARQUABLES.

Fig. 1. Le Calao-Rhinoceros.

(*Buceros rhinoceros.*)

Les oiseaux proprement nommés *Calao* ou *Rhinoceros* ne se trouvent que dans les pays chauds de l'Afrique et doivent leur dénomination à cette apophyse corniforme, qu'ils ont sur la partie supérieure du bec. Le bec entier est fort léger et n'est composé que d'une membrane, en sorte qu'il n'incommode point l'oiseau. L'oiseau ici représenté est de la taille d'un coq d'Inde, et tout couvert d'un plumage noir bleuâtre.

Fig. 2. Le Calao d'Abyssinie.

(*Buceros Abyssinicus.*)

Cet Oiseau lourd ressemble à notre corbeau, mais parvient à la grandeur du précedent. Au dessus de son bec se trouve une

protubération ou un cor de deux pouces et demi de hauteur. Une peau violette et chauve entoure les yeux et la gorge; le reste du corps est d'un brun de suie très-foncé, excepté les grandes plumes blanches. Il se nourrit d'insectes.

Fig. 3. Le Manucode à six filets.

(*Paradisea aurea.*)

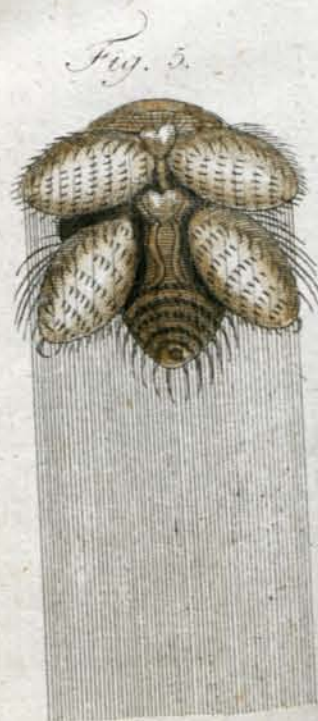
Cet oiseau du Paradis, qui se trouve dans la *nouvelle Guinée*, se distingue par les six plumes nues qui se trouvent des deux côtés de la tête. Le poitrail est d'un vert-doré changeant.

Fig. 4. L'oiseau du Paradis verd.

(*Paradisea viridis.*)

Ce bel oiseau habite aussi la *nouvelle Guinée*; son plumage est d'une couleur brillante de bleu d'acier.

J. J. Schmutzer.

ARANEA DIADEMA, EJUSQUE HISTORIA NATURALIS.

In hac et sequenti tabula *araneam diadema* cognoscemus, nequaquam venenatam noxiamque hominibus, quod multi falso existimant. Ejus duae existunt species, altera e *nigro fusca* (Fig. 1.), e *rubido fusca* altera, quas tam a parte superiore quam inferiore (Fig. 2. et 3.) e filo suspensas depinximus. Utriusque alvus crassa et cordiformis aequabiliter distincta est punctis lineisque colore albo, figuram crucis modo simplicis, modo duplicis referentibus. Fig. 4. *partem anteriorem* capitis multoties ampliatam exhibet: retro octoni haerent oculi: superne quasi ungulas seu antennas ad capiendam praedam servientes, admodum memorabiles, cernimus, quae quasi corneae, et a parte exteriori illigatae articulo, instar cultri plicatilis, intra binas dentium series inclinantur condunturque. His capta insecta tenet, et trans-

figens ea cuspide, liquorem quemdam corrosivum iis instillat, qui perceptus statim necat, hominibus vero haud nocet. Posterior pars alvi (Fig. 3.) papillas continet filis ducendis destinatas, quas fig. 5. ampliatas cernimus, eaque tubulis quibusdam minutis ad fila formanda trajiciendaque idoneis (Fig. 6.) obsitae sunt. Papillae istae repletae sunt humore quodam lento tenacique, filis ducendis idoneo. Aranea, filum ductura, papillam corpori cuiquam solido applicans, humoris aliquid in eo deponit, postea procedens ex omnibus tubulis fila trahit incredibili tenuitate, quae conjuncta filum illud efficiunt, quod nudis oculis in Fig. 2 et 3 cernimus. Ex filis ejusmodi aranea haec telam textit artificiosissimam, quam in sequenti tabula propius inspiciemus.

A' KERESZTPÓK TERMÉSZETI HISTÓRIÁJA.

Ezen és a' következő Táblán a' nevezetes keresztpóknak (*Aranea diadema*) históriáját adjuk elő, a' melly az emberre nézve, a' mint némelyek hibásan vélekedtek, éppen nem ártalmas. A' keresztpóknak két faja van, t. i. a' *feketebarna* (1. kép) és a' *verhenyősbarna*, a' mellyet felyülről és alólról egy egy fonalon függve (a' 2 és 3 képből) szemlélnünk. Mind a' két fajnak a' gömbölyű gomb vagy szívforma teste rendesen pettegetett, a' melly pettegetések majd kettős majd egyes kereszttet formálnak. A' 4. képből a' homloka sokszorta nagyobbítva terjesztetik elő. Alólról nyóltz szemek, felyülről pedig a' legnevezetesebb fogókörmei vannak, mellyek a' külső oldalról ízeltek, és a' fogatskái közé mint a' zsebbeli kés (bitsak) bétsukódnak. Ezekkel tartoztatja ő meg a' bogarakat, 's kereszttől szúr-
ván hegyes részével marós nedvességet ereszt beléjük, mellytől a' bogarak azonnal megdöglenek, de a' melly nedvességgel azonban az embereknek nem ártanak. A' hátulján vannak alkatva nedvbibirsói (3. kép) mellyek az 5. képnél nagyobbítva szemléltetnek. Ezen bibirsókban van az a' ragadós 's nyúlós nedvesség, a' mellyből ereszteti fonalait. Mellyeket ha valamely kemény testhez hozzá nyom, valamely ragaszos matéria ragad azokból a' tárgyra, a' honnan továbbmenvén a' keresztpók számtalan vékony fonalak vonaglanak ki minden tsökből, mellyek egyesülve formálják azon fonalakat a' mellyeket puszta szemekkel is láthatunk, és ezen fonalakkból készíttí osztán a' keresztpók mesterséges szövevényét, mellyet a' következő táblán vesznünk vizsgálat alá.

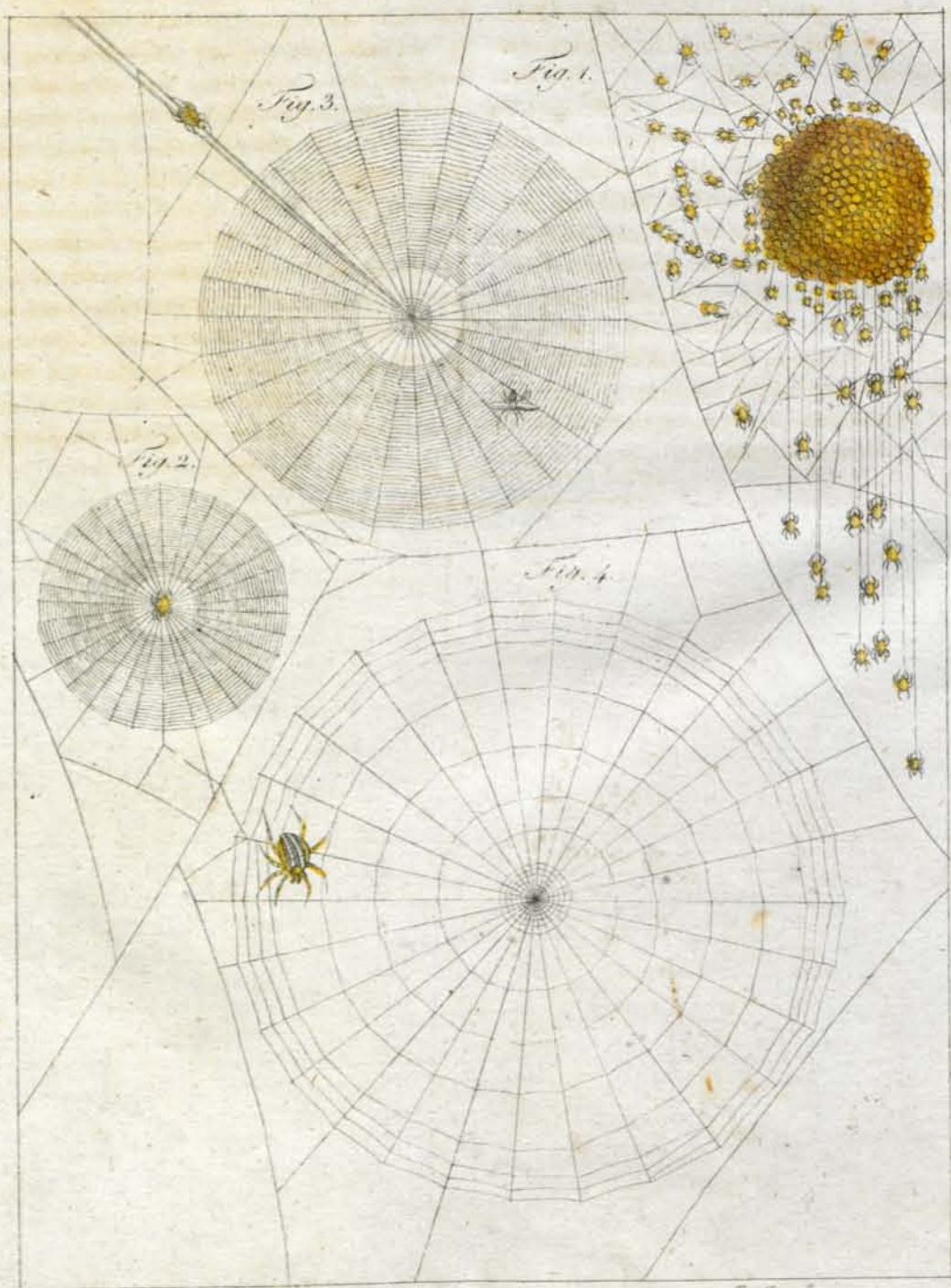
NATURGESCHICHTE DER KREUZSPINNE.

Wir wollen auf dieser und der folgenden Tafel die merkwürdige Kreuzspinne (*Aranea diadema*) kennen lernen, die keineswegs giftig und den Menschen schädlich ist, wie Viele fälschlich glauben. Es gibt zweyerley Arten der Kreuzspinne, die *schwarzbraune* (Fig. 1.) und die *röthlichbraune*, die wir von oben und von unten (Fig. 2. und 3.) an dem Faden hängend, abgebildet sehen. Beyde Arten haben auf ihrem dicken, herzförmigen Körper Zeichnungen von weissen, regelmäßigen Strichen und Punkten, die bald ein einfaches, bald ein doppeltes Kreuz bilden. — Bey Fig. 4. erscheint der *Vordertheil* des Kopfes vielmahls vergrößert; unten sitzen die acht Augen, oben bemerken wir die merkwürdigen Fangklauen, welche hornartig, auf der äußern Seite eingelenkt sind, und sich wie ein Taschenmesser zwischen den Zähnen einschlagen. Mit ihnen hält die Spinne die gefangenen Insecten fest, durchbohrt sie mit den Spitzen, und flößt ihnen einen ätzenden Saft ein, von dem sie so gleich sterben, der aber den Menschen nicht gefährlich werden kann. Am hintern Theile des Körpers (s. Fig. 3.) sitzen die Spinnwarzen, die wir bey Fig. 5. vergrößert sehen. Diese sind mit lauter kleinen Spinnröhrchen (Fig. 6.) bedeckt. Die Spinne hat nun in den Warzen eine zähe, klebrige Feuchtigkeit, woraus der Faden entsteht. Will sie daher einen Faden spinnen, so drückt sie die Warzen an einen festen Körper an. Etwas Feuchtigkeit klebt an, und so wie die Spinne fortgeht, so ziehen sich aus allen Röhrchen unendlich feine Fäden heraus, die vereinigt nun den Faden bilden, den wir mit bloßen Augen sehen (Fig. 2. und 3.), und woraus die Kreuzspinne ihr kunstvolles Gewebe bildet, welches wir auf der folgenden Tafel näher betrachten wollen.

HISTOIRE NATURELLE DE L'ARAIGNÉE PORTE-CROIX.

Nous allons connaître l'*Araignée Porte-croix* (*Aranca diadema*) par la table ci-jointe et celle qui suit. Cette Araignée est nullement vénimeuse, ni nuisible à l'homme, comme beaucoup de gens le croient erronément. Il y a deux espèces de ces Araignées Portes-croix, la *brune noirâtre* (Fig. 1.) et la *brune rougeâtre* que (Fig. 2. et 3.) nous voyons représentée de dessus et dessous attachée pendante à son fil. Toutes les deux sortes ont sur leur corps gros et cordiforme des dessins de traits et de points blancs qui représentent une croix tantôt simple, tantôt double. — Sous Fig. 4. se présente le devant de la tête grossie de plusieurs fois; par dessous se trouvent les huit yeux et par dessus nous apercevons les pinces ou antennules si remarquables, corneuses et articulées sur le côté extérieur, qui se replient entre la mandibule comme un couteau de poche. C'est moyennant ces pinces que l'Araignée retient les insectes qu'elle prend, les perce avec leurs pointes et y distille une liqueur corrosive qui les fait mourir sur le champ sans cependant être dangereuse aux hommes. A la partie de derrière du corps (Fig. 3.) se trouvent les mamelons, que nous voyons grossis sous Fig. 5. Ils sont tous couverts de petites filières. L'araignée voulant filer presse ses mamelons contre un corps solide; quelque peu d'humidité s'y colle et quand alors l'araignée s'en éloigne, des fils infiniment minces sortent de toutes les filières, qui ne forment ensemble que ce simple fil que nous voyons de nos yeux seuls non armés (Fig. 2. et 3.) et avec lequel l'araignée Porte-croix ourdit son tissu artificiel, que nous trouvons représenté sur la table suivante.

S. S. J.

X.B. 43.

ARANEA DIADEMA.

Continuatio.

Age, araneam istam ejusque telam affabre factam accuratius consideremus. Aestate femina aliquot centena ova parit, in globum collecta, quem filis suspendit (Fig. 1.). Hic multas araneolas ovis exclusas videmus, fila nullo ordine transversum ducentes. Sed mox dissidentes inter se, in diversa discedunt loca, quo facto unaquaeque istarum artificum propriam sibi telam incipit texere, exiguitati corporis humorisque congruum. Quapropter primo parva est tela, maculisque angustis, ad minutiora insecta capienda, quibus superandis par est araneola. Paulatim crescente corpore pro portione telam ampliat. In ejus plerumque medio considet aranea, ut in quamque partem, ubi quid captum fuerit, possit discurre. Nonnunquam tamen in vicinis quibusdam latibus speculari, atque illico prosilit (fig. 3) ad insectum captum exsorbendum. Fig. 4. exhibet nobis araneam, jam ad dimidium justae magnitudinis adulto corpore, texenda tela occupatam. Primum restes aliquot trahi aut frondi applicat, post fila ducit in lineam rectam procurrentia, atque in centrum quodam conspirantia, in eoque conjuncta atque connexa. Hos radios aranea deinde filis transversum ductis orbisque quosdam formantibus connectit, dum a radio repens ad radium, unguis suis filum deductum agglutinat. Hoc modo aranea diadema telam suam artificiosam orbis instar conficit, in adultis saepe in 1 aut 1 1/2 pedum diametrum porrectam.

A' KERESZTPÓK TERMÉSZETI HISTÓRIÁJA.

Folytatás.

Vizsgáljuk még tovább is a' keresztpókot mesterséges izövevényével egybe. A' nőstényje ezen póknak nyáran egy csoportba néhány izáz tojásokat tojik, mellyeket fonalakra függeszt fel. Ezen csoportból kibújnak osztán a' kis pókok a' mint azokat az első képnél szemlélhetjük, 's keresztsbe 's hozlzába eregetik kuzálva fonalaikat. De majd egészen különválnak az ellenségeskedő pókoktókák 's mindenik kezd magának külön hálót készíteni, a' melly annak tsekély nagyságához képest való. A' izövevény kitsiny 's a' közök keskenyek, hogy azon kis állatok a' mellyeket a' pókotska megbirhat, abban fen akadjanak. Nevedekvén pedig a' hálóját is nagyobbítja. Leginkább a' közepén tartózkodik, hogy arra

a' részre a' mellyen prédáját megejtette, könnyen 's hamar lódúlhasson. Néha zugolyban vonja meg magát, 's gyorsan jön elő (3. kép) a' megfogott bogárnak elfogására. A' 4. képnél azt a' módot láthatjuk, a' miképpen a' tökéletességre ment keresztpók hálóját elkészíti. Legelőször is valami ághoz fonalakat foglal, a' mellyektől egyenes és egy központban egyesülő fonalakat ereszt, ezeket a' sugárszalakat keresztfonalakkal öszve foglalja, a' melly keresztfonalak formálják benne a' tzikulusokat, és a' már így elkészített kerékforma izövevényt, nedves kapafzkodóival öszve raggatja. — Így készíti el a' keresztpók mesterséges tányérforma hálóját, a' melly a' megnötteké néha 1 's 1/2 láb is által mérve.

NATURGESCHICHTE DER KREUZSPINNE.

Fortsetzung.

Wir wollen die Kreuzspinne und ihr kunstvolles Gewebe weiter kennen lernen. Im Sommer legt das Weibchen einige hundert Eyer in einem Klumpen, den sie an Fäden aufhängt. (Fig. 1.) Hier sieht man viele kleine ausgeschlüpfte Spinnen, die, ohne Ordnung, noch verworrene Fäden durch einander spinnen. Doch bald trennen sich die feindselig gesinnten Spinnen, und jede kleine Künstlerin fängt an sich ihr eigenes Netz zu bereiten. Dieses richtet sich nach ihrer noch unbedeutlichen Größe und wenigen Säften. Das Netz ist klein und die Maschen enge, um kleine Insecten zu fangen, die das Spinnchen überwältigen kann. So wie sie wächst, so vergrößert und erweitert sich auch das Netz. Gewöhnlich sitzt die Kreuzspinne in der Mitte, um sich schnell nach jeder Seite, wo sich etwas gefangen hat, bewegen zu können. Doch bisweilen lauert sie in einem nahen Schlupfwinkel, und kommt ungesäumt hervor (Fig. 3.), das gefangene Insect auszusaugen. Fig. 4. sehen wir die halb ausgewachsene Spinne mit der Verfertigung ihres Netzes beschäftigt. Zuerst befestigt sie einige Seile an einen Balken oder Zweig, Dann spinnst sie geradlaufende Fäden, die sich alle in einem Mittelpunkte vereinigen. Diese Strahlen verbindet die Spinne dann durch Querspäden, die die Kreise bilden, indem sie von einem Strahle zum andern kriecht, und mit den Klauen den gesponnenen Faden anklebt. — So bildet die Kreuzspinne ihr kunstvolles, scheibenförmiges Netz, was bey der ausgewachsenen Spinne oft 1 bis 1/2 Fuß im Durchmesser hält.

HISTOIRE NATURELLE DE L'ARAIGNÉE PORTE-CROIX.

(Continuation.)

Nous allons continuer notre contemplation de l'araignée porte-croix et de son tissu artificiel. En été la femelle pond quelques centaines d'oeufs dans une masse qu'elle suspend à des fils. (Fig. 1.) Nous voyons ici un grand nombre de petites araignées écloses, qui sans ordre se mettent à filer des fils confusément mêlés ensemble. Mais bientôt les araignées deviennent mutuellement ennemies et se séparent; chacune de ces petites artistes commence à ourdir sa propre toile, dont l'étendue est proportionnée à la petitesse de sa taille et à son peu de suc. La toile est petite et les mailles sont étroites pour y prendre de petits insectes dont la jeune araignée peut se rendre maîtresse. A mesure qu'elle croit, elle aggrandit et élargit sa toile. Ordinairement l'araignée porte-

croix se tient au milieu de sa toile pour pouvoir se porter assez vite vers le côté où quelque insecte s'y est pris. Quelquefois aussi elle se tient à l'affût dans un recoin prochain d'où elle sort aussitôt (Fig. 5.) pour sucer l'insecte pris. Sous Fig. 4. nous voyons l'araignée à la moitié de la taille qu'elle peut acquérir occupée à construire sa toile; d'abord elle colle quelques fils à une solive ou à une branche; puis elle tend des fils droits qui se réunissent au centre, et après elle lie ces rayons ensemble moyennant des fils de travers qui forment alors des cercles, et qu'elle colle avec les ongles aux fils déjà tendus. De cette façon l'araignée porte croix construit sa toile artificielle en forme d'une disque, qui souvent, chez les grandes araignées, a un à un pied et demi de diamètre.

Fig. 1.

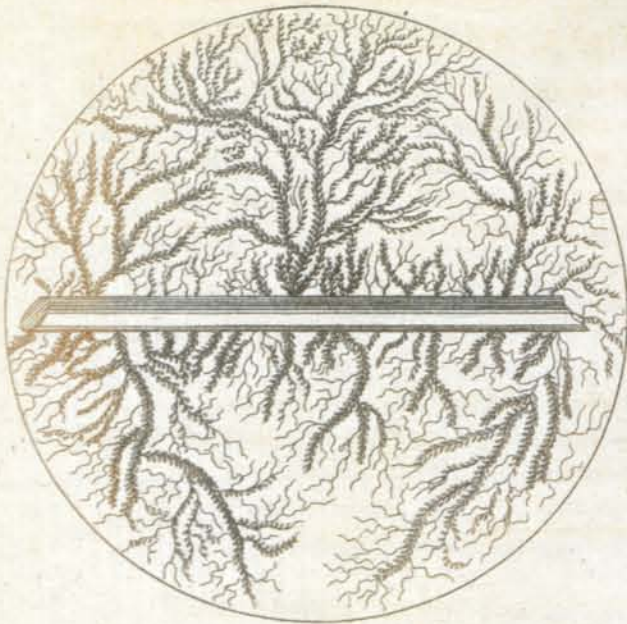

Fig. 2.

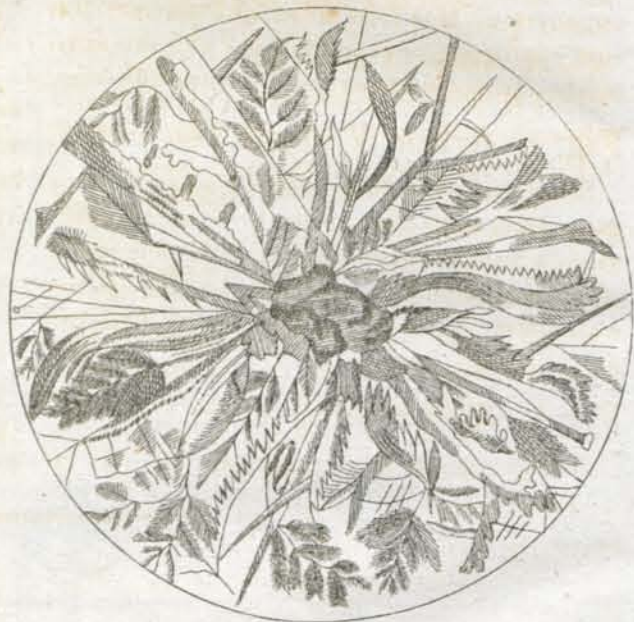

Fig. 3.

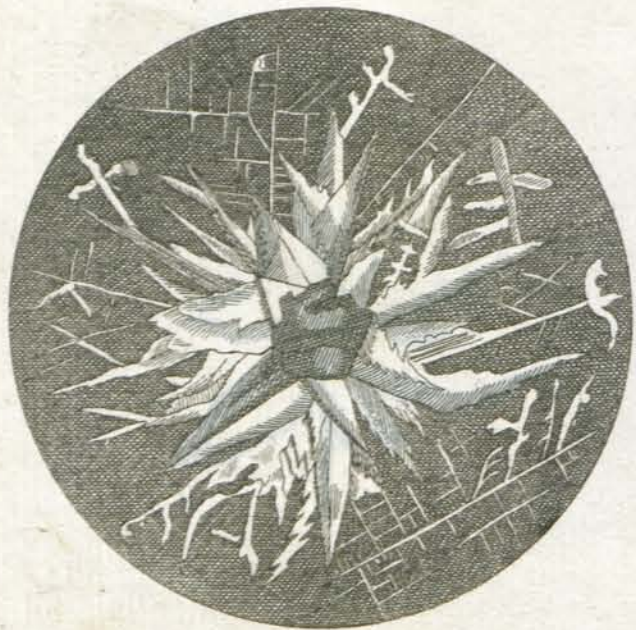
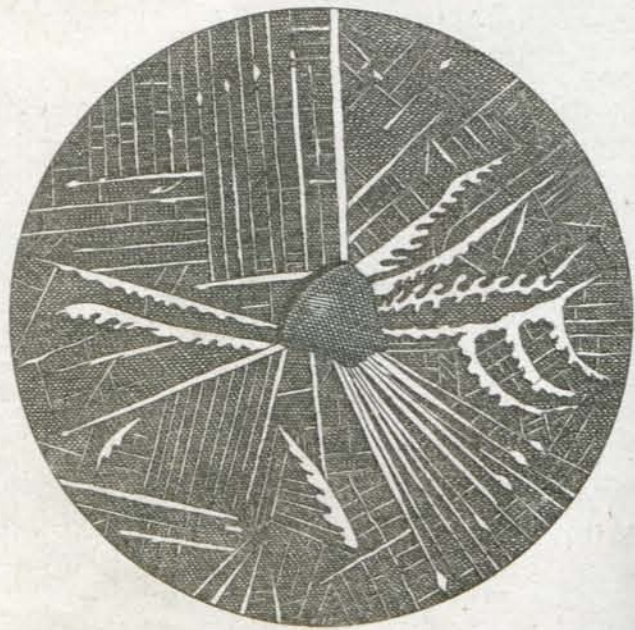

Fig. 4.

OBSERVATIONES MICROSCOPICAE CIRCA CRYSTALLI-
SATIONEM METALLORUM.

Metallorum solutiones, in certis quibusdam circumstantiis, crystallisationes proferunt elegantissimas, passim etiam *arbores metallicas* appellatas. Sic jam Tomo IV. *arborem Dianae* cognovimus. Hoc loco alias quatuor metallorum conformationes crystallinas elegantes cernimus, quales microscopio inspectae adparent.

Fig. 1. Arbor Veneris seu cupri.

Si cupro aqua forti soluto, adjecta fuerit gutta acidi muriatici, atque in liquorem istum virgula ferrea deponatur: particulae cupri con- crescunt in *dendritum* sive *arborum quarundam elegantium rubrarumque* speciem, quales hic ampliatis cernimus.

Fig. 2. Arbor Saturni seu plumbi.

Zinci particula soluto saccharo Saturni in-

jecta, formantur crystalli formis variis stir-
pium frondiumque, quae conformationes ar-
bores Saturni appellantur.

Fig. 3. Arbor Jovis seu stanni.

Haec obtinetur, si muriatico stanni in aqua ferventi resoluto, particula stanni injecta fue-
rit. Nam illico plurimae existunt crystallisa-
tiones colore argenteo, uncorum dentiumque
specie se invicem intersecantium.

Fig. 4. Arbor zinci.

Haec formatur cinere zinci in acido muria-
tico resoluto, quo facto crystalli elegantes
existunt.

NAGYÍTÓÜVEGEN VALÓ VIZSGÁLÓDÁSOK NEMELLY ÁSVÁNYOK KRISTÁLYOSADA FELETT.

Az értzi ofzladékok bizonyos feltételek alatt igen szép kristályosadokat állítanak elő, melyeket *értzfáknak* neveznek. Illyen vólt az *ezüstfa* is, a' mellyel már a' IV. darabban megismerkedtünk. Itt még 4 illyen szép kristályos képzeteket adunk elő nagyítóüvegen szemlélye.

1. Kép. A' Rézfa.

Ha rezet válfztóvízben ofzlatunk fel, 's abba sósavanyúságot tsepegtetünk, 's ezen ofzladékban egy vasvefzfzötskét erefztünk, azon a' rézrézetskék szép dendritákban vagy faformákban állanak öfzve; a' mint ez itt nagyítva szemléltethetik.

2. Kép. Az Ónfa.

Ha óntzúkor ofzladékhoz zinket tesz az

ember, a' kristályok sokféle levelek és szár formájban állanak öfzve. Ezt ofztán ónfának nevezik.

3. Kép. A' Tzínfa.

Ezt úgy állíthatja elő az ember, ha egy keves tzínót forró vízben felofzlatván ahoz egy darab tzínt tesz, melly ofzladékban azonnal ezüstfejér kristályok ágasbogas formában rakódnak öfzve.

4. Kép. A' Zinkfa.

Ha tzínmezset sósavanyúságban ofzlat fel az ember, ebben az ofzladékban szép kristályok állanak öfzve, mellyek formálják ofztán az úgy nevezett zinkfát.

MIKROSKOPISCHE BEOBACHTUNGEN ÜBER DIE CRYSTALLISATION DER METALLE.

Die metallischen Auflösungen sind geeignet, unter gewissen Umständen die zierlichsten Crystalle zu bilden, die man häufig auch *Metallbäume* nennt. So lernten wir im IV. Bande bereits den Silberbaum kennen. Hier finden wir noch vier andere schöne chrySTALLINISCHE Bildungen von Metallen, unter dem Mikroskop betrachtet.

Fig. 1. Der Kupferbaum.

Wenn man Kupfer in Scheidwasser auflöst, einen Tropfen Kochsalz Säure zusetzt, und einen Eisenstab in diese Flüssigkeit legt: so setzen sich die Kupfertheile als schöne rothe Dendriten oder Bäumchen an, wie wir sie hier vergrößert sehen.

Fig. 2. Der Bleybaum.

Legt man in eine Auflösung von Bleyzucker

etwas Zink, so schießen die Crystalle in mannigfaltigen Formen als Stängel und Laubwerk an. Dieses nennt man den *Bleybaum*.

Fig. 3. Der Zinnbaum.

Diesen erhält man, indem man etwas Zinnsalz im siedendem Wasser auflöst und darein ein Stückchen Zinn legt. Sogleich bilden sich eine Menge silberweißer Crystallen, die zacken- und hackenförmig durch einander laufen.

Fig. 4. Der Zinkbaum.

Der *Zinkbaum* bildet sich, wenn man Zinkkalk in Kochsalzsäure auflöst, woraus sich dann die zierlichen Crystallen ansetzen.

OBSERVATIONS MICROSCOPIQUES SUR LES CRYSTALLISATIONS DES MÉTAUX.

Les solutions métalliques sont propres sous certaines circonstances à former les cristaux les plus jolis, que souvent l'on nomme aussi *arbres métalliques*. Dans le Volume IV. de ce recueil nous avons appris à connaître *l'arbre de Diane*. C'est ici que nous voyons encore quatre autre représentations de formations cristallines de métaux, vues par le microscope.

Fig. 1. L'Arbre de Venus ou de cuivre.

En résolvant du cuivre dans de l'eau-forte, à quoi l'on ajoute quelques gouttes d'acide muriatique et en mettant une baguette de fer dans ce liquide, les particules du cuivre s'y forment en de belles dendrites rouges ou arbrisseaux, tels que nous les voyons ici grossis.

Fig. 2. L'Arbre de Saturne ou de plomb.

En mettant un peu de Zinc dans une solu-

tion d'acétate de plomb ou de sel de Saturne, les cristaux se forment en différentes figures comme de tiges et de feuillages. C'est ce qu'on appelle *l'arbre de Saturne*.

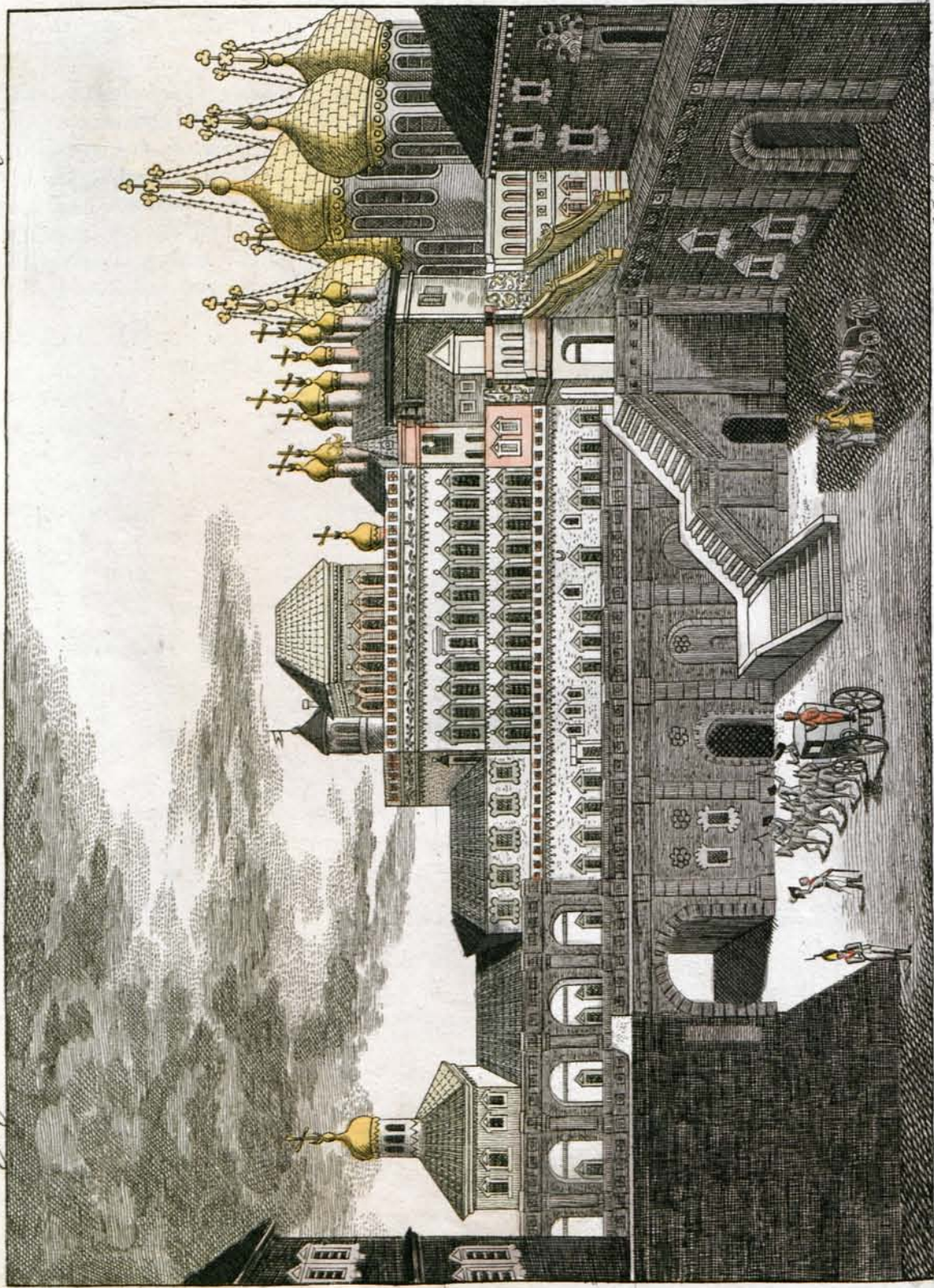
Fig. 3. L'Arbre de Jupiter.

On obtient cette cristallisation en résolvant un peu de muriate d'étain dans de l'eau bouillante et en y mettant un morceau d'étain. De suite se forme un nombre de cristaux blancs-argentés qui s'entrecroisent en forme de crochets et de zigzags.

Fig. 4. L'Arbre de Zinc.

L'arbre de Zinc se forme quand on résout de l'oxide d'étain dans de l'acide muriatique, de qui se forment de jolis cristaux.

J. Schreyer

X. B. 45.

REGIA VETUS CZARORUM MOSCOVIAE.

Inter aedificia vetera, peregrinantium attentione haud indigna, etiam hoc praetereundum non est. Vetus haec regia seu potius mirabilis quaedam aedificiorum turriumque deauratarum, more gothico Mauricoque exstructarum, accumulatio vel ex eo memorari meretur, quod Petrus Magnus, primus Russorum imperator, ibi natus fuit; verum et alias res memorabiles continet, ut e. g. cubiculum majus audiendis legatis etc., thesaurum principis, in quo corona aliaque magni pretii as-

servantur etc. Verum palatium hoc ingens neque elegans est neque satis commodum, nam pleraque in eo cubicula parva sunt et angusta. Frontes aedificiorum diversis modis, sed parum apte, pictae sunt et exornatae.

Palatium hoc situm est intra ambitum castelli veteris, *Kreml* appellati, in urbe Moscoviae, imperii Russici principe, antiqua Czarorum seu principum Moscoviae Russiaeque regia.

A' MUSZKATZÁR PALOTÁJA.

A' régi, 's az utazók figyelmetességét megérdemlő épületek közül, nem lehet kihagyni a' Muszkatzár palotáját mellyet e' jelenvaló táblán elő is terjesztünk. Ez a' régi palota, vagy inkább aranyozott tornyokból 's gotthusi módon épült házakból öfzve halmozott nagy és különös rakás, tsak azért is nevezetes lehetne hogy a' halhatatlan emlékeztető Nagy Péter Tzár, a' Muszkáknak első Tsáriszárja ebben született; de vannak ebben még egyéb nevezetességek mellyekért elmellőzni

nem lehet, p. o. illyenek az Audientziai Szála, a' tsáizári kintstár, mellyben a' korona és más Klenodiomok tartatnak, mellyek a' Tzár koronázásához valók. Hanem azomban ez a' nagy palota sem nem szép sem pedig a' benne lévő szobák, szűkek lévén kényre nem valók. Az épületeknek homlokfalai egyenként kívának ugyan festve 's ékesítve de kevés ízléssel.

Ez a' palota a' *Kreml*, vagy Moszkai hajdani várának kerületében helyheztetett.

DER ALTE PALLAST DER CZARE VON MOSKAU.

Unter den alten, der Aufmerksamkeit der Reisenden würdigen Gebäuden darf auch der Pallast der Czare von Moskau, den wir auf der beyliegenden Tafel abgebildet sehen, nicht vergessen werden. Dieser alte Pallast, oder vielmehr diese sonderbaren Haufen von Gebäuden und vergoldeten Thürmen, im gotisch-maurischen Styl, würde schon darum merkwürdig seyn, weil er der Ort ist, an welchem Peter der Grofse, der erste russische Kaiser, geboren wurde; doch er enthält auch noch einige andere Merkwürdigkeiten, wie z. B. den großen Audienz-Saal, die kaiserliche Schatzkam-

mer, in welcher die Krone und andere Kleinodien, die nur bey Kaiser-Kronungen gebraucht werden, aufbewahrt sind, u. s. w. Dieser große Pallast ist aber weder schön noch bequem, und alle Zimmer sind klein. Die Façaden der einzelnen Gebäude sind auf mancherley Weise, aber mit wenig Geschmack, gemahlt und geschmückt.

Dieser Pallast liegt in dem Umfange des *Kremls*, oder der alten Festung von Moskau, der Hauptstadt des Russischen Reichs, und vormahligen Residenzstadt der Czare oder der Beherrscher von Moskau und von Rußland.

LE VIEUX PALAIS DES ANCIENS CZARS DE MOSCOU.

Parmi les vieux Palais royaux dignes de la curiosité des voyageurs il ne faut pas oublier ce vieux palais des anciens *Czars de Moscou*, dont la vue est représentée sur la table ci-jointe. Ce vieux palais, quoique cet amas bizarre de vieilles maisons incommodes ne mérite plus ce nom, serait remarquable, si ce n'était que pour avoir été le lieu où *Pierre le Grand* d'immortelle mémoire, premier Empereur des Russes a vu le jour; mais cet édifice gothique, qui consiste en plusieurs corps de logis vieux et modernes, fort mal adaptés ensemble, et pour la plupart ornés de petites tours ou tourelles dorées, renferme aussi quelques autres curiosités, comme par exemple la grande salle

d'audience, le trésor imperial, où l'on garde la couronne impériale et les autres joyaux et bijoux qui ne sont employés que le jour du sacre des Empereurs etc. Du reste ce palais quoique bien vaste, n'est ni beau ni commode; presque toutes les chambres y sont étroites. Les façades des différens corps de logis sont différemment peintes et ornées; mais en général avec peu de goût.

Ce palais est situé dans l'enceinte du *Kreml* ou de la vieille Citadelle de *Moscou*, Capitale de l'Empire de toutes les Russies, et cédant résidence des *Czars* ou Souverains de *Moscou* et de la Russie.

CONDOR.

Avis hujus imaginem in T. VII. usque ad illud tempus optimam, vidimus. Verum illustrator Orbis celeberrimus, *Humboldus*, acuratio-rem ejus effigiem in lucem protulit, quam hoc loco exhibemus. *Condor* altissima Andium juga in America australi habitat, ubi plerumque in rupium culminibus desidet, nec nisi fame stimulatus ad loca pressiora descendit. Avis est audax et ferox, unguarum alarumque mirabili robore. Guanacum, Vicognam cervum-

que illis montibus peculiarem persequens rostro improbo tamdiu caedit, donec procumbant exanimis ejusque praedafiant. Capitur projectis bestiarum eadaveribus, quorum odore statim allectus, tanta vorat aviditate, ut satiatus evolare nequeat. Tunc cum insectati incolae injectis capiunt laqueis. Saepe pennarum ejus amictus tam densus est, ut repetitus gladium plumbearum ictus penetrare haud possit.

A' K O N D O R.

A' kondornak ezen még olly kevéssé ismeretes ámerikai keselyűnek még eddig a' legjobb képet közlöttük már a' VII. Darabjában ezen Képeskönyvnek. Hanem hires utazó Humbold Úr a' himjéről ezen keselyűfajnak helyesebben tudósított, a' melly szerént való rajzolat itt elő terjesztetik. A' Kondor déli Amérikában a' bértzekén 's kőszikla tetőkön tartózkodik, a' honnan csak az éhségtől kényszerítetik a' lapályokra aláfállani. Mérész vadmadár, 's lábaiban szárnyaiban egyformán nagy erő terjedett el, A' Guanakot Vikugnyát Szar-

vast és Andét üzöbe vévén, körmeit beléjek vagdálván mind addig fárasztja, míg nem azok a' földre bádjadtan elterülvén prédáivá lesznek. Az Ámerikaiak úgy fogják a' Kondort, hogy dögöket vetnek ki mellyeknek a' szagát a' kondorok meszizétől megérezvén, oda mennek 's mohok lévén annyit faldosnak, hogy nem repülhetnek, a' midőn a' lakosok üzöbe vévén köteleket 's hurkokat vetnek azoknak nyakába. A' Kondornak tollazatja olly tömött, hogy a' srétek azt meg nem járhatván vízszra ugrádoznak róla.

D E R C O N D O R.

Von dem Condor, oder dem bisher noch so wenig bekannten grossen amerikanischen Geyersahen wir im VII. Bande unseres Bilderbuchs die bis dahin beste Abbildung. Der berühmte Reisende, Hr. v. Humbold, hat aber richtige von dem Männchen bekannt gemacht, die wir hier liefern. — Der Condor bewohnt die hohe Gebirgskette der Andes in Süd-Amerika, wo er gewöhnlich auf den Felsenspitzen sitzt, und nur der Hunger treibt ihn auf die Ebenen herab. Er ist ein kühner wilder Vogel, der in den Klauen, so wie in den Flügeln, ungewöhnliche Stärke besitzt. Das Guanaco, das

Vicognethier, den Hirsch der Anden verfolgt er, und hackt diese Thiere so lange, bis sie athemlos niederstürzen, und ihm zur Beute werden. Man fängt die Condors, indem man todt Thiere hinwirft, deren Geruch sie schnell herbeylockt. Sie fressen dann so unmässig, das, wenn sie gesättigt sind, sie nicht fliegen können, und dann von den Einwohnern verfolgt, und durch übergeworfene Schlingen gefangen werden. — Oft ist die Federbekleidung der Condors so dick, das mehrere Flintenkugeln abprallen, ohne einzudringen.

L E O N D O R.

Le VIIme Volume de ce Recueil donne la représentation de ce *Condor* ou grand vautour américain qui jusqu'alors avait été réputée la meilleure. Le célèbre Voyageur Mr. de *Humboldt* en vient de publier une plus juste du *Condor mâle*, et nous la donnons ici. — Le *Condor* habite la haute chaîne des montagnes des *Andes* dans l'Amérique méridionale, où il se perche ordinairement sur les pointes des rochers, et ce n'est que la faim qui le fait descendre dans la plaine. C'est un oiseau féroce, audacieux, qui a une force extraordinaire dans les griffes et dans ses ailes. Il poursuit le *Guana-*

co, la *Vigogne*, le *Cerf des Andes*, les pique avec son bec jusqu'à ce que ces animaux tombent tout ésoffés par terre et deviennent sa proie. On prend les *Condors* en leur jetant des animaux morts, dont l'odeur les attire aussitôt; ils se soulent alors de façon qu'il leur devient impossible de s'élever en l'air et les habitans profitent de cette circonstance pour poursuivre le gourmand et pour le prendre moyennant des lacets et cordes qu'ils lui jettent au cou. — Souvent le plumage du *Condor* devient si épais que plusieurs balles de fusil n'y pénètrent point, mais en rebondissent.

PLANTAE MEDICINALES.

Fig. 1. (Bubon galbanum.)

Fig. 2. (Gentiana Pannonia.)

Planta salubris, in Turcia, Persia et pluribus partibus Africae obvia. Alta 6 aut 10 pedes, Julio Augustoque flores fert flavos. E scapo pedum aliquot distantia supra terram inciso, liquor profluit lacteus, in aëre arescens. Hoc illud est *Gummi galbanum*, medicamentum fervidum, in compluribus morbis effectum prospero adhibitum.

Hoc genus gentianae in Alpibus, Austria, Carinthia, Styria provenit. Scapo unum pedem alto rectoque insistunt folia forma ovata lanceataque, et flores purpurei, campanarum speciei. Radix longa colore flavo admodum amara est atque efficax in morbis putridis nerveisque.

J. J. Schumacher.

ORVOSI NÖVEVÉNYEK.

1. Kép. A' Gálbán-Bubon.

(Bubon galbanum.)

A' Gálbán orvosi erejű plánta, a' melly Afrikának több tartományiban Törökországban és Persiában tenyészik. Magassága 6 's 10 láb, virágjai sárgák, és ha a' szára a' föld felett néhány lábnyira megkarmoltatik, tejes nedvesség szívárogi ki belőle, melly a' napon megszárad. Ez az a' *Gálbán gumi* vagy *mérga* mellyet osztán némely betegségekben fogantosan használnak.

2. Kép. A' ragyás Tarnits.

(Gentiana Pannonica.)

Ez a' Tarnitsfaj az Austriai birtokokban a' havasokon tenyészik. Egy lábnyi egyenes tönghén tojás kerek lántsás levelek 's harang forma pirosbársony színű bokréták ülnek. Sárga hofszú gyökere igen keserű, 's hathatós munkásságú a' rothasztó 's gyengítő nyavalyákban.

ARZNEY-PFLANZEN.

Fig. 1. Das Galban-Bubon.

(Bubon galbanum.)

Das *Galban-Bubon* ist ein heilbringendes Gewächs, welches sich in der Turkey, Persien und in mehreren Ländern von Afrika findet. Es wird 6 bis 10 Fufs hoch, trägt im Julius oder August gelbe Blüthen, und wenn man die Stängel einige Fufs über der Erde auftritt, so quillt ein milchigter Saft heraus, der an der Luft trocknet. Dieses ist das *Galban Gummi*,

ein hitziges Arzneymittel, welches mit Erfolg in mehreren Krankheiten gebraucht wird.

F. 2. Der österreichische Enzian.

(Gentiana Pannonica.)

Diese Art von Enzian wächst auf den Alpen, in Österreich, Kärnthen und Steyermark. — An dem Fufs hohen, geraden Stängel sitzen die eyrund-lanzenförmigen Blätter, und die purpurrothen, glockenförmigen Blumen. Die gelbe lange Wurzel ist sehr bitter, und von großer Wirksamkeit bey fauligten und nervigten Krankheiten.

PLANTES MEDICINALES.

Fig. 1. Le Bubon galbanifère.

(*Bubon galbanum*.)

Le *Bubon galbanifère* est une plante médicinale, qui se trouve dans la Turquie, la Perse et plusieurs pays de l'Afrique. Elle vient à la hauteur de 6 à 10 pieds, et porte des fleurs jaunes aux mois de Juillet et d'Août. Quand on fait une incision dans la tige, à quelques pieds au dessus de la terre, il en découle un suc laiteux, qui sèche à l'air. C'est ce que l'on nomme la *Gomme Galbanum*, remède échauf-

fant, dont on se sert avec succès dans plusieurs maladies.

Fig. 2. La Gentiane autrichienne.

(*Gentiana Pannonica*.)

Cette espèce de *Gentiane* croit dans les Alpes, en Autriche, en Carinthie et en Styrie. Les feuilles ovales et lanciformes tiennent à la tige droite, haute d'un pied, ainsi que les fleurs campaniformes de couleur de pourpre. La racine jaune et longue est fort amère, et est un remède très-efficace dans les maladies putrides et des nerfs.

J. F. Schmuizer.

PAPILIONES NITIDI GERMANIAE.

Fig. 1. (Papilio Paphia.)

Bellus hic papilio in Germania, praesertim australibus ejus partibus reperitur, ubi Julio Augustoque occurrit in carduis. Mas (A) simul ab utroque latere hic exhibitus, colore magis pallet quam femina (B). Alae inferiores distinctae sunt virgis splendidis, colore matricis margaritarum. Eruca spinosa foliis viridibus violae victitat, E nympha post dies 14 exit papilio.

Fig. 2. (Papilio Arion.)

Alae inferiores canae notatae sunt punctis

plurimis colore obscuro; superiores e nigro caeruleum praeserunt: Junio Julioque in silvis rarioribus vivit.

Fig. 3. (Papilio betulae.)

Papilio nitidus colore fusco flavoque, alis posticis in caudarum speciem excurrentibus, tota aestate in hortis pratisque obvisus est. Eruca viridis corpore tardo (b) in betulis victitat.

Fig. 4. (Papilio Phlaeas.)

Papilionem hunc nitidum, splendentem colore auri, saepe Majo Junioque frequentem, in pratis humidis circumvolitantem cernimus.

NÉMETORSZÁGI JELES PILLANGÓK.

1. Kép. Az ezüstvonású Pillangó.
(*Papilio Paphia.*)

Nálunk Augusztusban és Juliusban a' bogátsokat lepik, A' hímnék színe haloványobb, a' melly is itt alól feől szemléltethetik. Alsóbb szárnyai fénylő gyöngyszínnel ékeskednek. Tövises hernyója az ibolya levelein tanyázik. A' báblyából a' pillangója 14 nap múlva búvik ki.

2. Kép. Az Árion Pillangó.
(*Papilio Arion.*)

Sokszeműnek is mondatik ez a' pillangó zürkés ally szárnyát lepő fekete pontotskák-

tól; — felső szárnyai setétkékek. Juniusban és Juliusban a' ritkás erdőkben repked.

3. Kép. A' nyirfa Pillangó.
(*Papilio betulae.*)

Ennek a' barna és sárga jeles pillangónak hátúlsó szárnyai fark formára mennek ki; találtatik nyáron a' kertekben és réteken. Zöld és lomha hernyója a' nyirfákon élőködik.

4. Kép. A' kis tűzmadár Pillangó.
(*Papilio Phlaeas.*)

Ez a' kis aranyszínnel tündöklő jeles pillangótska Juliusban és Juniusban nagy számmal repked a' vízenyős réteken.

SCHÖNE DEUTSCHE SCHMETTERLINGE.

Fig. 1. Der große Perlenmuttervogel.

(*Papilio Paphia.*)

Dieser schöne Tagfalter findet sich in Deutschland, vorzüglich in den südlichen Gegenden, wo wir ihn im Julius und August auf Disteln antreffen. Das Männchen (A), welches hier von beyden Seiten zugleich vorgestellt erscheint, ist blässer von Farbe, als das Weibchen (B). Die Unterflügel haben glänzende perlenmutterfarbige Streifen. Die dornige Raupe lebt von den Blättern des Veilchens. Aus der Puppe schlüpft nach 14 Tagen der Schmetterling aus.

Fig. 2. Das große Vielauge.

(*Papilio Arion.*)

Wird wegen der vielen dunkeln Punkte auf

den grauen Unterflügeln so genannt: die Oberflügel hingegen sind dunkelblau. Im Junius und Julius findet er sich in lichten Gehölzen.

Fig. 3. Der Nierenfleck.

(*Papilio betulae.*)

Ein artiger braun und gelber Schmetterling mit geschwänzten Hinterflügeln, der sich den ganzen Sommer hindurch in Gärten und auf Wiesen findet. Die grüne, träge Raupe (b) lebt auf den Birken.

Fig. 4. Der kleine Feuervogel.

(*Papilio Phlaeas.*)

Diesen goldglänzenden niedlichen Schmetterling sieht man im Mai und Junius oft zahlreich auf feuchten Wiesen umher fliegen.

DE BEAUX PAPILLONS ALLEMANDS.

Fig. 1. Le Tabac d'Espagne.

(Papilio Paphia.)

Ce beau papillon de jour se trouve en Allemagne, principalement dans les contrées méridionales, où nous le rencontrons sur les chardons aux mois de Juillet et d'Août. Le mâle (A), représenté ici des deux côtés en même tems, est d'une couleur plus pâle que la femelle (B). Les ailes inférieures ont des bandes reluisantes de couleur de nacre. La chenille épineuse se nourrit des feuilles de la violette. Au bout de 15 jours le papillon éclot de la chrysalide.

Fig. 2. Le Papillon Arion.

(Papilio Arion.)

Ce Papillon se nomme aussi le Papillon à beaucoup d'yeux, à cause du grand nombre

de taches noires qu'il a sur ses ailes inférieures grises; les ailes supérieures sont d'un bleu foncé. Il se trouve en Juin et Juillet dans des bois clairs.

Fig. 3. Le Porte-queue fauve.

(Papilio betulae)

Ce joli Papillon brun et jaune à ailes de derrière caudées ou à queues, se trouve pendant tout l'été dans les jardins et les prairies. La chenille verte et paresseuse (b) vit sur les bouleaux.

Fig. 4. Le Bronzé.

(Papilio Phlaeas)

L'on ne voit ce joli papillon reluisant d'or qu'aux mois de Mai et de Juin, où il voltige dans les prairies humides souvent en assez grand nombre.

A. B. J.

MEDUSA AURITA.

Medusae ad molluscarum genus, quae un-

versae in mari degunt, pertinent. Corpus ani-

maliū horū mirabiliū totū constans e-

stantia coaguliformi, complanatum est ac

subtus concavum, munitumque antennis longis.

Medusa hic depicta frequens in mari Balti-

co reperitur. Totum ejus corpus consistit qua-

si coagulo seu gelato pellucido. In medio ejus

conspicuae sunt cavitates quatuor colore ru-

bro. Ex parte inferiore procurrunt brachia

quaterna fibrata, quibus insistens Medusa su-

perficie maris placide innatat. Adspectus ea-

rum, cum saepe aliquot centenae congregatae

sint, quiddam haud ingratum habet. Victitant

vermibus minutis; ipsae piscibus rapacibus ma-

ioribus praeda fiunt.

A' FÜLES MEDUZA.

A' Meduza egy különös faj a' lágyférgek nemében. Ezeknek a' különös állatoknak egész teste kotsonyanemű, testek lapos, gömbölyű alól medentzés, tapogatóik hozszak.

Az itt természeti nagyságában lerajzolt Meduza főképpen a' napkeleti tengerben él. Az egész teste általlátzó kotsonyából áll, fe-

lyül-öl a' közepén négy bényomódások látnak, alól pedig négy rostos karjai nyúlnak ki, mellyeknél fogva a' tenger feleiné tsendesen úzkál ide 's tova, melly ottan ottan szép tekintet, midön tsaportosan vannak együtt. — Eledele apró férgeköl áll, maga pedig a' ragadozó halaknak a' prédája.

DIE GEÖHRTE QUALLE.

Die Quallen gehören zu dem Geschlechte der Mollusken oder Weichthiere, die alle das Meer bewohnen. Der Körper der sonderbaren Quallen besteht ganz aus einer gallertartigen Substanz; sie haben einen plattgedrückten, unten ausgehöhlten Körper, und lange Fühlfäden.

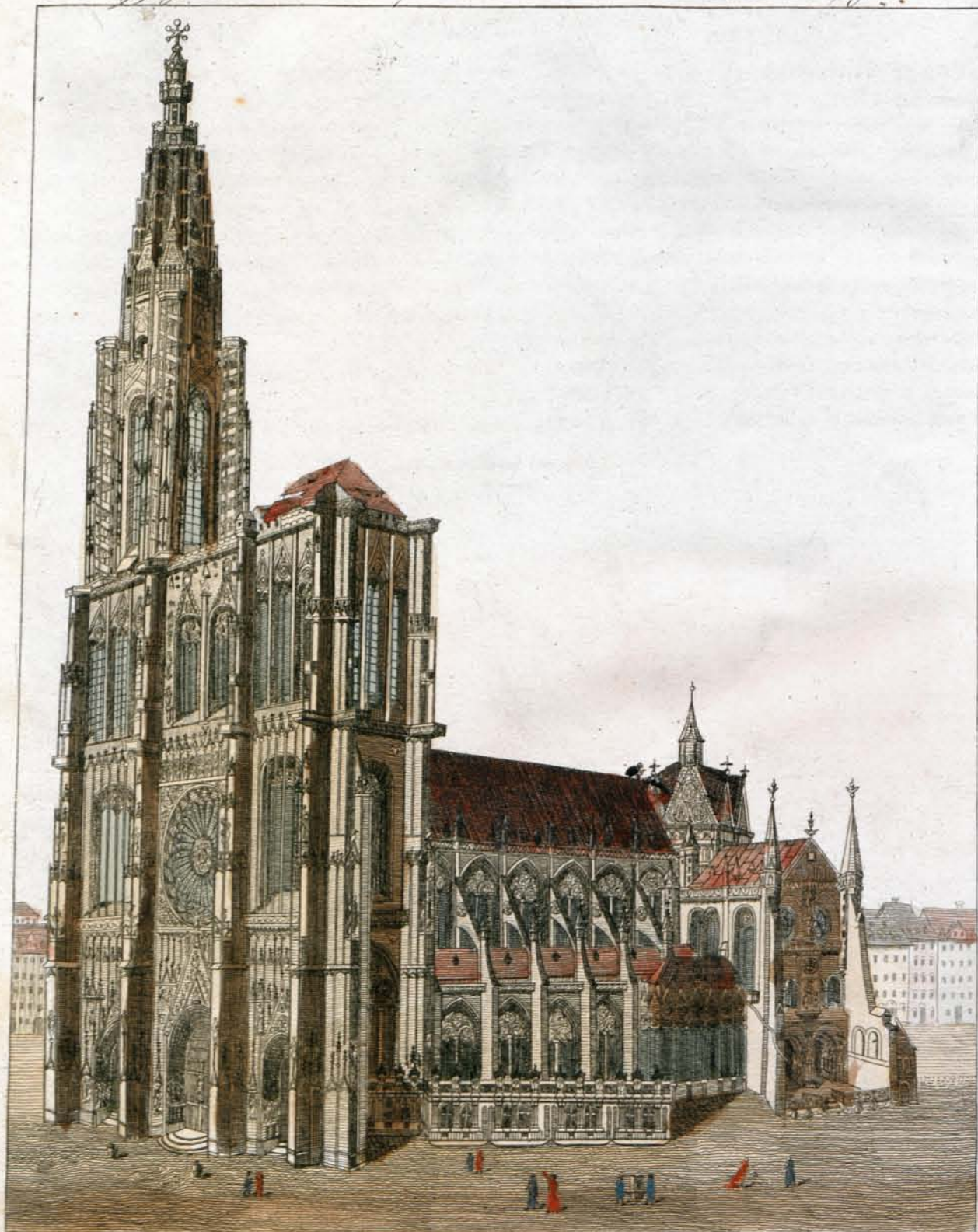
Die hier in natürlicher Gröfse abgebildete geöhrte Qualle (Medusa aurita) findet sich vorzüglich häufig in der Ostsee. Der ganze Körper

besteht aus einer durchsichtigen Gallerte; in der Mitte sitzen vier rothe Höhlungen, und von unten laufen vier faserige Arme hervor, mit denen die Qualle ruhig auf der Oberfläche des Meeres herumschwimmt, welches, da oft mehrere Hunderte beysammen sind, einen angenehmen Anblick gewährt. — Die Nahrung der Quallen besteht aus kleinen Würmern; sie selbst dienen den großen Raubfischen zur Nahrung.

LE MÉDUSE OREILLÉE

Les Méduses appartiennent au genre des *Mollusques*, qui tous habitent la mer. Le corps de ces vers singuliers entièrement composé d'une substance gélatineuse, est applati et concave en dessous et muni de longs tentacules. La Méduse oreillée (*Medusa aurita*) ici représentée de grandeur naturelle se trouve principalement et très-frequemment dans la Baltique. Tout son corps n'est qu'une gélatine transparente; dans son milieu se trouvent quatre cavités et du dessous sortent quatre franges moyennant lesquels elle nage tranquillement sur la surface de la mer, et l'on en voit souvent plusieurs centaines ensemble, ce qui donne un aspect assez agréable. Les Méduses se nourrissent de petits vers et elles-mêmes servent de pâture aux gros poissons de proie.

TEMPLUM CATHEDRALE ARGENTORATI.

Aedificium hoc ad moles maxime mirabiles memoratuque dignissimas in Orbe nostro numerari meretur cum ob aedificandi formam gothicam elegantemque, tum propter singularem altitudinem turris, cujus fastigium pedum 574 spatio supra terram elatum est. Pars templi mediastina fornix est ingenti altitudine; tectum ejus laminis cupreis stratum. Turris, in anteriore aedificii parte surgens, duabus constat partibus. Pars altera inferior pressiorque, e lapide quadrato majore exstructa est, vestitaque ornamentis diversissimis. Ceterum usque ad dimidiam totius molis altitudinem pertingit, ac superne in maenianum

desinit, cancellis undique circumdatum. In hujus maeniani parte altera pars turris superior altiorque attollitur forma pyramidis, opere reticulato elaboratoque affaberrime. E maeniano patet prospectus amplissimus trans urbem Argentoratensem, Rhenum fluvium magnamque Alsaciae, ut olim dicta est, partem. Quo altius ascenditur, eo prospectus ille patescit latius, donec tandem in nubes montesque fonti Rheni conterminos desinit.

Turrem hanc artificiosam seculo 13 exstruxit *Ervinus a Steinbach*, annique 160 elapsi sunt, donec tantae molis opus absolveretur.

A' MÜNSTER STRASZBURGBAN.

A' Münster egy a' legkülönösebb 's legnevezetesebb régi épületek közül mind szép gott-husi alkotására, mind pedig tornyának alkalmas magasságára nézvé, Az aljától a' tetejéig vagy hegyéig 574 lépéseket számlálnak. A' Templomnak a' teteje rendetlen magas boltozat és rézzel borított. A' torony melly az épületnek homlokánál helyezett két részből áll. Az alsó része hozzászókás négyszög temérdek metszett kövekből összeállított darab, mellyet a' legkülömbféle tzi-rázatok ékesítnek, az egész magasságnak mintegy felét telzi 's laposan vagy mennyezet formán végződik, a' melly rostélyos folyosóval vétetett körül. Egyik oldaláról a' men-

nyezetnek, a' torony másik része egy tsupa bolthajtásokból mesterségesen összeállított Piramisforma tsútsban emelkedik fel. A' mennyezetről lefelé nézvé azon tekintetnek gyönyörüségét lehet érezni, a' melly Straßburg városára a' Rhénusra és a' hajdani Elzatiának nagy részére esik. Mennél fellyebb megy az ember a' toronyban, annál szélesebben kiterjed ez a' tekintet, míg nem végre a' felhőkben 's a' Rhénus árkat környékező erdőkben egészen elenyészik.

Ezen remek mesterséggel készült torony-nak építő mestere volt Steinbachi Erwin a' a' 13-dik században és 160 esztendőök teltek el, míg egészen elvégeztetett.

DER MÜNSTER IN STRASSBURG.

Der Münster in Straßburg ist eines der sonderbarsten und merkwürdigsten Gebäude der Erde, sowohl wegen seiner schönen gothischen Bauart, als auch wegen der beträchtlichen Höhe seines Thurms, dessen Spitze 574 Fuß vom Boden beträgt. Das Schiff der Kirche ist ein ungemein hohes Gewölbe; das Dach ist mit Kupfer gedeckt. Der Thurm, der auf der Vorderseite des Gebäudes sich befindet, besteht aus zwey Theilen. Der untere ist eine länglich viereckige Masse, von großen Quadratsteinen erbaut, und mit den mannichfaltigsten Verzierungen bekleidet; er macht gerade die Hälfte der Höhe des Ganzen aus, und endigt sich in eine große Platteform oder Altane, die rings umher mit einem Brustgelän-

der versehen ist. Auf der einen Seite dieser Altane erhebt sich der obere Theil des Thurms in Pyramidenform ganz durchbrochen, auf das künstlichste gearbeitet. — Von der Altane herab genießt man die herrlichste Aussicht über die Stadt Straßburg, über den Rhein, und einen großen Theil des ehemahligen Elsasses. Je höher man hinaufsteigt, desto weiter verbreitet sich dieselbe, bis sie sich endlich in den Wolken und in den Gebirgen, welche das Becken des Rheins begrenzen, verliert.

Der Erbauer des kunstvollen Thurms war Erwin von Steinbach im 13ten Jahrhundert, und man brachte 160 Jahre bis zur Vollendung damit zu. —

LA CATHEDRALE DE STRASBOURG.

La Cathédrale de Strasbourg (Dept. du Bas-Rhin en France) que la table ci-jointe présente à nos yeux, est un des édifices les plus curieux et les plus remarquables de la terre, tant pour sa belle construction gothique, que pour la haute élévation de la flèche de son clocher, dont la pointe doit être élevée de 574 pieds au dessus du terrain de la place publique, sur laquelle cet édifice est situé. La nef de l'église forme un vaste vaisseau voûté, le toit est couvert de cuivre. Le clocher qui est sur le devant de l'édifice est composé de deux parties, celle inférieure est une tour carrée, oblongue, bâtie très-massive de grosses pierres de taille, et qui fait précisément la moitié de la hauteur de l'entier. Cette tour inférieure est terminée par une vaste plateforme entourée d'une balustrade; d'un côté de cette plateforme s'élève

la partie supérieure, ou la flèche du clocher en forme pyramidale, couronnée d'une croix surmontée d'une pomme; cette pyramide est toute travaillée à jour. A l'autre côté de la plateforme se trouve la maison des gardiens de la cathédrale qui y veillent pour indiquer à la ville, en cas de besoin, les incendies qui se manifestent, en sonnant le tocsin. C'est de cette plateforme que l'on jouit d'une vue superbe non seulement sur toute la ville, mais encore sur tous les alentours à plusieurs lieues à la ronde; cette vue s'étend prodigieusement plus qu'on monte la flèche et se perd enfin dans les nuées et dans les montagnes, qui bornent le grand bassin du Rhin. Ce curieux édifice fut bâti par Erwin de Steinbach au 13me Siècle, et 160 ans s'écouloient, avant qu'il fut achevé.

INDEX TOMI DECIMI,

ex ordine materiaram dispositus.

NB. Numerus Romanus tabulam aeri incisam secundum ordinem materiae, Germanicus vero paginam textus significat.

I. ANIMALIA QUADRUPEDIA.

Tab. LXXIV. *Animalia lactantia memoratu digna*. Mus bursarius, 21. Mus musculus Var. alba, 21.

II. A V E S.

Tab. LXX. *Ululae ceterarum regionum earumque species aliquot*. Schukuhuh, 1. Huhul, 1. Ulula saxatilis collari instructa, 1. Ulula saxat. cristata, 1. Ulula saxat. larva nigra, 1. Ulula saxat. alba, 1.

T. LXXI. *Aves Africanae*. Bassa, 13. Falco canorus, 13. Corbivau, 13. Caprimulgus cauda furcata, 13. Falco cristatus, 13. Chicquera, 13.

T. LXXII. *Aves canorae Germaniae*. Luscinia cum nido suo, 26. Motacilla hippolais, 26.

T. LXXIII. *Aves pulchrae exterarum regionum*. Tangara violacea, 31. T. episcopus, 31. T. tatao, 31. Loxia aurantia, 31. L. oryzovora, 31.

T. LXXIV. *Continuatio*. Muscicapa caerulea, 36. Tangara atricapilla, 36. T. capitalis, 36. Muscicapa paradisi, 36. M. flabellifera, 36.

T. LXXV. *Aves extraneae memorabiles*. Buceros rhinoceros, 41. B. Abyssinicus, 41. Paradisea aurea, 41. P. viridis, 41.

T. LXXVI. Condor, 46.

III. INSECTA.

Tab. XXXV. *Papiliones aliar. regionum*. Papilio marmor viride, 2. Arlequinus, 2. Papilio Philea indica, 2. Macula ignea, 2.

T. XXXVI. *Cancer fluviatilis ordinarius*, 3.

T. XXXVII. *Papiliones nitidi Germaniae*. Papilio nympha populi, 8. P. Dan. cardamines, 8. P. D. rhamni, 8. Papilio N. C. album, 8. Papilio N. urticae, 8.

T. XXXVIII. *Continuatio*. Sphinx convolvuli, 14. Sph. ligustri, 14.

T. XXXIX. *Phalaenae rariores Germaniae*. Phalaena noctua fraxini, 17. Ph. noctua paranympa, 17. Ph. noctua hera, 17. Ph. noctua sponsa, 17.

T. XL. *Insecta memoratu digna*. Gryllus cristatus, 22.

T. XLI. *Sphinges nitidae Germaniae*. Sphinx populi, 23. Sph. tiliae, 23. Sph. Elpenor, 23.

T. XLII. *Papiliones speciosi regionum exterarum*. Phalaena bombyx Paphia, 29. Sphinx labruscae, 29.

T. XLIII. *Formica leo insidians praedae suae*, 33.

T. XLIV. *Phalaenae Germaniae*. Phalaena bombyx dispar, 38. Phal. bomb. quercifolia, 38. Phal. bomb. pruni, 38.

T. XLV. *Aranea diadema*, ejusque historia naturalis, 42.

T. XLVI. *Continuatio*. Aranea diadema, 43.

T. XLVII. *Papiliones nitidi Germaniae*. Papilio Paphia, 43. P. Arion, 48. P. betulac, 48. P. Phlaeas, 48.

IV. VERMES.

Tab. VIII. *Molluscae*. Sepia officinalis, 7. S. tuberculata, 7. S. maculata, 7. S. sepiola, 7.

T. IX. *Continuatio*. Sepia loligo, 19. S. sagittata, 19. S. octopodia, 19. S. granulata, 19.

T. X. Medusa aurita, 49.

V. PLANTAE.

Tab. XCVI. *Flores speciosi*. *Nelumbium speciosum*, 6.

T. XCVII. *Lotus genuina*. *Nymphaea lotus*, 15.

T. XCVIII. *Arbores silvaticae Germaniae*. *Tilia europaea*, 18. *Quercus pedunculata*, 18.

T. XCIX. *Genera pomorum Germaniae*. *Prunus domestica*, 21. *Prunus avium*, 21.

T. C. *Arbores silvaticae Germaniae*. *Fagus silvatica*, 27. *Ulmus campestris*, 27.

T. CI. *Species pomorum Germaniae*. *Ribes rubrum*, 28. *Ribes grossularia*, 28.

T. CII. *Pomorum agrestium species*. *Pirus communis*, 32. *Pirus malus*, 32.

T. CIII. *Pomorum Germaniae species quaedam*. *Cornus mascula*, 37. *Mespilus germanica*, 37.

T. CIV. *Plantae medicinales*. *Bubon galbanum*, 47. *Gentiana Pannonia*, 47.

VI. ROSAE.

Tab. XV. *Rosarum species*. *Rosa Damascena flore albo*, 10.

T. XVI. *Continuatio*. *Rosa gallica L.*, 25. *Rosa truncata carnea major*, 25.

T. XVII. *Continuatio*. *Rosa spinosissima flore albo*, 35.

T. XVIII. *Continuatio*. *Rosa lucida*, 40. *Rosa truncata major*, 40.

VII. VESTITUS.

Tab. VII. *Ordines equestres*. *Templarii*, 11. *Eques Johanniticus*, 11.

Finis Tomi decimi

T. VIII. *Continuatio*. *Eques ordinis Teutonici*, 12. *Eques ordinis aurei velleris*, 12. *Eques ordinis S. Stephani*, 12. *Eques ordinis S. Huberti*, 12.

T. IX. *Continuatio*. *Eques ordinis aquilae nigrae*, 16. *Eques ordinis S. Andreae*, 16. *Eques ordinis Seraphinorum*, 16. *Eques ordinis elephantii albi*, 16.

VIII. MISCELLANEA.

Tab. LVIII. *Cataractae*. *Cataracta Niagarae*, 4. *Cataracta Rheni*, 4.

T. LIX. *Festum pastorum Alpinorum prope Unterscoen in pagu Bernensis parte superiore*. *Lucta*, 5. *Cornicines Alpini*, 5. *Lapidum jactus*, 5. *Praemiorum distributio*, 5.

T. LX. *Campi et insulae glaciales*. *Insulae glaciales*, 9. *Campi glaciales*, 9.

T. LXI. *Phaenomena borealia*. *Aurora borealis*, 20. *Sol media nocte conspicuus*, 20.

T. LXII. *Specus*, dictus *Erdmannshöhle* prope vicum *Hasel*, 30.

T. LXIII. *Musca domestica*, inspecta ope *microscopii*, 34.

T. LXIV. *Transitus Alpium memorabiles*. *Transitus montis majoris S. Bernardi*, 39. *Transitus montis S. Gotthardi*, 39.

T. LXV. *Observationes microscopicae circa metallorum crystallisationem*. *Arbor Veneris seu cupri*, 44. *Arbor Saturni seu plumbi*, 44. *Arbor Jovis seu stanni*, 44. *Arbor zinci*, 44.

T. LXVI. *Regia vetus Czarorum Moscoviae*, 45.

T. LXVII. *Templum cathedrale Argentorati*, 50.

A' TIZEDIK DARAB FOGLALATJA,

a' matériák rende szerént.

NE. A' római szám a Róztábla számát, az arabiai szám pedig a' magyarázat levél lap számát mutatja.

I. EMLŐS ALLATOK.

LXXIV. Táb. *Nevezetes szoptató állatok*. A' Kanadai Patkány, 21. A' fejer házi Egér, 21.

II. MADARAK.

LXX. Táb. *Küföldi Baglyok*. A' Sukuhú, 1. A' Huhu, 1. A' meipaiszos huhogó Bagoly, 1. A' bokrétás huhogó B., 1. A' fekete állortás huhogó B., 1. A' fejer huhogó B., 1.

LXXI. T. *Afrikai Madarak*. A' Basa, 13. Az énekes Sólyom, 13. A' Korbívó, 13. Az ollófarkú Lappantyú, 13. A' kontyos Sólyom, 13. A' Sikera, 13.

LXXII. T. *Németországi éneklő Madarak*. A' Fülemlé fészkevel együtt, 26. A' korts Fülemlé, 26.

LXXIII. T. *Küföldi szép Madarak*. Az arany Tanagra, 31. A' Püspök Tanagra, 31. A' két színű Tanagra, 31. A' narantssárga Magnyító, 31. A' rizskása evő Magnyító, 31.

LXXIV. T. *Folytatás*. Az églizű Légykapó, 36. A' fekete fejű Tanagra, 36. A' szép Tanagra, 36. A' Paraditsom Légykapó, 36. A' legyező Légykapó, 36.

LXXV. T. *Nevezetes küföldi Madarak*. A' Szarvasmadár, 41. Az Abilfziniai Szarvasmadár, 41. A' hatfonalas Paraditsmadár, 41. A' zamántzos Paraditsmadár, 41.

LXXVI. T. *Folytatás*. A' Kondor, 46.

III. BOGARAK.

XXXV. Táb. *Küföldi Pillangók*. A' zöldmárvány Pillangó, 2. A' Pajádzó Pillangó, 2. Az Indiai aranypalzó Píl., 2. A' tűzfolt Píl., 2.

XXXVI. T. *Közönséges folyóbéli Rák*, 3.

XXXVII. T. *Németországi szép Pillangók*. A' nyárfa Pille, 8. A' hajnal Lepke, 8. A' tziúrom Lepke, 8. A' barnasárga Lepke, 8. A' tsalán Lepke, 8.

XXXVIII. T. *Folytatás*. A' folyondár Lepke, 14. A' fagyalfa Lepke, 14.

XXXIX. T. *Németországi ritka Pillek*. A' fagyalfa éjjeli Lepke, 17. A' Lórom éjjeli Pille, 17. Az Orofzmedve Pille, 17. A' verestölgy éjjeli Pille, 17.

XL. T. *Nevezetes Bogarak*. A' taréjos Szötskü, 22.

XLI. T. *Németországi szép Lepkék*. A' nyárfa Lepke, 23. A' hársfa Lepke, 23. A' szőlő Pille, 23.

XLII. T. *Küföldi szép Pillangók*. A' Jubaba Pille, 29. A' vadlölő Pille, 29.

XLIII. T. A' Hangyapazér a' Lesvermében, 33.

XLIV. T. *Németországi Lepkék*. A' nagyfejű Pille, 38. A' tölgylevelű Pille, 38. A' hal-farkú Pille, 38.

XLV. T. A' Keresztpók természeti Históriaja, 42.

XLVI. T. *Folytatás a' Keresztpók Históriajának*, 43.

XLVII. T. *Németországi jeles Pillangók*. Az ezüstvonásos Pillangó, 48. A' nyírfa P., 48. A' kis tűzmadár P., 48.

IV. FÉRGEK.

VIII. Táb. *Ldygférgék*. A' patikai Téntaféreg, 7. A' szömöltsős Téntaféreg, 7. A' kis Téntaféreg, 7.

IX. T. *Folytatás*. A' Kalmár Téntaféreg, 19. A' nyilas Téntaféreg, 19. A' nyoltzlábú Téntaféreg, 19. A' bibirtsős Téntaféreg, 19.

X. T. A' füles Meduza, 49.

V. NÖVEVÉNYEK.

XCVI. Táb. *Ékességre való Virágok.* A' pompás Nelumbo, 6.

XCVII. T. A' melegvizi Nimfa, 15.

XCVIII. T. *Németországi erdei Fák.* A' Hársfa, 18. A' katosos Tölgyfa, 18.

XCIX. T. *Németországi Gyümölcsök.* A' közönséges Szilvafa, 24. A' közönséges Tseresznye, 24.

C. T. *Németországi erdei Fák.* A' közönséges Bikfa, 27. A' közönséges Szilfa, 27.

CI. T. *Németországi Gyümölcsök.* A' veres Ribizke, 28. A' Pözlíméte, v. Tsipkefözlő, 28.

CII. T. *Erdei Gyümölcsök.* A' vad Körtvélyfa, 32. A' vad Almafa, 32.

CIII. T. *Folytatás.* A' Somfa, 37. A' Laspönyafa, 37.

CIV. T. A' Gálbán-Bubon, 47. A' ragyás Tarnits, 47.

VI. R Ó Z S Á K.

XV. Táb. *Rózsa fajok.* A' holdnapos fejr Rózsa, 10.

XVI. *Folytatás.* A' közönséges Tzúkor Rózsa, 25. A' nagy testfzín Rózsa, 25.

XVII. T. *Folytatás.* A' fülánkos halavány Rózsa, 35.

XVIII. T. *Folytatás.* A' tündöklő Rózsa, 40. A' nagy tsonka Rózsa, 40.

VII. EMBEREK ÉS VISELETEK.

VII. Táb. *Lovagok Rendje.* A' Templáriusok, 11. A' Johannitarend Vitézei, 11.

VIII. T. *Kalombféle Vitézi Rendek.* A' Németrendből való Vitézek, 12. Az Aranygyapjas Vitézek, 12. A' Sz. István Vitézi Rendje, 12. A' Sz. Hubert Vitézi Rendje, 12.

IX. T. *Folytatás.* A' fekete sasnak Vitézi Rendje, 16. A' Sz. András Vitézi Rendje, 16. Seraphim Vitézi Rendje, 16. A' fejr elefántnak Vitézi Rendje, 16.

VIII. ELEGYESTARGYAK.

LVIII. Táb. *Vízésések.* A' Niagarának zuhanása, 4. A' Rénusnak zuhanása Lauffennél, 4.

LIX. T. *Az Alpesi pásztorok Innepéjéig* *Unterseenhez közel a' Bernai Kanton felső részében.* A' Birkózás, 5. Az Alpesi Tárogatók, 5. A' Kóhajítás, 5. A' Jutalom osztás, 5.

LX. F. *Jég síkok és szigetek.* A' Jégfziget, 9. A' Jégsíkok, 9.

LXI. T. *Északi Természettudományok.* Az Északifény, 20. A' Nap éfáltályon, 20.

LXII. T. *Nevezetes Barlangok.* A' Lidertz Barlang Házelnél, 30.

LXIII. T. A' házi Légy nagyítóüvegen szemlélve, 34.

LXIV. T. *A' Helvétziai Alpeseken lévő legnevezetesebb utak.* A' Sz. Bernárdhegyi út, 39. A' Sz. Gothárdhegyi út, 39.

LXV. T. *Nagyítóüvegen való vizsgálatok némelly ásványok kristályosodása felett.* A' Rézfa, 44. Az Ónfa, 44. A' Tzinfá, 44. A' Zinkfa, 44.

LXVI. T. A' Muszkatzár Palotája, 45.

LXVII. T. A' Münzfater Straßburgban, 50.

Vége a' tizedik Darabnak.

INHALT DES ZEHNTEN BANDES,

nach den Materien geordnet.

NB. Die römische Zahl zeigt die Kupfertafel der Suite, die deutsche Zahl hingegen das Blatt des Textes oder Folium.

I. VIERFÜSSIGE THIERE.

Taf. LXXIV. *Merkwürdige Säugthiere.* Die Canadische Ratte, 21. Die weiße Hausmaus, 21.

II. V Ö G E L.

T. LXX. *Verschiedene Arten ausländischer Eulen.* Der Schukuhuh, 1. Der Huhul, 1. Die Steineule mit dem Ringkragen, 1. Die Steineule mit dem Federbusche, 1. Die Steineule mit schwarzer Maske, Die weiße Steineule, 1.

T. LXXI. *Afrikanische Vögel.* Der Bascha, 13. Der Singfalke, 13. Der Corbivau, 13. Der Geismelker mit dem Gabelschwanz, 13. Der Haubenfalke, 13. Der Chicquera, 13.

T. LXXII. *Deutsche Singvögel.* Die Nachtigall mit ihrem Neste, 26. Die Bastard-Nachtigall, 26.

T. LXXIII. *Schöne ausländische Vögel.* Die Gold-Merle, 31. Die Bischoffs-Merle, 31. Die Paradies Merle, 31. Der pomeranzengelbe Kernbeißer, 31. Der Reiskernbeißer, 31.

T. LXXIV. *Schöne ausländische Vögel.* Der azurblaue Fliegenfänger, 36. Die schwarzköpfige Merle, 36. Die schöne Merle, 36. Der Paradies-Fliegenfänger, 36. Der fächerschwänzige Fliegenfänger, 36.

T. LXXV. *Merkwürdige ausländische Vögel.* Der Nashornvogel, 41. Der abyssinische Hornvogel, 41. Der sechsfädige Paradiesvogel, 41. Der stahlblaue Paradiesvogel, 41.

T. LXXVI. Der Condor, 46.

III. INSECTEN.

T. XXXV. *Ausländische Schmetterlinge.* Der Grün-Marmor, 2. Der Harlekin, 2. Die indische Goldborde, 2. Der Feuerfleck, 2.

T. XXXVI. *Der gemeine Flusskrebis,* 3.

T. XXXVII. *Schöne deutsche Schmetterlinge.* Der Pappelfalter, 8. Der Kreisweißling, 8. Der Citronfalter, 8. Der C Falter, 8. Der Nesselfalter, 8.

T. XXXVIII. *Deutsche Schmetterlinge.* Der Windenschwärmer, 14. Der Ligusterschwärmer, 14.

T. XXXIX. *Seltene deutsche Nachtfalter.* Die Escheneule, oder das blaue Ordensband, 17. Die Ampfer-Eule, 17. Der russische-Bär, 17. Die Rotheichen-Eule, 17.

T. XL. *Merkwürdige Insecten.* Die größte Heuschrecke, 22.

T. XLI. *Schöne deutsche Dämmerungsfalter.* Der Pappelschwärmer, 23. Der Lindenschwärmer, 23. Der mittlere Weinschwärmer, 23.

T. XLII. *Prächtige ausländische Schmetterlinge.* Der Brustbeer-Spinner, 29. Der Claretwein-Schwärmer, 29.

T. XLIII. *Der Ameisenlöwe in seinem Fangbau,* 33.

T. XLIV. *Deutsche Nachtvögel.* Der Großkopf-Spinner, 38. Der Kupfervogel, 38. Der Fischschwanz, 38.

T. XLV. *Naturgeschichte der Kreuzspinne,* 42. Fortsetzung, 43.

T. XLVI. *Schöne deutsche Schmetterlinge.* Der große Perlenmuttervogel, 48. Das große Vielauge, 48. Das Nierenfleck, 48. Der kleine Feuervogel, 48.

IV. WÜRMER.

Taf. VIII. *Mollusken oder Weichwürmer.* Der gemeine Dintenvurm, 7. Der warzige Dintenvurm, 7. Der gefleckte Dintenvurm, 7. Der kleine Dintenvurm, 7.

T. IX. *Fortsetzung.* Der Kalmar-Dintenvurm, 19. Der pfeilförmige Dintenvurm, 19.

Der Riesen Dintewurm, 19. Der gekörnelt Dintewurm, 19.

T. X. Die geöhrte Qualle, 45.

V. PFLANZEN.

Taf. XCVI. Pracht-Blumen. Die prächtige Nelumbo, (die rosenrothe Lotusblume), 6.

T. XCVII. Die ächte Lotuspflanze. Die ägyptische Scerose, oder ächte Lotuspflanze, 15.

T. XCVIII. Deutsche Waldbäume. Die europäische Linde, 18. Die Stieleiche, 18.

T. XCIX. Deutsche Obstarten. Die gemeine Zwetsche, 24. Die gemeine Stammkirsche, 24.

T. C. Deutsche Waldbäume. Die gemeine Buche, 27. Die gemeine Ulme, 27.

T. CI. Deutsche Obstarten. Der Johannisbeerstrauch, 28. Der Stachelbeerstrauch, 28.

T. CII. Wilde Obstarten. Die wilde Birne, 32. Der wilde Apfel, 32.

T. CIII. Deutsche Obstarten. Der Cornelkirschbaum, 37. Der Mispelbaum, 37.

T. CIV. Arzneypflanzen. Das Galban-Bubon, 47. Der österreichische Entian, 47.

VI. ROSEN.

Taf. XV. Rosenarten. Die weiße Monats-Rose, 10.

T. XVI. Fortsetzung. Die gemeine Zucker-Rose, 25. Die große fleischfarbene Rose, 25.

T. XVII. Fortsetzung. Die blaßgelbe schottische Rose, 35.

T. XVIII. Fortsetzung. Die Glanzrose, 40. Die große Zwergrose, 40.

Ende des zehnten Bandes.

VII. TRACHTEN.

Taf. VII. Ritter-Orden. Tempelherren, 11. Johanniter Ritter, 11.

T. VIII. Verschiedene Ritterorden. Ritter des deutschen Ordens, 12. Ritter des goldenen Vlieses, 12. Ritter des heil. Stephan, 12. Ritter des heil. Hubert, 12.

T. IX. Fortsetzung. Ritter des schwarzen Adlerordens, 16. Ritter des Andreasordens, 16. Ritter des Seraphinenordens, 16. Ritter vom weißen Elephanten, 16.

VIII. VERMISCHTE GEGENSTÄNDE.

Taf. LVIII. Wasserfälle. Fall des Niagara, 4. Rheinfall bey Laufen, 4.

T. LIX. Das Alpenhirtenfest bey Unterseen im Bernerschen Oberlande. Schwinger-Alphornbläser, 5. Steinstofser, 5. Preis-Vertheilung, 5.

T. LX. Eisfelder und Eisseln, 19.

T. LXI. Nordische Naturerscheinungen. Das Nordlicht, 20. Die Sonne um Mitternacht, 20.

T. LXII. Merkwürdige Höhlen. Die Erdmannshöhle bey Hasel, 30.

T. LXIII. Die Stubenfliege mikroskopisch betrachtet, 34.

T. LXIV. Merkwürdige Gebirgspässe in der Schweiz. Der Weg über den großen St. Bernhardsberg, 39. Der Weg über den St. Gotthardsberg, 39.

T. LXV. Mikroskopische Beobachtungen über die Crystallisation der Metalle. Der Kupferbaum, 44. Der Bleybaum, 44. Der Zinnbaum, 44. Der Zinkbaum, 44.

T. LXVI. Der alte Pallast der Czaren von Moskwa, 45.

T. LXVII. Der Münster in Strasburg, 50.

NB. Le Chiffre Romain désigne la Table de la Suite, et le Chiffre Arabe la page ou feuille du texte.

I. QUADRUPEDES.

Tab. LXXIV. Mammifères remarquables. Le Rat du Canada, 21. La Souris domestique blanche, 21.

II. OISEAUX.

Tab. LXX. Différentes espèces de Hiboux étrangers. Le Choucouhu, 1. Le Huhul, 1. La Chouette à collier, 1. La Chouette à aigrette, 1. La Chouette à masque noir, 1. La Chouette blanche, 1.

T. LXXI. Oiseaux Africains. Le Bacha, 13. Le Faucon Chanteur, 13. Le Corbivau, 13. L'Engoulement à queue fourchue, 13. Le Faucon huppé, 13. Le Chicomera, 13.

T. LXXII. Oiseaux de chant d'Allemagne. Le Rossignol et son nid, 26. Le Rossignol bâ-tard, 26.

T. LXXIII. De beaux Oiseaux étrangers. Le Tangara du Brésil, 31. L'Evêque, 31. Le Seplicolor, 31. Le Douveret, 31. Le Padda, ou l'Oiseau du riz, 31.

T. LXXIV. De beaux Oiseaux étrangers. Le petit Azur, 36. Le Tangara jaune à tête noire de Cayenne, 36. Le beau Merle, 36. Le Gobemouche blanc huppé du Cap de bonne Espérance, 36. Le Gobemouche à queue d'é-ventail, 36.

T. LXXV. Oiseaux étrangers remarquables. Le Calao-Rhinocéros, 41. Le Calao d'Abis-sinie, 41. Le Manucode à six filets, 41. L'Oi-seau du Paradies verd, 41.

T. LXXVI. Le Condor, 46.

III. INSECTES.

Tab. XXXV. Papillons étrangers. Le Mar-bre vert, 2. L'Arlequin, 2. Le Galon d'or des Indes, 2. La Tache de feu, 2.

T. XXXVI. L'Ecrevisse ordinaire d'eau douce, 3.

T. XXXVII. De beaux Papillons Allomands. Le Papillon du tremble, 8. L'Aurore, 8. Le Citron, 8. Le Papillon C blanc, 8. La petite Tortue, 8.

T. XXXVIII. Papillons d'Allemagne. Le Sphinx du liseron, 14. Le Sphinx du tro-ène, 14.

T. XXXIX. De rares Papillons nocturnes d'Allemagne. Le Cordon bleu, 17. La Pha-lène de Poseille, 17. L'Ours russe, 17. Le Cordon rouge, 17.

T. XL. Insectes remarquables. La Sauterelle géante, 22.

T. XLI. De beaux Sphinx d'Allemagne. Le Sphinx du peuplier, 23. Le Sphinx du tilleul, 23. Le Sphinx des vignes, 23.

T. XLII. Papillons étrangers magnifiques. La Phalène du jujubier, 29. Le Sphinx du clair-et, 29.

T. XLIII. Le Fourmillon dans sa tanière, 33.

T. XLIV. Phalènes d'Allemagne. La Phalène disparate, 38. La Phalène du prunier, 38.

T. XLV. Histoire naturelle de l'Araignée Porte-croix, 41.

T. XLVI. Histoire naturelle de l'Araignée Porte-croix. Continuation, 42.

T. XLVII. De beaux Papillons Allemands. Le Tabac d'Espagne, 48. Le Papillon Arion, 48. Le Porte-queue fauve, 48. Le Bronzé, 48.

IV. VERS.

Tab. VIII. Mollusques. La Sèche commune, 7. La Sèche tuberculeuse, 7. La Sèche tache-tée, 7. La petite Sèche, 7.

T. IX. Des Mollusques. Le Calmar, Casse-ron ou Cornet, 19. Le Calmar fêche, 19. Le Poulpe commun ou la Sèche octipède, 19. Le Poulpe frisé ou granuleux, 19.

T. X. La Méduse oreillée, 49.

Table des matières.

V. PLANTES.

Tab. XCVI. *Fleurs de parade*. La superbe Némphar, (Nénuphar couleur de rose), 6.

T. XCVII. *Le véritable Lotos d'Égypte*. Le Nénuphar Lotus, ou le véritable Lotos d'Égypte, 15.

T. XCVIII. *Arbres forestiers d'Allemagne*. Le Tilieul d'Europe, 18. Le Chêne commun à longs pedoncules, 13.

T. XCIX. *Fruits d'Allemagne*. La Prune commune, 24. La Mérise, 24.

T. C. *Arbres forestiers d'Allemagne*. Le Hêtre commun, 27. L'Orme commun, 27.

T. CI. *Fruits d'Allemagne*. Le Grosseiller, 28. Le Cradelier ou Grosseiller vert, 28.

T. CII. *Espèces de fruits sauvages*. La Poire sauvage, 32. La Pomme sauvage, 32.

T. CIII. *Fruits Allemands*. Le Cornouiller, 37. Le Néflier, 37.

T. CIV. *Plantes médicinales*. Le Bubon galbaufère, 47. La Gentiane autrichienne, 47.

VI. ROSES.

Tab. XV. *Espèces de Roses*. La Rose blanche de Damas, 10.

T. XVI. *Continuation*. Le Rosier de France, 25. La Rose belle-fille, 25.

T. XVII. *Continuation*. La Rose jaunâtre écossaise, 35.

T. XVIII. *Continuation*. La Rose reluisante, 40. La grande Rose tronquée, 40.

VII. COSTUMES.

Tab. VII. *Ordres de Chevalerie*. Des Templiers, 11. Chevaliers de l'Ordre de St. Jean, 11.

T. VIII. *Différentes Ordres de Chevalerie*.

Chevalier de l'Ordre teutonique, 12. Chevalier de la Toison d'or, 12. Chevalier de St. Etienne, 12. Chevalier de St. Hubert, 12.

T. IX. *Différentes Ordres de Chevalerie*. Chevalier de l'Ordre de l'Aigle noire, 16. Chevalier de l'Ordre de St. André, 16. Chevalier de l'Ordre des Séraphins, 16. Chevalier de l'Ordre de l'Éléphant blanc, 16.

VIII. MELANGES.

Tab. LVIII. *Châtes d'eau*. La Chûte du Niagara, 4. La Chûte du Rhin près de Lauffen, 4.

T. LIX. *Fête des Pères des Alpes près d'Unterseen dans la partie supérieure du canton de Berne*. La Lutte, 5. Les Joueurs du cornet des Alpes, 5. Le Jet des pierres, 5. La distribution des prix, 5.

T. LX. *Champs et Iles de glace*, 9.

T. LXI. *Phénomènes du Nord*. L'Aurore boréale, 20. Le Soleil à minuit, 20.

T. LXII. *Grottes remarquables*. La Grotte dite Erdmannshöhle, ou le trou des gnomes près de Hasel, 30.

T. LXIII. *La Mouche commune contemplée moyennant le microscope*, 34.

T. LXIV. *Des Passages les plus remarquables des Alpes Helvétiques*. Le Passage du grand St. Bernard, 39. Le Passage du Mont St. Gothard, 39.

T. LXV. *Observations microscopiques sur les Crystallisations des métaux*. L'Arbre de Venus ou de cuivre, 44. L'Arbre de Saturne ou de plomb, 44. L'Arbre de Jupiter, 44. L'Arbre de Zinc, 44.

T. LXVI. *Le vieux Palais des anciens Czars de Moscou*, 45.

T. LXVII. *La Cathédrale de Strasbourg*, 50.

Fin du deuxième Tome.